

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

kwiecień – czerwiec 2022 r.

Spis treści

Część 1.....	4
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków.....	4
Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich.....	4
Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2022 r.	4
Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2022 r.	5
Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2022 r.....	6
Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2022 r.....	6
Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia	7
Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2022 r.....	8
Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych	8
Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)..	9
Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych.....	9
Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych.....	10
Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO .	10
Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych .	11
Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych	11
Tabela 9. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2022 r.....	11
Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2022 r.	13
Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.	14
Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2022 r.....	18
II. Wystąpienia o charakterze generalnym.....	22
III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi.....	98
IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego	145

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	150
VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	175
VII. Wystąpienia legislacyjne	184
VIII. Opinie i stanowiska.....	193
IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi..	202
X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	205
Część 2.....	224
Wybór spraw indywidualnych	224

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Dane informacyjno-statystyczne za II kwartał 2022 r.

Tabela 1. Wpływ spraw do Rzecznika Praw Obywatelskich

Wpływ do Biura RPO	II kwartał 2022 r.
Wpływ ogółem	18 587
Sprawy nowe	6 174
Odpowiedzi w sprawach podjętych przez RPO	4 069

W II kwartale 2022 roku w Biurze RPO przyjęto 391 interesantów oraz przeprowadzono 8 851 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad.

Tabela 2. Wystąpienia generalne w II kwartale 2022 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:	II kwartał 2022 r.	2022 r.
wystąpień problemowych	51	128
- w tym o podjęcie inicjatywy prawodawczej	25	52
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z przepisami wyższego rzędu	1	2
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	1	3
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytań prawnych	0	3
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie wniosku	1	1
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	1	1

zawiadomień do Sądu Najwyższego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego	0	2
skarg nadzwyczajnych do Sądu Najwyższego	7	14
kasacji w sprawach karnych	20	56
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	2	3
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	1	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	7	11
wniosek do NSA o wykładnię przepisów	1	1
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	7	15
przystąpień do postępowania sądowego	6	18
przystąpień do postępowania administracyjnego	1	1
żądań wszczęcia postępowania cywilnego	2	3
żądań wszczęcia postępowania administracyjnego	3	5
udział w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi	4	8
Razem	116	276

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone w II kwartale 2022 r.

Efekty	Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	Udział procentowy
	Razem	2778	36,6
Podjęto do prowadzenia	podjęto do prowadzenia	1911	25,1
	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	867	11,5

Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	Razem	3770	49,6
	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	3770	49,6
Inne	Razem	1052	13,8
	przekazano wnioski wg. właściwości	181	2,4
	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	517	6,8
	nie podjęto ¹	354	4,6
Razem		7600	100

Wykres 1. Sposób rozpatrzenia spraw w II kwartale 2022 r.



Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych w II kwartale 2022 r.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania	Liczba	Udział procentowy
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę i Rzecznika Praw Obywatelskich	Razem	1140	43,0
	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	946	35,7
	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	194	7,3

¹ Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	Razem	195	7,4
	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	108	4,1
	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	87	3,3
Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	Razem	1317	49,6
	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1184	44,6
	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	115	4,3
	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	18	0,7
Razem		2652	100

Wykres 2. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych do prowadzenia

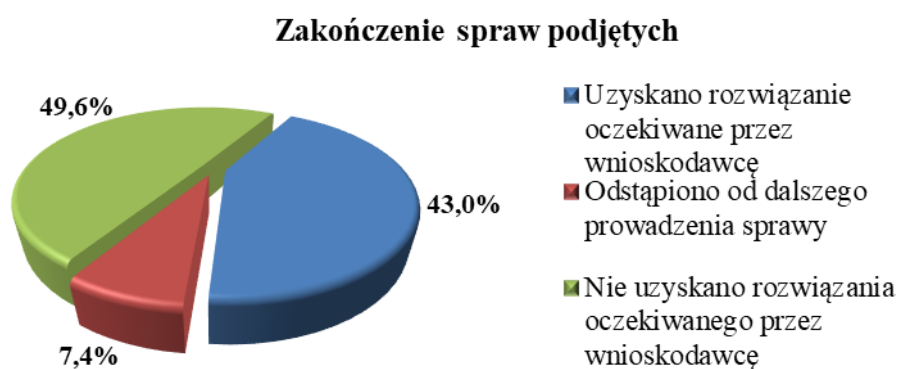


Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) w II kwartale 2022 r.

Problematyka spraw nowych	Liczba	Udział procentowy
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	442	7,2
prawo karne	1148	18,6
prawo karne wykonawcze	854	13,8
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	658	10,7
prawo cywilne	1632	26,4
prawo administracyjne i gospodarcze	779	12,6
równe traktowanie	463	7,5
Krajowy Mechanizm Prewencji	17	0,3
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	71	1,1
inne	110	1,8
Razem	6174	100

Wykres 3. Wiodące problematyki spraw nowych

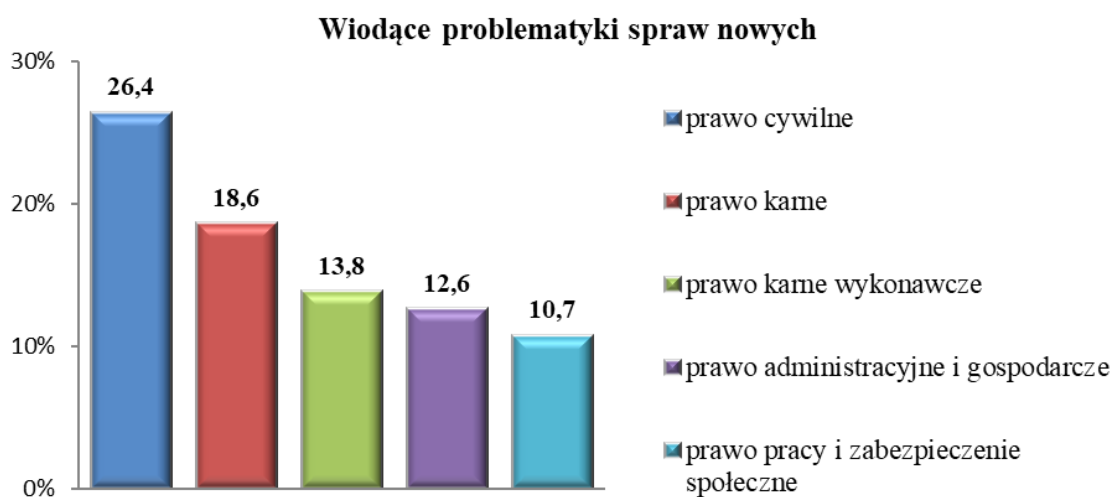


Tabela 6. Przedmiot wniosków dot. skarg nadzwyczajnych skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych).

Problematyka	II kwartał 2022 r.
prawo karne	400
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	60
prawo cywilne	191
prawo administracyjne i gospodarcze	79
prawo konstytucyjne, międzynarodowe i europejskie	9
ochrona praw żołnierzy i funkcjonariuszy	4
inne	1
Razem	744

Wykres 4. Wiodące problematyki nowych wniosków dot. skarg nadzwyczajnych

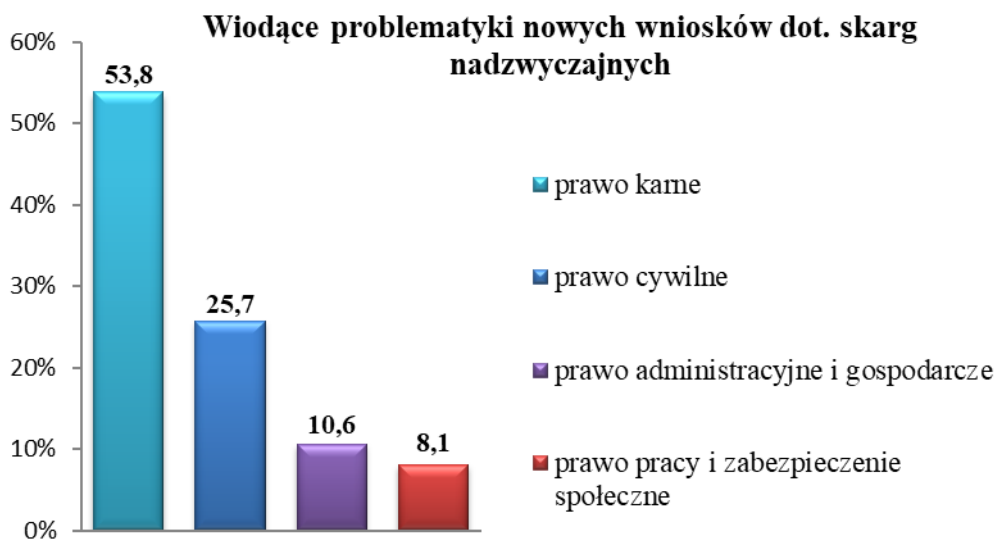
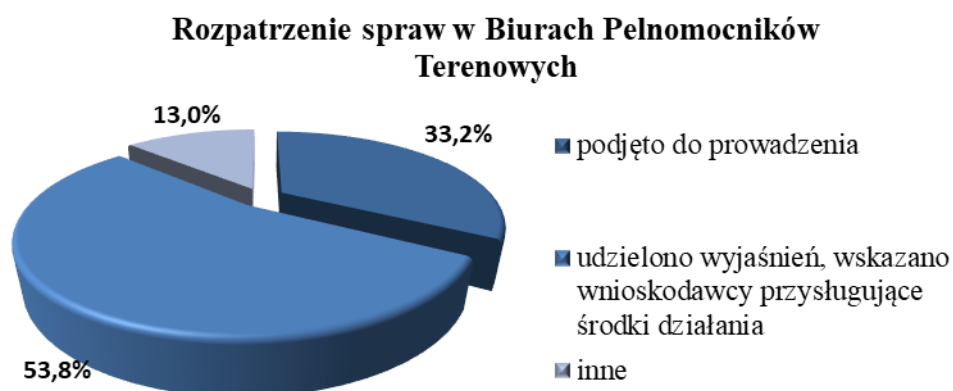


Tabela 7. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych

Sposób rozpatrzenia	Liczba	Udział procentowy
podjęto do prowadzenia	295	33,2
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	478	53,8
przekazano wnioski wg właściwości	4	0,5
zwrócono się o uzupełnienie wniosku	74	8,3
nie podjęto*	37	4,2

Wykres 5. Rozpatrzenie spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO



* Przekazane Rzecznikowi do wiadomości wystąpienia kierowane do innych organów i pisma niezrozumiałej treści.

Tabela 8. Przedmiot nowych spraw w Biurach Pełnomocników Terenowych

Problematyka	Liczba	Udział procentowy
równe traktowanie	242	27,4
prawo cywilne	199	22,6
prawo karne wykonawcze	152	17,2
prawo karne	101	11,5
prawo administracyjne i gospodarcze	93	10,5

Wykres 6. Problematyki wiodące w Biurach Pełnomocników Terenowych

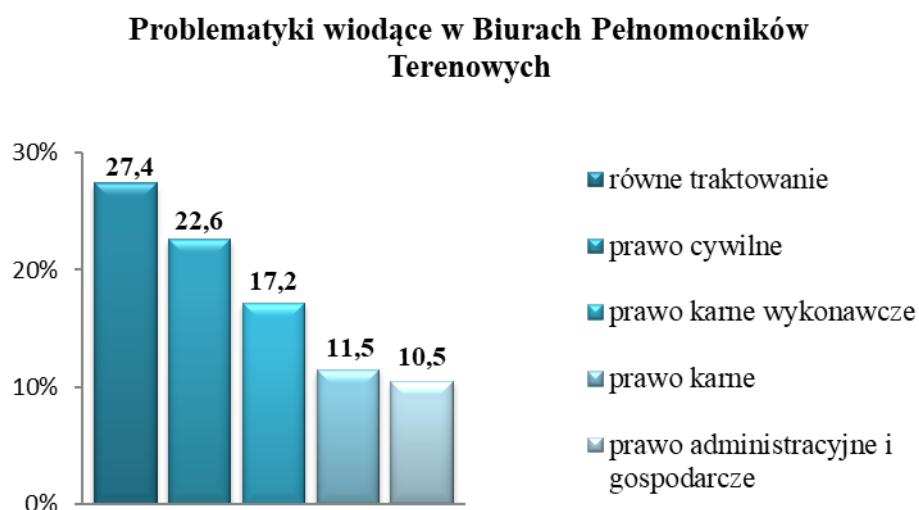


Tabela 9. Spotkania i wizyty Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępców RPO oraz pracowników Biura RPO w II kwartale 2022 r.

1.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Prezydentem Miasta Jackiem Majchrowskim oraz z ks. Tadeuszem Isakowiczem - Zaleskim – Prezesem Zarządu i jednym z założycieli Fundacji Brata Alberta dot. sytuacji uchodźców i działań, które należy podjąć, aby zapewnić im odpowiednie wsparcie. Kraków.	02.04.2022 r.
----	--	---------------

2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z dziennikarzami dot. sytuacji uchodźców uciekających przed wojną w Ukrainie i sytuacji na granicy polsko-białoruskiej. Biuro RPO. Warszawa.	05.04.2022 r.
3.	Obchody 15-lecia Zakładu Aktywności Zawodowej Pracownia Rzeczy Różnych SYNAPSIS. Wilcza Góra.	06.04.2022 r.
4.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Dyrektorem Biura Wojewody Śląskiego Elżbietą Sołtysek oraz wizyta w punkcie recepcyjnym dla uchodźców z Ukrainy prowadzonym przez Śląski Urząd Wojewódzki w Centrum Kultury – Katowice Miasto Ogrodów. Katowice.	07.04.2022 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z posłem Januszem Kowalskim dot. realizacji prawa mniejszości do nauczania własnego języka i do nauki w tym języku. Biuro RPO. Warszawa.	13.04.2022 r.
6.	Wizyta Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w centrach recepcyjnych dla cudzoziemców, mieszczących się w hali EXPO przy ul. Modlińskiej w Warszawie oraz działającym przy warszawskim Dworcu Wschodnim miejskim punkcie informacyjnym i punkcie humanitarnym Fundacji Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Warszawa.	14.04.2022 r.
7.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielami inicjatywy społecznej „Nasz Rzecznik”, która pod auspicjami Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych (OFOP) wyszła z inicjatywą współpracy z Biurem RPO. Biuro RPO. Warszawa.	22.04.2022 r.
8.	Przeprowadzenie kontroli przestrzegania praw i wolności obywatelskich na granicy. Rzeszów, Przemyśl, Medyka, Korczowa.	25.04.2022 r.
9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z posłem Dobromirem Sośnierzem dot. problemów, jakie niektórzy rodzice mają z wykonywaniem swojego prawa do spotkań i aktywnego uczestnictwa w życiu ich dzieci znajdujących się pod władzą rodzicielską drugiego rodzica. Biuro RPO. Warszawa.	05.05.2022 r.
10	Wizyta Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w centrum recepcyjnym dla cudzoziemców, mieszczącym się w hali Centrum Targowo-Kongresowym Global EXPO przy ul. Modlińskiej w Warszawie. Warszawa.	06.05.2022 r.

11.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z posłanką Urszulą Pasławską i posłem Krzysztofem Paszykiem dot. problemów związanych z orzecznictwem sądowym określającym sposób realizacji kontaktów dziecka z jednym z rodziców, w sytuacji, gdy rodzice nie żyją razem. Biuro RPO. Warszawa.	12.05.2022 r.
12.	XXVIII Kwidzyńskie Forum Teatralne Placówek Kształcenia Specjalnego organizowane przez Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. Janusza Korczaka w Kwidzynie. Kwidzyń.	19.05.2022 r.
13.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w otwarciu klubu dla osób niepełnosprawnych w Chełmie. II edycja Tour de Konstytucja. Chełm, Zamość.	22.06.2022 r.

Tabela 10. Wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji w II kwartale 2022 r.

1.	Areszt Śledczy w Łodzi – badanie prewencyjne.	04-07.04.2022 r.
2.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych Komendy Miejskiej Policji w Suwałkach – badanie prewencyjne.	11.04.2022 r.
3.	Pogotowie dla Osób Nietrzeźwych działające w ramach Ośrodka Profilaktyki i Wsparcia dla Osób Nietrzeźwych, Uzależnionych i Bezdomnych w Suwałkach – badanie prewencyjne.	12-13.04.2022 r.
4.	Zakład Karny w Gębarzewie – badanie prewencyjne.	20-22.04.2022 r.
5.	Zakład Karny w Wołowie – badanie prewencyjne.	26-29.04.2022 r.
6.	Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Leszniewoli – badanie prewencyjne.	29.04.2022 r.
7.	Szpital Nowowiejski w Warszawie – badanie prewencyjne.	04,06.05.2022 r.
8.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w wizytacji KOZZD - Oddział Zamiejscowy Ośrodka w Gostyninie, Czersk – badanie prewencyjne.	09-11.05.2022 r.
9.	Dom Pomocy Społecznej w Nakle nad Notecią – badanie prewencyjne.	17-19.05.2022 r.
10.	Wizyta Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w Placówce SG w Białowieży dot. zarzutów podniesionych w skardze do RPO przez jedną z organizacji pozarządowych, dotyczących kwaterowania cudzoziemców, ujętych przez Straż Graniczną po przekroczeniu granicy w miejscu niedozwolonym.	18.05.2022 r.

11.	Placówka Całodobowej Opieki „Czarneccy” w Zielonce k. Bydgoszczy – badanie prewencyjne.	20.05.2022 r.
12.	Wojewódzki Szpital Psychiatryczny im. prof. Tadeusza Bilikiewicza w Gdańsku – badanie prewencyjne.	23-26.05.2022 r.
13.	Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Lesznawoli – wizytacja w związku z protestem cudzoziemców.	24.05.2022 r.
14.	Pomieszczenie dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Miejskiej Policji w Kielcach – badanie prewencyjne.	06.06.2022 r.
15.	Dom Pomocy Społecznej „Etola” w Rudzie Pilczyckiej – badanie prewencyjne.	07-09.06.2022 r.
16.	Dom Pomocy Społecznej w Kaliszu – badanie prewencyjne.	13-15.06.2022 r.
17.	Izba Wyrzeźwień, działająca w ramach Ośrodka Wczesnej Interwencji dla Osób z Problemem Alkoholowym i ich Rodzin w Lublinie – badanie prewencyjne.	20.06.2022 r.
18.	Schronisko dla Nieletnich w Dominowie – badanie prewencyjne.	21-23.06.2022 r.
19.	Zakład Poprawczy - Młodzieżowy Ośrodek Adaptacji Społecznej w Koszalinie – badanie prewencyjne.	27-30.06.2022 r.

Tabela 11. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w II kwartale 2022 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępczyni RPO, Zastępcy RPO oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji nt. „25 lat Konstytucji RP: w trosce o demokratyczne państwo prawa i jego miejsce w Europie” zorganizowanej przez Krajową Izbę Radców Prawnych we współpracy z Wydziałem Prawa i Administracji UJ. Kraków.	02.04.2022 r.
2.	Rzecznik Praw Obywatelskich Marcin Wiącek, Dyrektor Generalny Maciej Berek i Pełnomocnik Terenowy RPO w Katowicach Aleksandra Wentkowska - złożenie wieńca na grobie RPO Janusza Kochanowskiego. Częstochowa.	06.04.2022 r.
3.	Udział w panelu dyskusyjnym nt. „Praktyczne aspekty oraz problemy wyłaniające się na tle stosowania przepisów ustawy o cudzoziemcach, jak i również ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP”. Białystok.	08.04.2022 r.

4.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystościach na placu Piłsudskiego i złożenie wieńca pod Pomnikiem Ofiar Tragedii Smoleńskiej 2010 roku oraz pod Pomnikiem śp. Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. Warszawa.	10.04.2022 r.
5.	Udział Zastępczyni RPO Hanna Machińska w uroczystości upamiętniającej 12. rocznicę katastrofy lotniczej pod Smoleńskiem przy Pomniku Ofiar Katastrofy Smoleńskiej na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach. Warszawa.	10.04.2022 r.
6.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w debacie nt. „Forum Deinstytucjonalizacji: uspołecznienie, personalizacja, deinstytucjonalizacja” zorganizowanej przez Prezydenta RP. Warszawa.	12.04.2022 r.
7.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w uroczystości 79. rocznicy powstania w getcie warszawskim i złożenie w imieniu Biura RPO kwiatów pod pomnikiem Bohaterów Getta w Warszawie. Warszawa.	19.04.2022 r.
8.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w corocznym zgromadzeniu generalnym Europejskiego Stowarzyszenia Wydziałów Prawa, wygłoszenie referatu pt. „Współczesne problemy ochrony praw człowieka w Polsce”. Warszawa.	21.04.2022 r.
9.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji Senackiego Zespołu ds. spółki GetBack S.A. podsumowującej prace tego zespołu. Warszawa.	26.04.2022 r.
10.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w konferencji nt. „Dylematy wokół prawa do sądu” zorganizowanej przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego, Naczelny Sąd Administracyjny, Okręgową Izbę Radców Prawnych w Szczecinie oraz Stowarzyszenie Amicus Facultatis Iuris Stetinensis. (on-line)	28.04.2022 r.
11.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w głównych uroczystościach z okazji Święta Narodowego Trzeciego Maja na Placu Zamkowym w Warszawie.	03.05.2022 r.
12.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w XXVIII Zgromadzeniu Ogólnym Związku Powiatów Polskich. Mikołajki.	08-09.05.2022 r.
13.	Udział w I Kongresie Psychologiczno - Pedagogicznym Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych w Goniądzu	09-10.05.2022 r.

	zorganizowany przez Młodzieżowe Centrum Edukacji i Readaptacji Społecznej w Goniądzu.	
14.	Udział w XXIII Zjeździe Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zorganizowanym przez Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych, Instytut Nauk Prawnych Wyższej Szkoły Humanitas pod honorowym patronatem JM Rektora WSH, dr. hab. Michała Kaczmarczyka, prof. WSH oraz Dziekana dr. hab. Macieja Borskiego, prof. WSH . Sosnowiec, Zawiercie.	12-14.05.2022 r.
15.	Konferencja nt. „Zrównoważone planowanie przestrzenne. Zmiana paradygmatów” zorganizowana przez Instytut Metropolitalny, współpracujący z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Gdańsk.	12-14.05.2022 r.
16.	Konferencja nt. „Współcześni wykluczeni na obszarach wiejskich” zorganizowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich i Fundację Hospicjum Proroka Eliasza. Biuro RPO. Warszawa.	18.05.2022 r.
17.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w 42. zjeździe Związku Harcerstwa Polskiego. Warszawa.	20.05.2022 r.
18.	Seminarium KPK UJ i CIS Uniwersytetu Jagiellońskiego nt. „Zgłoszenia naruszeń praw przez sygnalistów - zagadnienia ustrojowe”. Kraków.	20.05.2022 r.
19.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w I Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej Praw Osób z Niepełnosprawnościami zorganizowanej przez Koło Naukowe Praw Człowieka i Filozofii Prawa działające na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, przy katedrze Teorii i Filozofii Prawa. (on-line)	20.05.2022 r.
20.	Udział Dyrektora Generalnego Biura RPO dra Macieja Berka w konferencji naukowej nt. „Wyzwania dla legislacji. Rola Rady Legislacyjnej, jej osiągnięcia oraz nowe perspektywy”, zorganizowanej przez Prezesa Rządowego Centrum Legislacji oraz Przewodniczącego Rady Legislacyjnej przy Prezesie Rady Ministrów. Warszawa.	25.05.2022 r.
21.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w LXIV Zjeździe Katedr i Zakładów Prawa Konstytucyjnego zorganizowanym przez Zakład Prawa Konstytucyjnego i Badań Europejskich Instytutu Nauk Prawnych PAN. (on-line)	26.05.2022 r.

22.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w obchodach 30-lecia Centrum Europejskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa.	27.05.2022 r.
23.	XVIII Zjazd Kół Naukowych Prawa Konstytucyjnego zorganizowany przez Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego TBSP UJ we współpracy z Katedrą Prawa Konstytucyjnego UJ. Kraków.	28.05.2022 r.
24.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Dyrektora Generalnego Biura RPO dra Macieja Berka w Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej nt. „Procedury prawodawcze-znaczenie, zmiany i wyzwania” zorganizowanej przez Stowarzyszenie Naukowe Pro Scientia Iuridica oraz Centrum Badań nad Parlamentaryzmem. Lublin.	30-31.05.2022 r.
25.	IV Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Ochrony Środowiska nt. „Prawa i interesy w ochronie środowiska. Perspektywa międzynarodowa, unijna i krajowa”, zorganizowany przez Centrum Prawa Ochrony Środowiska Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków.	01-03.06.2022 r.
26.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Okrągłym stole o oświacie - konsultacjach w sprawie edukacji dzieci i młodzieży z Ukrainy zorganizowanym przez Biuro RPO. Warszawa.	03.06.2022 r.
27.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w uroczystości pośmiertnego nadania odznaczenia „Adwokatura Zasłużonym” adwokatom i aplikantom radcowskim, którzy padli ofiarą zbrodni niemieckiego nazistowskiego totalitaryzmu w latach 1939-1945 oraz sowieckiego totalitaryzmu w latach 1939-1956. Warszawa.	06.06.2022 r.
28.	Międzynarodowy Kongres Klimatyczny regeneracji Miast w Łodzi.	06-07.06.2022 r.
29.	Udział Zastępcy RPO Stanisława Trociuka w XXVIII Zgromadzeniu Ogólnym Związków Powiatów Polskich. Mikołajki.	08.06.2022 r.
30.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w I Kongresie Humanizacji Medycyny zorganizowanym przy współpracy Ministerstwa Zdrowia, Agencji Badań Medycznych i Uniwersytetu Warszawskiego na warszawskiej uczelni. Warszawa.	09.06.2022 r.

31.	Wyróżnienie dla Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w Konkursie o Nagrodę „Złotej Temidy” zorganizowanym z inicjatywy Fundacji „Humanitas” oraz Wyższej Szkoły Humanitas w Sosnowcu. Jej kandydaturę do Konkursu zgłosiło Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej.	09.06.2022 r.
32.	Konferencja nt. „Senior-Konsument mający wpływ na rozwój gospodarki” zorganizowana przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Bielsko Biała.	12-13.06.2022 r.
33.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w seminarium naukowym nt. „Prawne aspekty wolności zabudowy”, zorganizowanym przez Biuro RPO. Warszawa.	14.06.2022 r.
34.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w prezentacji tematycznego raportu Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur dot. sytuacji cudzoziemców w strzeżonych ośrodkach. Biuro RPO. Warszawa.	20.06.2022 r.
35.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w posiedzeniu Parlamentarnego Zespołu Obrony Praworządności poświęconym ośrodkom zamkniętym dla uchodźców. Warszawa.	24.06.2022 r.
36.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka, Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej i Dyrektora Generalnego Biura RPO dra Macieja Berka w seminarium eksperckim nt. „Interwencje Policji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi” z udziałem przedstawicieli świata nauki i praktyki zorganizowanym przez RPO. Warszawa.	28.06.2022 r.

Tabela 12. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w II kwartale 2022 r.

1.	12. Sesja Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się w Nowym Jorku.	09-15.04.2022 r.
2.	Spotkanie z delegacją Naczelnej Rady Adwokackiej z Francji. Biuro RPO. Warszawa.	11.04.2022 r.
3.	Konferencja Europejskiej Sieci Rzeczników Praw Obywatelskich (European Network of Ombudsmen) nt. „Roli Ombudsmana w czasach kryzysu” zorganizowana w Strasburgu przez Ombudsmana Unii Europejskiej. Strasburg, Francja.	26-29.04.2022 r.

4.	Udział Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej w sesji otwierającej konferencję Europejskiej Sieci Ombudsmanów nt. „Rola ombudsmana w czasach kryzysu” zorganizowanej w Strasburgu przez Emily O'Reilly, Ombudsman Unii Europejskiej. (on-line)	27.04.2022 r.
5.	Wyróżnienie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej tytułem doktora honoris causa Uniwersytetu w Zurychu. Zurych, Szwajcaria.	01.05.2022 r.
6.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z delegacją Europejskiego Komitetu Związków Zawodowych na Rzecz Edukacji dot. położenia uchodźców z Ukrainy w Polsce, w szczególności ich dostępu do edukacji i szkolnictwa wyższego. Biuro RPO. Warszawa.	04.05.2022 r.
7.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej i Zastępcy RPO Valeriego Vacheva z delegacją Agencji ONZ ds. uchodźców (UNHCR) dot. sytuacji uchodźców w Polsce, kryzysu humanitarnego na granicy z Białorusią oraz działań podejmowanych w tym zakresie przez Rzecznika, inne instytucje i organizacje oraz osoby prywatne. Biuro RPO. Warszawa.	13.05.2022 r.
8.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Minister Kultury i Równości Norwegii Anette Trettebergstuen dot. kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie realizacji zasad równego traktowania. Warszawa.	17.05.2022 r.
9.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka i Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Ambasadorem Finlandii w Polsce Juhą Ottmanem i jego Zastępczynią Erją-Outi Heino dot. przestrzegania rządów prawa w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	19.05.2022 r.
10.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Kanadyjską Podsekretarz Stanu ds. Europy Sandrą McCardell dot. węzłowych problemów związanych z przestrzeganiem praw człowieka w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	19.05.2022 r.
11.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z przewodniczącym organizacji Freedom House Michaelem J. Abramowiczem oraz pracownikami kijowskiego biura Freedom House z Dyrektorem Jurimem Jurkevitssem na czele. Biuro RPO. Warszawa.	24.05.2022 r.
12.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w konferencji	25-28.05.2022 r.

	Europejskiego Regionu Międzynarodowego Instytutu Ombudsmiana. Sounio, Grecja.	
13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z przedstawicielkami Europejskiej Sieci Krajowych Instytucji Praw Człowieka (ENNHRI): Sekretarz Generalną Debbie Kohner i Dyrektorką Deutsches Institut für Menschenrechte Beate Rudolf dot. sporu o rządy prawa i reformę sądownictwa w Polsce oraz ochrony praw cudzoziemców w kontekście osób przybywających z Ukrainy i terytorium Białorusi. Biuro RPO. Warszawa.	01.06.2022 r.
14.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z Ambasadorem Stanów Zjednoczonych w Polsce Markiem Brzezińskim dot. węzłowych problemów związanych z przestrzeganiem praw człowieka w Polsce, w szczególności o położeniu uchodźców z Ukrainy i kryzysie humanitarnym na pograniczu polsko-białoruskim. Warszawa.	03.06.2022 r.
15.	Konferencja nt. „Equality Bodies and Gender Equality – a Growing Role” zorganizowana przez Europejską Sieć Organów ds. Równego Traktowania (EQUINET). Paryż, Francja.	03.06.2022 r.
16.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z przedstawicielką Sekretarza Generalnej Rady Europy ds. Migracji i Uchodźców Leylą Kayacik, jej współpracownikami oraz Dyrektorem Warszawskiego Biura Rady Europy Pawłem Wierdakiem dot. sytuacji uchodźców wojennych, osób opuszczających Ukrainę w związku z konfliktem zbrojnym, korzystających z pomocy i wsparcia w Polsce. Biuro RPO. Warszawa.	03.06.2022 r.
17.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka z delegacją Komisji Prawa Niemieckiego Bundestagu i z szefową komisji Elisabeth Winkelmeier-Becker (Deputowaną CDU/CSU) dot. stanu praworządności w Polsce oraz wpływu zmian w sądownictwie na zaufanie do państwa i prawa. Biuro RPO. Warszawa.	09.06.2022 r.
18.	Konferencja z cyklu „Akademia Praw Człowieka” zorganizowana przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE. Tirana, Albania.	19-24.06.2022 r.
19.	Spotkanie Zastępczyni RPO Hanny Machińskiej z Minną Hulkkonen, Dyrektorką Generalną Departamentu Migracji w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Finlandii oraz	20.06.2022 r.

	Ambasadorem i Zastępcą Ambasadora Finlandii. Biuro RPO. Warszawa.	
20.	Udział Zastępcy RPO Valeriego Vacheva w Dorocznej Konferencji DAV 2022 (Deutsche Anwalt Verein) zorganizowanej przez Niemiecką Izbę Adwokacką. Hamburg, Niemcy.	22-24.06.2022 r.
21.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w seminarium Europejskiego Trybunału Praw Człowieka otwierającym nowy rok sądowy nt. „Ochrona praw człowieka w czasie pandemii: nowe wyzwania i perspektywy”. Strasburg, Francja.	23-25.06.2022 r.
22.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich Marcina Wiącka w uroczystej inauguracji roku sądowego w Europejskim Trybunale Praw Człowieka. Strasburg, Francja.	25.06.2022 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował wystąpienia o charakterze generalnym do:

Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów (WZF.7043.135.2021 z 4 kwietnia 2022 r.) – w sprawie zasad przyznawania specjalnych dodatków motywacyjnych funkcjonariuszom Policji i Służby Więziennej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski funkcjonariuszy Policji i Służby Więziennej wskazujące na dodatkowe pozaustawowe kryteria przyznania specjalnych dodatków motywacyjnych za 2021 r. Zainteresowani podnoszą, że wprowadzając warunek 90-dniowej (Policja) oraz 30-dniowej (Służba Więzienna) nieobecności w służbie z powodu urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego, urlopu rodzicielskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego czy urlopu wychowawczego pozbawiono ich możliwości otrzymania dodatku specjalnego za 2021 rok. Zainteresowani uważają takie kryteria za niesprawiedliwe i dyskryminujące.

Jako kryterium negatywne przyjęto wymiar nieobecności w służbie/pracy w ostatnich 12 miesiącach kalendarzowych poprzedzających miesiąc przyznawania specjalnego dodatku motywacyjnego wynoszący łącznie co najmniej 3 miesiące. Do powyższego okresu nie wliczano jednak okresu korzystania z urlopu wypoczynkowego oraz dodatkowego, wykorzystywania czasu wolnego udzielonego w zamian za czas służby przekraczający normę (bądź dni wolnych udzielonych w zamian za służbę w dniu wolnym od służby), a także czasu nieobecności w służbie z tytułu zdarzenia związanego z wykonywaniem zadań służbowych (w tym wypadku, choroby). Wskazane rodzaje nieobecności mają jedną wspólną cechę, mianowicie stanowią takie przerwy w świadczeniu służby (pracy), które mają w odniesieniu do niej charakter ekwiwalenty w rozumieniu art. 66 ust. 2 Konstytucji albo rekompensacyjny.

Sumowaniu podlegały w szczególności okresy korzystania z urlopu bezpłatnego, urlopu wychowawczego, urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego, urlopu rodzicielskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, przerw w wykonywaniu obowiązków służbowych, za które policjant/pracownik nie zachował prawa do uposażenia/wynagrodzenia, zawieszenia w czynnościach służbowych albo tymczasowego aresztowania, zwolnienia lekarskiego i okresu przebywania na kwarantannie lub izolacji.

O ile przekonujące jest powiązanie dodatku z obecnością funkcjonariusza w służbie, o tyle wprowadzenie „sztywnych” pozaustawowych warunków (30, 90 dni), bez żadnych odstępstw oraz możliwości indywidualnej oceny (przez bezpośrednich przełożonych), sytuacji konkretnych funkcjonariuszy wywołuje wątpliwości, z punktu widzenia zgodności zaprezentowanej

wykładni art. 46 ust. 3 ustawy o budżecie z art. 18 Konstytucji w zw. z art. 71 ust. 2 Konstytucji.

W ocenie RPO, takie postawienie sprawy podziału dodatków specjalnych może naruszać zasady współżycia i sprawiedliwości społecznej. Przyjęte przez Policję i Służbę Więzienną warunki ustalania świadczenia mogły, w przedstawionych okolicznościach, stawiać osoby korzystające (z szeroko rozumianych) uprawnień rodzicielskich w sytuacji nieporównywalnie gorszej niż pozostałych funkcjonariuszy. Przełożeni chcący docenić zaangażowanie funkcjonariuszy/ek po powrocie z urlopu macierzyńskiego czy rodzicielskiego nie mogli tego uczynić, ze względu na odgórnie narzucone im rygory. W rezultacie wymienione formacje, zamiast chronić wartości wynikające z art. 18 w zw. z art. 72 ust. 2 Konstytucji i pomagać w ich egzekwowaniu, mogły doprowadzić do ich naruszenia.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie możliwości uwzględnienia przedstawionych wątpliwości przy projektowaniu i stosowaniu kolejnych regulacji o zbliżonym charakterze.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7064.223.2022 z 5 kwietnia 2022 r.) – w sprawie zagrożenia realizacji świadczeń przewidzianych ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa z uwagi na długotrwałe oczekiwanie na nadanie numeru PESEL.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż ustawa o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa (dalej: ustawa), umożliwi uzyskanie przez te osoby wsparcia socjalnego kierowanego do rodzin tj. świadczeń rodzinnych, świadczenia wychowawczego, świadczenia dobry start, rodzinnego kapitału opiekuńczego, dofinansowania obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku, klubie dziecięcym lub u dziennego opiekuna (art. 26 ustawy). Prawo do wskazanych świadczeń ustala się, począwszy od miesiąca, w którym wpłynął wniosek, nie wcześniej niż od miesiąca, w którym obywatel Ukrainy został wpisany do rejestru, o którym mowa w art. 3 ust. 3 ustawy, a w przypadku świadczeń przysługujących na dziecko - również dziecko zostało wpisane do tego rejestru. Wniosek o przyznanie świadczeń musi zawierać m.in. numer PESEL wnioskodawcy i numer PESEL dziecka (art. 26 ust. 3 ustawy).

Celem świadczeń rodzinnych, świadczenia wychowawczego, dobry start, rodzinny kapitał opiekuńczy jest udzielenie rodzinom z dziećmi wsparcia w postaci częściowego pokrycia wydatków związanych z wychowaniem i utrzymaniem dzieci. W sytuacji szczególnej, w jakiej znaleźli się uciekinierzy wojenni z Ukrainy, możliwość niezwłocznego otrzymania pomocy finansowej nabiera niebagatelnej znaczenia.

Tymczasem w przestrzeni publicznej pojawiają się informacje o długotrwałym, nawet kilkumiesięcznym, okresie oczekiwania na nadanie obywatelom Ukrainy numeru PESEL. W ocenie Rzecznika bezwzględny wymóg posiadania przez obywateli Ukrainy numeru PESEL przy ubieganiu się o świadczenia pomocowe nie pozostawia organom administracji żadnego luzu decyzyjnego, w ramach którego mogłyby, uwzględniając wyjątkowe okoliczności, ustalić prawo do świadczeń. Długie oczekiwanie na uzyskanie numeru PESEL stwarza realne zagrożenie dla realizacji świadczeń przysługujących rodzinom i dzieciom, które przybyły na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium tego państwa.

W przekonaniu RPO normy prawne regulujące dostęp do świadczeń socjalnych dla obywateli Ukrainy uciekających przez wojnę, wymagają uelastycznienia z uwagi na występujące opóźnienia w procedurze nadawania numeru PESEL. Zasadne wydaje się uwzględnienie tego aspektu w kontekście daty początkowej prawa do świadczeń dedykowanych rodzinom. W obecnym stanie prawnym może bowiem dochodzić do różnicowania obywateli Ukrainy korzystających z uprawnień przyznanych ustawą ze względu na okoliczności przypadkowe, całkowicie od nich niezależne.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia stosownych działań prawodawczych w tym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 29 kwietnia 2022 r. wyjaśniła, że posiadanie przez obywateli Ukrainy numeru PESEL jest niezbędne do weryfikacji przez instytucje przyznające i wypłacające świadczenie wychowawcze, świadczenia rodzinne, świadczenia dobry start, rodzinny kapitał opiekuńczy oraz dofinansowania obniżenia opłaty rodzica za pobyt dziecka w żłobku na rzecz rodzin (gminne organy właściwe oraz ZUS) podstawowej przesłanki ich przysługiwania na podstawie przepisów ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa – tj. okoliczności, iż pobyt danego obywatela Ukrainy został uznany za legalny na mocy tejże ustawy. Podsekretarz Stanu wskazała, że obywatele Ukrainy, którzy przybyli do Polski po 23 lutego 2022 r. i którym nadano PESEL mają w rejestrze PESEL nadany dodatkowy symbol UKR (art. 84 ww. ustawy pomocowej) i właśnie posiadanie przez obywatela Ukrainy numeru PESEL z symbolem „UKR” stanowi dla gminnych organów właściwych oraz ZUS potwierdzenie ww. podstawowej przesłanki legalności pobytu i stanowi podstawę do uzyskania przez obywatela Ukrainy świadczeń w oparciu o art. 26 ww. ustawy pomocowej. Ponadto konieczność posiadania przez obywateli Ukrainy unikatowego numeru identyfikacyjnego nadanego w Polsce, wyklucza

możliwość ewentualnych nadużyć w zakresie pobierania świadczeń dotyczących, w tym wielokrotnego, bezprawnego pobierania tych samych świadczeń na to samo dziecko.

Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (III.7065.58.2022 z 5 kwietnia 2022 r.) – w sprawie braku określonej formy odmowy przyznania świadczenia i niedozwolonego przekazania uprawnień gminom w specustawie o pomocy obywatelom Ukrainy.

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, każdemu podmiotowi, w szczególności osobie fizycznej prowadzącej gospodarstwo domowe, który zapewni zakwaterowanie i wyżywienie obywatelom Ukrainy, może być przyznane na jego wniosek, świadczenie pieniężne z tego tytułu nie dłużej niż za okres 60 dni. Okres wypłaty tego świadczenia może zostać jednak przedłużony w szczególnie uzasadnionych przypadkach. Maksymalna wysokość świadczenia pieniężnego oraz warunki jego przyznawania i przedłużania wypłaty określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 marca 2022 r. w sprawie maksymalnej wysokości świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy oraz warunków przyznawania tego świadczenia i przedłużania jego wypłaty.

Wniosek o świadczenie jest rozpatrywany w terminie miesiąca od dnia jego złożenia w jednostce organizacyjnej gminy lub gminnej osobie prawnej. Gmina może uzależnić przyznanie lub wypłatę świadczenia od weryfikacji warunków zakwaterowania i wyżywienia, a weryfikacji dokonują upoważnieni pracownicy jednostki organizacyjnej gminy lub gminnej osoby prawnej. Świadczenie nie przysługuje, jeżeli warunki zakwaterowania i wyżywienia zagrażają życiu lub zdrowiu ludzi lub gdy we wniosku o przyznanie świadczenia pieniężnego podano nieprawdę. Przepisy odnoszące się do świadczenia pieniężnego nie rozstrzygają natomiast, w jakiej prawnej formie owa odmowa przyznania świadczenia następuje. W związku z tym osoby, które spotykają się z taką odmową, mogą mieć uzasadnione wątpliwości czy i jakie środki zaskarżenia owej odmowy im przysługują.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich kwestia ta powinna zostać uregulowana w sposób jednoznaczny w ustawie, tak, aby osoby, które uważają, że zostały pokrzywdzone w wyniku odmowy przyznania świadczenia pieniężnego, mogły dochodzić swoich praw.

Wątpliwości dotyczą także przepisu §3 ust. 3 zd. 1 rozporządzenia, według którego gmina może uzależnić przyznanie lub wypłatę świadczenia od weryfikacji warunków zakwaterowania i wyżywienia. Wskazać bowiem

trzeba, że na podstawie upoważnienia zawartego w art. 13 ust. 3 ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, to Rada Ministrów została umocowana do określenia w rozporządzeniu warunków przyznawania świadczenia pieniężnego. Tymczasem Rada Ministrów przekazała w §3 ust. 3 zd. 1 rozporządzenia przysługujące jej kompetencje normodawcze gminie, która może uzależnić przyznanie świadczenia od weryfikacji warunków bytowych. W ten sposób doszło do naruszenia konstytucyjnego zakazu subdelegacji. Z art. 92 ust. 2 Konstytucji wynika bowiem, że organ upoważniony do wydania rozporządzenia nie może przekazać swoich kompetencji innemu organowi.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy prawodawczej w zakresie objętym wystąpieniem.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 10 maja 2022 r. wskazał, że ustawą z dnia 8 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw zostało doprecyzowane, iż w sprawach o świadczenie pieniężne za zapewnienie zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy nie wydaje się decyzji administracyjnej oraz nie stosuje przepisów ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego. Natomiast w razie sporu dotyczącego ww. świadczenia podmiot, który złożył wniosek o jego przyznanie, może wystąpić z powództwem przeciwko gminie właściwej do rozpatrywania wniosku. Wraz z podjęciem prac nad zmianą przepisów rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie maksymalnej wysokości świadczenia pieniężnego przysługującego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy oraz warunków przyznawania tego świadczenia i przedłużania jego wypłaty – zasygnalizowana przez Rzecznika kwestia odnosząca się do sposobu uregulowania warunków przyznawania przedmiotowego świadczenia zostanie poddana analizie.

Ministra Cyfryzacji (VII.501.51.2022 z 7 kwietnia 2022 r.) – dotyczące projektu rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wykazu rejestrów publicznych i systemów teleinformatycznych, z których udostępniane są dane na potrzeby prowadzenia analiz w ramach zintegrowanej platformy analitycznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wypowiadał się niejednokrotnie w sprawie ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego podkreślając, że nie można nie brać pod uwagę ewentualnych negatywnych skutków ich wykorzystywania dla niektórych praw człowieka i obywatela, w tym zwłaszcza prawa do prywatności i ochrony danych osobowych. Rzecznik podkreślał, że kompilowanie danych osobowych i innych danych

stanowiących informację publiczną, pochodzących z różnych źródeł, umożliwi tworzenie profili osobowych osób fizycznych, co może skutkować negatywnymi konsekwencjami w przypadku niewłaściwego sposobu wykorzystania takiej możliwości.

Głęboka troska RPO w przedmiotowej sprawie wynika przede wszystkim ze sposobu regulacji tak ważnej kwestii dla praw i wolności obywateli. Zakres danych i wykaz rejestrów publicznych, zbiorów danych oraz systemów teleinformatycznych, z których udostępniane są dane określony jest w akcie wykonawczym. Należy przypomnieć, że materia ta zarezerwowana jest dla przepisów rangi ustawowej, co wynika z art. 51 ust. 1 i 5 Konstytucji. Warto także wskazać, że Trybunał Konstytucyjny, zwany dalej „TK”, wielokrotnie już potwierdził konieczność ustawowej regulacji tej materii. W sprawie o sygn. akt K 33/13 TK wskazał m.in., że zakwestionowane przepisy w części, w jakiej upoważniają właściwego ministra do określania w rozporządzeniu zakresu danych nie odpowiada konstytucyjnemu wymaganiu normowania ograniczeń autonomii informacyjnej w ustawie. W powołanej powyżej sprawie TK stwierdził, iż regulacja ustawowa (upoważnienie ustawowe do wydania aktu wykonawczego) w części dotyczącej „innych danych” jest blankietowa. W projektowanym rozporządzeniu zaś zawarty został niezwykle obszerny katalog nie tylko podmiotów udostępniających dane do platformy, ale także udostępnianych danych, co jest niezgodne z art. 51 ust. 1 i 5 Konstytucji.

W opinii Rzecznika nie można znaleźć uzasadnienia dla zamiaru uregulowania tej materii przez Radę Ministrów w akcie wykonawczym. Nie są to bowiem szczegółowe i techniczne sprawy związane z przetwarzaniem danych osobowych, lecz fundamentalne zagadnienia, które wymagają regulacji ustawowej, a co za tym idzie przejścia całego procesu legislacyjnego zarówno w Sejmie, jak też w Senacie RP oraz uzyskania podpisu Prezydenta RP.

Ponadto należy rozważyć, czy przedmiotowa regulacja oraz sposób tworzenia zintegrowanej platformy analitycznej są konieczne, uzasadnione i niezbędne w demokratycznym państwie. TK niejednokrotnie wypowiadał się w tym zakresie. Wskazywał na to, że sformułowanie, zgodnie z którym ograniczenia praw i wolności mogą być wprowadzane jedynie w sytuacji, gdy okaże się to „konieczne w demokratycznym państwie”, nakazuje za każdym razem badać, czy za pomocą danego ograniczenia uda się osiągnąć zamierzone skutki, czy unormowanie to jest niezbędne dla ochrony interesu publicznego, któremu ma służyć, i czy efekty owego ograniczenia pozostają w proporcji do ciężaru nałożonego na obywatela.

Kolejnym aspektem projektowanej regulacji jest konieczność zapewnienia jej zgodności z prawem Unii Europejskiej. Jakkolwiek w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia zawarto informację o tym, że przedmiot regulacji

nie jest objęty prawem Unii Europejskiej, to wskazać należy, iż rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) jest aktem obowiązującym bezpośrednio w krajowym porządku prawnym, zaś pominięcie podstawowych przepisów przywołanego rozporządzenia w projektowanej regulacji uznać należy za poważne uchybienie legislacyjne.

Podkreślić należy, że projekt rozporządzenia w brzmieniu umieszczonym na stronie Rządowego Centrum Legislacji jest niezgodny z art. 1 rozporządzenia 2016/679. Sposób udostępniania danych oraz przetwarzania ich na platformie w myśl przepisów projektowanego rozporządzenia nie jest przejrzysty. Projekt także nie czyni zadość zasadzie ograniczenia celu. Przepisy projektowanej regulacji zakładają bowiem zmianę pierwotnego celu przetwarzania danych, zaś uzasadnienie dla tej zmiany, a mianowicie odwołanie się do art. 23 ust. 1 lit. e rozporządzenia 2016/679 – w ocenie Rzecznika – nie znajduje uzasadnienia i podstaw faktycznych. Tak szeroki zakres danych trudno uznać za usprawiedliwiony, w szczególności ważnym interesem gospodarczym lub finansowym Unii Europejskiej lub państwa członkowskiego, w tym kwestiami pieniężnymi, budżetowymi i podatkowymi, zdrowiem publicznym i zabezpieczeniem społecznym.

Ponadto, w projekcie rozporządzenia brakuje szczegółowych i technicznych regulacji związanych z przetwarzaniem danych osobowych, które to regulacje zarezerwowane są dla tej rangi aktu normatywnego. Pozostawienie zaś spraw ważnych dla ochrony praw i wolności obywateli do uregulowania w porozumieniach obejmujących polityki bezpieczeństwa, przetwarzania danych osobowych oraz możliwości technicznoorganizacyjnych stron tych porozumień, w ocenie RPO, stanowi poważne naruszenie gwarancji tych praw i wolności.

Mając na uwadze powyżej zgłoszone wątpliwości, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przyjęcie przedmiotowej opinii, a także o podjęcie działań w celu zapewnienia zgodności polskiego prawa z Konstytucją, ugruntowaną linią orzeczniczą TK, standardami międzynarodowymi i europejskimi – w celu zapewnienia ochrony praw jednostek.

Pełnomocnika rządu ds. uchodźców wojennych z Ukrainy (XI.518.9.2022 z 8 kwietnia 2022 r.) - w sprawie ochrony praw grup szczególnie wrażliwych przybywających do Polski w związku z kryzysem w Ukrainie.

Konflikty zbrojne, a także wywołane nimi masowe ruchy migracyjne, pogarszają sytuację wielu grup mniejszościowych i zwiększają ryzyko

naruszeń praw i wolności przysługujących ich członkom i członkiniom. Dlatego, w związku ze zbrojną agresją wojsk Federacji Rosyjskiej na niepodległą Ukrainę, wywołanym tym kryzysem i dramatyczną sytuacją ponad dwóch milionów osób szukających schronienia w Polsce, zachodzi konieczność zapewnienia właściwego poziomu ochrony osobom z grup szczególnie wrażliwych – zwłaszcza kobietom, osobom z niepełnosprawnościami, osobom starszym, a także o romskim pochodzeniu – przedostającym się w tych okolicznościach na terytorium RP.

Oprócz pomocy humanitarnej, osoby wyjeżdżające z Ukrainy będą potrzebowały systematycznego wsparcia w związku z doświadczoną traumą. Wszelkie działania pomocowe adresowane do członków i członkiń mniejszości będą wymagały uwzględnienia ich szczególnej sytuacji, również wcześniejszej, w kraju pochodzenia. Władze publiczne powinny zatem zadbać o to, by zapobiegać wszelkim negatywnym zjawiskom o podłożu dyskryminacyjnym oraz odpowiednio reagować na przypadki ich wystąpienia, w tym na zdarzenia raportowane przez organizacje społeczeństwa obywatelskiego, aktywnie wspierające osoby przybywające do Polski. Należy także mieć na względzie – jak słusznie zauważa Agencja Praw Podstawowych UE – potrzebę planowania długofalowego. Będzie ono musiało obejmować takie kwestie jak relokacja i integracja migrantów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na fakt, iż kobiety i dziewczęta stanowią zdecydowaną większość osób szukających w Polsce schronienia przed działaniami zbrojnymi w Ukrainie. Aktualizuje to obowiązek organów państwa zapewnienia ochrony ich praw przed wszelkimi naruszeniami, w szczególności w postaci przemocy ze względu na płeć, włącznie z przemocą seksualną, na którą są narażone także w przestrzeni publicznej, a w przypadku takiego naruszenia zaś zapewnienia, że kobiety uzyskają odpowiednie wsparcie: prawne, psychologiczne i medyczne. Masowy napływ kobiet i dziewcząt będących w sytuacji kryzysowej wymaga ponadto szczególnego zwrócenia uwagi na skuteczne przeciwdziałanie i penalizowanie przestępstwa handlu ludźmi.

W tych okolicznościach niezbędne wydaje się być przygotowanie w służbach podległych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji odpowiednich wytycznych i informacji dla funkcjonariuszy. Warto także rozważyć podjęcie współpracy z organizacjami wyspecjalizowanymi w przeciwdziałaniu zjawisku handlu ludźmi i udzielaniu wsparcia jego ofiarom.

W obliczu wojny w Ukrainie wsparcia opartego na zrozumieniu ich szczególnej sytuacji oraz podejściu prawno-człowieczym wymagają także osoby starsze. Seniorom, którym uda się dotrzeć na terytorium Polski należy dostarczyć w sposób efektywny informacji o przysługujących im prawach i dostępnych formach pomocy. W opracowywaniu sposobów komunikowania należy uwzględnić nie tylko tłumaczenie na język ukraiński, ale także

ewentualne dodatkowe potrzeby związane ze słabszym słuchem, wzrokiem lub chorobami otępiennymi. Naczelną zasadą udzielanej pomocy powinna być zasada poszanowania autonomii i niezależności każdej osoby starszej, bez względu na poziom sprawności fizycznej i mentalnej. Jej właściwe uwzględnienie oznacza m.in. zapewnienie odpowiedniej asystencji osobistej w przypadkach osób, które będą tego potrzebowały.

RPO zwrócił także uwagę na szczególne potrzeby osób z niepełnosprawnościami, które przekraczają aktualnie granicę ukraińsko-polską. Niezwykle istotne jest, aby potrzeby osób z niepełnosprawnościami były identyfikowane jak najwcześniej, tak by zaproponowane wsparcie było adekwatne do zgłaszanych potrzeb. Powinno ono obejmować także środki transportu z przejść granicznych do punktów recepcyjnych dostosowane do indywidualnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych. Środki transportu powinny również uwzględniać potrzeby osób wymagających najintensywniejszego wsparcia. Niezbędne jest również zapewnienie leków, sprzętu medycznego oraz ułatwiającego poruszanie się, w tym wózków dla osób z niepełnosprawnością narządu ruchu lub w słabszej kondycji fizycznej.

Rzecznik wskazał również na sytuację społeczności romskiej, której członkowie przybywają do Polski. Bez wątplenia społeczność romska, która w Ukrainie według szacunków liczyć może nawet kilkaset tysięcy osób, jest szczególnie narażona na skrajną przemoc w warunkach każdego konfliktu zbrojnego. Potwierdzają to rozmowy prowadzone przez pracowników Biura RPO z Romami i Romni, którzy korzystają już z miejsc noclegowych w punktach recepcyjnych. Do Biura Rzecznika docierają też skargi, głównie od aktywistów wspierających romskich migrantów, wskazujące na uprzedzenia i stygmatyzację, z jakimi Romowie spotykają się w niektórych z tych punktów.

Doceniając reakcję społeczeństwa oraz władzy publicznej na powodowany wojną kryzys w Ukrainie, Rzecznik zaapelował, aby system wsparcia osób opuszczających terytorium Ukrainy w związku z aktualnym zagrożeniem dla życia i zdrowia był wrażliwy na potrzeby grup w szczególnie niekorzystnej sytuacji.

**Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (VII.7060.2.2021 z 8 kwietnia 2022 r.)
- w sprawie kryteriów pomocy udzielanej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.**

Rzecznik Praw Obywatelskich ponownie zwrócił uwagę Ministrowi, że zgodnie z treścią obowiązujących przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych osoba spełniająca jednocześnie warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z tytułu stosunku pracy oraz innych tytułów, jest obejmowana tymi ubezpieczeniami wyłącznie ze stosunku pracy, jeżeli w umowie o pracę ma zagwarantowane

co najmniej minimalne wynagrodzenie, lub jeśli podstawa wymiaru składek z tytułu stosunku pracy w przeliczeniu na okres miesiąca wynosi co najmniej minimalne wynagrodzenie. Rzecznik wskazał na potrzebę uchylecia lub zmiany tej regulacji z uwagi na jej dyskryminacyjny charakter. W praktyce bowiem wymóg ten stawia w dużo gorszej pozycji osoby, które pomimo prowadzenia działalności rolniczej, z różnych względów nie podlegają ubezpieczeniu w Kasie Rolniczych Ubezpieczeń Społecznych.

W szerszym zakresie problem ten dotyczy zasadności brania pod uwagę kryterium zakwalifikowania do ubezpieczeń społecznych w ZUS lub w KRUS jako warunku przyznawania lub prawidłowej realizacji projektu w ramach udzielonego wsparcia. Ze skarg kierowanych do Rzecznika wynika, że kryterium to uwzględniane jest w wymogach wielu programów realizowanych w ramach PROW 2007-2013, jak również PROW 2014-2020.

W ocenie RPO obowiązujące przepisy prowadzą do dyskryminacji rolników mobilnych, o niestandardowym profilu aktywności zawodowej, którzy poszukują dodatkowych źródeł dochodu obok swojej głównej działalności rolniczej. W obliczu ryzyka ogólnego kryzysu gospodarki i rynku pracy wydaje się, że kryteria te wymagają głębokiego przemyślenia i dostosowania. Są one także w dużym stopniu anachroniczne, biorąc pod uwagę głębokie przemiany w sektorze rolnictwa oraz prowadzenia działalności zawodowej na terenach wiejskich, na co wskazała Komisja Europejska w jednym z ostatnich komunikatów dotyczących reformy Wspólnej Polityki Rolnej.

RPO powołując się między innymi na stanowisko Komisji Europejskiej zauważył, że konieczne jest odejście od systemów uprzywilejowujących osoby prowadzące wyłącznie działalność rolniczą w pełnym wymiarze – co stanowiło uzasadnienie dla przyjmowanych dotychczas w prawie polskim kryteriów pomocy – poprzez przyjęcie szerszej i bardziej elastycznej definicji rolnika opartej na obiektywnych i niedyskryminacyjnych kryteriach (np. kryterium dochodowym), jednakże nie wykluczającej rolników „którzy prowadzą także innego rodzaju działalność zawodową” oraz „rolników prowadzących działalność rolniczą w niepełnym wymiarze czasowym”.

Rzecznik wskazał również, że ma wątpliwości co do zgodności przepisów ustawy o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich w ramach PROW z konstytucyjnymi zasadami upoważniania do wydawania rozporządzeń.

Biorąc pod uwagę powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie konieczności zmiany kryteriów pomocy udzielanej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich poprzez rezygnację z kryteriów odnoszących się do podlegania ubezpieczeniu społecznemu w KRUS.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 9 maja 2022 r. podkreślił, że przepisy wykonawcze dotyczące konieczności

podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania działalności gospodarczej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, nie mają na celu ograniczania swobody wykonywania działalności gospodarczej, a jedynie ukierunkowanie przedmiotowego wsparcia finansowego do określonej grupy podmiotów. Określenie dodatkowych warunków, do wypełniania których podmioty ubiegające się o wsparcie zobowiązują się dobrowolnie na podstawie umowy o przyznaniu pomocy, jest zasadne i dopuszczalne prawem; nie godzi też w przepisy powszechnie obowiązujące. Przedsiębiorca ma prawo do dobrowolnego ubezpieczenia z tytułu wykonywania działalności gospodarczej niezależnie od podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom z innych tytułów. Sekretarz Stanu wskazał, że na obecnym, końcowym etapie wdrażania PROW 2014–2020 (aktualnie trwa ostatni nabór wniosków o przyznanie pomocy), zmiana Programu i przepisów prawa w zakresie warunku dotyczącego ubezpieczenia na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników z mocy ustawy i w pełnym zakresie jako rolnik nie jest możliwa. Należy jednak podkreślić, że w analogicznym instrumencie wsparcia, który jest przewidziany w projekcie Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023–2027, warunek dotyczący ubezpieczenia w KRUS nie jest planowany.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (II.574.1.2022 z 11 kwietnia 2022 r.) - w sprawie konieczności zmiany obowiązującej ustawy o Policji, w zakresie w jakim dopuszcza krępowanie osób z zaburzeniami psychicznymi przy użyciu kajdanek.

W sferze zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostają wszelkie zasady i standardy służące zapobieganiu torturom i innemu okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w tym związane z problematyką stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Policji wobec osób, co do których zachodzi potrzeba izolacji z uwagi na ich stan psychiczny.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z postulatem zainicjowania procesu legislacyjnego w celu uzupełnienia ustawy o Policji o przepis wskazujący, że wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, do których znajduje zastosowanie art. 18 ust. 6 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, w tym poprzez odwołanie zawarte w art. 204a k.k.w., w czasie czynności które są przeprowadzane pod nadzorem lekarza, pielęgniarki lub kierującego zespołem ratownictwa medycznego, policjanci mogą użyć tylko określonych, enumeratywnie wymienionych środków przymusu bezpośredniego, wśród

których nie znajdują się kajdanki, o których mowa w art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a-c ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Rzecznik wskazał, że wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, w trakcie czynności, które są przeprowadzane pod nadzorem lekarza, pielęgniarki lub kierującego zespołem ratownictwa medycznego, policjanci powinni móc użyć tylko konkretnie określonych środków przymusu bezpośredniego. A możliwość stosowania kajdanek zakładanych na ręce, nogi lub zespolonych powinna być wyłączona. Wynika to z Konstytucji i prawa międzynarodowego, które odnoszą się do ochrony dóbr osobistych oraz zakazu poddawania kogokolwiek torturom, okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. RPO zwrócił uwagę, że osiągnięcie zgodności przepisów ze standardami Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) nie jest możliwa w drodze wykładni prawa, lecz wymaga jego zmiany.

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Ministra Zdrowia (V.7010.74.2022 z 13 kwietnia 2022 r.) - w sprawie wyzwań dla polskiego systemu ochrony zdrowia w obliczu kryzysu uchodźczego spowodowanego konfliktem zbrojnym w Ukrainie.

Podczas ostatniego posiedzenia Komisji Ekspertów ds. Zdrowia przy Rzeczniku Praw Obywatelskich oraz w świetle sygnałów obywatelskich zostały zarysowane liczne trudności, z jakimi zmagają się: obywatele Ukrainy przybywający do Polski, podmioty lecznicze oraz przedstawiciele zawodów medycznych w związku z konfliktem na terenie Ukrainy.

Obecna sytuacja wymaga niewątpliwie podjęcia działań systemowych, zakładających, że stan zwiększonych potrzeb zdrowotnych - wynikających z długu zdrowotnego z uwagi na pandemię COVID-19 oraz napływu obywateli Ukrainy uciekających przed wojną - będzie trwał w perspektywie lat. Wobec czego, za niezbędną należy uznać konieczność poszukania nowych rozwiązań w trudnej sytuacji, w jakiej znalazł się system ochrony zdrowia, z jednoczesnym zwiększeniem zarządzania i koordynacji w tym obszarze. W perspektywie długofalowej, niezbędne jest zaś opracowanie strategii z zapewnieniem informacji oraz edukacji dla osób, które przybyły do Polski jako uchodźcy w zakresie włączenia się do systemu leczenia. W tym kontekście konieczne jest poszerzenie kampanii edukacyjnej z jednoczesnym zwróceniem uwagi na poszanowanie godności ludzkiej.

Istotnym obszarem, na który również należy zwrócić uwagę jest kwestia cyberbezpieczeństwa w sektorze ochrony zdrowia. W szczególności, że w ostatnich latach miały miejsce dość istotne zmiany cyfrowe w systemie ochrony zdrowia, przekładające się na m.in. e-skierowania, e-recepty,

prowadzenie elektronicznej dokumentacji medycznej, które są danymi sensytywnymi i cyfrowymi.

Mając na uwadze powyższe aspekty, Rzecznik zasygnalizował najważniejsze problemy prawne i systemowe zgłaszane przez: członków Komisji Ekspertów ds. Zdrowia przy RPO, zaproszonych Ekspertów podczas posiedzenia Komisji, obywateli w skargach kierowanych do Biura RPO oraz podnoszone w przestrzeni publicznej, a odnoszące się do wpływu sytuacji wojennej w Ukrainie na polski system ochrony zdrowia. Do problemów tych należą: dostęp do leczenia, tj. wydzielenie szpitali dla obywateli Ukrainy oraz standardy relokacji, sytuacja epidemiczna dotycząca chorób zakaźnych, uregulowanie kwestii finansowania usług tłumaczy, leczenie w POZ, leczenie pacjentów bez dokumentacji medycznej, a także trudności w dostępie do świadczeń zdrowotnych w przypadku braku nr PESEL.

Niezwykle istotnym aspektem w omawianym zakresie jest również dostęp do leków, tj. refundacji w ramach programów lekowych oraz dostęp do leków w przypadku braku dokumentacji medycznej.

Podczas posiedzenia Komisji omówiono też warunki podjęcia pracy w zawodach medycznych w Polsce przez przedstawicieli tych zawodów napływających z Ukrainy: pielęgniarki, położne, lekarzy. Zasadniczym problemem, jest to, że osoba, która nie zna w ogóle języka polskiego, a chce wykonywać zawód regulowany, może stanowić zagrożenie dla życia i zdrowia pacjenta. Jednocześnie podkreślono, że wsparcie ze strony państwa polskiego dla uchodźców z Ukrainy wymagających opieki medycznej powinno opierać się na otoczeniu ich opieką medyczną zapewnianą z udziałem ukraińskich medyków – nawet tych, którzy nie znają języka polskiego.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o szczegółowe ustosunkowanie się do przedstawionych kwestii i poinformowanie o podjętych, planowanych i wdrożonych działaniach.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 12 maja 2022 r. wskazał, iż nie przewiduje się tworzenia wyodrębnionych placówek medycznych przeznaczonych dla uchodźców z Ukrainy, a rozwiązanie takie nie znajduje uzasadnienia. Finansowanie dodatkowych kosztów leczenia pacjentów – uchodźców z Ukrainy zostało zapewnione w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Środki pochodzące ze specjalnej dotacji budżetowej trafiają do podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych osobom uprawnionym, zgodnie z zasadą „pieniądz idzie za pacjentem”. Jeśli chodzi o sytuację epidemiczną, Sekretarz Stanu zaznaczył, iż w chwili obecnej nie obserwuje się gwałtownych wzrostów występowania chorób zakaźnych na terenie Polski w związku z napływem obywateli Ukrainy. Notowane są typowe choroby występujące w Polsce

endemicznie (np. ospa wietrzna) oraz pojedyncze ogniska zachorowań związane z przebywaniem w punktach zbiorowego zakwaterowania uchodźców z Ukrainy. Co do kwestii finansowania usług tłumaczy, w ocenie resortu zdrowia nie ma podstawy prawnej do tego, aby NFZ pokrywał koszty związane z udziałem tłumacza przy udzielaniu świadczeń opieki zdrowotnej cudzoziemcowi. W odniesieniu do wykonywania zawodu lekarza, pielęgniarki, położnej z Ukrainy na terenie Polski Sekretarz Stanu poinformował, że ustawa o zawodach lekarza i lekarza dentysty reguluje trzy tryby czasowego dopuszczenia do wykonywania zawodu lekarza i lekarza dentysty, którzy uzyskali kwalifikacje poza terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej (najczęściej na terytorium Ukrainy), w ramach tak zwanej procedury uproszczonej. Co istotne, nie są to dodatkowe możliwości uznania kwalifikacji, ale skrócona ścieżka uzyskania uprawnień do wykonywania zawodu w Polsce przez okres maksymalnie pięciu lat.

Ministra Edukacji i Nauki (VII.7031.13.2022 z 13 kwietnia 2022 r.) - w sprawie organizacji egzaminów zewnętrznych dla uczniów - obywateli Ukrainy.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż wśród licznych kwestii związanych z kształceniem i wychowaniem dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy szczególną uwagę zwraca organizacja egzaminów zewnętrznych w roku szkolnym 2021/2022. Zastrzeżenia środowisk edukacyjnych wywołuje m.in. obowiązek przystąpienia przez uczniów ukraińskich do egzaminu ósmoklasisty jako warunek ukończenia szkoły podstawowej i udziału w rekrutacji do szkół ponadpodstawowych.

Nowe przepisy oświatowe nie nakładają na uczniów i uczennice z Ukrainy obowiązku przystąpienia do egzaminu ósmoklasisty w roku szkolnym 2022. Dzieci, które nie przystąpią do tego sprawdzianu, będą powtarzały VIII klasę. Jeżeli jednak pragną kontynuować naukę wraz ze swoimi rówieśnikami, powinny wziąć udział w rekrutacji do szkół średnich, podczas której wynik egzaminu ma duże znaczenie. Większość uczniów, którzy po dniu 24 lutego 2022 r. przybyli do Polski, nie zna języka polskiego w stopniu umożliwiającym uzyskanie zadowalającego wyniku, zatem wybór szkoły ponadpodstawowej będzie ograniczony do tych szkół, które po przyjęciu polskich uczniów będą nadal dysponowały wolnymi miejscami. Z uwagi na zwiększoną liczbę uczniów biorących udział w naborze w 2022 r. (problem tzw. „kumulacji roczników”) uczniowie z Ukrainy znajdą się w zdecydowanie gorszym położeniu. Będą także traktowani inaczej niż uczniowie z Ukrainy, którzy kształcili się w trybie zdalnym w ukraińskim systemie oświaty (§ 15 rozporządzenia). Ci bowiem będą mogli złożyć wnioski o przyjęcie do szkół średnich na podstawie dokumentów wydanych przez szkołę za granicą, bez potrzeby przystępowania do egzaminu ósmoklasisty.

W trwającej dyskusji podnoszona jest również kwestia niezgodności zaproponowanej formy egzaminu z zasadami i celami przeprowadzania egzaminów zewnętrznych. Dopuszczenie możliwości ich zdawania bez znajomości języka polskiego oznacza, że poziom opanowania podstaw programowych nie zostanie w ogóle sprawdzony.

Wśród postulatów zgłaszanych przez przedstawicieli organizacji zajmujących się edukacją pojawia się m. in. odstąpienie w tym roku od obowiązku przystąpienia do egzaminu ósmoklasisty przez uczniów i uczennice z doświadczeniem uchodźczym, lepsze uregulowanie zasad rekrutacji do szkół ponadpodstawowych, a także poszerzenie bazy szkolnej proporcjonalnie do liczby uczniów i uczennic włączanych do systemu oświaty (tworzenie nowych szkół, zwiększenie liczby oddziałów oraz zatrudnienie dodatkowych nauczycieli).

Rzecznik zdaje sobie sprawę, że przybycie do Polski w tak krótkim czasie tysięcy młodych osób z objętej wojną Ukrainy wymusza na organach państwa przyjęcie nadzwyczajnych rozwiązań. Jednocześnie pragnę podkreślić, że rozwiązania te powinny być zgodne ze standardami przyjętymi w Konstytucji oraz prawie międzynarodowym. Na obecnym etapie wydaje się, że zasady przeprowadzania egzaminów zewnętrznych oraz rekrutacji do szkół średnich wymagają pilnego rozważenia pod kątem zgodności z normami wskazanymi powyżej. Istnieje poważne ryzyko, że niedostateczne uwzględnienie możliwości oraz potrzeb dzieci ukraińskich z doświadczeniem uchodźczym może prowadzić do nierówności w dostępie do nauki, dyskryminacji oraz ograniczania ich wolności i praw, czyli do naruszenia art. 70, 32 oraz 37 Konstytucji.

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 11 maja 2022 r. zapewnił, że uczniowie ukraińscy w Polsce są traktowani z największą troską i należną im uwagą. Przyjęte na ich potrzeby rozwiązania legislacyjne dotyczące dostępu do edukacji zostały skonstruowane w sposób, który pozwoli im odnajdywać się w polskim systemie edukacji odpowiednio do ich potrzeb i oczekiwań, a także w zależności od planów, możliwości i motywacji. Przepisy dotyczące uczniów ukraińskich nie tylko gwarantują im warunki odpowiadające konwencji genewskiej, tj. zapewniają takie samo traktowanie jak przyznane obywatelom polskim, ale obejmują także wiele ułatwień i dostosowań dotyczących tylko dzieci uchodźców z Ukrainy. Jednocześnie Ministerstwo Edukacji i Nauki nie przewiduje odrębnych zasad rekrutacji do szkół ponadpodstawowych dla dzieci uchodźców, które ukończą szkołę podstawową w polskim systemie edukacji i tym samym wypełnią warunki uprawniające do przystąpienia do tego postępowania. Postępowanie rekrutacyjne do publicznych szkół

ponadpodstawowych i szkół wyższych odbywa się na zasadzie równej i powszechnej dostępności. Oznacza to, że aplikować o przyjęcie może każdy, kto spełnia jednakowe dla wszystkich warunki. Rozwiązania w sytuacji powstałej w związku z napływem uchodźców – w ocenie resortu - nie należy zatem poszukiwać w tworzeniu specjalnych warunków rekrutacyjnych, ale na wspomaganie uczniów w sposób, który pozwoli im przystąpić do egzaminu (w tym egzaminu ósmoklasisty).

Prezesa Rady Ministrów (V.600.2.2022 z 13 kwietnia 2022 r.) - w sprawie korzystania przez Radę Ministrów z kompetencji wynikających z przepisów ustawy o samorządzie gminnym.

W ramach prowadzonych przez Rzecznika Praw Obywatelskich konsultacji z przedstawicielami samorządu terytorialnego, często poruszonym tematem jest kwestia korzystania przez Radę Ministrów z kompetencji wynikających z art. 4 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym. Sam problem wynikających z ustawy procedur dokonywania zmian w ustroju gmin rozporządzeniami Rady Ministrów był już przedmiotem zainteresowania Rzeczników poprzednich kadencji. W ostatnim czasie uwagę RPO zwrócił zaś konkretny przypadek utworzenia gminy Szczawa i gminy Grabówka, który stał się przedmiotem badania Trybunału Konstytucyjnego i nadal wywołuje kontrowersje.

28 lipca 2015 r. Rada Ministrów wydała rozporządzenie, którym utworzyła gminy Szczawa i gminy Grabówka. Kompetencje rządu do przeprowadzania zmian ustroju gmin wynikają z ustawy o samorządzie gminnym. Rozporządzenie miało wejść w życie z 1 stycznia 2016 r., ale dwa dni wcześniej opublikowano rozporządzenie Rady Ministrów uchylające wcześniejsze rozporządzenie o utworzeniu tych gmin. Cofnięcie decyzji rząd motywował przede wszystkim wynikami referendum lokalnych przeprowadzonych w gminach, z których miano wydzielić nowe gminy Szczawa (referendum nieważne wobec zbyt niskiej frekwencji) i Grabówka (większość mieszkańców gminy Supraśl opowiedziała się przeciwko utworzeniu gminy Grabówka). Rozporządzenie uchylające zostało zaskarżone do Trybunału Konstytucyjnego przez grupę posłów na Sejm.

Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 1 czerwca 2017 r. stwierdził niekonstytucyjność tego rozporządzenia, wskazując, że Rada Ministrów nie dochowała trybu wydania rozporządzenia uchylającego, ponieważ nie zostały przeprowadzone konsultacje z mieszkańcami jednostek samorządu terytorialnego, których to rozporządzenie to dotyczyło. Konsultacje dotyczące utworzenia gmin były przeprowadzone w innym celu niż ten, który zamierzano osiągnąć, wydając rozporządzenie uchylające.

Z tego względu nie można uznać, że rozporządzenie uchylające spełniło wymogi przepisów upoważniających zawartych w ustawie o samorządzie

gminnym, a w konsekwencji – wymogi określone w art. 92 ust. 1 i art. 7 Konstytucji.

Rzecznik nie zgadza się ze stanowiskiem Rządowego Centrum Legislacji, które nie widzi podstaw do podjęcia działań zmierzających do przywrócenia stanu konstytucyjności ani w formie działań faktycznych (zmierzających do rozpoczęcia funkcjonowania gmin Szczawa i Grabówka), ani legislacyjnych (podjęcia ponownej procedury zmierzającej do utworzenia tych gmin).

Akceptacja takiego poglądu w praktyce powoduje sytuację, w której wydany przez Trybunał Konstytucyjny wyrok nie wywołał jakichkolwiek skutków prawnych, pozostał niewykonany i nie doszło do pełnego wyeliminowania następstw wydanego z naruszeniem Konstytucji rozporządzenia. Sytuacja taka jest nie do pogodzenia z normą wynikającą z art. 190 ust. 1 Konstytucji. Nie może być bowiem tak, że wyrok TK stwierdzający niekonstytucyjność normy prawnej nie wywołuje żadnego skutku i nie prowadzi do wyeliminowania niekonstytucyjności prawa.

Z powyższych względów, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o ponowne przeanalizowanie kwestii skutków wyroku Trybunału Konstytucyjnego w sprawie U 3/17 i zainicjowanie działań zmierzających do jego pełnego wykonania.

**Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej
(IX.517.1494.2015 z 14 kwietnia 2022 r.) - w sprawie niezapewnienia
intymności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych w celach
wieloosobowych.**

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich nadal pozostają kwestie dotyczące stanu realizacji pełnej zabudowy kącików sanitarnych w celach wieloosobowych, modernizacji łaźni więziennych oraz likwidacji cel większych niż 10-osobowe. Jednocześnie RPO postanowił zwrócić uwagę na jeszcze jeden problem, który jest przedmiotem skarg osób pozbawionych wolności, kierowanych do Biura Rzecznika. Dotyczy on usytuowania umywalki w wieloosobowej celi mieszkalnej poza zabudowanym kącikiem sanitarnym, gdy to jest jedyne urządzenie sanitarne tego rodzaju. Skargi w tym zakresie Rzecznik uznaje za uzasadnione, bowiem osadzeni, zakwaterowani w takich celach, nie mają zapewnionych warunków intymności podczas wykonywania czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej.

Rzecznik Praw Obywatelskich od wielu lat przedstawia opinię, iż takie usytuowanie umywalki w celi mieszkalnej wieloosobowej, narusza przepis § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjnoporządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności oraz odpowiednio przepis § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu

organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania. Przepisy te stanowią, że niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie. Powszechnie uznaje się, że do niezbędnych urządzeń sanitarnych należy również umywalka, zatem i ona powinna być w taki sposób usytuowana. Stanowisko to było prezentowane Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej w wystąpieniach z 2015 i 2016 roku, jednak nie spotkało się ono z akceptacją ze strony kierownictwa Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

Wobec powyższego Rzecznik ponownie zwrócił się z prośbą o rozważenie sprawy i podjęcie działań, zmierzających do umieszczenia umywalek w kąciakach sanitarnych w sposób, który zapewni osadzonym warunki intymności podczas wykonywania czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 16 maja 2022 r. poinformował, że Służba Więzienna, podobnie jak w latach poprzednich, realizuje przedsięwzięcia zmierzające do pełnej zabudowy kąciaków sanitarnych w celach mieszkalnych wieloosobowych. W latach 2011-2021 wykonano przedmiotową zabudowę w 6 652 celach mieszkalnych. W roku 2021 przedsięwzięcie to zrealizowano w 53 celach. Według informacji pozyskanych z okręgowych inspektoratów Służby Więziennej pozostało jedynie 170 kąciaków sanitarnych, które nie posiadają pełnej zabudowy. W zakresie likwidacji cel o pojemności powyżej dziesięciu miejsc zakwaterowania, jednostki penitencjarne, zgodnie ze złożoną deklaracją, również w 2021 roku podjęły stosowne działania. W ubiegłym roku zmniejszono pojemność 3 takich cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych typu zamkniętego. W 2022 roku planowane jest zmniejszenie pojemności w 4 takich celach. Mając na uwadze wagę problemu należy zauważyć, że trudności organizacyjne w sytuacji trwającej pandemii COVID-19, utrudniają szerszy zakres działań w tym zakresie. W zakresie usytuowania umywalki w wieloosobowej celi mieszkalnej poza zabudowanym kąciakiem sanitarnym, Zastępca Dyrektora Generalnego SW wskazał, że zidentyfikowano 4 496 takich cel mieszkalnych, w oddziałach mieszkalnych, które nie podlegały gruntownej przebudowie w ostatnich latach. Jednocześnie, wszystkie nowoprojektowane pawilony postulowany wymóg spełniają.

**Zastępcy Dyrektora Generalnego Służby Więziennej
(IX.517.1642.2020 z 15 kwietnia 2022 r.) - w sprawie zasad realizacji
widzeń w jednostkach penitencjarnych.**

W Biurze RPO dokonano przeglądu informacji dotyczących obecnych zasad realizacji widzeń, zawartych na stronach trzydziestu wybranych jednostek penitencjarnych. Analiza ta wykazała, iż w części jednostek

penitencjarnych zdecydowano o utrzymaniu niektórych praktyk podejmowanych w związku z zagrożeniem epidemicznym, mimo notowanego spadku zachorowań i hospitalizacji, a także rosnącej populacji osób zaszczepionych przeciwko COVID-19. Niektóre z nich pozostają wręcz w sprzeczności z przekazanymi przez Rzecznika Praw Obywatelskich rekomendacjami. Należą do nich: realizacja widzeń przy stolikach przedzielonych zasłoną z pleksi uniemożliwiającą bezpośredni kontakt, pozbawienie prawa do widzeń osadzonych przebywających w celach przejściowych oraz osadzonych nowoprzyjętych, w okresie 10 dni od przyjęcia, brak możliwości realizacji dodatkowego widzenia z dzieckiem zgodnie z prawem osadzonych rodziców wynikającym z art. 105a § 3 k.k.w., zawężenie kręgu osób uprawnionych do widzenia ze skazanym poprzez udzielanie widzeń wyłącznie najbliższym członkom rodziny, niekiedy enumeratywnie wymienionym w sposób węższy nawet, niż przewiduje to definicja osoby najbliższej zawarta w art. 115 § 11 k.k. oraz ograniczenie częstotliwości odbywania widzeń do trzech w miesiącu w zakładzie karnym typu otwartego.

Ponadto, RPO zwrócił uwagę na dodatkowe kwestie, prezentowane jako aktualnie obowiązujące na stronach przeważającej większości analizowanych jednostek: zamknięte pozostają kąciki do zabaw z dziećmi w salach widzeń, obowiązują zakazy łączenia widzeń w myśl art. 90 pkt 6 k.k.w. i art. 91 pkt 8 k.k.w. oraz realizacji widzeń w formie przyznanej nagrody bądź ulgi, zabrania się osadzonym przekazania upominku osobom odwiedzającym, uczestnicy widzenia zobowiązani są do noszenia maseczki oraz rękawiczek, w czasie widzenia osadzeni występują wyłącznie w odzieży skarbowej.

Poprawa sytuacji epidemiologicznej obserwowana w pierwszym kwartale 2022 r. każe Rzecznikowi raz jeszcze wnioskować o przyjęcie takich procedur funkcjonowania jednostek penitencjarnych, które sprzyjałyby podtrzymywaniu kontaktu osadzonych ze światem zewnętrznym, także poprzez realizowanie przepustek i zezwoleń skutkujących pobytem skazanego poza terenem zakładu karnego oraz wykorzystaniu nagród, które od tak długiego czasu nie są realizowane. Podkreślenia wymaga, że realizacja przyznanej nagrody stanowi uprawnienie osadzonego, a słabnące zagrożenie epidemiczne nie stanowi już tak znaczącej i bezsprzecznej przeszkody, jak dotychczas.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o wskazanie, czy informacje prezentowane na stronach internetowych jednostek penitencjarnych są aktualne oraz o uzasadnienie konieczności ich utrzymywania.

Zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej w piśmie z 9 maja 2022 r. poinformował, że z uwagi na sytuację epidemiczną w kraju, w tym

odnotowywany sukcesywnie spadek liczby zakażeń koronawirusem SARS-CoV-2, zmniejszenie zachorowalności wśród osób pozbawionych wolności na COVID-19 i prowadzone szczepienia ochronne wśród osadzonych oraz uwzględniając opublikowane rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 marca 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, powołany w dniu 2 marca 2020 r. przez Dyrektora Generalnego Służby Więziennej zarządzeniem nr 20/20 zespół do koordynowania działań podejmowanych w związku z zagrożeniem epidemiologicznym w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, wypracował m.in. następujące rekomendacje: 1) uwzględniając wytyczne wynikające z ww. rozporządzenia w podmiotach prowadzących działalność leczniczą dla osób pozbawionych wolności należy nadal zakrywać nos i usta za pomocą maseczki; 2) od dnia 19 kwietnia 2022 r. odstąpić od pozostałych wprowadzonych ograniczeń związanych z postępowaniem epidemicznym i przywrócić funkcjonowanie jednostek penitencjarnych do stanu sprzed pandemii; 3) uwzględniając fakt, że przyjęty na czas pandemii system rejestracji widzeń rodzin i osób bliskich spełnił swoje założenia i znacznie usprawnił ten proces rekomenduje się pozostawienie tego rozwiązania.

Ministra Infrastruktury (V.565.69.2022 z 19 kwietnia 2022 r.) - w sprawie darmowych przejazdów dla wszystkich uchodźców z Ukrainy.

W dniu 30 marca 2022 r. pełnomocnik rządu ds. przeciwdziałania wykluczeniu komunikacyjnemu ogłosił nowe zasady tymczasowych bezpłatnych przejazdów PKP Intercity dla uchodźców z Ukrainy. Wynika z nich, że od 1 do 30 kwietnia 2022r. z bezpłatnych przejazdów pociągami PKP Intercity mogą skorzystać następujące grupy obywateli Ukrainy: dzieci i młodzież do lat 18, kobiety, mężczyźni powyżej 60. roku życia, mężczyźni w wieku 18-60 lat z niepełnosprawnością. Dokumentami, które poświadczają prawo obywateli Ukrainy do skorzystania z bezpłatnego przejazdu w komunikacji krajowej są: ukraiński paszport, który potwierdza przekroczenie granicy po 24 lutego 2022 r. lub inny dokument ze zdjęciem potwierdzający tożsamość wraz z potwierdzeniem nadania numeru PESEL, w którym oznaczono status cudzoziemca jako osoby, która przekroczyła granicę po 24 lutego 2022 r.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich przyjęte przez przewoźników rozwiązania nie odpowiadają na wszystkie potrzeby kryzysu uchodźczego. Zgłaszany jest m.in. problem, że wśród uchodźców są również mężczyźni w wieku 18-60 lat bez widocznej lub stwierdzonej niepełnosprawności, którzy nie mogą skorzystać z bezpłatnego przejazdu. Ponadto wielu obywateli Ukrainy przechodzi granicę korzystając z uproszczonej procedury, gdyż nie posiadają przy sobie ważnego paszportu. Straż Graniczna nie może wtedy

potwierdzić daty przekroczenia granicy, co z kolei częstokroć powoduje faktyczną niemożność skorzystania z nieodpłatnego przejazdu. Problemu nie rozwiązuje możliwość wyrobienia nr PESEL, ponieważ wymaga to kilkudniowego oczekiwania.

W związku z powyższym Rzecznik poddał pod rozważenie Ministra inicjatywę wprowadzenia stosownych uregulowań w tym zakresie w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, poprzez adekwatną modyfikację zakresu ulg ustawowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 20 maja 2022 r. zwrócił uwagę, że przepisy regulujące ustawowe ulgi przejazdowe, w szczególności ujęte w ustawie o uprawnieniach do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego, mają charakter systemowy i trwałe, a nie doraźny i ograniczony czasowo. Przepisy te uprawniają wybrane grupy społeczne i zawodowe do zakupu biletu po cenie obniżonej o wymiar procentowy ulgi. Przy czym w każdym przypadku uprawnienie to wynika z prowadzonej przez państwo polityki socjalnej (stąd wsparcie skierowane jest w szczególności do osób o największym stopniu niepełnosprawności), edukacyjnej (zmniejszenie ponoszonych w gospodarstwach domowych kosztów dojazdu do szkół i uczelni) lub też związane jest z wykonywaniem prerogatyw państwa (ulgi dla funkcjonariuszy publicznych np. straży granicznej, policji czy żandarmerii wojskowej w trakcie wykonywania obowiązków służbowych). W żadnym przypadku prawo do ulgi ustawowej nie jest powiązane z narodowością, czy posiadaniem obywatelstwem, nawet w sytuacji nadzwyczajnej, jaką jest konflikt zbrojny. Jej wprowadzenie stwarzałoby poważnie i uzasadnione wątpliwości w świetle zgodności z art. 32 Konstytucji (zasada równości wobec prawa i braku dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny). Mając na uwadze charakter wprowadzonych rozwiązań, szeroki wachlarz honorowanych dokumentów, a przede wszystkim tymczasowy charakter pomocy i aktualne na nią zapotrzebowanie, w ocenie resortu brak jest przesłanek do wprowadzenia uregulowań prawnych w zakresie ulg w przejazdach środkami publicznego transportu zbiorowego dla uchodźców z Ukrainy.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (KMP.572.5.2018 z 19 kwietnia 2022 r.) - w sprawie monitoringu deportacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich już w 2020 r. zwrócił się do MSWiA, w związku z dostrzeżoną koniecznością zmiany treści art. 333 ustawy o cudzoziemcach, regulującego udział niezależnych obserwatorów podczas przymusowego wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu. W piśmie tym, a także w kolejnym wystąpieniu z dnia 24 czerwca 2020 r.,

Rzecznik podniósł m.in., że nieuwzględnienie RPO w katalogu podmiotów uprawnionych do obserwowania przebiegu operacji deportacyjnych prowadzi w praktyce do ograniczenia jego mandatu. Zwrócił także uwagę, iż w świetle niewielkiej liczby operacji objętych obserwacją w ostatnich latach, krajowy system monitorowania deportacji nie czyni zadość wymogowi skuteczności określonemu w art. 8 ust. 6 tzw. dyrektywy powrotowej.

Z odpowiedzi udzielonej przez resort wynikało, iż Minister podziela pogląd o potrzebie adekwatnej zmiany wskazanego wyżej artykułu. Następnie, Rzecznik otrzymał do zaopiniowania projekt z dnia 8 czerwca 2021 r. dotyczący nowelizacji ustawy o cudzoziemcach oraz niektórych innych ustaw. Uwagi Rzecznika, przedstawione w opinii z dnia 16 lipca 2021 r. do projektu, zostały uwzględnione w toku dalszych prac nad nowelizacją ustawy o cudzoziemcach.

Zaniepokojenie RPO wzbudził jednakże fakt, iż proponowane zmiany ustawowe nie trafiły pod obrady Parlamentu, a zamiast tego do Marszałka Sejmu skierowano projekt nowelizacji przedmiotowej ustawy, w którym pominięto kwestię monitorowania przez RPO przymusowego wykonania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik podtrzymuje stanowisko wyrażone w wystąpieniach RPO z dnia 3 kwietnia i 24 czerwca 2020 r., zwłaszcza w świetle obserwowanego od połowy 2021 r. dynamicznego wzrostu liczby cudzoziemców przekraczających polskobiałoruską granicę w sposób nieuregulowany. Aktualna sytuacja migracyjna prowadzi bowiem w konsekwencji do znacznego zwiększenia liczby przymusowych powrotów organizowanych przez Straż Graniczną. Stąd też szczególnie istotne jest zapewnienie, ażeby prowadzone działania zgodne były z międzynarodowymi standardami ochrony praw osób pozbawionych wolności i obowiązującymi przepisami prawa wspólnotowego.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra z prośbą o udzielenie informacji na temat przyczyn, z powodu których projekt nowelizacji ustawy o cudzoziemcach i niektórych innych ustaw z dnia 8 czerwca 2021 r. nie został skierowany do dalszych prac. Jednocześnie ponownie zaapelował o podjęcie pilnych działań legislacyjnych umożliwiających Rzecznikowi Praw Obywatelskich pełną realizację mandatu w zakresie monitorowania operacji deportacyjnych.

**Ministra Klimatu i Środowiska (IV.7215.81.2022 z 20 kwietnia 2022 r.)
- w sprawie wsparcia gospodarstw domowych dotkniętych
podwyżkami paliw wykorzystywanych do ogrzewania nieruchomości.**

W ustawie z 17 grudnia 2021 r. o dodatku osłonowym przewidziano wsparcie państwa dla najbardziej potrzebujących obywateli i wskazanych w ustawie cudzoziemców w pokryciu części kosztów energii oraz rosnących

cen żywności. Dodatek jest wypłacany dwa razy do roku - pierwsza rata do 31 marca 2022 r. a druga do 2 grudnia 2022 r. Przysługuje on gospodarstwom domowym, które mają przeciętne miesięczne dochody nieprzekraczające 2100 zł w gospodarstwie jednoosobowym, bądź 1500 zł na osobę w gospodarstwie wieloosobowym. Powyższe świadczenie w podwyższonej wysokości nie przysługuje jednak gospodarstwom domowym, które ogrzewają swoje domy gazem propan i propan butan tzw. LPG oraz olejem opałowym. Takie rozwiązanie z niezrozumiałych przyczyn dyskryminuje te gospodarstwa domowe, albowiem przy spełnieniu kryterium dochodowego są one w sytuacji gorszej od gospodarstw domowych, które wykorzystują do ogrzewania paliwa stałe.

Polska Organizacja Gazu Płynnego zwraca uwagę na konieczność zapewnienia równorzędnego traktowania odbiorców gazu płynnego oraz gazu ziemnego. Po publikacji projektu rozporządzenia w sprawie obniżenia stawek VAT - w którym Minister Finansów zaproponował obniżenie na dwa miesiące (styczeń-marzec 2022 r.) stawki VAT na gaz ziemny oraz ciepło sieciowe z 23% na 8% oraz stawki VAT na energię elektryczną do 5%, opowiadając się jednocześnie za utrzymaniem 23% stawki VAT na gaz płynny LPG - Polska Organizacja Gazu Płynnego przedłożyła MF uwagi, po raz kolejny interweniując w interesie obywateli wykorzystujących LPG do ogrzewania. W odpowiedzi ministerstwo wyjaśniło, że nie jest możliwe obniżenie stawek VAT w ramach obowiązujących przepisów. Regulacje unijne wykluczają bowiem zastosowanie rozwiązań obniżających stawki podatków wprowadzonych w ramach tzw. Tarczy antyinflacyjnej wobec gospodarstw domowych, które do produkcji ciepła wykorzystują gaz płynny LPG.

W tej sytuacji jedynym realnym wsparciem dla gospodarstw ogrzewanych LPG byłoby objęcie ich możliwością uzyskania dodatku osłonowego w podwyższonej wysokości - jak przewidziano to dla osób ogrzewających się węglem czy paliwami węglpochodnymi. Uwagi te należy odnieść również do gospodarstw ogrzewanych olejem opałowym. W tym przypadku nie ma uzasadnienia pozbawienie ich dodatku osłonowego powiększonego o 25%. Również wobec i tych osób nie przewidziano obniżenia stawki VAT i akcyzy w tzw. Tarczach antyinflacyjnych 1.0 i 2.0 dla olejów opałowych.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zasadności pilnego podjęcia działań legislacyjnych zmierzających do objęcia wsparciem finansowym gospodarstw domowych dotkniętych podwyżkami paliw wykorzystywanych w celu ogrzewania nieruchomości mieszkalnych.

Minister Klimatu i Środowiska w piśmie z 17 maja 2022 r. wyjaśniła, że dodatek osłonowy, skierowany do mniej zamożnych osób i rodzin, wprowadzony jako jeden z elementów Tarczy Antyinflacyjnej Rządu, ma

m.in. zrekompensować w 2022 r. wzrosty kosztów energii i gazu ziemnego oraz wzrost kosztów ogrzewania, jak również wzrost cen podstawowych produktów spożywczych. Stanowi on więc skuteczną i doraźną pomoc w sytuacji wywołującej obawę przed obniżeniem stopy życiowej obywateli i brakiem ciągłości dostaw energii. Należy podkreślić, że jest to niespotykane dotychczas rozwiązanie, na które przeznaczono blisko 5 mld zł, które stanowi wsparcie dla blisko 7 mln gospodarstw domowych – czyli dla prawie połowy wszystkich gospodarstw w naszym kraju. Odbiorcy korzystając z LPG czy oleju opałowego nie zostali pominięci w rozwiązaniu zaproponowanym w ustawie o dodatku osłonowym i również mogą skorzystać ze wsparcia. W odniesieniu do rozwiązania polegającego na objęciu wyższą kwotą dodatku osłonowego osób wykorzystujących do ogrzewania paliwa stałe Minister zwróciła uwagę, że nie było ono częścią przedłożenia rządowego, lecz jest ono wynikiem poprawki wniesionej przez grupę posłów. Podjęte działania legislacyjne w ramach powyższej ustawy, dokonane przez Rząd RP nie miały na celu dyskryminacji jakichkolwiek gospodarstw domowych, lecz wspomóc te, które w ocenie ustawodawców najbardziej narażone były na skutki wysokiej inflacji i związane z nią koszty życia.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.32.2022 z 20 kwietnia 2022 r.) - w sprawie braku możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie wyłączenia jawności postępowania.

Na tle rozpoznawanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich spraw ujawnił się problem braku możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie wyłączenia jawności postępowania. W ocenie Rzecznika sytuacja ta prowadzi do naruszenia zasady dwuinstancyjności postępowania wynikającej z art. 78 Konstytucji, a przez to również art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Jawność rozprawy oznacza możliwość zarówno osób zainteresowanych, jak i wszystkich innych bezpośredniego śledzenia przebiegu „rozpatrywania” sprawy (co nosi nazwę „publiczności” procesu), a także informowania o nim w środkach społecznego przekazu, co obejmuje nie tylko „publiczne” fazy postępowania, lecz także fazy „niepubliczne”. Jawność, oznaczająca wprowadzenie kontroli społecznej nad działalnością sądów, jest istotną gwarancją prawidłowego wymiaru sprawiedliwości, zachowania przez sądy zarówno prawnych wymogów postępowania, zachowania niezawisłości i bezstronności, jak też społecznego poczucia sprawiedliwości. Stąd też normalnie jednostka, angażująca sąd, zainteresowana jest w dostępie do sądu jawnie funkcjonującego, gdzie wiedza o przebiegu i rezultatach postępowania jest powszechnie dostępna. Jawność rozpatrzenia sprawy oznacza, że konstytucyjnym standardem jest rozpoznawanie sprawy w sposób stwarzający możliwość uczestniczenia publiczności, czyli na

posiedzeniach sądowych o charakterze jawnym, na które wstęp mają nie tylko podmioty uczestniczące w postępowaniu, ale także osoby trzecie.

W ocenie Rzecznika decyzja o wyłączeniu jawności postępowania powinna należeć do rzadkości. Sąd nie ma bowiem pełnej wiedzy o okolicznościach sprawy, zaś strony mogły nie przedstawić swoich pełnych stanowisk. Nadto, może zdarzyć się, że przedmiotem postępowania objęte będą szczególnie ważne zagadnienia, cieszące się zainteresowaniem opinii publicznej. W tym wypadku, pozostawienie postanowienia o wyłączeniu jawności postępowania poza katalogiem postanowień podlegających zaskarżeniu ogranicza prawa procesowe stron i godzi w podstawowe prawa zagwarantowane przez Konstytucję.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie podjęcia stosownej inicjatywy legislacyjnej w przedmiotowym zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 12 maja 2022 r. poinformowała, że w ocenie Ministra Sprawiedliwości brak możliwości zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie wyłączenia jawności postępowania nie ogranicza procesowych uprawnień strony, ani nie narusza jej konstytucyjnych praw, określonych w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Tym samym, brak jest podstaw do pojęcia inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do realizacji przedstawionego przez Rzecznika postulatu legislacyjnego.

Prezesa Zarządu Poczty Polskiej S.A. (VII.501.36.2022 z 20 kwietnia 2022 r.) – w sprawie problemów ze skutecznym doręczaniem przesyłek sądowych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące doręczania przesyłek sądowych przez Poczta Polska S.A. Skarżący wskazują, że mimo, iż informują doręczycieli, próbujących doręczyć pismo z sądu, że adresat nie mieszka i nigdy nie mieszkał pod wskazanym adresem, to listonosze nie przyjmują tej wiadomości i nie czynią stosownej adnotacji na przesyłce, lecz pozostawiają awizo. Powyższe postępowanie rodzi problemy nie tylko dla osób, którym przesyłka sądowa ma zostać doręczona oraz sądu, lecz powoduje także dyskomfort dla osób zamieszkujących pod adresem, na który następuje próba doręczenia przesyłki sądowej.

Rzecznik ma świadomość, że sposób doręczania pism sądowych regulują stosowne przepisy ustawowe oraz wydane do nich akty wykonawcze. Jednakże z uwagi na fakt, że doręczyciel przy pierwszej próbie doręczenia jest powiadamiany, że adresat przesyłki nie mieszka i nigdy nie mieszkał pod wskazanym adresem, to celem ułatwienia dalszego postępowania winien sporządzić stosowną adnotację na przesyłce, zamiast pozostawiać awizo, którego niezrealizowanie rodzi negatywne skutki procesowe.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Prezesa z prośbą o rozważenie wydania komunikatu w zakresie postępowania z przesyłkami sądowymi oraz uświadomienie doręczycieli w tym przedmiocie. RPO poprosił także o poinformowanie o podjętych w niniejszej sprawie działaniach.

Dyrektor Biura Sieci i Logistyki Poczty Polskiej S.A. w piśmie z 17 maja 2022 r. poinformował, że Spółka realizuje usługi zgodnie przepisami prawa oraz z wolą kontrahentów. Pracownicy Poczty Polskiej S.A. nie posiadają instrumentów umożliwiających im sprawdzenie, czy pod wskazanym adresem mieszka/przebywa adresat oraz do weryfikowania informacji podawanych przez osoby trzecie. Nadawca wskazując adres adresata zapewne opiera się na dokumentach, oświadczeniach woli, informacjach, które nie podlegają analizie operatora pocztowego. Dodatkowo należy stwierdzić, że w zakresie doręczeń dokonywanych w postępowaniu cywilnym, zgodnie z brzmieniem art. 136 Kodeksu postępowania cywilnego, to na stronie i jej przedstawicielach ciąży obowiązek zawiadomienia sądu o każdej zmianie swego zamieszkania.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (IV.7006.71.2022 z 28 kwietnia 2022 r.) - w sprawie konieczności uregulowania kwestii budowy schronów i zapewnienia ochrony obywatelom w obecnej sytuacji geopolitycznej.

Na podstawie doniesień medialnych Rzecznik Praw Obywatelskich powziął wiadomość, iż w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji prowadzone są prace legislacyjne w sprawie przyjęcia projektu ustawy regulującej sprawę ochrony ludności w sytuacji zagrożenia, tj. m.in. kwestie przygotowania i organizowania schronienia dla ludności (tworzenie budowli ochronnych). Opisany w mediach projekt ustawy z dnia 14 lutego 2022 r. o ochronie ludności oraz o stanie klęski żywiołowej nie został do chwili obecnej opublikowany na stronach Rządowego Centrum Legislacji.

Zagadnienie ochrony ludności niewątpliwie nabrało znaczenia w związku z obecną sytuacją geopolityczną i agresją zbrojną na Ukrainę. Problem braku całościowej regulacji skutecznego systemu ochrony ludności w ramach zarządzania kryzysowego i obrony cywilnej – jest powszechnie znany i był już kilkakrotnie przedmiotem m.in. szczegółowej kontroli i wystąpień Najwyższej Izby Kontroli. W ocenie NIK, organy odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu zarządzania kryzysowego oraz obrony cywilnej nie stworzyły adekwatnych do występujących zagrożeń struktur i skutecznych procedur oraz nie zapewniły niezbędnych zasobów, umożliwiających właściwe zarządzanie m.in. w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych.

Co więcej, kontrole NIK wykazały, że stan organizacji struktur obrony cywilnej wciąż jest nieadekwatny do zidentyfikowanych zagrożeń. W istocie Szef Obrony Cywilnej Kraju ma ograniczone możliwości w zakresie władczego oddziaływania na szefów obrony cywilnej pozostałych szczebli oraz na kształtowanie budżetu obrony cywilnej. Działania Szefa Obrony Cywilnej Kraju polegają przede wszystkim na wydaniu wytycznych niezbędnych do prawidłowej realizacji zadań (np. w sprawie opracowywania planów obrony cywilnej, a także w zakresie zaopatrywania organów i formacji obrony cywilnej w sprzęt i środki techniczne niezbędne do wykonywania zadań), jednakże organ ten nie posiada własnego aparatu wykonawczego, niezbędnego do realizacji powierzonych mu ustawowych zadań.

Rzecznik wskazał, iż na gruncie tworzenia budownictwa ochronnego aktualne pozostają jedynie Wytyczne Szefa Obrony Cywilnej Kraju z dnia 4 grudnia 2018 r. w sprawie zasad postępowania z zasobami budownictwa ochronnego, wydane na podstawie art. 17 ust. 4 pkt 2 i ust. 5 ustawy o powszechnym obowiązku obrony w związku z § 2 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2002 r. oraz załącznik do Wytycznych pn. „Warunki techniczne, jakim powinny odpowiadać budowle ochronne”. W dalszym ciągu brak jest jednak uregulowania ogólnych zasad tworzenia budowli ochronnych (schrony, ukrycia) - na poziomie ustawy.

RPO nadmienił, że problem braku prawnego uregulowania zasad eksploatacji i kosztów utrzymania istniejących schronów, znajdujących się w budynkach mieszkalnych, będących własnością wspólnot mieszkaniowych, sygnalizowany jest przez Rzecznika od ponad dwóch dekad, a ostatnio został zgłoszony MSWiA w roku 2020. Luka prawna w ww. zakresie nie została jednak do dnia dzisiejszego wyeliminowana.

Ze względu na długotrwałość procesu powstawania budowli ochronnych, takich jak schrony, zasadne w ocenie Rzecznika może być ustanowienie programu wieloletniego budowy schronów na podstawie art. 136 ust. 2 ustawy o finansach publicznych. Przepis ten wszak stanowi, że programy wieloletnie są ustanawiane przez Radę Ministrów w celu realizacji strategii przyjętych przez Radę Ministrów, w tym właśnie w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa.

Mając na uwadze, że zapewnienie bezpieczeństwa ludności cywilnej przez organy państwa stanowi wyraz konstytucyjnej zasady ochrony życia, wyrażonej w art. 38 Konstytucji, jak również nakazu zapewniania bezpieczeństwa obywateli, zagwarantowanego w art. 5 Konstytucji, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie szczegółowej informacji w sprawie prowadzonych w resorcie spraw wewnętrznych prac legislacyjnych w przedmiocie zapewnienia obywatelom adekwatnej ochrony na wypadek zagrożenia, tj. przede wszystkim w aspekcie zapewnienia właściwej realizacji

zadań związanych z budownictwem ochronnym (budową schronów) jako zadaniem obrony cywilnej. RPO poprosił także m.in. o przedstawienie wniosków z weryfikacji stanu technicznego już istniejących budowli ochronnych w kontekście możliwego faktycznego ich wykorzystania przez obywateli w sytuacji zagrożenia, jeżeli taka kontrola była przeprowadzana.

Ministra Sprawiedliwości (V.511.612.2020 z 4 maja 2022 r.) - w sprawie praktyki doliczania przez notariuszy podatku od towarów i usług do taksy notarialnej.

W związku z docierającymi do Biura RPO sygnałami o praktyce doliczania przez notariuszy podatku od towarów i usług do taksy notarialnej, sprawa ta jest przedmiotem działań podejmowanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich w aspekcie generalnym, w tym do Ministra Finansów oraz w piśmie do Prezesa Krajowej Rady Notarialnej.

Prezes KRN wyjaśnił, że praktyka poboru przez notariuszy wynagrodzenia według stawek określonych przez Ministra Sprawiedliwości i doliczania do tak obliczanego wynagrodzenia podatku od towarów i usług trwa nieprzerwanie od 28 lat. Według KRN nie była ona kwestionowana przez organy podatkowe ani organy nadzoru nad notariuszami. Na podstawie analiz sporządzonych dla KRN stwierdzono, że argumenty RPO są chybione, a stosowana przez notariuszy praktyka znajduje potwierdzenie w przepisach (m.in. w ustawie o podatku od towarów i usług).

Z kolei Ministerstwo Finansów wskazało m.in., iż rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 28 czerwca 2004 r. w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej - wydane na podstawie art. 5 § 3 Prawa o notariacie - nie pozwala na jakąkolwiek możliwość podwyższania przez notariuszy maksymalnych stawek taksy notarialnej o podatek VAT. Oznacza to, że podatek ten jest już zawarty w cenie podanej stronom przez notariusza. Dokonywana przez organy podatkowe weryfikacja sposobu naliczania podatku VAT w odniesieniu do wynagrodzeń za usługi notarialne doprowadziła zasadniczo do wniosku, że podatek ten jest doliczany do kwoty taksy. Ponadto uzyskano informację, że w przeważającej większości notariusze przy transakcjach o wyższej wartości nie stosują maksymalnych stawek taksy notarialnej, przez co pobierane przez nich opłaty wraz z doliczonym VAT nie przekraczają maksymalnych stawek.

Rzecznik zauważył, że z jednej strony – treść wyjaśnień udzielonych przez Prezesa KRN wskazuje na utrwaloną już praktykę doliczania do taksy notarialnej podatku VAT, z drugiej jednak strony praktyka ta jest sprzeczna z poglądem prezentowanym przez resort finansów w przytoczonych wyżej wyjaśnieniach, zgodnie z którym podatek od towarów i usług nie powinien być doliczany do wynagrodzenia ustalonego przez notariusza ze stronami czynności, lecz stanowić jego część składową. Istnieją zatem uzasadnione

wątpliwości, czy praktyka doliczania podatku VAT do taksy notarialnej jest zgodna z prawem i w konsekwencji, czy nie narusza sfery praw obywateli korzystających z usług notariuszy.

W ocenie RPO wykładnia językowa przepisów Prawa o notariacie oraz rozporządzenia w sprawie maksymalnych stawek taksy notarialnej nie pozwala na podwyższenie wynagrodzenia notariusza o należny podatek od towarów i usług. Przeciwna konstatacja stanowiłaby niedopuszczalną wykładnię rozszerzającą przepisów regulujących wynagrodzenie notariusza.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie oraz o poinformowanie czy do resortu wpływały skargi związane ze sposobem ujmowania podatku VAT w wynagrodzeniach notariuszy, oraz czy resort dostrzega konieczność podjęcia działań legislacyjnych w tej sprawie.

Pełnomocnika Rządu ds. uchodźców wojennych z Ukrainy (XI.811.1.2022 z 5 maja 2022 r.) – w sprawie wsparcia osób z niepełnosprawnościami opuszczających terytorium Ukrainy.

Wśród osób opuszczających terytorium Ukrainy w związku z wojną wywołaną zbrojną agresją Rosji liczną grupę stanowią osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym osoby z niepełnosprawnościami. Działanie w warunkach kryzysu, w tym skuteczne reagowanie na potrzeby osób z grup szczególnie wrażliwych, jest z pewnością zadaniem trudnym, tym bardziej należy docenić wysiłki już podjęte na rzecz wsparcia Ukrainek i Ukraińców. Niemniej, do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają głosy, płynące przede wszystkim od organizacji pozarządowych, że formy pomocy aktualnie oferowane uchodźcom są niewystarczające bądź też nieadekwatne do ich rzeczywistych potrzeb związanych z niepełnosprawnościami.

RPO wskazał, że organizacja wsparcia osób z niepełnosprawnościami wyjeżdżających z Ukrainy opiera się przede wszystkim na działalności organizacji pozarządowych i aktywistów, którzy pomagają Ukrainkom i Ukraińcom już od chwili przekroczenia przez nich przejścia granicznego. Jednym z działań podejmowanych na początku ich pobytu w Polsce jest poszukiwanie schronienia, zgodnie z potrzebami osób zgłaszających się. Organizacje pozarządowe zwracają uwagę, że wiele działań nadal podejmowanych jest oddolnie i wymaga wprowadzenia sprawnego systemu koordynacji. Koordynacja powinna obejmować zarówno rozpoznawanie potrzeb osób zgłaszających się, jak i zapewnienie im wsparcia w znalezieniu noclegu, sprzętu ortopedycznego czy rehabilitacyjnego, niezbędnych leków, czy udzielania precyzyjnych informacji o możliwych formach pomocy.

Dodatkową trudnością jest brak koordynacji udzielanych informacji o przysługujących uprawnieniach. Informacje udzielane uchodźcom często są ogólne i nieprecyzyjne, a czasem też błędne. W tym zakresie słusznym

kierunkiem wydaje się opracowanie krótkiej ulotki informacyjnej dotyczącej orzecznictwa o niepełnosprawności oraz możliwości uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego i uruchamianych programach ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Wskazane informacje powinny być również prezentowane w formatach dostępnych, tak aby każdy zainteresowany mógł się z nimi zapoznać.

Rzecznik otrzymuje także sygnały, że osoby przekraczające granicę polską wymagają wsparcia w uzyskaniu sprzętu ortopedycznego, leków czy innych środków wspierających. Odpowiednie rozwiązania powinny zabezpieczać indywidualne wsparcie zgodne z potrzebami danej osoby. W tym zakresie na uwagę zasługuje możliwość zaopatrzenia w wyroby medyczne w ramach modułu I programu „Pomoc obywatelom Ukrainy z niepełnosprawnością” finansowanego ze środków PFRON. Należy zwrócić uwagę, że niezbędne wsparcie nie powinno ograniczać się wyłącznie do wyrobów medycznych.

RPO zwrócił ponadto uwagę, że uchodźcom, którzy uzyskają numer PESEL, przysługują uprawnienia, np. prawo do polskiego systemu opieki zdrowotnej, edukacji czy wsparcia finansowego. Duże obawy budzą jednak wydłużające się kolejki w celu uzyskania tego numeru. W niektórych miastach trzeba na to czekać ponad dwa miesiące. Zainteresowani obawiają się, że z braku numeru pozostaną bez wsparcia. Dlatego zasadnym byłoby uwzględnienie opóźnień w procedurze w kontekście prawa do świadczeń.

Kolejną trudnością jest konieczność starania się o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności w Polsce, mimo posiadania równoważnego orzeczenia ukraińskiego. Wiele osób korzysta z przedłużenia okresu ważności posiadanych orzeczeń na czas stanu epidemii. Po jego zakończeniu będą oni musieli wystąpić z nowym wnioskiem o kolejne orzeczenie. Kumulacja wniosków może spowodować wydłużenie oczekiwania. W ocenie Rzecznika należy umożliwić uchodźcom, mającym orzeczenie o niepełnosprawności wydane w Ukrainie, skorzystania z wymaganego wsparcia po przedłożeniu dokumentu, którym dysponują obecnie. Niezbędne jest uwzględnienie tego postulatu przy projektowaniu nowych programów do uchodźców.

Biorąc powyższe pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o analizę przedstawionych postulatów oraz poinformowanie o aktualnie podejmowanych inicjatywach na rzecz wsparcia osób z niepełnosprawnościami opuszczających terytorium Ukrainy.

Minister Finansów (WZF.7060.91.2021 z 9 maja 2022 r.) - w sprawie uprawnień do zaopatrzenia emerytalnego pracowników urzędów kontroli skarbowej.

Nawiązując do wcześniejszej korespondencji Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, że do Biura RPO w dalszym ciągu wpływają wnioski byłych pracowników wywiadu skarbowego. Wbrew stanowisku resortu

finansów, w indywidualnych sprawach funkcjonariuszy celnych, sądy powszechne zaliczają im do okresu służby okresy zatrudnienia w korpusie służby cywilnej.

Rzecznik zauważył, że art. 150 ust. 8a ustawy o KAS został wprowadzony ustawą z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: ustawa zmieniająca), z mocą obowiązującą od 1 stycznia 2018 r., i w ocenie RPO dotyczy przekształceń (stosunku pracy w stosunek służby) mających miejsce po tej dacie. W przeciwnym bowiem przypadku ustawodawca ingerowałby w prawa nabyte funkcjonariuszy celnych, gdyż okres ten został im już zaliczony (skonsumowany) z chwilą przekształcenia stosunku pracy w stosunek służbowy, jeszcze przed wejściem w życie ustawy zmieniającej. Dotychczasowe ustawodawstwo wliczało zaś taki okres stażu pracy w korpusie służbie cywilnej do okresu służby w Służbie Celnej.

Kształtujące się aktualnie orzecznictwo sądowe zdaje się traktować takie okresy jako tożsame z okresem służby, nie zaś jako równorzędne ze służbą. Z powyższego wynika, że obowiązujące przepisy umożliwiają zaliczenie do okresów służby okresów zatrudnienia w korpusie służby cywilnej. Naturalnie dotyczy to wyłącznie okresów zatrudnienia zaliczonych do okresu służby tj. „skonsumowanych” przed 1 stycznia 2018 r. w rozumieniu ówczesnych przepisów.

W świetle powyższego, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o odniesienie się do przedstawionego problemu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 3 czerwca 2022 r. poinformował, że z dniem 10 czerwca 2022 r. wchodzi w życie nowe regulacje prawne ustawy o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin, ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Celno-Skarbowej i Służby Więziennej oraz ich rodzin oraz niektórych innych ustaw. Wprowadzone zmiany pozwolą na zaliczenie byłym pracownikom wywiadu skarbowego wskazanych w znowelizowanej ustawie okresów zatrudnienia w wywiadzie skarbowym jako równorzędnych ze służbą, co umożliwi nabycie uprawnień emerytalnych z systemu zaopatrzenia emerytalnego służb mundurowych.

Pełnomocnika Rządu do spraw uchodźców wojennych z Ukrainy (III.7065.87.2022 z 13 maja 2022 r.) - w sprawie zasad wypłacania świadczenia pieniężnego z tytułu zakwaterowania i wyżywienia obywateli Ukrainy.

W Dzienniku Ustaw z dnia 29 kwietnia 2022 r. opublikowana została ustawa z dnia 27 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Znowelizowała ona art. 13 ustawy z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, dotyczący świadczenia pieniężnego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelom Ukrainy. W wyniku zmiany powołanego przepisu wydłużeniu uległ okres, za jaki może być przyznane to świadczenie z 60 dni do 120 dni (art. 13 ust. 1 ustawy), a we wniosku o świadczenie pieniężne wprowadzono konieczność podania numeru PESEL osoby przyjętej do zakwaterowania (art. 13 ust. 4 pkt 4 ustawy).

Ustawa zmieniająca weszła w życie 30 kwietnia 2022 r. Po tej dacie, osoby składające wniosek, a możliwe jest złożenie wniosku tylko za okres z dołu, zobowiązane są podać imię i nazwisko osoby przyjętej do zakwaterowania oraz jej numer PESEL. Tymczasem do Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszają się obywatele, którzy podnoszą, iż taka regulacja pozbawia je możliwości ubiegania się o świadczenie pieniężne, a tym samym zwrotu poniesionych kosztów.

W aktualnym stanie prawnym osoby udzielające schronienia obywatelom Ukrainy, nieposiadające ich numerów PESEL, nie będą mogły skutecznie ubiegać się o świadczenie pieniężne z tytułu ich zakwaterowania i wyżywienia. Problem z otrzymaniem pieniędzy mogą mieć zwłaszcza osoby, które gościły u siebie uchodźców w pierwszych tygodniach po wybuchu wojny (kiedy jeszcze uproszczona procedura nadawania numeru PESEL obywatelom Ukrainy nie obowiązywała) lub te, które nie spieszyły się ze składaniem wniosków.

W ocenie Rzecznika, zmiana dokonana ustawą z dnia 27 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, w zakresie konieczności podania we wniosku o świadczenie pieniężne numeru PESEL obywatela Ukrainy, w odniesieniu do wniosków dotyczących okresu przed datą jej wejścia w życie, tj. przed 30 kwietnia 2022 r. i złożonych po tej dacie, może budzić wątpliwości co do zgodności tej regulacji z zasadą demokratycznego państwa prawnego określoną w art. 2 Konstytucji i wynikającą z niej szczegółową zasadą zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przekazanie stanowiska w kwestii możliwości rozwiązania przedstawionego problemu.

Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych (XI.7061.10.2022 z 17 maja 2022 r.) - w sprawie potrzeby wsparcia osób z niepełnosprawnościami w zakresie mieszkalnictwa.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymuje liczne skargi dotyczące potrzeby wsparcia osób z niepełnosprawnościami w zakresie mieszkalnictwa. Skarżący podkreślają, że jedynym rozwiązaniem kierowanym do osób z niepełnosprawnościami są Centra Opiekuńczo-Mieszkalne. Wskazane działanie nie jest jednak adresowane do wszystkich osób z niepełnosprawnościami. Skarżący wskazują również na brak działań kierowanych do osób opuszczających domy pomocy społecznej i wynajmujących mieszkania, które dążą do życia w społeczności lokalnej oraz oczekują rozwiązania systemowego, które obejmie zarówno dopłaty do czynszu, jak i możliwość uzyskania dofinansowania kosztów dostosowania mieszkania do potrzeb osoby z niepełnosprawnością.

Rzecznik przypomniał, iż w 2019 r. zaprezentowany został dziesięciopunktowy plan wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami. W jego ramach miał zostać wprowadzony przez resort właściwy ds. rodziny pakiet trzech programów pn. „Mój dom”, których nadrzędnym celem jest zapewnienie odpowiednich warunków mieszkaniowych dla osób z niepełnosprawnościami. W ramach pakietu programów „Mój dom” miały zostać uruchomione trzy programy dotyczące centrów opiekuńczo-mieszkalnych, budynków bez barier oraz mieszkań bez barier. Odpowiednie programy zostały zaakceptowane w planie wsparcia na rok 2019, jednak w kolejnych latach nie zostały ujęte w tego rodzaju planach. Jeżeli zaś chodzi o rok 2021, to w ramach planu wsparcia został uwzględniony wyłącznie program dotyczący centrów opiekuńczo-mieszkalnych.

Aktualnie rozwiązania w zakresie mieszkalnictwa kierowane do osób z niepełnosprawnościami zostały zawarte w art. 53 ustawy o pomocy społecznej. Wprowadzone rozwiązania należy ocenić jednak jako niedoskonałe, gdyż możliwość korzystania ze wsparcia w mieszkaniu chronionym jest ograniczona czasowo, w związku z czym nie stanowi zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych osób lub rodzin. Rozwiązania dotyczące mieszkalnictwa wspieranego aktualnie opierają się o działania projektowe i nie mają charakteru systemowego. Z tych względów dostęp tej formy wsparcia jest ograniczony z uwagi na niewystarczające środki finansowe przeznaczane na ten cel, czas ich udzielania oraz ograniczenia terytorialne, powiązane z aktywnością danej jednostki samorządowej w tym zakresie.

W tym kontekście RPO zwrócił uwagę, że z dniem 1 stycznia 2019 r. Ministerstwo Rozwoju i Technologii uruchomiło program „Mieszkanie na start”, w ramach którego zaproponowano bezzwrotne finansowe wsparcie w ponoszeniu wydatków z tytułu najmu mieszkania w formie dopłat pokrywających część czynszu najmu nowego mieszkania lub mieszkania oddanego do użytkowania w wyniku działań rewitalizacyjnych. Program ten jest adresowany do osób o umiarkowanych i niższych dochodach (w tym dla ludzi młodych, rodzin z dziećmi, osób z niepełnosprawnościami i seniorów) w utrzymaniu wynajmowanych mieszkań przez długi czas. Program ten częściowo obejmuje planowane działania w ramach programu „Mieszkanie bez barier” poprzez możliwość uzyskania dopłat do czynszu, jednak jest kierowany wyłącznie do najemców mieszkań nowych i zrewitalizowanych. W ramach wskazanego programu brakuje jednak rozwiązań, w ramach których można by uzyskać dopłaty do czynszu w mieszkaniach z rynku wtórnego. Z kolei możliwość uzyskania dofinansowania ze środków PFRON na likwidację barier architektonicznych nie obejmuje wszelkich barier istniejących w mieszkaniu, a pula środków przeznaczona na realizację tego zadania jest ograniczona. Z tych względów wielu zainteresowanych nie uzyskuje potrzebnego dofinansowania.

Jednocześnie RPO wskazał, iż dnia 9 maja 2022 r. ogłoszono, że Rada Nadzorcza PFRON zatwierdziła do realizacji program „Samodzielność-Aktywność-Mobilność!” Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe, który jest adresowany do organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W ramach pakietu „Samodzielność-Aktywność-Mobilność!” planowane jest uruchomienie dwóch programów „Mieszkanie dla absolwenta” oraz „Dostępne mieszkanie”. Choć wydaje się, że przedstawione rozwiązania odpowiadają na szereg zgłaszanych Rzecznikowi postulatów, to niestety nie są one adresowane do wszystkich osób z niepełnosprawnościami.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Pełnomocnika z prośbą o udzielenie informacji, z jakich powodów zrezygnowano z dalszych działań w ramach programu „Mieszkanie bez barier” i czy w jego miejsce zaproponowano inne rozwiązania wspierające osoby z niepełnosprawnościami.

Minister Klimatu i Środowiska (IV.7215.108.2022 z 18 maja 2022 r.) - w sprawie konieczności wsparcia gospodarstw domowych, dotkniętych drastycznymi podwyżkami cen energii cieplnej.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od obywateli, w których podnoszone są zastrzeżenia dotyczące braku należytej regulacji w zakresie objęcia ochroną mieszkańców budynków wielolokalowych i niektórych odbiorców wrażliwych przed drastycznymi podwyżkami cen

energii ciepłej w przypadku, gdy ciepło na potrzeby gospodarstwa domowego jest dostarczane przez przedsiębiorstwa energetyczne eksploatujące kotłownie gazowe.

Na potrzebę wprowadzenia stosownych regulacji w powyższym zakresie zwrócono już uwagę w uchwale Senatu RP z dnia 20 stycznia 2022 r. w sprawie ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców paliw w związku z sytuacją na rynku gazu. Niestety, na posiedzeniu w dniu 26 stycznia 2022 r. Sejm uchwalił ustawę o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców paliw gazowych w związku z sytuacją na rynku gaz, odrzucając poprawki Senatu, przewidujące objęcie ulgami ustawowymi przedsiębiorstwa energetyczne eksploatujące kotłownie gazowe dostarczające ciepło do gospodarstw domowych. W tym samym dniu ustawa została podpisana przez Prezydenta RP, a następnie opublikowana w Dzienniku Ustaw.

Wprowadzona ustawa doprowadziła do zróżnicowania sytuacji mieszkańców budynków wielolokalowych w ten sposób, że ochrony przed podwyżkami cen energii ciepłej zostały pozbawione gospodarstwa domowe, do których ciepło jest dostarczane przez przedsiębiorstwa energetyczne eksploatujące kotłownie gazowe.

Z napływających do Rzecznika skarg wynika, że podwyżki opłat za lokale sięgają już wysokości, której mieszkańcy nie są w stanie udźwignąć bez uszczerbku dla zaspokojenia innych bieżących potrzeb (opłaty na rzecz podmiotów zewnętrznych za wodę, ogrzewanie, ciepłą wodę i za śmieci stanowią już 3/4 całości opłat). Skutków tak drastycznych podwyżek nie zniwelowała ustawa o dodatku osłonowym, a także inne rozwiązania wprowadzone w ramach tarczy antyinflacyjnej.

Na konieczność wprowadzenia nowelizacji ww. ustawy wskazano również w procedowanym aktualnie w Sejmie projekcie ustawy, który ma na celu poszerzenie katalogu podmiotów objętych dostawą gazu według cen ustalanych w taryfie zatwierdzonej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki o podmioty używające gaz do produkcji energii ciepłej dostarczanej do spółdzielni mieszkaniowych, wspólnot mieszkaniowych i innych podmiotów zarządzających wielolokalowymi budynkami mieszkalnymi. Rzecznik podkreślił, iż potrzeba wprowadzenia powyższych zmian jest bardzo pilna, albowiem bez ich wprowadzenia podwyżki opłat w spółdzielniach mieszkaniowych, wspólnotach mieszkaniowych i innych podmiotach zarządzających wielolokalowymi budynkami mieszkalnymi już teraz osiągnęły poziom, którego mieszkańcy nie są w stanie udźwignąć.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o rozważenie potrzeby pilnego podjęcia działań legislacyjnych w omawianym zakresie.

Marszałka Senatu RP (V.511.5.2022 z 18 maja 2022 r.) - w sprawie sytuacji podatkowej osób samotnie wychowujących dzieci.

Przedmiotowa problematyka należy do jednych z najczęściej poruszanych zagadnień przez obywateli, kierujących liczne skargi do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich na reformę Polskiego Ładu. Instytucja wspólnego rozliczenia się z dzieckiem przez osobę samotnie je wychowującą funkcjonowała w polskim porządku prawnym zasadniczo w niezmiennym kształcie od lat 90. XX w. Polegała ona na tym, że na wniosek wyrażony w rocznym zeznaniu podatkowym, osoba samotnie wychowująca dzieci mogła określić podatek w podwójnej wysokości podatku obliczonego od połowy swoich dochodów podlegających opodatkowaniu. W związku z powyższym, okoliczności towarzyszące nagłym i niekonsultowanym zmianom dokonanym w ramach Polskiego Ładu, a dotyczącym preferencyjnego sposobu rozliczania się przez osoby samotnie wychowujące dzieci, od początku wzbudziły liczne kontrowersje.

Mimo braku stosownych analiz oraz oceny skutków regulacji, od dnia 1 stycznia 2022 roku przestały obowiązywać preferencyjne zasady opodatkowania dla osób samotnie wychowujących dzieci, które zastąpiono stałą ulgą w kwocie 1500 złotych. Zmiana ta wywołała ogromne niezadowolenie wśród obywateli, którzy masowo zaczęli kierować skargi do Biura RPO w tym temacie. Osoby samotnie wychowujące dzieci zarzucały nowym regulacjom wyjątkową niesprawiedliwość społeczną wielokrotnie akcentując, iż grupa osób samotnie wychowujących dzieci jest bardzo zróżnicowana i obejmuje osoby, które nie ze swojego wyboru, lecz ze względu na szczególne okoliczności, znalazły się w trudnej życiowo sytuacji.

Na skutek zgłaszanych postulatów dotyczących przywrócenia możliwości korzystania z preferencyjnego sposobu opodatkowania, zaproponowano zmianę wychodzącą naprzeciw tym oczekiwaniom. I znów, po tym, jak oficjalnie zadeklarowano powrót do dotychczasowych zasad przewidujących preferencyjne opodatkowanie, a następnie dano temu wyraz w projekcie rządowym, na etapie prac sejmowych dokonano zmian wykluczających możliwość określenia podatku w podwójnej wysokości podatku obliczonego od połowy swoich dochodów wobec wszystkich osób samotnie wychowujących dzieci. Trudno się zgodzić z tym, że takie praktyki naruszają zaufanie obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, w szczególności mając na uwadze dotychczasowy sposób wprowadzania zmian przez Polski Ład dotyczących sytuacji podatkowej osób samotnie wychowujących dzieci.

Niestety, obywatele czują się zawiedzeni, czemu wyraz dają w nowych skargach kierowanych do Biura Rzecznika, podnosząc, że ustawodawca podjął działania zmierzające w istocie do przywrócenia tak zwanej pół ulgi. Podkreślają jednocześnie, że projekt w kształcie wniesionym do Sejmu nie

był poddany konsultacjom społecznym, a dokonana w nim zmiana jest zdecydowanie mniej korzystna dla osób samotnie wychowujących dzieci.

Dodatkowo Rzecznik wskazał, że w opinii obywateli, niezrozumiałe są również zmiany zmierzające do całkowitego wykluczenia osób sprawujących opiekę naprzemienną z możliwości korzystania z preferencyjnego rozliczenia.

Rzecznik przedstawił Marszałkowi Senatu powyższe uwagi z prośbą o rozważanie zasadności wniesienia przez Senat stosownych poprawek.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7024.1.2022 z 18 maja 2022 r.) – w sprawie wynagrodzenia za sprawowanie opieki bądź kurateli.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia dotycząca możliwości orzeczenia przez sąd wynagrodzenia za sprawowanie opieki prawnej nad krewnym (najczęściej dzieckiem) bądź inną osobą pozostającą z opiekunem w szczególnie bliskiej relacji emocjonalnej. Do Biura Rzecznika wpływają bowiem wnioski o wzruszenie prawomocnych orzeczeń sądowych, w których wniosek o przyznanie wynagrodzenia został oddalony, ponieważ sąd uznał, że sprawowanie opieki czyni zadość zasadom współżycia społecznego. W sprawach, które były zgłaszane do Rzecznika, sądy stawały na stanowisku, że w kulturze polskiej naturalnym i powszechnie praktykowanym jest, że najpierw to rodzice dbają o wychowanie i utrzymanie swoich dzieci, z czasem zaś, kiedy oni sami wymagają wsparcia, to dzieci udzielają im pomocy, zarówno osobiście, jak i materialnie.

Wynikający z art. 128 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: KRO) obowiązek alimentacyjny krewnych w linii prostej obejmuje nie tylko finansową partycypację w kosztach utrzymania i wychowania, lecz także podejmowanie osobistych starań na rzecz uprawnionego. Skoro opiekun prawny należy do kręgu osób obowiązanych względem osoby całkowicie ubezwłasnowolnionej do alimentacji, to rzeczony obowiązek wypełnia poprzez zarówno faktyczną, jak i prawną opiekę nad nią. Czyni więc to, czego można od niego oczekiwać w świetle powszechnie przyjętych i uznanych zasad współżycia społecznego. Podobne stanowisko sądy zajmowały także w sprawach, w których nakład pracy opiekuna prawnego był bardzo duży – podopieczny wymagał 24-godzinnej opieki, co wymuszało rezygnację opiekuna z pracy zarobkowej, brak czasu na odpoczynek, na własne życie, realizowanie swoich zainteresowań.

Skarżący opisują swoją sytuację faktyczną, w większości przypadków naprawdę bardzo trudną: opieka wymaga od nich niemal nadludzkich wyrzeczeń przy ciągłych problemach materialnych, wynikających z niewystarczających na pokrycie wszystkich potrzeb tak podopiecznego jak i opiekuna przychodów. A jednak sądy odmawiają im wynagrodzenia uznając,

że taka zaangażowana i pełna poświęcenia opieka czyni zadość zasadom współżycia społecznego, a więc powinna być bezpłatna. Zdaniem skarżących, taka sytuacja nie tylko odbiera im godność i poczucie wartości wykonywanej pracy, ale stawia ich w sytuacji gorszej niż opiekunów prawnych, niezwiązanych z podopiecznym węzłem pokrewieństwa czy szczególnie bliskiej relacji. W takim bowiem wypadku sądy nie odwołują się do obowiązków alimentacyjnych ciążyących na opiekunie ani do zakorzenionej w tradycji polskiej powinności dbania nawzajem o siebie przez członków rodziny.

W ocenie RPO uzasadniona jest obawa, czy aktualna treść art. 162 § 2 KRO nie prowadzi w praktyce do automatyzmu ze strony sądów powszechnych, które w przeważającej liczbie spraw uznają, że sprawowanie opieki przez osoby spokrewnione (inne osoby pozostające w bardzo bliskiej relacji z podopiecznym) zawsze czyni zadość zasadom współżycia społecznego. Takie zaś stosowanie tego przepisu nie wydaje się zgodne z intencją ustawodawcy, a ponadto jest bardzo krzywdzące dla opiekunów prawnych będących osobami najbliższymi dla podopiecznych, często wykonującymi swoje obowiązki z najwyższym poświęceniem, jakiego trudno byłoby oczekiwać od opiekuna niezwiązanego z podopiecznym bliską relacją emocjonalną.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia prac legislacyjnych, mających na celu takie doprecyzowanie treści art. 162 KRO, aby jego wykładnia nie wykluczała osób bliskich i spokrewnionych z osobą podopieczną z grona osób upoważnionych do otrzymywania wynagrodzenia za sprawowanie opieki czy kurateli.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7064.186.2017 z 18 maja 2022 r.) - w sprawie kolizji uprawnień do zasiłku pielęgnacyjnego i dodatku pielęgnacyjnego osób z niepełnosprawnością i w podeszłym wieku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż w art. 16 ust. 6 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej jako: u.o.ś.r.) uregulowano kwestię zbiegu uprawnień zasiłku i dodatku pielęgnacyjnego w ten sposób, że świadczenia te wykluczają się wzajemnie. Rozwiązanie powyższe ma zapobiec pobieraniu świadczenia o tym samym charakterze i spełniającym identyczną funkcję z dwóch źródeł. Ustawodawca nie tylko wykluczył możliwość otrzymywania obu świadczeń jednocześnie przez osobę uprawnioną, ale ponadto wyłączył swobodę decydowania przez osobę uprawnioną, które świadczenie chce otrzymywać i wprowadził regułę kolizyjną wyłączającą przyznanie zasiłku pielęgnacyjnego osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego.

W art. 16 ust. 7 u.o.ś.r. określona została specjalna procedura zwrotu nadpłaconego zasiłku pielęgnacyjnego, w przypadku, gdy organ rentowy

przyzna za ten sam okres dodatek pielęgnacyjny. Przepis ten stanowi, że osobie, której przyznano dodatek pielęgnacyjny za okres, za który wypłacono zasiłek pielęgnacyjny, ZUS lub inny organ emerytalny lub rentowy, który przyznał dodatek pielęgnacyjny, wypłaca emeryturę lub rentę pomniejszoną o kwotę odpowiadającą wysokości wypłaconego za ten okres zasiłku pielęgnacyjnego i przekazuje tę kwotę na rachunek bankowy organu właściwego. Zgodnie z art. 16 ust. 8 u.o.ś.r. przekazanie kwoty odpowiadającej wysokości zasiłku pielęgnacyjnego, o którym mowa w ust. 7, uznaje się za zwrot świadczeń nienależnie pobranych.

Przepisy ustawy o zmianie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o świadczeniach rodzinnych wprowadzające obowiązek pomniejszania świadczeń emerytalno-rentowych o kwotę wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego za okres, w którym pobierany był jednocześnie dodatek pielęgnacyjny nie uregulowały jednak ani w u.o.ś.r. ani w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako: u.o.e.r. z FUS) sposobu przekazywania informacji między organami właściwymi w sprawach obu świadczeń. W konsekwencji z żadnych norm prawnych nie wynika obowiązek wzajemnego informowania przez organy właściwe w sprawach świadczeń rodzinnych i organy emerytalno-rentowe o fakcie przyznania zasiłku lub dodatku pielęgnacyjnego. Obowiązek poinformowania organu właściwego w sprawie zasiłku pielęgnacyjnego w zakresie zmian mających wpływ na prawo świadczeń rodzinnych (w tym zasiłku pielęgnacyjnego) spoczywa na osobie uprawnionej do świadczeń.

Oznacza to w zasadzie całkowite przerzucenie ciężaru odpowiedzialności za powstanie uprawnienia do kolizyjnych świadczeń na osoby starsze i z niepełnosprawnością, które ze względu na wiek i sytuację psychofizyczną winny mieć pewność co do kierowanych względem nich rozwiązań i decyzji prawnych. Sytuacja taka, w ocenie Rzecznika, wymaga podjęcia działań naprawczych szczególnie w aspekcie współdziałania organów emerytalno-rentowych z jednostkami realizującymi świadczenia rodzinne i wymiany danych między tymi organami.

Problem kolizyjnych uprawnień do dodatku i zasiłku pielęgnacyjnego był przedmiotem korespondencji RPO z Prezesem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. W udzielonej odpowiedzi Prezes ZUS, w oparciu o dokonaną przez Zakład analizę, wskazała potencjalne kierunki zmian, które mogłyby przyczynić się do rozwiązania lub zniwelowania problemu zbiegu prawa do zasiłku i dodatku pielęgnacyjnego. Rekomendowano m.in.: rozszerzenie działań informacyjnych ze strony ZUS, umożliwienie pozyskiwania drogą elektroniczną przez organy właściwe w sprawach zasiłku pielęgnacyjnego informacji dotyczących pobierania dodatku pielęgnacyjnego od organów

emerytalno-rentowych, a także wprowadzenie zmian legislacyjnych umożliwiających organowi emerytalno-rentowemu dostęp do rejestru centralnego utworzonego przez ministra właściwego do spraw rodziny w zakresie danych dotyczących zasiłku pielęgnacyjnego w celu realizacji obowiązków określonych w art. 16 ust. 7 i 8 u.o.ś.r.

W ocenie RPO, wobec pojawiających się rozbieżności interpretacyjnych treść przepisu art. 30 ust. 9 u.o.ś.r. wymaga dostosowania do zmian wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o świadczeniach rodzinnych. Literalne bowiem odczytywanie wskazanej normy prawnej w brzmieniu: organ właściwy, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny, może prowadzić do wadliwych wniosków, że bez wydania decyzji nie jest możliwe ubieganie się o umorzenie kwoty nienależnie pobranych świadczeń, bądź też zastosowanie innej ulgi w spłacie. W konsekwencji może dochodzić do pozbawienia osób ubiegających się o zastosowanie ulgi w spłacie świadczenia nadpłaconego w kolizji z dodatkiem pielęgnacyjnym prawa do sądu tj. rozpoznania sprawy i merytorycznej oceny złożonego wniosku.

Przedstawiając powyższe, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ustosunkowanie się do rekomendowanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych rozwiązań i poinformowanie o podjętych działaniach, a także przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanych problemów dotyczących kolizji zasiłku i dodatku pielęgnacyjnego oraz rozważenie zasadności zainicjowania stosownych działań prawodawczych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 26 maja 2022 r. wskazała, że zgodnie z obowiązującym od 18 lat przepisem art. 16 ust. 6 ustawy o świadczeniach rodzinnych, zasiłek pielęgnacyjny nie przysługuje osobie uprawnionej do dodatku pielęgnacyjnego. W związku z tym, zasiłek pielęgnacyjny pobrany za okres, w którym osoba niepełnosprawna pobierała jednocześnie dodatek pielęgnacyjny, jest świadczeniem nienależnie pobranym i podlega zwrotowi. Jednocześnie Podsekretarz Stanu poinformował, że uchwalona 4 czerwca 2021 r. ustawa o zmianie niektórych ustaw związanych ze świadczeniami na rzecz rodziny wprowadziła podstawę prawną do uruchomienia usługi elektronicznej weryfikacji przez gminy, czy dana osoba ubiegająca się lub otrzymująca zasiłek pielęgnacyjny pobiera jednocześnie dodatek pielęgnacyjny. Aktualnie trwają prace nad przygotowaniem i uruchomieniem tej usługi. Po zakończeniu tych prac termin jej technicznego

uruchomienia zostanie ogłoszony przez Ministra Rodziny i Polityki Społecznej, w drodze obwieszczenia, w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Ministra Sprawiedliwości (VII.561.15.2021 z 18 maja 2022 r.) – w sprawie możliwości odbudowy rękojmi z uwagi na przeszłe czyny osoby, której ta przesłanka dotyczy.

Ze względu na potrzebę zapewnienia skutecznej ochrony konstytucyjnej wolności wyboru i wykonywania zawodu (art. 65 ust. 1 Konstytucji) Rzecznik Praw Obywatelskich postanowił z własnej inicjatywy zbadać kwestię dotyczącą możliwości odbudowy rękojmi z uwagi na przeszłe czyny osoby, której ta przesłanka dotyczy.

Sama konieczność badania przez organy samorządu zawodowego rękojmi ubiegającego się o przyjęcie w poczet przedstawicieli zawodu zaufania publicznego nie budzi wątpliwości, gdyż zasadnym jest, aby zawody zaufania publicznego wykonywały osoby cechujące się nienaganną postawą moralną. Niejasności powstają jednak w kontekście granic czasowych w badaniu przeszłości kandydata. Przy ocenie przesłanki rękojmi wykonywania zawodu brane są również pod uwagę czyny popełnione w odległej przeszłości, w tym takie, których ściganie jest niedopuszczalne z powodu przedawnienia, a nawet takie, co do których nastąpiło zatarcie skazania.

Rzecznik przypomniał, iż w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 2010 r., sygn. akt K 1/09, wydanym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, wskazano, że możliwe jest zastąpienie zakazu składania wniosków o ponowny wpis na listę korporacyjną innymi rozwiązaniami, które umożliwiłyby optymalizację realizacji obu wartości (por. wyżej). Na rzecz ich zastosowania przemawiają zarówno argumenty prawne (w tym konstytucyjne), jak i praktyczne. Najważniejsze znaczenie ma wśród nich nadmierny rygoryzm i automatyzm badanych przepisów. Powodują one, że osoby wydalone z samorządów zawodowych nigdy - nawet po upływie wielu lat i całkowitym odstąpieniu od tych czynów, które spowodowały ich ukaranie, oraz naprawieniu ich skutków - nie mają szansy na rehabilitację i powrót do zawodu. Budzi to wątpliwości z punktu widzenia godności tych osób, która (w myśl art. 30 Konstytucji) jest nienaruszalna i powinna być szanowana przez władze publiczne. Jak wykazały w swoich pismach samorządy zawodowe, taki sam dożywotni skutek ma bowiem usunięcie z korporacji, zarówno z powodu niepłacenia składek, jak i popełnienia poważnego nadużycia zawodu kosztem zdrowia, życia, wolności lub majątku „klientów”. Znaczenie miała również nieproporcjonalność charakteru zaskarżonych do TK przepisów do ich celu. Jest oczywiste, że dostęp do zawodów zaufania publicznego musi podlegać ograniczeniom, bo w

interesie publicznym leży to, żeby zawody te były należycie wykonywane. Odmowa przywrócenia prawa wykonywania zawodu powinna jednak wynikać z niespełnienia przez osoby zainteresowane warunków merytorycznych (na przykład co do wykształcenia czy cech osobistych), a nie sztucznych przeszkód formalnych (absolutnej niedopuszczalności składania wniosku o ponowne przyjęcie do samorządu zawodowego).

Dodatkowo, w doktrynie wskazuje się, że – poza wyjątkowymi sytuacjami – negatywne zachowania z przeszłości nie mogą bezterminowo, ujemnie ważyć na życiu człowieka i dożywotnio pozbawiać go możliwości wykonywania zawodu lub sprawowania funkcji. Człowiek ma prawo do poprawy oraz do odzyskania dobrego imienia, społecznego zaufania i szacunku, czyli prawo do odbudowy rękojmi. Wynika to z jego niezbywalnej i przyrodzonej godności, chronionej konstytucyjnie i stanowiącej źródło wszystkich praw i wolności jednostki.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o przedstawienie opinii w przedmiocie ewentualnej zmiany przepisów obowiązujących we wskazanym zakresie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 7 czerwca 2022 r. wskazał, że przepisy ustawy - Prawo o notariacie nie zawierają i nigdy nie zawierały regulacji pozbawiającej prawa ubiegania się o ponowne powołanie na stanowisko notariusza w przypadku wymierzenia kary pozbawienia prawa prowadzenia kancelarii. Stwierdził przy tym, że nie jest możliwe ścisłe określenie ram czasowych, w jakich należy badać przeszłość kandydata; zależy to od okoliczności konkretnej sprawy. Obecnie obowiązujące przepisy i ich dotychczasowa wykładnia zaprezentowana w orzecznictwie sądowo-administracyjnym nie wyłączają możliwości badania w zakresie przesłanki rekojmiowej zachowań kandydatów do zawodów zaufania publicznego, które uległy zatarciu. Niemniej jednak nawet stwierdzenie tego rodzaju zachowania, na gruncie obowiązujących regulacji, nie wyklucza możliwości uznania, że kandydat spełnia przesłankę rekojmiową. W ten sposób obecne uregulowania tej przesłanki tworzą swoistego rodzaju „luz decyzyjny” pozwalający w ramach uznania administracyjnego, indywidualnie ocenić organom wpisowym samorządów zawodowych adwokatów i radców prawnych oraz Ministrowi Sprawiedliwości okoliczności każdego przypadku kandydata aspirującego do wykonywania zawodu zaufania publicznego. Decyzje podejmowane przez te organy i Ministra Sprawiedliwości podlegają kontroli sądowo-administracyjnej, co gwarantuje zgodność z prawem tych rozstrzygnięć. Wobec tego nie zachodzą również przesłanki uzasadniające wszczęcie prac zmierzających do zmiany w tym zakresie ustawy - Prawo o adwokaturze, ustawy o radcach prawnych oraz ustawy - Prawo o notariacie.

Pełnomocniczki rządu ds. równego traktowania (VII.5601.2.2022 z 18 maja 2022 r.) - w sprawie realizacji wolności wyznania przez obywateli w kontekście stosunku pracy.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynął wniosek dotyczący przepisu art. 42 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania. Przepis ten dotyczy realizacji wolności wyznania przez obywateli w kontekście stosunku pracy. Zgodnie z jego treścią osoby należące do kościołów i innych związków wyznaniowych, których święta religijne nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy, mogą na własną prośbę uzyskać zwolnienie od pracy lub nauki na czas niezbędny do obchodzenia tych świąt, zgodnie z wymogami wyznawanej przez siebie religii. Możliwością uzyskania zwolnienia od wykonywania pracy w tym zakresie nie są objęte zatem osoby należące do kościołów i związków wyznaniowych, w przypadku których święta religijne wypadają w dni określone w art. 1 ustawy o dniach wolnych od pracy, tj. 1 i 6 stycznia, pierwszy oraz drugi dzień świąt Wielkiej Nocy, 1 i 3 maja, pierwszy dzień święta Zielonych Świątek, dzień święta Bożego Ciała, 15 sierpnia, 1 i 11 listopada oraz 25 i 26 grudnia oraz w niedziele. Przepis art. 42 ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania w obecnym kształcie może więc prowadzić do nierównego traktowania osób należących do kościołów i związków wyznaniowych pod względem gwarancji wolności wyznania.

Zdaniem RPO prawo żądania zwolnienia określone w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania stanowi istotną gwarancję wolności wyznania. Jest ono bowiem powiązane z obowiązkiem pracodawcy udzielenia takiego zwolnienia przy zachowaniu wymogów określonych w przepisach rozporządzenia Ministrów Pracy i Polityki Socjalnej oraz Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie zwolnień od pracy lub nauki osób należących do kościołów i innych związków wyznaniowych w celu obchodzenia świąt religijnych nie będących dniami ustawowo wolnymi od pracy. W tym względzie osoby należące do kościołów i związków wyznaniowych w przypadku, których święta religijne wypadają w dni ustawowo wolne od pracy, chociaż mogą skorzystać z szeregu świadczeń rekompensujących pracę w te dni, nie mają uprawnienia do formułowania podobnego żądania w sposób wiążący, które pozwoliłoby im na udział w święcie religijnym, co jest pierwotnym celem gwarancji wolności wyznania w tym kontekście. Warto także zaznaczyć, że w praktyce problem jest istotny z uwagi na bardzo szeroko określone wyłączenia dotyczące dopuszczalności pracy w niedziele i święta określone w art. 15110 pkt 1-11 Kodeksu pracy. Szczególne wątpliwości mogą budzić przede wszystkim przypadki, w których pracownik zobowiązany jest wykonywać pracę w dzień ustawowo wolny nie z uwagi na charakter wykonywanej działalności, ale przez względy czysto

organizacyjne po stronie pracodawcy, m.in. w przypadku wyłączenia dotyczącego pracy zmianowej.

Biorąc pod uwagę powyższe, wydaje się, że przepis art. 42 ustawy o gwarancjach wolności wyznania może prowadzić do sytuacji nierównego traktowania ze względu na wyznanie poprzez ograniczenie jego stosowania jedynie do osób należących do kościołów i związków wyznaniowych, w przypadku których święta religijne nie wypadają w dni wolne od pracy. Jednocześnie należy zauważyć, że przepisy prawa pracy dotyczące dni wolnych od pracy mają zastosowanie powszechne i przewidują określone w nich uprawnienia dla wszystkich osób niezależnie od wyznawanej religii lub światopoglądu.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Pełnomocniczki z prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie zagadnień i wątpliwości poruszonych w wystąpieniu.

Marszałka Senatu RP (VII.520.14.2021 z 19 maja 2022 r.) - w sprawie regulacji związanych z funkcjonowaniem centralnego rejestru umów.

W związku ze skargami obywateli jakie wpływają do Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznik podjął sprawę dotyczącą jawnego rejestru umów, którego obowiązek prowadzenia ciąży na jednostkach sektora finansów publicznych. W tej sprawie RPO skierował wystąpienie generalne do Prezesa Rady Ministrów, a także do Minister Finansów, wskazując na istotne problemy interpretacyjne wprowadzonych regulacji i związane z tym ryzyko naruszenia prawa do prywatności i ochrony danych osobowych obywateli. Niestety Rzecznik nie otrzymał do chwili obecnej odpowiedzi na wystąpienia.

Rzecznik zwrócił uwagę, że aktualnie przedmiotowa regulacja – przewidująca szeroki zakres udostępnianych w rejestrze informacji, zarówno w aspekcie podmiotowym (umowy wszystkich pracowników), jak i przedmiotowym (imię i nazwisko, wartość wynagrodzenia), mimo przyczyniania się do realizacji uzasadnionego interesu publicznego w postaci transparentności wydatków publicznych oraz zapewnienia dostępu do informacji publicznej – budzi jednocześnie uzasadnione obawy społeczeństwa co do możliwości naruszenia prawa do prywatności pracowników jednostek sektora finansów publicznych. Rzecznik podkreślał przy tym, że w świetle orzecznictwa sądowego możliwe jest przyjęcie takiej wykładni znowelizowanego art. 34a ustawy o finansach publicznych, która będzie zgodna z Konstytucją. Niezbędne jest jednak podjęcie właściwych działań związanych z przeszkoleniem osób odpowiedzialnych za wprowadzanie danych do rejestru, czy też wskazaniem niezbędnych wytycznych w tym zakresie. Brak natomiast, chociażby, ustawowej podstawy do uregulowania wzoru rejestru umów w drodze rozporządzenia - pomimo tego, że w uzasadnieniu ustawy zapowiadano wydanie rozporządzenia

określającego wzór rejestru umów - wzbudza dodatkowy niepokój obywateli i Rzecznika.

Zmiany ustawowe wprowadzić ma art. 12 pkt 3 ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw (dalej jako: ustawa zmieniająca). RPO wskazał, że w ustawie nadal nie przewidziano upoważnienia do wydania rozporządzenia określającego wzór rejestru umów. Dodatkowo należy zauważyć, że wprowadzone zmiany budzą dalsze wątpliwości. Nowelizowany art. 34a ust. 5 ustawy o finansach publicznych (art. 12 pkt 3b ustawy zmieniającej) przewiduje, że „w rejestrze umów zamieszcza się informacje o umowach zawartych w formie pisemnej, dokumentowej, elektronicznej albo innej formie szczególnej, których wartość przedmiotu przekracza 5000 zł bez podatku od towarów i usług”, wartość przedmiotu umowy została więc znacznie podwyższona, jednakże określenie „bez podatku od towarów i usług” może budzić wątpliwości co do tego, czy w rejestrze powinny znaleźć się umowy o pracę. Ponadto przewidziane zmiany, dotyczące w istocie odroczenia terminu obowiązywania rejestru umów, mogą świadczyć o nieprzygotowaniu aparatu państwowego do uruchomienia i funkcjonowania rejestru. Zdaniem Rzecznika nowy termin wprowadzania danych do rejestru umów, tj. z dniem 1 stycznia 2023 r. (o którym mowa w art. 12 pkt 5 ustawy zmieniającej), również może nie gwarantować, że wykonywanie tego obowiązku przez kierowników jednostek sektora finansów publicznych nastąpi z poszanowaniem prawa do prywatności i ochrony danych osobowych obywateli.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Marszałka z prośbą o rozważenie uwzględnienia uwag RPO w toku toczących się prac legislacyjnych nad regulacjami związanymi z funkcjonowaniem centralnego rejestru umów.

Ministra Sprawiedliwości (IV.510.15.2022 z 26 maja 2022 r.) - w sprawie konieczności określenia wysokości wynagrodzeń dla pełnomocników z urzędu w sposób nieodbiegający od stawek przeznaczonych dla pełnomocników z wyboru.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na kwestię braku należytego zadośćuczynienia wskazaniom Trybunału Konstytucyjnego co do konieczności wyeliminowania z porządku prawnego przepisów, które w sposób dyskryminujący regulują wynagrodzenie pełnomocników ustanowionych z urzędu, względem analogicznego wynagrodzenia przysługującego pełnomocnikom z wyboru.

Rzecznik przypomniał, iż Trybunał Konstytucyjny postanowieniem z dnia 29 kwietnia 2020 r. (sygn. akt S 1/20) zasygnalizował Ministrowi Sprawiedliwości konieczność usunięcia uchybień w § 4 ust. 2 in principio

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu oraz w § 4 ust. 2 in principio rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu - polegających na bezpodstawnym zróżnicowaniu zasad podwyższania wynagrodzenia pełnomocnikom ustanowionym z urzędu w porównaniu do pełnomocników ustanowionych z wyboru. TK podkreślił, iż nie znajduje żadnych wartości konstytucyjnych, którym miała służyć regulacja różnicująca wysokość wynagrodzeń pełnomocników z urzędu względem analogicznych wynagrodzeń pełnomocników świadczących pomoc prawną na podstawie umowy z klientem. Zdaniem Trybunału, brak jest jakichkolwiek racjonalnych argumentów (nie tylko na gruncie Ustawy Zasadniczej), które usprawiedliwiłyby dyskryminujące traktowanie pełnomocników w zależności od tego, czy działają oni z wyboru, czy też zostali ustanowieni z urzędu.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu postanowienia z dnia 29 kwietnia 2020 r. wskazał także, iż wobec braku stosownej podstawy w ustawie samo zróżnicowanie w akcie podustawowym wysokości stawek wynagrodzenia w zależności od tego, czy adwokat świadczył pomoc prawną jako pełnomocnik z wyboru, czy z urzędu, może być traktowane jako niedopuszczalna w demokratycznym państwie prawa samowola legislacyjna, w sposób nieproporcjonalny ingerująca w uprawnienia pełnomocników z urzędu do uzyskania wynagrodzenia za ich pracę. Trybunał przypomniał, iż tak brzmiące zapatrywanie pozostaje odpowiednio aktualne w odniesieniu do wynagrodzeń radców prawnych. W konsekwencji TK zasygnalizował Ministrowi Sprawiedliwości konieczność wyeliminowania z porządku prawnego regulacji, które - w swej istocie - w sposób dyskryminujący dla pełnomocników ustanowionych z urzędu regulują kwestię ich podwyższonego wynagrodzenia.

W świetle powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do przedmiotowych zagadnień oraz przedstawienie przyczyn, które stanęły na przeszkodzie w zadośćuczynieniu tak jednoznacznie sformułowanym wskazaniem Trybunału Konstytucyjnego.

Ministra Zdrowia (V.7018.1075.2021 z 30 maja 2022 r.) - w sprawie braku spójnego i efektywnego systemu nadzoru nad bezpieczeństwem produkcji i dystrybucji żywności.

Rzecznik Praw Obywatelskich z dużym niepokojem przyjął wnioski Megainformacji Najwyższej Izby Kontroli pt. „System bezpieczeństwa żywności w Polsce – stan obecny i pożądane kierunki zmian”. Wynika z niej

bowiem, że kontrole przeprowadzone przez NIK w ciągu kilku ostatnich lat, dotyczące szeroko ujętej problematyki bezpieczeństwa żywności, wykazały wiele mankamentów organizacji urzędowej kontroli żywności w Polsce. Zdiagnozowane zagrożenia wynikają w szczególności z braku spójnego i efektywnego systemu nadzoru nad bezpieczeństwem produkcji i dystrybucji żywności.

Rzecznik zauważył, że w Polsce kontroli żywności dokonuje kilka instytucji państwowych. Mimo że kompetencje są podzielone między inspekcjami, to często wzajemnie nakładają się na siebie i nie są czytelne. Prowadzi to do sporów kompetencyjnych. Urzędowa kontrola regulowana jest przez wiele niespójnych aktów prawnych. Do określenia kompetencji i relacji pomiędzy organami stosowana jest zróżnicowana terminologia. Z powodu niejasności w zakresie kompetencji i częstego dublowania działań zawierane są różnego rodzaju umowy o współdziałaniu, których stronami są poszczególne inspekcje.

NIK wskazując na powyższe niedostatki istniejących rozwiązań, zaproponowała działania, które powinny przynieść poprawę istniejącego stanu organizacyjnoprawnego. W ocenie NIK, ujednoczenie struktur urzędowej kontroli żywności może w znacznym stopniu zminimalizować zdiagnozowane w kontrolach problemy systemu, a w niektórych aspektach całkowicie je wyeliminować.

Z perspektywy RPO istotne znaczenie ma to, że uproszczenie systemu urzędowej kontroli żywności niewątpliwie uczyni go mniej uciążliwym dla przedsiębiorcy. Przy aktualnej strukturze systemu urzędowej kontroli żywności problemem staje się już samo ustalenie, która inspekcja i w jakim zakresie powinna nadzorować danego przedsiębiorcę. W efekcie przedsiębiorcy, w tym samym zakresie, podlegają kilku kontrolom, a mogą też występować takie obszary działalności, których kontrola nie obejmuje, co w efekcie wpływa na szczelność systemu. Istnienie wielu organów urzędowej kontroli żywności powoduje także, iż nie jest możliwe, aby w swojej działalności uwzględniły one zasadę proporcjonalności w odniesieniu do częstotliwości i zakresu przeprowadzanych kontroli oraz przy wymiarze sankcji.

W ocenie Rzecznika konsolidacja istniejących organów urzędowej kontroli żywności, ich pionizacja i oddanie nadzoru jednemu organowi mogłaby pozwolić w dłuższej perspektywie np. na: zwiększenie efektywności, skuteczności i przejrzystości urzędowej kontroli żywności, uproszczenie procedur, wprowadzenie i stosowanie jednolitych zasad sankcjonowania naruszeń prawa żywnościowego.

Mając na względzie powyższe, Rzecznik zwrócił się do Ministra jako koordynatora bezpieczeństwa żywności z prośbą o zajęcie stanowiska wobec przedstawionych uwag.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 15 czerwca 2022 r. zaznaczył, że analiza NIK oparta została na wynikach kontroli przeprowadzonych w latach 2013-2019, co oznacza, że odniesiono się do obszaru objętego kontrolą, który funkcjonował ponad siedem lat temu. Przedstawione informacje opisują zatem stan faktyczny z okresu, którego nie można bezpośrednio odnosić do chwili obecnej. Analiza NIK wielokrotnie wskazuje rolę Inspekcji Handlowej (IH), pomimo iż zadania IH w zakresie związanym z żywnością zostały przekazane ustawowo Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych. Zmiana ustawy kompetencyjnej była elementem usprawnienia i ewolucji systemu nadzoru nad żywnością. Należy także podkreślić, że organy urzędowej kontroli żywności zacieśniły współpracę, czego przykładem może być m.in. porozumienie zawarte w 2018 r. pomiędzy Państwową Inspekcją Sanitarną (PIS) i Inspekcją Weterynaryjną. Sekretarz Stanu wskazał, iż nadzór w zakresie bezpieczeństwa żywności i żywienia, sprawowany przez organy PIS, ma charakter kompleksowy i wpisuje się w szeroko rozumiany nadzór epidemiologiczny. Tymczasem sformułowane w analizie NIK wnioski, jak również ocena działania PIS, były w wielu aspektach nieaktualne, niewłaściwe i wyolbrzymione, a w niektórych przypadkach podważały także założenia ustawodawstwa (m.in. w zakresie substancji dodatkowych). Polska jest jednym z krajów, który bada żywność pod kątem zawartości substancji dodatkowych, a także kryteriów czystości tych substancji, dlatego też wskazywanie tego obszaru jako niewłaściwie nadzorowanego jest nieuprawnione i stawia jakość polskiej żywności w złym świetle.

Ministra Sprawiedliwości (VII.510.13.2022 z 30 maja 2022 r.) – w sprawie konieczności podjęcia działań zapewniających dostęp obywatelom do sądów w okresie epidemii oraz po jego zniesieniu.

W dniu 13 maja 2022 r. w Dzienniku Ustaw opublikowano rozporządzenie Rady Ministrów zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Rozporządzeniem tym zmieniono panujący w kraju „stan epidemii” na „stan zagrożenia epidemicznego”. Rozporządzenie weszło w życie w dniu 16 maja 2022 r. Natomiast rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 marca 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu zagrożenia epidemicznego z dnia 25 marca 2022 r. zniesiono większość obostrzeń sanitarnych, w tym konieczność zakrywania ust i nosa w przestrzeni publicznej.

Pomimo wprowadzonych ww. rozporządzeniami zmian, przepisy dotyczące funkcjonowania sądów powszechnych i administracyjnych wprowadzonych na czas epidemii COVID-19 nie zostały uchylone.

Obowiązujące art. 15zszs1 oraz art. 15zszs4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych nadal przewidują liczne ograniczenia dla stron postępowań sądowych. Przepisy te ograniczają jawność postępowań, przyznają także przewodniczącym możliwość zarządzenia przeprowadzania postępowania niejawnego, gdy nie można przeprowadzić posiedzenia zdalnego, a przeprowadzenie rozprawy lub posiedzenia jawnego nie jest konieczne. Dodatkowo w sądach powszechnych pozostawiono możliwość rozpoznawania spraw w pierwszej i drugiej instancji w składzie jednego sędziego. Zgodnie z brzmieniem art. 15zszs1 oraz art. 15zszs4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. przepisy te stosuje się w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich.

Tymczasem do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od obywateli, kwestionujących tę sytuację. Rzecznik zauważył, że stan epidemii wymagał zmian w dotychczasowym funkcjonowaniu wielu instytucji publicznych, wprowadzania ograniczeń, celem ochrony życia i zdrowia obywateli. Jednakże stan epidemii już nie obowiązuje. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 marca 2022 r. zniesiono większość dotychczasowych ograniczeń. Wydaje się zatem, że niezasadne jest dalsze pozostawienie dotychczasowych ograniczeń związanych z funkcjonowaniem sądów powszechnych i administracyjnych i należy zweryfikować, czy wprowadzone rozwiązania są nadal konieczne z uwagi na potrzebę ochrony zdrowia. Nadto, utrzymywanie ich jeszcze przez rok od zniesienia obostrzeń pandemicznych jest wątpliwe w świetle art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o rozważenie przedstawionych uwag i podjęcie odpowiednich działań legislacyjnych.

Ministra Sprawiedliwości (IV.7021.125.2018 z 30 maja 2022 r.) - w sprawie pieczy naprzemiennej.

W zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia opieki - czy inaczej pieczy - naprzemiennej i usytuowanie tej formy sprawowania władzy rodzicielskiej w polskim systemie prawnym.

Opieka czy piecza naprzemienna (czasem zwana też równoważną, chociaż określenia te nie muszą być synonimami) nadal pozostaje niezdefiniowana w polskim prawie. Jedynym aktem prawnym, który posługuje się tym określeniem – jednak bez jego zdefiniowania – jest ustawa o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci. Tekst pierwotny tej ustawy

został zmieniony i uzupełniony w przedmiotowej kwestii od 1 sierpnia 2017 r.: obowiązujący od tej daty ustęp 2a artykułu 5 ustawy stanowi o „opiece naprzemiennej obydwójga rodziców rozwiedzionych, żyjących w separacji lub żyjących w rozłączeniu sprawowaną w porównywalnych i powtarzających się okresach”. Jednak nie można tego uzupełnienia uznać za definicję opieki czy pieczy naprzemiennej. Wręcz przeciwnie, może ono wprowadzać zamęt, bowiem zależnie od definicji, piecza naprzemienna może przecież obejmować także przypadki pieczy sprawowanej w stosunku np. 60 do 40, czy nawet 70 do 30 procent czasu.

W opinii Rzecznika zasadne jest zdefiniowanie „pieczy naprzemiennej” i zawarcie tej definicji w podstawowym akcie prawnym, regulującym stosunki rodzinne, czyli w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym (KRO). Zdefiniowanie zwrotu „opieka” czy „piecza naprzemienna” w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, jest niezbędnym elementem popularyzacji tego sposobu sprawowania pieczy nad dziećmi i krokiem koniecznym dla upowszechnienia go w orzeczeniach sądów powszechnych, co od dawna postulują zarówno zwracający się do Rzecznika obywatele, jak i organizacje społeczne, zrzeszające rodziców dzieci, żyjących w rozdzieleniu.

RPO powziął informację, iż w Senacie nadal toczy się procedura dotycząca druku senackiego Nr 63, regulującego właśnie kwestię przemiennego zamieszkiwania dziecka z każdym z rodziców w porównywalnych okresach – chociaż bez użycia określenia „piecza naprzemienna”. Ponadto trwają konsultacje nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, przygotowanym w resorcie sprawiedliwości. Projekt ten nie zawiera ani definicji, ani odniesienia do pieczy naprzemiennej, ale odnosi się do różnorodnych kwestii związanych ze sprawowaniem władzy rodzicielskiej.

Możliwym rozwiązaniem byłoby scalenie obecnego stanu prawnego oraz zmodyfikowanej propozycji z druku senackiego Nr 63 – np. poprzez włączenie do art. 58 § 1a oraz art. 107 § 2 KRO proponowanego w nim fragmentu o powierzeniu władzy obojgu rodzicom, z naprzemiennymi okresami zamieszkiwania, jednak nie zamiast obecnej treści przepisów, lecz jako fragment poprzedzający obecną ich treść, i dookreślenie, że chodzi właśnie o pieczę czy opiekę naprzemienną, poprzez dołączenie w treści przepisów w nawiasie zwrotu „piecza naprzemienna”.

W opinii Rzecznika przy takim kształcie przepisów nastąpiłoby prawne wskazanie pieczy naprzemiennej jako preferowanej formy sprawowania pieczy nad dzieckiem po rozstaniu rodziców, uwzględniającej prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców, jednak sąd nadal miałby możliwość pozostawienia całości władzy tylko jednemu rodzicowi – tak, jak jest obecnie – „jeśli dobro dziecka za tym przemawia”. Takie sformułowanie przepisu wskazywałoby, że zasadniczo tylko wtedy, gdy w konkretnym przypadku

dobro dziecka przeważa nad prawem do wychowania przez oboje rodziców, sąd mógłby orzec daleko idące ograniczenie władzy drugiego rodzica. To rozwiązanie dawałoby równowagę pomiędzy prawem rodziców do wychowania dziecka a dobrem tego dziecka i pozwalałoby sądowi na ujęcie tej równowagi w orzeczeniu, bez automatyzmu i ograniczenia niezawisłości orzeczniczej sądów.

Mając na uwadze powyższe rozważania, Rzecznik zwrócił się do Ministra z wnioskiem o podjęcie inicjatywy ustawodawczej, mającej na celu zdefiniowanie w polskim systemie prawnym instytucji opieki naprzemiennej.

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (III.7060.260.2022 z 3 czerwca 2022 r.) - w sprawie waloryzacji świadczeń rolniczych KRUS.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi dotyczące waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych w 2022 r., która w ocenie skarżących nie odzwierciedla wzrostu indywidualnego świadczenia o obowiązuje od 1 marca 2022 r. wskaźnik waloryzacji wynoszący 107%.

Bazując na ogólnych zasadach waloryzacji w zależności od sytuacji gospodarczej (kształtowania się wskaźników makroekonomicznych), w ostatnich latach przeprowadzana była waloryzacja procentowa, kwotowa (w 2012 r.), procentowo-kwotowa (w latach 2015, 2017, 2019, 2020, 2021) lub były przyznawane dodatki do świadczeń. Waloryzacja emerytur i rent rolniczych od 1 marca 2022 r. polega na pomnożeniu zwaloryzowanej kwoty emerytury podstawowej przez indywidualne wskaźniki wymiaru świadczenia (dla części składkowej i dla części uzupełniającej) - ustalone odrębnie dla każdego świadczeniobiorcy.

Waloryzacja emerytury podstawowej od 1 marca 2022 r. polega na jej pomnożeniu przez wskaźnik waloryzacji ustalony zgodnie z przepisami emerytalnymi, który wynosi 107%. W związku z tym Prezes KRUS komunikatem z dnia 17 lutego 2022 r. ogłosił, że kwota rolniczej emerytury podstawowej od dnia 1 marca 2022 r. wynosi 1084,58 zł (wzrost o 7%). Waloryzacja emerytur i rent rolniczych od 1 marca 2022 r. polega zatem na przemnożeniu kwoty emerytury podstawowej wynoszącej 1084,58 zł przez wskaźnik wymiaru ustalony indywidualnie dla każdego świadczenia. W taki sposób od dnia 1 marca 2022 r. zostały podwyższone (zwaloryzowane) wszystkie emerytury i renty rolnicze wypłacane na dzień 28 lutego 2022 r. Jeżeli w wyniku podwyżki (waloryzacji) wysokość świadczenia była niższa od kwoty najniższej emerytury w systemie powszechnym (od 1 marca 2022 r. 1338,44 zł) – były one podwyższane z urzędu do kwoty 1338,44.

Tymczasem skarżący kwestionują mechanizm waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalnorentowych polegający na pomnożeniu zwaloryzowanej kwoty emerytury podstawowej przez wskaźnik wymiaru świadczenia. Skarżący na przykładzie waloryzacji w marcu 2022 r. wskazują

na brak podwyższenia emerytury w sposób odzwierciedlający obowiązujący w tym roku wskaźnik waloryzacji 107%. Skarżący podnoszą, że w istocie wzrost świadczenia rolniczego w wyniku waloryzacji od 1 marca 2022 r. nie rekompensuje rosnącej inflacji, gdyż nie zachowują realnej wartości świadczenia, wobec braku wzrostu świadczeń emerytalno-rentowych o ustalony wskaźnik waloryzacji wynoszący w 2022 r. 107%.

RPO wskazał, iż waloryzacja ma zapobiec obniżaniu poziomu materialnego życia emerytów i rencistów w warunkach inflacji. Społecznymi celami waloryzacji są natomiast zapewnienie poczucia bezpieczeństwa socjalnego, zapobieganie wykluczeniu społecznemu emerytów i rencistów oraz wzmacnianie solidarności społecznej. Waloryzacja świadczeń emerytalno-rentowych stanowi jeden z elementów konstytucyjnego prawa do zabezpieczenia społecznego, wyrażonego w art. 67 ust. 1 Konstytucji, co oznacza konieczność istnienia mechanizmu utrzymywania świadczeń emerytalno-rentowych na odpowiednim poziomie ich wartości realnej. Określenie zakresu i formy zabezpieczenia społecznego Konstytucja powierza ustawodawcy (art. 67 ust. 1 zdanie drugie Konstytucji). Do ustawodawcy należy zatem wybór rozwiązań, które uważa za optymalne z punktu widzenia potrzeb obywateli oraz wymogów ekonomicznego rozwoju kraju. Określając zakres prawa do zabezpieczenia społecznego, ustawa nie może naruszyć istoty danego prawa, która określa jego tożsamość.

W związku powyższym, w opinii Rzecznika, wymaga rozważenia kwestia zmian legislacyjnych dotyczących zasad waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych, bądź takiego jej kalkulowanie, na gruncie obowiązującego mechanizmu (pomnożenie zwaloryzowanej emerytury podstawowej przez wskaźnik wymiaru świadczenia), aby wzrost świadczenia odzwierciedlał obowiązujący w systemie powszechnym wskaźnik waloryzacji, np. przy dodatkowym wykorzystaniu obok waloryzacji procentowej waloryzacji kwotowej, jak w latach 2019–2020.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi w piśmie z 27 czerwca 2022 r. wyjaśniła, że kwestia waloryzacji rolniczych świadczeń emerytalno-rentowych jest złożonym zagadnieniem. Ewentualne zmiany zasad jej przeprowadzania, wymagają przed rozpoczęciem procesu legislacyjnego, pogłębionych prac analityczno-studialnych, podczas których wzięte zostaną pod uwagę nie tylko mechanizmy ustalania wysokości świadczeń, ale przede wszystkim możliwości płatnicze i kondycja budżetu państwa. Należy pamiętać, że składki na ubezpieczenie emerytalno-rentowe tylko w niewielkim procencie pokrywają wydatki na świadczenia z ubezpieczenia, a samo rolnicze świadczenie emerytalno-rentowe w ponad 90% składa się z dotacji z budżetu państwa. Obecnie rozpoczęto prace w

omawianym zakresie. Kwestia możliwości zmiany zasad waloryzacji świadczeń emerytalno-rentowych jest analizowana. Jednocześnie należy zauważyć, że oprócz corocznej waloryzacji świadczeń, emeryci i renciści otrzymają w tym roku dodatkowe wsparcie finansowe w postaci: 13. oraz 14. emerytury, co również pozytywnie wpłynie na budżety domowe, szczególnie najuboższych świadczeniobiorców. Ponadto od 1 stycznia br. nie jest pobierany podatek od emerytów i rencistów otrzymujących świadczenia do 2500 zł. Ci zaś, którzy otrzymują świadczenia wyższe, zapłacą podatek tylko od kwoty przekraczającej 2500 zł.

Ministra Sprawiedliwości (II.519.1039.2017 z 7 czerwca 2022 r.) - w sprawie nagrywania rozpraw oraz przesłuchań.

W kręgu zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje zagadnienie zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego i zagwarantowania, że orzeczenie sądu w sprawie karnej zostanie wydane na podstawie prawidłowych ustaleń w zakresie okoliczności faktycznych.

W dotychczasowej korespondencji w przedmiotowej sprawie RPO wskazywał m.in. na potrzebę rozszerzenia zakresu obowiązku nagrywania toku czynności protokołowanych w postępowaniu karnym (w tym rozpraw i posiedzeń) oraz na fakt, że wprowadzenie obligatoryjności nagrywania dźwięku podczas czynności protokołowanych doprowadziłoby do możliwości pełnego odtworzenia wypowiedzi świadków i toku przeprowadzenia innych dowodów na dalszym etapie postępowania karnego, gdyby zaistniała taka potrzeba.

Nagrywanie dźwięku podczas przesłuchania prowadzonego w toku postępowania przygotowawczego pozwoliłoby w szczególności na ograniczenie ryzyka naruszania praw procesowych osób przesłuchiowanych (zwłaszcza tych występujących bez obrońcy lub pełnomocnika), w tym poprzez znaczne ograniczenie możliwości wywierania niedozwolonego wpływu na ich treść. Stanowiłoby także wyższy poziom ochrony funkcjonariuszy publicznych, w szczególności policjantów i prokuratorów, przed pomówieniami o nadużycie uprawnień lub niedochowanie obowiązków. Z kolei nagrywanie toku rozpraw apelacyjnych i kasacyjnych, w toku których co do zasady nie prowadzi się postępowania dowodowego, pozwoliłoby na wierne odtworzenie treści wypowiedzi, stanowisk i wniosków stron postępowania.

Rzecznik podkreślił także, że intencją ww. postulatów nie jest zastąpienie w postępowaniu karnym protokołu „tradycyjnego” protokołem elektronicznym na wzór postępowania cywilnego, czy też wykroczeniowego (art. 157 § 1 k.p.c., art. 37 § 2 pkt 1 k.p.s.w.). Nagranie dźwięku stanowiłoby jedynie załącznik do protokołu pozwalający na rozwianie ewentualnych

wątpliwości co do jego zgodności z faktycznym tokiem czynności procesowej (art. 147 § 3a k.p.k.).

Wnioski wpływające do Biura RPO wskazują, że opisywany problem pozostaje aktualny. Tymczasem, przeprowadzone w ostatnich latach zmiany Kodeksu postępowania karnego, w szczególności wprowadzone ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, całkowicie pomijały tę kwestię.

Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o ustosunkowanie się do postulatów przedstawionych w poprzednich wystąpieniach w tej sprawie oraz o rozważanie poszerzenia obowiązku nagrywania toku czynności protokolowanych w postępowaniu karnym.

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (WZF.7050.4.2022 z 7 czerwca 2022 r.) - w sprawie warunków służby funkcjonariuszy Straży Granicznej.

Pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w dniach 27-28 kwietnia 2022 r. wizytowali Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej (BiOSG) oraz Placówki Straży Granicznej (PSG) w Korczowie oraz w Medyce.

Wizytujący zapoznali się ze stanem bezpieczeństwa i higieny służby w ww. jednostkach. Szczególnie trudne warunki służby funkcjonariuszy panują w PSG Korczowa. Już w 2021 r. przedstawiciele Komisji BHP dokonali przeglądu warunków pełnienia służby na tym przejściu. Stwierdzono wówczas, że w okresie letnim w pomieszczeniach przeznaczonych do odpraw pojazdów – kabinach kontrolerskich – panują bardzo wysokie temperatury. Mały ruch powietrza pogarsza obecność odprawianych pojazdów (rozgrzane silniki) a także nagrzane elementy konstrukcyjne (zadaszenie, elementy blaszane), które emitują dodatkowe ciepło. Warunki panujące w tym miejscu mogą być zatem czasowo klasyfikowane jako mikroklimat gorący, który jest fizycznym czynnikiem szkodliwym. Tak wysokie temperatury otoczenia wpływają również na jakość i wydajność pracy, a także pogarszają znacząco koncentrację oraz bezpieczeństwo funkcjonariuszy. W związku z powyższym w ocenie komisji BHP niezbędne jest zamontowanie w kabinach kontrolerskich oraz posterunkach 1 i 2 urządzeń klimatyzacyjnych.

W nawiązaniu do tych zaleceń Rzecznik wskazał, że Straż Graniczna jest tylko użytkownikiem obiektów na przejściach granicznych, którymi zarządza podległy Wojewodzie Podkarpackiemu – Zarząd Obsługi Przejść Granicznych. Wobec powyższego, SG nie ma możliwości samodzielnego dokonania niezbędnych modernizacji w użytkowanych przez siebie obiektach. Praca kilku osób na tak małej przestrzeni, stanowiska komputerowe oraz duże przeszklenie stwarzają trudne warunki do pełnienia służby, w związku z tym wyposażenie kiosków w klimatyzację jest niezbędne.

Z kolei Placówka Straży Granicznej w Medyce swoim zasięgiem terytorialnym obejmuje drogowe przejście graniczne (w tym przejście piesze) oraz kolejowe osobowe i towarowe przejście graniczne w Przemyślu. Przejście czynne jest całą dobę. Po wybuchu wojny w Ukrainie tj. od 24 lutego 2022 r., na przejściu w Medyce odnotowano niespotykany dotąd napływ cudzoziemców. Sytuacja ta skutkowała ogromnym obciążeniem psychicznym i fizycznym funkcjonariuszy tego największego przejścia na granicy polsko – ukraińskiej, co ma wpływ m.in. na fluktuację kadr. Obecnie wielu funkcjonariuszy składa raporty o przeniesienie do innych placówek SG, gdzie pełnienie służby nie wypala zawodowo i psychicznie w tak ogromnym stopniu. Sytuację w PSG Medyka pogarsza brak faktycznej opieki i wsparcia przez psychologów na miejscu, w sytuacji codziennego konfrontowania się funkcjonariuszy z ludzkimi dramatami i tragicznym wyczerpaniem uciekinierów, którym nierzadko ratują życie poprzez udzielanie pierwszej pomocy. Wielu funkcjonariuszy sygnalizuje potrzebę rozmowy z psychologiem w miejscu pełnienia służby, bowiem ogromny stres i obciążenie psychiczne, jaki przeżywają wymagają pomocy psychologicznej. Rozwiązaniem takiej sytuacji byłyby okresowe wizyty psychologów w poszczególnych PSG i odwiedzanie funkcjonariuszy w miejscu pełnienia służby oraz inicjowanie chociażby krótkich rozmów.

Wpływ na dużą liczbę raportów o przeniesienie mają także warunki socjalne: zbyt małe zaplecze w tym brak leżanek, które umożliwiają chwilę relaksu w wypadku przemęczenia i gorszego samopoczucia. Niektóre miejsca pełnienia służby nie posiadają klimatyzacji, co wpływa negatywnie nie tylko na samopoczucie i zdrowie, ale także na wydajność służby. Starania w tej mierze kierowane do Zarządu Obsługi Przejść Granicznych nie przynoszą efektu.

Rzecznik zwrócił się zatem z prośbą do Ministra o odniesienie się do zasygnalizowanych przez funkcjonariuszy problemów.

Ministra Zdrowia (KMP.573.9.2022 z 13 czerwca 2022 r.) - w sprawie uregulowania na poziomie ustawowym niestandardowych form zabezpieczeń mechanicznych stosowanych wobec mieszkańców placówek opiekuńczych.

Rzecznik Praw Obywatelskich od 2008 r. sprawuje funkcję krajowego mechanizmu prewencji w rozumieniu Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Zadania Rzecznika w tym zakresie wykonuje Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur. Wśród wizytowanych przez Mechanizm placówek znajdują się m.in. domy pomocy społecznej, placówki całodobowej opieki oraz zakłady opiekuńczo-lecznicze.

Wizytując te miejsca pozbawienia wolności KMPT zaobserwował praktykę stosowania wobec pensjonariuszy nieuregulowanych w przepisach prawa niestandardowych form opieki polegających na: zakładaniu pasów na ręce, czy też skarpetek na dłonie mieszkańca w celu uniknięcia dotykania miejsc chorobowo zmienionych, przywiązywaniu mieszkańców za rękę paskiem do łóżka w celu zapobieżenia wypadnięciu lub wyrwaniu przezskórnej endoskopowej gastrostomii (tzw. PEG-a), zabezpieczaniu przed upadkiem oraz osunięciem się osób mających trudności z utrzymaniem pozycji siedzącej za pomocą ręczników, prześcieradeł, pasów biodrowych lub rajstop przymocowywanych do foteli, krzeseł i wózków inwalidzkich, na których siedzą takie osoby.

W przekonaniu Rzecznika ujawnione wyżej wymienione przypadki świadczą o istnieniu systemowego problemu stosowania przez personel placówek opiekuńczych metod, które formalnie nie są przymusem bezpośrednim, oraz jako takie nie zostały uregulowane w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego, ale ograniczają faktycznie wolność osób poddanych ich działaniu, stwarzając tym samym ryzyko zbytnej i niekontrolowanej ingerencji w wolność jednostki.

Na gruncie obowiązujących przepisów prawa brakuje regulacji i wytycznych, które określałyby przesłanki uzasadniające zastosowanie niestandardowych form zabezpieczania mieszkańców, procedurę stosowania zabezpieczeń oraz sprzęt stosowany do takich działań. Jak bowiem wynika z wizytacji przeprowadzonych przez KMPT, w trakcie stosowania niestandardowych form zabezpieczeń personel wykorzystuje przedmioty użytku codziennego, a tego typu sytuacje wymagają w ocenie Rzecznika posługiwania się produktami specjalistycznymi posiadającymi odpowiednie atesty, dającymi gwarancję ich bezpiecznego stosowania wobec osób w podeszłym wieku i z niepełnosprawnościami. Ponadto bardzo rzadko fakt stosowania takich niestandardowych form zabezpieczeń jest odnotowywany w dokumentacji medycznej mieszkańca ze względu na brak wymogów w tym zakresie. W większości przypadków, z którymi spotkali się przedstawiciele Krajowego Mechanizmu, do stosowania niestandardowych środków zabezpieczających ze względu na brak regulacji w tym przedmiocie, nie były zaangażowane osoby dysponujące fachową wiedzą – lekarz, lekarz psychiatra, rehabilitant.

Rzecznik podniósł, że doprecyzowanie na gruncie ustawy opisanych powyżej elementów pozwoli na ujednoczenie praktyki w placówkach opiekuńczych i uniknięcie ewentualnych rozbieżności interpretacyjnych dotyczących stosowania prawa, w szczególności oceny, czy dana metoda stanowi przymus bezpośredni, czy też nie. Celem nowej regulacji powinno być także stworzenie gwarancji, że czynności te będą wykonywane w sposób

profesjonalny i bezpieczny dla mieszkańców oraz z wykorzystaniem odpowiedniego sprzętu.

RPO przypomniał także, że zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji, ograniczenia w korzystaniu z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Nie można również zapominać o art. 2 Konstytucji, zgodnie z którym Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.

Z względu na rozbieżność stosowania opisanej wyżej praktyki w różnych instytucjach opiekuńczych i konieczność ochrony życia i zdrowia osób tam umieszczanych, a także kierując się potrzebą minimalizacji ryzyka zaistnienia tortur lub niehumanitarnego albo poniżającego traktowania, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie oraz rozważenie podjęcia działań zmierzających do uregulowania przedstawionego zagadnienia na poziomie ustawowym.

Ministra Rozwoju i Technologii (IV.510.20.2020 z 20 czerwca 2022 r.) - w sprawie realizacji wyroku Trybunału Konstytucyjnego w przedmiocie działalności spółdzielni mieszkaniowych.

Wyrokiem z dnia 10 czerwca 2020 r. Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że art. 4 ustawy o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo spółdzielcze- dalej: ustawa zmieniająca- jest niezgodny z art. 58 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Wyrok ten został opublikowany w Dzienniku Ustaw z dnia 18 czerwca 2020 r. pod poz. 1055, a niekonstytucyjny przepis art. 4 ustawy zmieniającej utracił moc obowiązującą z upływem 12 miesięcy od daty publikacji, czyli 19 czerwca 2021 r. Czas pomiędzy publikacją wyroku, a utratą mocy obowiązującej przez wskazaną normę, miał – w zamierzeniu Trybunału Konstytucyjnego – posłużyć ustawodawcy do uchwalenia nowych, zgodnych z treścią tego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, regulacji w zakresie członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej.

W resorcie rozwoju i technologii został przygotowany projekt ustawy odnoszący się m.in. do tej materii. W projekcie przyjęto rozwiązanie, że „członkiem spółdzielni jest także osoba, z którą spółdzielnia zawarła umowę o ustanowienie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu lub spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu, albo na rzecz której spółdzielnia dokonała przydziału takiego prawa, albo następcy prawni tej osoby w przypadku, gdy lokal ten znajduje się w budynku posadowionym na

gruncie o nieuregulowanym stanie prawnym w rozumieniu art. 113 ust. 6 ustawy o gospodarce nieruchomościami lub spółdzielni nie przysługuje prawo własności albo użytkowania wieczystego gruntu.” Dodatkowo, do osób, o których mowa w art. 3 ust. 11 ma się stosować odpowiednio art. 3 ust. 32 ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych, który określa moment powstania członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej, równocześnie z chwilą nabycia prawa – w tym wypadku – zawarcia umowy, o jakiej mowa w projektowanym art. 3 ust. 1.

Z informacji znajdujących się na stronie Rządowego Procesu Legislacyjnego wynika, że w kwietniu 2021 r. projekt skierowany został do opiniowania; ostatnia modyfikacja nastąpiła w maju 2021 r., a od ponad roku żadne dalsze prace legislacyjne nie zostały podjęte.

Pomimo wyroku Trybunału Konstytucyjnego stwierdzającego niekonstytucyjność przepisu, który pozbawił obywateli członkostwa w spółdzielni, nadal nie mogą uzyskać (odzyskać) członkostwa w spółdzielni, a w efekcie są pozbawieni wszelkich praw, jakie obowiązujące prawo łączy z istnieniem stosunku członkostwa w spółdzielni mieszkaniowej.

W opinii RPO niezbędne jest zatem jak najszybsze przeprowadzenie prac legislacyjnych, których celem będzie dostosowanie stanu prawnego do treści wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 czerwca 2020 r. Wymaga tego ochrona praw obywateli, zrzeszonych w spółdzielniach mieszkaniowych.

Dlatego też, Rzecznik zwrócił się z prośbą do Ministra o pilne kontynuowanie prac legislacyjnych w omówionej kwestii i poinformowanie, na jakim etapie znajdują się obecnie prace nad projektem i kiedy zostanie on przekazany do Sejmu RP.

Minister Finansów (V.511.659.2022 z 20 czerwca 2022 r.) - w sprawie konieczności wprowadzenia zmian w Ordynacji podatkowej.

Analiza skarg napływających do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich w obszarze podatkowym wskazuje na szereg ważnych i jak dotąd nierozwiązanych problemów dotyczących instytucji uregulowanych w obecnie obowiązującej Ordynacji podatkowej.

Rzecznik zwrócił uwagę na trzy główne, problematyczne obszary. W pierwszej kolejności wskazał na instrumentalne wszczynanie postępowań karnych skarbowych. Praktyki wszczynania tego rodzaju postępowań w celu zawieszenia biegu terminu przedawnienia zobowiązania podatkowego od wielu lat znajdują się bowiem wśród jednych z najczęściej stawianych zarzutów podatników wobec administracji skarbowej. Obowiązujące przepisy budzą wątpliwości konstytucyjne. Ich odzwierciedleniem są nie tylko wnioski, kierowane przez Rzecznika do Trybunału Konstytucyjnego, ale także sukcesywnie kierowane skargi konstytucyjne obywateli. Sprawy te

pozostają wciąż nierozstrzygnięte przez Trybunał pomimo tego, że wniosek Rzecznika został złożony jeszcze w 2014 r., sprawa była już rozpoznawana w 2017 r. i została odroczone bez wyznaczania terminu.

Apele legislacyjne kierowane przez Rzeczników Praw Obywatelskich kolejnych kadencji o wyeliminowanie z obrotu prawnego regulacji, zawartej w obecnie obowiązującym artykule 70 § 6 punkt 1 Ordynacji podatkowej, nie odnoszą zamierzonego rezultatu. W ocenie Ministra Finansów przed rozpatrzeniem wspomnianych spraw zawisłych przed Trybunałem Konstytucyjnym, podejmowanie prac legislacyjnych w tym zakresie jest przedwcześnie. Taki stan, w którym od 8 lat pozostaje nierozstrzygnięty w Trybunale Konstytucyjnym, wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, a resort finansów uzależnia ewentualne działania legislacyjne od stanowiska Trybunału, jest zdecydowanie niekorzystny dla obywateli.

Kolejnym problemem sygnalizowanym przez RPO jest wydawanie decyzji po upływie terminu przedawnienia w przypadku wznowienia postępowania.

Jedną z podstaw wznowienia postępowania podatkowego jest sytuacja, w której przepis stanowiący podstawę wydania decyzji ostatecznej okazał się niekonstytucyjny albo gdy wpływ na treść wydanej decyzji miało orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Aktualnie po przeprowadzeniu postępowania wznowieniowego organ podatkowy odmawia uchylecia dotychczasowej decyzji w całości lub w części nawet jeżeli stwierdzi ustawowe podstawy wznowienia, ale wydanie nowej decyzji orzekającej co do istoty sprawy nie mogłoby nastąpić z uwagi na upływ terminów przedawnienia: prawa do wydania decyzji ustalającej, zobowiązania podatkowego lub prawa do wydania decyzji o odpowiedzialności osoby trzeciej. Konsekwencją takich rozwiązań jest to, że nawet jeżeli dojdzie do wznowienia postępowania z uwagi na wyrok Trybunału Konstytucyjnego lub orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, organ może wydać decyzję odmawiającą uchylecia dotychczasowego rozstrzygnięcia w sprawie indywidualnej właśnie z uwagi na przedawnienie.

Kolejną kwestią, na którą Rzecznik ponownie zwrócił uwagę jest od lat nierozwiązany problem z dostępem do akt administracyjnych, które zawierają tajemnicę skarbową. Obecnie obowiązująca regulacja umożliwiająca organom udostępnienie akt Rzecznikowi Praw Obywatelskich wyłącznie w związku z jego udziałem w postępowaniu przed sądem administracyjnym, w praktyce znacznie utrudnia realizację zadań ustawowych RPO w obszarze podatkowym. Niestety nadal zdarzają się przypadki, w których organy powołują się na brak możliwości udostępnienia akt konkretnej sprawy z postępowania podatkowego, przed formalnym zgłoszeniem udziału w postępowaniu przed sądem administracyjnym. Taki stan niewątpliwie utrudnia zapoznanie się z całością akt podatkowych

zgrupowanych przez organ oraz dokonanie wszechstronnej analizy danej sprawy pod kątem możliwości skorzystania z ustawowych kompetencji Rzecznika Praw Obywatelskich.

Każdy z ww. obszarów problemowych został dostrzeżony w ramach prac legislacyjnych nad nową Ordynacją podatkową. Pomimo słusznych założeń, nie doszło jednak ostatecznie do oczekiwanych zmian w przepisach prawa podatkowego. W związku z powyższym Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o zainicjowanie stosownych prac legislacyjnych oraz o poinformowanie, czy zapowiadana nowelizacja uwzględni zmianę dotyczącą dostępu RPO do akt stanowiących tajemnicę skarbową.

Ministra Zdrowia (VII.501.5.2022 z 20 czerwca 2022 r.) - dotyczące nowelizacji rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu danych zdarzenia medycznego przetwarzanego w systemie informacji oraz sposobu i terminów przekazywania tych danych do Systemu Informacji Medycznej.

W dniu 3 czerwca 2022 r. Minister Zdrowia podpisał i przekazał do Rządowego Centrum Legislacji, celem jego ogłoszenia w Dzienniku Ustaw, rozporządzenie zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu danych zdarzenia medycznego przetwarzanego w systemie informacji oraz sposobu i terminów przekazywania tych danych do Systemu Informacji Medycznej (SIM).

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął jednak wątpliwości co do nowych regulacji, które zrodziły się już w trakcie analizy projektowanych przepisów i które w pełni nie zostały skonsumowane w nowym brzmieniu.

Na podstawie obecnie obowiązującego brzmienia przepisów rozporządzenia usługodawca przekazuje do SIM m.in.: numer PESEL usługobiorcy, numer PESEL przedstawiciela ustawowego usługobiorcy w przypadku noworodka, imię (imiona) i nazwisko usługobiorcy, numer telefonu kontaktowego oraz adres poczty elektronicznej usługobiorcy (odpowiednio w przypadku gdy usługobiorcą jest osoba małoletnia, całkowicie ubezwłasnowolniona lub niezdolna do świadomego wyrażenia zgody - numer telefonu kontaktowego albo adres poczty elektronicznej przedstawiciela ustawowego usługobiorcy albo jego opiekuna faktycznego). Przekazywane zatem dotąd dane dotyczące usługodawcy mają charakter identyfikacyjny oraz kontaktowy.

Projektowana nowelizacja (w pierwotnym brzmieniu) zakładała rozszerzenie powyższego katalogu o: kod gminy krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju miejsca zamieszkania usługobiorcy, a jeżeli usługobiorca, któremu udzielono świadczenia zdrowotnego, nie ma miejsca zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – miejsca pobytu usługobiorcy na terytorium Rzeczypospolitej

Polskiej; informacje o wyrobach medycznych zaimplantowanych u usługobiorcy; informacje o alergiach usługobiorcy; informacje o grupie krwi usługobiorcy; informacje o ciąży usługobiorcy.

RPO zwrócił zatem uwagę, że w systemie informacji w ochronie zdrowia, o którym mowa w § 1 ust. 1 ustawy o systemie informacji w ochronie zdrowia (dalej jako: ustawa o sioz), przetwarzane są dane niezbędne do prowadzenia polityki zdrowotnej państwa, podnoszenia jakości i dostępności świadczeń opieki zdrowotnej oraz finansowania zadań z zakresu ochrony zdrowia. Dane natomiast, o które projektodawca zamierzał poszerzyć katalog danych przekazywanych przez usługodawców do SIM, w szczególności informacja o ciąży usługobiorcy, czy informacje o wyrobach medycznych zaimplementowanych u usługobiorcy, wykraczają poza zakres ich niezbędności określony w art. 1 ust. 1 ustawy o sioz.

Rozszerzenie katalogu przetwarzanych danych o informację o wyrobie medycznym zaimplantowanym u usługobiorcy budzi również wątpliwości natury konstytucyjnej. Prawo do prywatności, które wyrażone jest w art. 47 Konstytucji, jest zagwarantowane m.in. przez ochronę danych osobowych przewidzianą w art. 51 Konstytucji, natomiast zasada autonomii informacyjnej, wyrażona w art. 51 ust. 2 Konstytucji, stanowi szczególną eksplikację prawa do prywatności oznaczającą prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby oraz prawo do sprawowania kontroli nad tymi informacjami gdy znajdują się w posiadaniu innych podmiotów. Wkroczenie w prywatność, a więc naruszenie autonomii informacyjnej, musi być także niezbędne (konieczne) dla osiągnięcia celów wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji, które jedynie mogą uzasadniać naruszenie praw i wolności jednostki.

W ocenie Rzecznika, przyjęte przez Ministra Zdrowia przepisy zawarte w nowelizacji rozporządzenia, w zakresie, w jakim dane o usługobiorcy zostały poszerzone o informację o ciąży budzi wątpliwości w zakresie przeznaczenia przekazywania tych danych, które de facto mogą i będą się dublować – w zakresie katalogu danych, o których mowa w art. 11 ust. 4 pkt 2 i 3 ustawy o sioz, a więc zarówno w części dotyczącej usługobiorcy, jak też w części dotyczącej identyfikacji udzielonego świadczenia (również w przypadku informacji o zaimplantowanych wyrobach medycznych).

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wyjaśnienie, na podstawie jakich opinii i analiz podjęta została decyzja kierownictwa resortu zdrowia o rozpoczęciu działań legislacyjnych mających na celu gromadzenie danych o usługobiorcach niemających związku ze zdarzeniem medycznym, które raportowane jest w SIM. Jednocześnie RPO poprosił o ustosunkowanie się do wskazanych wyżej uwag oraz poinformowanie o sposobie ich wykorzystania.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 23 czerwca 2022 r. wyjaśnił, że informacja o ciąży jest jednym z elementów Patient Summary będącego podsumowaniem informacji o pacjencie, historii i stanie zdrowia. Zakres danych Patient Summary zdefiniowała Komisja Europejska oraz został on zawarty w zakresie projektu realizowanego ze środków europejskich. W ramach wspomnianego projektu wprowadzono już elektroniczną receptę i skierowanie, zdarzenia medyczne, wymianę elektronicznej dokumentacji medycznej, karty szczepień czy aplikację Internetowe Konto Pacjenta (IKP). Dane gromadzone w SIM nie służą żadnym instytucjom do analizy stanu zdrowia konkretnego pacjenta czy grupy pacjentów, a zbieranie ich ma na celu wyłącznie wymianę informacji pomiędzy pracownikami medycznymi, podejmującymi leczenie konkretnego pacjenta. W ocenie resortu przekazywanie tego typu danych jest niezbędne, aby móc identyfikować zarówno usługodawcę (podmiot), jak i usługobiorcę (pacjenta), niemniej jednak kluczowe dane przekazywane do SIM dotyczą samego świadczenia zdrowotnego oraz dokumentacji medycznej wytworzonej w związku z udzielonym świadczeniem zdrowotnym. Nie ma zatem podstaw, aby stwierdzić, że przekazywanie informacji o ciąży, czy wyrobach medycznych zaimplementowanych u pacjenta wykracza poza zakres ich niezbędności. Ponadto, nie można zgodzić się z zarzutem, że przekazywanie informacji dotyczących stanu zdrowia pacjenta w kontekście udzielanych mu świadczeń zarówno w chwili przekazywania tych informacji, jak również ich późniejsze wykorzystywanie w celu prowadzonego leczenia może być nieproporcjonalne i naruszać prywatność jednostki. Tego typu wnioski negowałyby bowiem w ogóle celowość wywiadu medycznego. Podsekretarz Stanu podkreślił także, iż przeprowadzenie procesu legislacyjnego projektu rozporządzenia Ministra Zdrowia zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu danych zdarzenia medycznego przetwarzanego w systemie informacji oraz sposobu i terminów przekazywania tych danych do Systemu Informacji Medycznej jest podyktowane koniecznością dostosowania przepisów prawa polskiego do regulacji europejskich

Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (VII.564.82.2021 z 20 czerwca 2022 r.) - w sprawie podstaw prawnych działania funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa oraz zapewnienia dziennikarzom ochrony ich praw.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich trafiają liczne skargi od dziennikarzy wskazujących na problem odmowy wpuszczenia ich na teren urzędów państwowych oraz wydarzeń organizowanych przez instytucje publiczne z uwagi na figurujące w dostępnych funkcjonariuszom SOP bazach danych informacje wskazujące na status braku dostępu do tychże wydarzeń.

Dziennikarze nie są jednak w takich sytuacjach informowani o konkretnych przyczynach odmowy oraz skąd pochodzą informacje o uznaniu ich za osoby niebezpieczne oraz jaka jest ich treść. Funkcjonariusze SOP nie informują przy tym dziennikarzy o dostępnych zainteresowanym środkach odwoławczych. Taka sytuacja – zdaniem Rzecznika – stanowi naruszenie konstytucyjnych praw i wolności tychże dziennikarzy poprzez to, że wpływa ono bezpośrednio na wykonywanie przez nich obowiązków służbowych, ograniczając ich możliwości zawodowe w istotnym stopniu. W szczególności istotne znaczenie w tego typu sprawach mają także konstytucyjne regulacje dotyczące prawa do prywatności oraz ochrony danych osobowych, zgodnie z którymi jednostki nie powinny ponosić negatywnych konsekwencji w wyniku gromadzenia przez służby publiczne danych w sposób niepodlegający rzetelnej i pełnej kontroli ich prawdziwości z możliwością odwołania się do nich przez samą osobę zainteresowaną.

Możliwe ograniczenia działalności dziennikarzy rozpatrywać należy w kontekście szczególnej funkcji, jaką pełnią media w społeczeństwie demokratycznym, realizując interes publiczny dotyczący zapewnienia szerokiego dostępu do informacji. W związku z tym wszelkiego rodzaju przypadki odmowy wpuszczenia dziennikarzy na wydarzenia istotne publicznie „powinny podlegać ścisłej kontroli”.

Zgodnie z treścią art. 3 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie danych osobowych przetwarzanych w związku z zapobieganiem i zwalczaniem przestępczości ustawa ta znajduje zastosowanie do przetwarzania danych przez Służbę Ochrony Państwa. Zgodnie z jej przepisami osoba, której dane dotyczą, ma prawo uzyskania co najmniej informacji dotyczących: podstawy prawnej przetwarzania, okresu przechowywania danych osobowych oraz odbiorców lub kategorii odbiorców, którym dane osobowe zostały ujawnione, w szczególności odbiorcy w państwach trzecich lub organizacjach międzynarodowych. Na wniosek udostępnieniu podlega także informacja o celu przetwarzania, kategorii danych osobowych, które są przetwarzane, możliwości złożenia wniosku do administratora o sprostowanie lub usunięcie danych lub ograniczenie ich przetwarzania, a także o -prawie wniesienia do Prezesa Urzędu Ochrony Danych osobowych skargi oraz o źródle pochodzenia danych.

W tym kontekście Rzecznik wskazał, że z wyjaśnień udzielanych przez dziennikarzy wynika, że w większości przypadków nie dokonywali oni w przyszłości żadnych czynów karalnych, co mogłoby stanowić podstawę do zastosowania wobec nich jakichkolwiek sankcji jako osób stanowiących zagrożenie. Dane przetwarzane przez Służbę Ochrony Państwa mogą być więc nieprawdziwe, co dziennikarz powinien móc skutecznie podważyć, biorąc pod uwagę, że jego negatywna weryfikacja na podstawie tych danych

uniemożliwia mu wykonywanie obowiązków zawodowych i wpływa na jego interesy majątkowe.

RPO podkreślił zatem, iż przepisy nie mogą pozwalać na całkowitą arbitralność decyzji funkcjonariuszy publicznych połączonej z brakiem informacji o powodach jej podjęcia. Sytuacja taka stanowi – także na gruncie prawa polskiego – naruszenie zasad wynikających z art. 2 Konstytucji, zgodnie z którymi stanowienie i stosowanie prawa nie może stawać się „swoistą pułapką dla obywatela”, którego prawa mogą być ograniczane jedynie na podstawie jasnych i znanych wcześniej reguł, których skutki są w sposób wyraźny przewidywalne.

Rzecznik zauważył także, że uprawnienia funkcjonariuszy Służby Ochrony Państwa wymienione w art. 21 ustawy o Służbie Ochrony Państwa, powinny być wykonywane w sposób możliwie najmniej naruszający dobra osobiste osoby, wobec której zostają podjęte, oraz w zakresie niezbędnym w danych okolicznościach do zrealizowania celu dokonywanej czynności.

Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w odniesieniu do wskazanych w wystąpieniu problemów.

Prezesa Rady Ministrów (XI.543.238.2022 z 20 czerwca 2022 r.) - w sprawie praktyki zawróceń migrantów i uchodźców do linii granicy państwowej.

W dniu 7 kwietnia 2022 r. biuro Komisarz Praw Człowieka Rady Europy opublikowało raport pt. „Wypchnięci poza granice. Cztery obszary wymagające pilnych działań, aby położyć kres naruszeniom praw człowieka na granicach Europy” (dalej również: „dokument” lub „raport”) dotyczący zjawiska dokonywanych przez niektóre państwa członkowskie Rady Europy, w tym również Polskę, tzw. push-backów, czyli zawróceń migrantów i potencjalnych uchodźców do linii granicy państwowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż według rekomendacji Komisarz Praw Człowieka RE, zobowiązania prawne państw członkowskich powinny być przestrzegane m.in. poprzez powstrzymanie się od odsyłania osób przez granice bez zastosowania wobec nich zindywidualizowanej procedury, co jest konieczne, aby zapobiec naruszeniu zasady non-refoulement, zakazu wydalen zbiorowych lub prawa do skutecznych środków odwoławczych. Należy zatem odstąpić od przyjmowania takich regulacji prawnych lub polityk, które umożliwiają odsyłanie osób bez zapewnienia im dostępu do indywidualnej procedury. Jednocześnie w raporcie zalecono prowadzenie skutecznych i niezależnych dochodzeń w sprawie wszystkich zarzutów dotyczących przemocy wobec uchodźców i migrantów, umożliwiających karanie winnych i wypłacanie ofiarom odszkodowań, a także wydanie jasnych i wiążących przepisów oraz zasad postępowania dla organów odpowiedzialnych za kontrolę graniczną, odnoszących się do sposobu

postępowania z osobami przekraczającymi granicę w miejscach do tego nieprzeznaczonych, zapewniających poszanowanie praw człowieka i standardów ochrony praw uchodźców.

Co więcej, wszystkim osobom, które chcą złożyć wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej należy zapewnić dostęp do sprawiedliwej i skutecznej procedury uchodźczej obwarowanej odpowiednimi gwarancjami (w tym dostępem do informacji, tłumaczy i pomocy prawnej). Ponadto, przed podjęciem decyzji o wydaleniu lub zawróceniu należy rozważyć okoliczności, w jakich znajdują się osoby zawrócone przez granicę. W tym zakresie, zdaniem Komisarz, należy ustalić, czy osoby te będą miały dostęp do żywności, wody i doraźnej opieki zdrowotnej. W przypadku zaś, gdy takie podstawowe potrzeby nie będą zaspokojone, należy powstrzymać się od wydalenia lub zawrócenia cudzoziemca.

W raporcie zwrócono także uwagę, że stosując „push-back” państwa członkowskie narażają się na ryzyko naruszenia zasady non-refoulement, która jest silnie zakorzeniona w międzynarodowych instrumentach prawnych, zwłaszcza w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców, a która zabrania państwom – stronom Konwencji zawracania uchodźców (w tym osób ubiegających się o ochronę) do miejsca, w którym groziłoby im prześladowania.

W tym kontekście RPO przypomniał, iż niezmiennie krytycznie ocenia wprowadzone do polskiego porządku prawnego w sierpniu i październiku 2021 r., nieznanie wcześniej prawu polskiemu, procedury zawracania cudzoziemców do linii granicy, w kontekście trwającego od sierpnia kryzysu na naszej wschodniej granicy – de facto na Białoruś (procedura wprowadzona w drodze nowelizacji w sierpniu 2021 r. rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 marca 2020 r. w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych) oraz wydawania przez komendantów placówek Straży Granicznej postanowień o opuszczeniu terytorium RP, których wykonanie również powoduje zawrócenie cudzoziemca na białoruską stronę granicy. W opinii Rzecznika wdrożenie zaleceń przedstawionych w omawianym raporcie Komisarz Praw Człowieka RE, w zakresie przestrzegania przez państwa członkowskie swoich zobowiązań prawnych, jest koniecznością i umożliwi poszanowanie praw osób poszukujących ochrony międzynarodowej m.in. poprzez tymczasowe, na czas trwania postępowania o udzielenie ochrony, wpuszczenie ich na terytorium Polski i przyjęcie od nich przez funkcjonariuszy Straży Granicznej odpowiednich wniosków.

Wśród zaleceń Komisarz Praw Człowieka RE znalazło się także podjęcie działań w celu zwiększenia przejrzystości i odpowiedzialności w odniesieniu do praktyk kontroli granicznej. Nacisk został położony nie tylko na

wzmocnienie istniejących działań w zakresie monitoringu granic prowadzonych przez krajowe instytucje praw człowieka, takie jak instytucja rzecznika praw obywatelskich czy krajowe mechanizmy prewencji, ale również na uznaniu ważnej roli, jaką pełnią społeczeństwa obywatelskie, indywidualni obrońcy praw człowieka oraz dziennikarze pracujący w sferze ochrony praw migrantów i uchodźców. W tym zakresie rekomendowane jest, aby państwa członkowskie zaprzestały wszelkich działań sądowych, administracyjnych lub innych, prowadzonych wobec takich osób w związku z ich aktywnością na rzecz ochrony praw migrantów oraz szybko i zdecydowanie reagowały w przypadku powzięcia wiadomości o groźbach lub użyciu przemocy wobec nich. Komisarz Praw Człowieka RE opowiada się również za zniesieniem przeszkód prawnych, administracyjnych i praktycznych, które nadmiernie ograniczają lub utrudniają pracę krajowych instytucji praw człowieka, organów międzynarodowych, organizacji pozarządowych i mediów działających na terenach przygranicznych i zajmujących się kwestiami związanymi z kontrolą graniczną. Tymczasem aktualnie, na gruncie krajowym, jedynym podmiotem działającym na rzecz praw człowieka, dopuszczonym przez organy władzy publicznej do monitorowania działań podejmowanych przez Straż Graniczną w stosunku do cudzoziemców przekraczających granicę z Polską od strony białoruskiej pozostaje Rzecznik Praw Obywatelskich. W następstwie ogłoszenia w rozporządzeniu Prezydenta RP z dnia 2 września 2021 r. stanu wyjątkowego w gminach przy granicy z Białorusią, a w późniejszym czasie wprowadzenia na mocy nowelizacji ustawy o ochronie granicy państwowej, zakazu przebywania w strefie nadgranicznej, dostępu do obszaru dotkniętego kryzysem humanitarnym pozbawione zostały m.in. organizacje pozarządowe odgrywające kluczową rolę w systemie rejestrowania i raportowania przypadków naruszenia praw człowieka, czy przedstawiciele mediów, którzy nierzadko ujawniając przypadki takich naruszeń skłaniają władze państwowe, organizacje międzynarodowe i instytucje praw człowieka do działania. Wprowadzenie powyższych regulacji było również przedmiotem wystąpień RPO skierowanych do Premiera oraz do Senatu RP, w których Rzecznik negatywnie ocenił m.in. istotne ograniczenie prawa jednostki do swobodnego przemieszczania się, wyrażonego w art. 52 ust. 1 Konstytucji, czy niewymienienie wśród osób wyłączonych spod zakazu przebywania na tym terenie dziennikarzy, co ma szczególne znaczenie z punktu widzenia realizacji konstytucyjnej wolności pozyskiwania informacji.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się do Premiera z prośbą o szczegółową analizę raportu Komisarz Praw Człowieka RE, a także przedstawionego wyżej stanowiska.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (III.7064.186.2017 z 20 czerwca 2022 r.) - w sprawie kolizji uprawnień do zasiłku pielęgnacyjnego i dodatku pielęgnacyjnego osób z niepełnosprawnością i w podeszłym wieku.

W nawiązaniu do wcześniejszej korespondencji Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że podtrzymuje stanowisko, iż rozwiązania prawne pozwalające na skuteczne zabezpieczenie osób starszych i z niepełnosprawnością przed powstaniem kolizyjnych uprawnień do zasiłku pielęgnacyjnego i dodatku pielęgnacyjnego oraz umożliwiające uzyskanie ulgi w spłacie nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego, wymagają korekty.

Uruchomienie w przyszłości jedynie usługi elektronicznej weryfikacji przez gminy, czy dana osoba ubiegająca się lub otrzymująca zasiłek pielęgnacyjny pobiera jednocześnie dodatek pielęgnacyjny nie wyeliminuje w pełni ryzyka powstania kolizji prawa do tych świadczeń. RPO podziela zatem stanowisko Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych odnośnie potrzeby dokonania zmian legislacyjnych umożliwiających organowi emerytalno-rentowemu dostęp do rejestru centralnego utworzonego przez ministra właściwego do spraw rodziny w zakresie danych dotyczących zasiłku pielęgnacyjnego. Takie rozwiązanie pozwoliłoby wyeliminować konieczność występowania przez organ emerytalno-rentowy do organu właściwego drogą pisemną o dane niezbędne do realizacji tych obowiązków.

W sytuacji wystąpienia kolizji zasiłku i dodatku pielęgnacyjnego powstaje także problem prawidłowej wykładni i stosowania art. 30 ust. 9 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej jako: u.o.ś.r.), który stanowi, że organ właściwy, który wydał decyzję w sprawie nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych, może umorzyć kwotę nienależnie pobranych świadczeń rodzinnych łącznie z odsetkami w całości lub w części, odroczyć termin płatności albo rozłożyć na raty, jeżeli zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności dotyczące sytuacji rodziny.

Rzecznik zwrócił uwagę, iż w tym aspekcie pojawia się szereg rozbieżności wokół zagadnienia dopuszczalności zastosowania ulgi w spłacie nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego. Należy rozważyć, czy wniosek o umorzenie lub odstąpienie od żądania nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego, poprzez dokonywanie przez organ emerytalno-rentowy potrąceń z wypłacanych świadczeń w ogóle podlega rozpoznaniu z uwagi na brak wydania decyzji o zwrocie świadczeń nienależnie pobranych, a jeśli tak, to w jakim trybie wniosek ten powinien być procedowany - czy w trybie postępowania administracyjnego i sądownoadministracyjnego, czy też w trybie odwołania przed sądem powszechnym.

Organy administracji i niektóre wojewódzkie sądy administracyjne stoją na stanowisku, że nie ma materialnoprawnych postaw do rozpatrzenia wniosku przez organ administracji, a właściwym w sprawie jest sąd

powszechny. W opinii RPO z takim stanowiskiem nie sposób się zgodzić. Aprobata takiej wykładni prowadziłaby do akceptacji pozbawienia osoby, wobec której uchylono decyzję o przyznaniu zasiłku pielęgnacyjnego i dokonano potrąceń ze świadczeń emerytalno-rentowych, realnego prawa do uzyskania ulgi w spłacie świadczenia nienależnego.

Wobec rozbieżności interpretacyjnych art. 30 ust. 9 u.o.ś.r. wymaga zatem dostosowania do zmian wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów, ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o świadczeniach rodzinnych.

Z uwagi na powyższe, Rzecznik ponownie zwrócił się do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska wobec sygnalizowanych problemów dotyczących kolizji zasiłku i dodatku pielęgnacyjnego oraz rozważenie zasadności zainicjowania stosownych działań prawodawczych.

**Ministra Rozwoju i Technologii (IV.7215.152.2021 z 23 czerwca 2022 r.)
- w sprawie konieczności uregulowania najmu krótkoterminowego na cele turystyczne w budynkach wielorodzinnych.**

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na potrzebę uregulowania zasad wynajmu krótkotrwałego zgłaszaną od dłuższego czasu przez władarzy najbardziej atrakcyjnych i popularnych turystycznie miast polskich. Również w prasie sukcesywnie ukazują się artykuły przedstawiające bliżej ten problem. Wskazują one na bezradność mieszkańców oraz na brak adekwatnych środków działania po stronie organów ścigania. Na gruncie obowiązującego prawa władze gmin nie dysponują środkami działania, które mogłyby zostać wykorzystane wobec właścicieli apartamentów, niereagujących na powtarzające się skargi mieszkańców.

Mieszkańcy zaś skarżą się, że coraz częściej najemcy krótkoterminowi (turyści), nie przestrzegają zasad porządku domowego, ani zasad współżycia społecznego. Zakłócają spokój w ciągu dnia i nocy, niszczą klatki schodowe lub teren wokół budynku. W skrajnych przypadkach dochodzi do aktów celowego wandalizmu i uciążliwego zanieczyszczenia klatek schodowych. Dla stałych mieszkańców powoduje to wiele problemów, włącznie z obawami o bezpieczeństwo, szczególnie małych zamieszkujących w budynku. Turyści wynajmujący apartamenty zachowują się w sposób bardzo swobodny, często przemieszczają się o różnych porach dnia i nocy, a pod wpływem alkoholu i innych środków odurzających ich zachowania są agresywne i nieprzewidywalne. Problem ten nasila się w sezonie letnim, w którym ożywa ruch turystyczny.

Rzecznik zauważył, że z uwagi na fakt, iż utrudnienia mają charakter przejściowy, a osoby je powodujące często zmieniają się, stali mieszkańcy budynku nie mogą skorzystać ze środków działania przewidzianych na

gruncie prawa cywilnego do zwalczania tzw. immisji, w szczególności z ochrony sądowej, która zazwyczaj wymaga długotrwałego postępowania. Adekwatnych środków działania nie zapewniają również przepisy ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego ani też przepisy ustawy o własności lokali.

RPO podkreślił, że w obowiązującym prawie brakuje odpowiednich regulacji prawnych, które określałyby obowiązki właściciela lokalu wykorzystywanego na wynajem turystyczny, a w razie istotnych uciążliwości tego rodzaju działalności przewidywały inne sankcje, niż pozbawienie własności. W konsekwencji wspólnota mieszkaniowa nie posiada efektywnych narzędzi do zwalczania, czy choćby ograniczenia negatywnych skutków związanych z wynajmem apartamentów na cele turystyczne,

Podzielając wnioski i spostrzeżenia zasygnalizowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz głosy przedstawicieli doktryny, a przede wszystkim mając na względzie konieczność ochrony praw obywatelskich, również Rzecznik stoi na stanowisku, że najem krótkoterminowy na cele turystyczne wymaga uregulowania z uwzględnieniem interesów i praw stałych mieszkańców budynków mieszkalnych (prawo do spokoju i spokojnego zamieszkiwania).

Wobec powyższego, Rzecznik zwrócił się do Ministra z prośbą o wnikliwą analizę opisanego problemu i zainicjowanie oczekiwanych zmian legislacyjnych w przedmiotowym zakresie.

Ministra Edukacji i Nauki (XI.813.1.2021 z 27 czerwca 2022 r.) - w sprawie braku możliwości podjęcia nauki kolejnego zawodu z szkole branżowej z uwagi na reformę systemu oświaty.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają liczne skargi od rodziców uczniów z niepełnosprawnościami, którzy ukończyli szkołę branżową I stopnia. Skarżący wskazują, że aktualne uregulowanie art. 134 ust. 1 ustawy - Prawo oświatowe uniemożliwia ich dzieciom podjęcie nauki w szkole branżowej I stopnia w kolejnym zawodzie, gdyż podczas rekrutacji wymagane jest przedstawienie świadectwa ukończenia szkoły podstawowej. Tymczasem dzieci Skarżących legitymują się wyłącznie świadectwem ukończenia gimnazjum, co powoduje, że nie spełniają wymogów rekrutacyjnych do szkoły branżowej I stopnia.

Rzecznik przypomniał, że prawo do nauki jest jednym z fundamentalnych praw człowieka, którego realizacja umożliwia rozwój osobisty oraz pozwala na osiągnięcie samodzielności i niezależności, a także pełny udział we wszystkich sferach życia. Konstytucja w art. 70 przyznaje każdemu prawo do nauki oraz zobowiązuje władze publiczne do zapewnienia obywatelom powszechnego i równego dostępu do wykształcenia.

Zgodnie z Prawem oświatowym, system oświaty zapewnia realizację prawa każdego obywatela do kształcenia się, w tym pobierania nauki przez uczniów z niepełnosprawnościami zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi. Podejmowane działania powinny gwarantować, że osoby z niepełnosprawnościami nie będą wykluczone z powszechnego systemu edukacji ze względu na niepełnosprawność, także z nauki na poziomie szkół ponadpodstawowych.

Rzecznik, dostrzegając możliwość naruszenia prawa do edukacji uczniów z niepełnosprawnościami, zwrócił się z prośbą o wyjaśnienia do Zastępcy Dyrektora Departamentu Wychowania i Edukacji Włączającej w Ministerstwie Edukacji i Nauki. Z uzyskanej przez Rzecznika opinii właściwego departamentu MEiN wynika, że jeśli uczeń z niepełnosprawnością chce ponownie podjąć naukę w szkole tego samego typu, ale kształcącej w innym zawodzie – jest to możliwe, ale po spełnieniu dodatkowych warunków.

Tymczasem Kuratorium Oświaty w Warszawie w informacjach udzielanych zainteresowanym prezentuje odmienne stanowisko, zgodnie z którym: „Od roku szkolnego 2020/2021 absolwenci dotychczasowych gimnazjów nie są rekrutowani do branżowej szkoły I stopnia, dotyczy to również branżowych szkół I stopnia specjalnych. Dlatego też absolwenci branżowej szkoły I stopnia specjalnej, którzy ukończyli dotychczasowe gimnazjum specjalne, nie mogą być przyjęci z dniem 1 września 2022 r. do branżowej szkoły I stopnia i kształcić się w innym zawodzie niż uzyskany dotychczas w szkole tego typu”.

W ocenie RPO takie rozróżnienie sytuacji uczniów z niepełnosprawnościami, w oparciu wyłącznie o posiadany przez te osoby dokument ukończenia danego typu szkoły, co – w związku z reformą systemu oświaty – jest niezależne od zainteresowanych uczniów, nie znajduje podstaw w świetle aktualnych uregulowań prawnych.

Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Prawo do edukacji jest jednym z podstawowych praw człowieka wyrażonych w Konstytucji i jego ograniczenie musi spełnić test proporcjonalności określony w art. 31 ust. 3 Konstytucji.

Rzecznik zwrócił się zatem do Ministra o ustosunkowanie się do problemu z uwagi na rozbieżne opinie przedstawione przez jednostki podległe resortowi edukacji.

Minister Finansów (V.511.718.2022 z 27 czerwca 2022 r.) - w sprawie nierespektowania przez organy podatkowe praw spadkobierców do skorzystania przez nich z ulg i zwolnień podatkowych.

Z sygnałów docierających do Rzecznika Praw Obywatelskich wynika, że organy podatkowe stoją na niekorzystnym dla podatników stanowisku, polegającym na nierespektowaniu praw spadkobierców do skorzystania przez nich z ulg i zwolnień podatkowych. Przykładem może być jedna z niedawno wydanych indywidualnych interpretacji podatkowych, dotyczących oceny możliwości skorzystania z prawa do ulgi termomodernizacyjnej po śmierci osoby najbliższej.

W stanie faktycznym sprawy, matka i córka poniosły wydatki związane z wybudowaniem paneli fotowoltaicznych oraz pompy ciepła. Niemniej jednak faktura dokumentująca wydatek została wystawiona na ówczesnego właściciela nieruchomości, czyli matkę. Z opisu sprawy wynika, że obie panie razem prowadziły gospodarstwo i wspólnie ponosiły koszty utrzymania domu. Po nagłej śmierci matki, córka skierowała wniosek o wydanie interpretacji podatkowej, w którym chciała uzyskać odpowiedź na pytanie, czy może skorzystać z prawa do ulgi termomodernizacyjnej, jako jedyny spadkobierca testamentowy, w sytuacji kiedy faktura VAT została wystawiona na jej zmarłą matkę. Dyrektor Krajowej Informacji Skarbowej stwierdził, że w opisaney sytuacji wnioskodawczyni nie przysługuje prawo do skorzystania z ulgi, ponieważ w drodze dziedziczenia nie można wstąpić w prawo do ulgi przysługującej osobie zmarłej. W uzasadnieniu wyeksponowano okoliczność, że faktura za wybudowanie paneli fotowoltaicznych oraz pompy ciepła została wystawiona na zmarłą matkę, i to wyłącznie ją można było uznać za inwestora. Organ odwołał się do pojęcia „prawa majątkowego” użytego w treści artykułu 97 Ordynacji podatkowej, wskazując, że należy je odnosić do wszelkich praw majątkowych przysługujących wszystkim spadkobiercom podatnika przewidzianych w przepisach prawa podatkowego. Jednocześnie stanął na stanowisku, że przepisy nie odnoszą się do praw i obowiązków zmarłego ściśle związanych z jego osobą, do których należy zaliczyć między innymi przysługujące spadkodawcy prawo do ulg, czy zwolnień podatkowych.

W tym kontekście RPO zwrócił uwagę na tezy prezentowane w judykaturze dotyczące problematyki sukcesji podatkowej spadkobierców. Sądy uznają, że pojęcie „majątkowe prawa i obowiązki spadkodawcy” powinno być rozumiane jak najszerzej, a więc jako bezpośrednio uwarunkowane interesem ekonomicznym uprawnionego. Obejmuje następstwem prawnym – jako prawa majątkowe – wszelkie korzystne dla podatnika sytuacje prawne, w które wkracza spadkobierca.

Również Trybunał Konstytucyjny podkreśla, że prawa i obowiązki majątkowe podatnika w dziedzinie prawa podatkowego nie mają charakteru

osobistego, ponieważ nie są związane z osobą podmiotu tych praw i obowiązków, są natomiast związane z majątkiem danej osoby.

Rzecznik z niepokojem stwierdził, iż stanowisko obecnie prezentowane przez organy podatkowe odmawiające spadkobiercom prawa do skorzystania z ulgi termomodernizacyjnej, jest krzywdzące dla tej kategorii podatników. Problem dotyczy osób, które najczęściej po stracie najbliższej osoby, stają przed wyzwaniem porządkowania skomplikowanych spraw majątkowych osoby zmarłej (także w aspekcie podatkowym) i tym samym przed koniecznością toczenia sporów. W ocenie Rzecznika, wykładnia przepisów obecnie stosowana przez organy prowadzi do unicestwienia praw spadkobierców na gruncie podatkowym.

Z uwagi na powyższe Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o ocenę problemu i zajęcie stanowiska w sprawie.

Minister Finansów (V.511.719.2022 z 27 czerwca 2022 r.) - w sprawie podatku od zysków kapitałowych.

W nawiązaniu do skarg obywateli, ale także zapytań medialnych kierowanych do Biura RPO, Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na zagadnienie o charakterze generalnym, dotyczące podatku od zysków kapitałowych, nazywanego w dyskursie publicystycznym „podatkiem Belki”.

Rzecznik wskazał, iż z analizy skarg jednoznacznie wynika, że szybki poziom wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych powoduje coraz większe zaniepokojenie wśród obywateli. W czasach dwucyfrowej inflacji, przy obecnym oprocentowaniu lokat, w dobie kryzysu związanego z pandemią COVID-19 oraz wojny w Ukrainie, opodatkowanie zysków kapitałowych stanowi istotne obciążenie fiskalne dla gospodarstw domowych. Skarżący podkreślają że obecnie obowiązujący „podatek Belki” wpływa negatywnie na chęć oszczędzania i gromadzenia przez nich kapitału, w szczególności na lokatach i kontach oszczędnościowych, ale także na chęć inwestowania. Problem dotyczy przede wszystkim grupy mniej zamożnych obywateli, którzy niejednokrotnie wskazują, że wskazany podatek pobierany jest od środków uprzednio już opodatkowanych z racji tego, że są to zwykle dochody uzyskane z pracy, emerytury czy renty.

Rzecznik przypomniał, że podatek od zysków kapitałowych został wprowadzony do porządku prawnego w 2002 r., z inicjatywy ówczesnego Ministra Finansów. Miało to być rozwiązanie tymczasowe, a funkcjonuje już 20 lat. W uzasadnieniu wskazywano, że głównym celem jest zwiększenie wpływów do budżetu państwa z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w trudnej sytuacji dochodowej państwa w latach 2001-2002.

Zmiany w ustawie o PIT polegały wtedy m.in. na uchyleniu zwolnienia przedmiotowego, które zakładało, że wolne od podatku były odsetki od wkładów oszczędnościowych i środków na rachunkach bankowych, z

wyjątkiem rachunków bankowych utrzymywanych w związku z prowadzoną pozarolniczą działalnością gospodarczą. Ponadto wprowadzono opodatkowanie zryczałtowanym podatkiem dochodowym, w wysokości 20% uzyskanego przychodu, odsetek i innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku podatnika lub w innych formach oszczędzania, przechowywania lub inwestowania, prowadzonych na podstawie odrębnych przepisów.

Następnie w 2004 r. wprowadzono modyfikacje odnoszące się do regulacji przychodów z kapitałów pieniężnych opodatkowanych w sposób zryczałtowany. Wprowadzono jednolitą 19% stawkę podatkową dla tych przychodów, a także rozszerzono zakres przedmiotowy opodatkowania na dochody kapitałowe pochodzące z innych form inwestycji (między innymi w papiery wartościowe).

Rzecznik podkreślił, że od lat w przestrzeni publicznej obecna jest dyskusja na temat zasadności dalszego funkcjonowania podatku od zysków kapitałowych. Temat ten był wielokrotnie poruszany w interpelacjach poselskich, petycjach czy listach otwartych, w których niezmiennie pojawiają się sugestie dotyczące konieczności wprowadzenia zmian w zakresie tej instytucji.

Rzecznik zwrócił się zatem do Minister z prośbą o przedstawienie stanowiska co do zasadności wprowadzenia zmian legislacyjnych, polegających na likwidacji podatku od zysków kapitałowych.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (XI.811.2.2022 z 27 czerwca 2022 r.) - w sprawie problemów uchodźców z Ukrainy z uzyskaniem orzeczeń o niepełnosprawności.

Wśród osób, które opuszczają terytorium Ukrainy w związku ze zbrojną agresją ze strony Federacji Rosyjskiej liczną grupę stanowią osoby ze szczególnymi potrzebami, w tym osoby z niepełnosprawnościami. Aby mogli oni w pełni skorzystać z dedykowanej pomocy państwa polskiego, muszą legitymować się orzeczeniem o niepełnosprawności oraz o jej stopniu, które określa rodzaj niepełnosprawności oraz stopień i rodzaje niezbędnego danej osobie wsparcia. Tymczasem do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają głosy, płynące przede wszystkim od organizacji pozarządowych, że aktualnie obowiązujące procedury umożliwiające uzyskanie wspomnianych orzeczeń nie odpowiadają na zgłaszane potrzeby.

Rzecznik zauważył, iż rozwiązania wprowadzone ustawą o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa nie odnoszą się do dostosowania procedur związanych z uzyskiwaniem orzeczeń dotyczących niepełnosprawności. Uchodźcy z niepełnosprawnościami są zatem zobowiązani do uczestniczenia w procedurze uzyskania orzeczenia na takich samych zasadach jak obywatele

polscy. Procedura ta nie uwzględnia jednak dodatkowych trudności, z jakimi mogą się te osoby mierzyć. Zasadniczym problemem jest konieczność przedłożenia dokumentów potwierdzających stan zdrowia, tj. dokumentacji medycznej czy opinii psychologiczno-pedagogicznej. Spełnienie tego wymogu jest trudne lub wręcz niemożliwe w związku z tym, że część osób straciła tego rodzaju dokumentację w wyniku działań wojennych lub nie zabrała jej przed opuszczeniem Ukrainy.

Zdaniem RPO godnym rozważenia rozwiązaniem wydaje się uwzględnienie możliwości wydania orzeczenia o niepełnosprawności w oparciu o zaświadczenie lekarza i przedłożone ukraińskie orzeczenie o niepełnosprawności. Zadaniem lekarza, który wchodzi w skład zespołu orzekającego, winno być bowiem rozstrzygnięcie kwestii medycznych związanych z wydaniem orzeczenia – podobnie, jak dzieje się to w przypadku orzeczeń wydawanych na potrzeby związane z edukacją. Konieczność przejścia badań i zgromadzenia dokumentacji wymaga czasu, co opóźnia proces uzyskania orzeczenia o niepełnosprawności oraz możliwość korzystania z przysługujących na jego podstawie świadczeń i usług. Brak posiadanej dokumentacji medycznej, która została utracona w okolicznościach niezależnych od wnioskodawcy, nie powinien być przyczyną wydłużenia postępowania przed powiatowym/miejskim zespołem ds. orzekania o niepełnosprawności.

Biorąc powyższe pod uwagę, Rzecznik zwrócił się do Minister z prośbą o analizę przedstawionych powyżej postulatów oraz poinformowanie o stanowisku i podejmowanych działaniach.

Prezesa Rady Ministrów (V.7200.8.2015 z 28 czerwca 2022 r.) - w sprawie braku skutecznych regulacji prawnych ograniczających nadmierny hałas z imprez masowych.

Wraz z nadejściem sezonu organizacji imprez masowych na świeżym powietrzu, do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich ponownie zaczynają napływać skargi osób narażonych na wynikający z tych imprez hałas.

Problem ten, w kontekście braku skutecznych regulacji prawnych ograniczających nadmierny hałas z imprez masowych, poruszany jest przez Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat. Blisko pięcioletnia (prowadzona przez Rzecznika w okresie od czerwca 2015 roku do lutego 2020 roku) korespondencja z resortami środowiska oraz spraw wewnętrznych i administracji, nie doprowadziła do opracowania projektu nowelizacji ustawy o bezpieczeństwie imprez masowych, który zmierzałby do uwzględniania kwestii nadmiernego hałasu na etapie wydawania zezwolenia na organizację imprezy masowej. Nie stało się tak mimo tego, że resort środowiska zgodził się z potrzebą dokonania zmian prawnych. Powodem takiego stanu rzeczy

było negatywne stanowisko resortu spraw wewnętrznych i administracji, w którego „gestii” pozostaje przywołana ustawa.

Ten „rozdźwięk” pomiędzy stanowiskami zaangażowanych w sprawę ministrów został przedstawiony przez RPO Premierowi w piśmie z 2 marca 2020 r., a następnie przekazany ówczesnym ministrom: Klimatu oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z prośbą o cyt. „analizę sprawy” i „udzielenie uzgodnionej odpowiedzi”. Niestety, oczekiwana „uzgodniona odpowiedź”, mimo upływu dwóch lat, nigdy do Rzecznika Praw Obywatelskich nie wpłynęła. Z informacji dostępnych Rzecznikowi nie wynika również, by doszło do podjęcia postulowanych prac legislacyjnych.

W związku z tym, Rzecznik ponownie zwrócił się do Premiera z prośbą o zapewnienie koordynacji działań właściwych w sprawie członków Rady Ministrów.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej (XI.503.2.2016 z 30 czerwca 2022 r.) – w sprawie konieczności przeciwdziałania ageizmowi i dyskryminacji ze względu na wiek.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę, iż uchwalenie Krajowego Programu Działań na rzecz Równego Traktowania na lata 2022-2030 zwiększa nadzieję na implementację założeń mających na celu zwalczanie ageizmu, w tym dyskryminacji ze względu na wiek. Wśród nich brakuje jednak zadania polegającego na dokonaniu przeglądu istniejących lub tworzonych polityk społecznych pod kątem wyrównywania szans osób starszych. Z dotychczasowych analiz wynika bowiem, że nadal w poszczególnych politykach działania dotyczące osób starszych stanowią znikomy procent lub są pomijane. Ponadto mają co do zasady charakter działań socjalnych, nie zaś opartych o uznanie praw osób starszych do uczestnictwa w życiu społecznym na równi z innymi.

W ocenie Rzecznika większość programów opisanych w dotychczasowej korespondencji przez resort polityki społecznej ma charakter projektowy, a nie systemowy. Powoduje to, że osoby starsze, mieszkające w gminach, które nie wystąpią o środki z wymienionych programów, są pozbawione różnego rodzaju usług. Z kolei osoby starsze mieszkające w gminach startujących w konkursach nie mają zapewnionej ciągłości otrzymywanych usług. Rzecznik zaapelował zatem o przygotowanie kompleksowych rozwiązań, które obejmowałyby finansowanie polityki senioralnej w szerokim tego słowa znaczeniu w każdej gminie, a także o systematyczny przegląd polityk publicznych pod kątem eliminowania systemowej dyskryminacji ze względu na wiek.

Ponadto, Rzecznik wskazał, że debata na temat podejścia do praw osób starszych miała kolejną odsłonę podczas 12. Sesji Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (Open-ended Working Group on Ageing, dalej: „OEWGA”) w

dniach 11-14 kwietnia 2022 r., w której uczestniczyła także przedstawicielka Rzecznika Praw Obywatelskich. Podczas tej Sesji zaobserwowano postęp w pracach OEWGA w postaci propozycji przedstawionej przez Argentynę obejmującej powstanie międzyregionalnej grupy państw o zbliżonych poglądach.

Uczestnictwo w tej grupie przedstawicieli rządu polskiego Rzecznik postrzega jako pożądaną szansę posiadania pozytywnego wpływu na zwiększenie ochrony praw osób starszych zarówno na świecie, jak i w Polsce.

Rzecznik zwrócił się zatem do Minister z prośbą o poinformowanie, czy rząd planuje włączyć się w prace na forum międzynarodowym, podejmowane w celu wzmocnienia ochrony praw osób starszych w ramach agendy praw człowieka.

III. Kasacje oraz skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego, przystąpienia do postępowań przed sądami powszechnymi

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

II.511.145.2022 z 6 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego procesowego, polegającego na zaniechaniu dokonania przez Sąd II instancji wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego postanowienia Sądu I instancji.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 2 czerwca 2020 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w W. Ś. z dnia 20 lutego 2020 r., w przedmiocie odmowy przywrócenia terminu do złożenia wniosku o sporządzenie uzasadnienia wyroku. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego J. Ch.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k. postanowieniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. i art. 440 k.p.k., polegające na zaniechaniu dokonania przez Sąd II instancji wszechstronnej kontroli odwoławczej, wskutek czego doszło do utrzymania w mocy rażąco niesprawiedliwego postanowienia Sądu I instancji, które zapadło z rażącym naruszeniem prawa karnego procesowego, tj. art. 126 § 1 k.p.k. i art. 6 k.p.k., w konsekwencji błędnego uznania, że skazany uchybił terminowi zawitemu do wniesienia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku z przyczyn od siebie zależnych, co w efekcie naruszyło jego prawo do obrony.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w W. Ś. Do ponownego rozpoznania.

II.510.24.2021 z 20 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenia prawa materialnego polegającego na jego błędnym zastosowaniu w sytuacji, gdy działanie przypisane obwinionemu nie wyczerpywało znamion wykroczenia.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 3 lipca 2020 r., A.K. uznany został za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu polegającego na tym, że w okresie od 5 października 2017 r. do 25 września 2018 r. w W. złośliwie niepokoił A.P. poprzez częste latanie „dronem” nad jego posesją, tj.

wykroczenia z art. 107 k.w. Sąd wymierzył obwinionemu karę 300 złotych grzywny. Sąd odwoławczy utrzymał wyrok I instancji w mocy.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich zaskarżony wyrok Sądu odwoławczego dotknięty jest rażącym naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 107 k.w., co miało istotny wpływ na treść orzeczenia. Wykroczenie stypizowane art. 107 k.w. polega na działaniu kierunkowym - „w celu dokuczenia innej osobie” poprzez złośliwe wprowadzenie jej w błąd lub złośliwie niepokojenie w inny sposób. Strona podmiotowa wykroczenia określonego w art. 107 k.w. polega na umyślności w formie zamiaru bezpośredniego - działanie sprawcy jest ukierunkowane na dokuczenie innej osobie i charakteryzuje się „złośliwością”. Tymczasem A.K. nie został przypisany zamiar kierunkowy „w celu dokuczenia innej osobie”. Przypisanie tylko tego, że niepokoił pokrzywdzonego „złośliwie” nie może zastąpić opisanego powyżej podmiotowego znamienia w postaci „w celu dokuczenia”. Opis czynu przypisany obwinionemu nie odpowiada zatem znaczeniu wszystkich znamion ustawowych wykroczenia stypizowanego w art. 107 k.w.

Wobec tego Rzecznik zaskarżył wyrok w całości na korzyść ukaranego A.K. i wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 16 października 2020 r., utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w G. z dnia 3 lipca 2020 r., a następnie uniewinnienie obwinionego od przypisanego mu wykroczenia.

II.510.573.2019 z 20 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez umorzenie postępowania wobec oskarżonego.

Postanowieniem Sądu Okręgowego w K. z dnia 5 grudnia 2018 r., odtworzono w części akta b. Sądu Wojewódzkiego w S. w sprawie F.M. W toku postępowania o odtworzenie akt ustalono, że aktem oskarżenia z 31 grudnia 1955 r., zarzucono F.M. popełnienie czynu określonego w art. 36 m.k.k. polegającego na tym, że w czasie od 2 lipca 1950 r. do chwili aresztowania, tj. 28 maja 1955 r. na terenie woj. S. i innych brał udział w związku pn. „Świadkowie Jehowy”, którego istnienie, ustrój i cel ma pozostać tajemnicą wobec władzy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Następnie, postanowieniem b. Sądu Wojewódzkiego w S. z dnia 7 maja 1956 r., postępowanie karne o powyższy zarzucany czyn z art. 36 m.k.k. zostało, na mocy amnestii z dnia 27 kwietnia 1956 r., umorzone.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż w świetle zgromadzonego w ramach odtwarzania akt materiału dowodowego bezspornym jest, że prowadzone przeciwko oskarżonemu w połowie lat pięćdziesiątych postępowanie karne było przejawem represji, z jakimi spotykali się wówczas ze strony władz członkowie Związku „Świadków Jehowy”, a w których mechanizm wprzęgnięty był również wymiar sprawiedliwości. Tymczasem, w

licznych orzeczeniach, które składają się na ugruntowaną już linię orzecznictwa, Sąd Najwyższy zajmował stanowisko, że nie jest możliwe odnośnienie pojęcia «związku» w rozumieniu prawa karnego materialnego (np. art. 165 d.k.k., art. 14 i 36 m.k.k., art. 278 k.k.) do wspólnoty o charakterze religijnym. W konsekwencji wspólnota wyznaniowa „Świadkowie Jehowy”, jako oparta wyłącznie na więzach religijnych, nie może być w ogóle uznawana za „związek” w rozumieniu prawa karnego

Te uwagi mają pełne zastosowanie do realiów niniejszej sprawy. Bez wątplenia umorzenie postępowania przeciwko oskarżonemu na mocy amnestii było bowiem oparte na uznaniu, że oskarżony swoim działaniem wyczerpał znamiona czynu z art. 36 m.k.k. Tymczasem czyn przypisany stanowił w istocie realizację konstytucyjnego prawa do wykonywania praktyk religijnych, a tym samym nie wyczerpywał znamion tego przestępstwa.

RPO wniósł zatem o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Wojewódzkiego w S. i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.511.574.2021 z 26 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w M. z dnia 4 stycznia 2021 r. Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego M. O.

Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił: 1) w zakresie pierwszego z czynów przepisanych obwinionemu – rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 54 k.w. w zw. z § 27 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 października 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany M. O. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia; 2) w zakresie drugiego z czynów przepisanych obwinionemu – rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, tj. art. 65 § 2 k.w. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany M. O. nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w M. i uniewinnienie M. O. od popełnienia przypisanych mu wykroczeń.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 czerwca 2022 r., sygn. akt IV KK 181/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich, wniesiona na korzyść ukaranego, jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej uwzględnienia na posiedzeniu bez udziału stron w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Zasadnie wywodzi RPO, że z formalnego punktu widzenia, obwiniony swoim zachowaniem z dnia 2 października 2020 r., nie dostosował się do obowiązku (nakazu) zakrywania ust i nosa wskazanego z art. 54 k.w. w zw. § 24 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Trafnie wszelako zauważył skarżący, że niedopuszczalne jest wypełnienie normy blankietowej zawartej w art. 54 k.w. uregulowaniami o randze podustawowej, określonymi w przepisach rozporządzenia z dnia 7 sierpnia 2020 r. Biorąc pod uwagę, że w sytuacji stanu epidemii, który objął swoim zasięgiem cały kraj, nie ogłoszono któregośkolwiek ze stanów nadzwyczajnych, obostrzenia ustanowione na mocy aktów prawnych dotyczących epidemii nie mogły wprowadzać jakichkolwiek ograniczeń w zakresie podstawowych praw i wolności zagwarantowanych Konstytucją. Skoro art. 54 k.w. nie mógł stanowić podstawy do ukarania w ramach postępowania w sprawie o wykroczenia za nieprzestrzeganie obowiązków, ograniczeń, nakazów i zakazów wynikających z rozporządzeń wydawanych przez Radę Ministrów, w tym powszechnego nakazu zakrywania ust i nosa, ponieważ obowiązek ten został wprowadzony bezprawnie, to brak było także podstawy prawnej do podejmowania wobec M. O. jakichkolwiek czynności przez funkcjonariuszy Policji.

II.511.824.2021 z 26 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez dokonanie wadliwej kontroli instancyjnej zarzutów, podniesionych w apelacji obwinionego i w konsekwencji utrzymanie w mocy wyroku obciążonego rażącym naruszeniem prawa materialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 12 października 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok zaoczny Sądu Rejonowego w S. z dnia 9 czerwca 2021 r.

Na podstawie art. 110 § 1 k.p.w. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść ukaranego M. O. Powołując się na przepis art. 111 k.p.w. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 109 § 2 k.p.w. i w zw. z art. 107 § 3 k.p.w., poprzez dokonanie wadliwej kontroli instancyjnej zarzutów, podniesionych w apelacji obwinionego i w konsekwencji utrzymanie w mocy wyroku obciążonego rażącym

naruszeniem prawa materialnego, polegającym na przypisaniu M. O. odpowiedzialności za wykroczenie z art. 54 k.w., pomimo tego, że czyn mu przypisany nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. oraz utrzymania go w mocy wyroku Sądu I instancji i uniewinnienie obwinionego od popełnienia przypisanego mu czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 8 czerwca 2022 r., sygn. akt IV KK 182/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna i jako taka podlegała uwzględnieniu w całości w trybie art. 535 § 5 k.p.k., tj. na posiedzeniu bez udziału stron. Rażąco wadliwa kontrola instancyjna dokonana przez Sąd Okręgowy w K., miała istotny wpływ na treść orzeczenia, doprowadziła bowiem do utrzymania w mocy wyroku naruszającego przepis art. 54 k.w., poprzez jego zastosowanie w odniesieniu do zachowania obwinionego - pomimo tego, że czyn mu przypisany nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia. W okolicznościach przedmiotowej sprawy nie powinien zapaść zatem inny wyrok poza wyrokiem uniewinniającym.

II.510.1064.2020 z 29 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu prawa karnego materialnego, polegającego na orzeczeniu wobec oskarżonego kary łącznej pozbawienia wolności w rozmiarze wyższym od sumy podlegających łączeniu kar jednostkowych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w R. z dnia 29 października 2019 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części, dotyczącej rozstrzygnięcia o karze łącznej pozbawienia wolności, orzeczonej wobec T. S. w pkt I wyroku, na korzyść skazanego.

Działając na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisu prawa karnego materialnego, to jest art. 86 § 1 k.k., polegające na orzeczeniu, na podstawie tego przepisu, wobec T. S. w pkt I części dyspozytywnej wyroku łącznego, w wyniku połączenia kar 5 miesięcy pozbawienia wolności orzeczonej na mocy wyroku Sądu Rejonowego w D. oraz 3 lat pozbawienia wolności orzeczonej na mocy wyroku Sądu Rejonowego w R., przy czym Sąd Okręgowy w Rz. wyrokiem z dnia 31 stycznia 2019 r. obniżył orzeczoną wobec oskarżonego wyrokiem Sądu Rejonowego w R. karę pozbawienia wolności do 2 lat i 4 miesięcy, kary łącznej pozbawienia wolności w wymiarze 3 lat i 3 miesięcy, to jest w rozmiarze wyższym od sumy podlegających łączeniu kar jednostkowych.

Wobec powyższego RPO wniósł o: 1) dopuszczenie dowodu z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy Sądu Rejonowego w R. na okoliczność, że Sąd Okręgowy w Rz. wyrokiem z dnia 31 stycznia 2019 r., obniżył orzeczoną wobec skazanego T. S. wyrokiem Sądu Rejonowego w R., karę pozbawienia wolności do 2 lat i 4 miesięcy; 2) uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w R. w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 7 czerwca 2022 r., sygn. akt III KK 218/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich, wniesiona na korzyść skazanego, jest oczywiście zasadna, co uprawniało do jej uwzględnienia na posiedzeniu bez udziału stron w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Wymierzając skazanemu, przy zastosowaniu art. 86 § 1 k.k., kary łącznej pozbawienia wolności w wymiarze 3 lat i 3 miesięcy, Sąd Rejonowy w R. dopuścił się rażącego naruszenia wskazanego przepisu prawa materialnego, gdyż nie zastosował się do zawartego w jego treści ograniczenia co do wymiaru kary łącznej pozbawienia wolności i orzekł tę karę w rozmiarze wyższym niż określony w tym przepisie. Opisane naruszenie miało zatem istotny wpływ na treść wyroku łącznego Sądu Rejonowego w R., ponieważ doprowadziło do orzeczenia kary wyższej niż ta, którą, przy uwzględnieniu prawidłowo zgromadzonego materiału dowodowego, należało orzec. Wobec powyższego brak jest wątpliwości, że doszło do obrazy art. 86 § 1 k.k., która to obraza stanowi rażące naruszenie prawa i ma istotny wpływ na treść orzeczenia, gdyż skutkuje poniesieniem przez skazanego T. S. dolegliwości przekraczającej górny pułap możliwej do orzeczenia kary łącznej. Omówione zaszczości implikowały zatem konieczność uchylenia wyroku łącznego w zaskarżonej części.

II.511.307.2022 z 29 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu prawa karnego materialnego, polegającego na orzeczeniu wobec oskarżonego kary łącznej ograniczenia wolności w wymiarze dwóch lat i ośmiu miesięcy, w sytuacji gdy przywołany przepis ustawy karnej dopuszcza orzeczenie kary łącznej ograniczenia wolności w wymiarze nieprzekraczającym dwóch lat.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 6 czerwca 2019 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. Rzecznik zaskarżył powyższy wyrok w części, tj. w punkcie 1 sentencji, obejmującym rozstrzygnięcie o karze łącznej ograniczenia wolności, orzeczonej wobec D. S., na korzyść skazanego.

Działając na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie przepisu prawa karnego materialnego, to jest art. 86 § 1 k.k., polegające na orzeczeniu

wobec D. S. kary łącznej ograniczenia wolności w wymiarze 2 (dwóch) lat i 8 (ośmiu) miesięcy, w sytuacji gdy przywołany przepis ustawy karnej dopuszcza orzeczenie kary łącznej ograniczenia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 2 lat.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Ł. w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

II.511.64.2019 z 29 kwietnia 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego naruszenia przepisów postępowania, stanowiącego bezwzględną przyczynę odwoławczą.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ch. z dnia 21 sierpnia 2017 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w części, tj. w zakresie punktu I sentencji, na korzyść skazanego G. Ż.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k., zaskarżonej części wyroku RPO zarzucił rażące naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., stanowiące bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., polegające na skazaniu G. Ż. za zachowania zakwalifikowane jako czyn ciągły z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k., popełniony w okresie od maja 2011 r. do marca 2014 r., pomimo tego, że zachowania te stanowiły element czynu ciągłego z art. 270 § 1 k.k., art. 272 k.k., art. 273 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i art. 12 k.k., popełnionego w okresie od 5 sierpnia 2009 r. do września 2014 r., za dokonanie którego G. Ż. skazany został wcześniejszym wyrokiem Sądu Rejonowego w Ch. z dnia 23 grudnia 2015 r., a który stał się prawomocny w dniu 6 października 2016 r.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie kwestionowanego wyroku w zaskarżonej części oraz umorzenie postępowania co do czynu przypisanego skazanemu w punkcie I sentencji.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 8 czerwca 2022 r., sygn. akt V KK 211/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja okazała się zasadna i to w stopniu oczywistym uzasadniającym jej uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Porównanie opisów czynów zamieszczonych w odpowiednich częściach wyroku kwestionowanego oraz wyroku uprzednio wydanego, jak również analiza materiału aktowego obu spraw, nie pozostawia wątpliwości co do tego, że oba skazania dotyczyły tożsamyh okoliczności, inkryminowane zaś zachowania G. Z. cechował ten sam modus operandi, tj. wykorzystywanie tożsamości i fałszowanie podpisów własnego brata na dokumentach pracowniczych oraz bankowych. Biorąc pod uwagę, że okres objęty kwestionowanym orzeczeniem zawiera się w całości w ramach cezur czasowych wynikających z uprzedniego, prawomocnego skazania, nadto zaś mając na względzie, że przestępstwo kwalifikowane z art. 12 k.k., ma

charakter jednoczynowy, wcześniej wydany i prawomocny wyrok w sprawie sprzeciwiał się prowadzeniu nowego postępowania - a w konsekwencji skazaniu - także co do tych zachowań, stanowiących elementy czynu ciągłego, które wprost nie zostały objęte wyrokiem wcześniejszym, i to bez względu na okoliczność, czy wiedza o tych zachowaniach nie była dostępna organom ścigania (postępowania karnego), czy też z innych przyczyn nie wypowiedziano się o nich w treści wcześniej wydanego wyroku.

II.510.454.2022 z 12 maja 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu prawa materialnego, polegającego na braku orzeczenia wobec oskarżonego środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w J. G. z dnia 11 marca 2022 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w zakresie braku rozstrzygnięcia o środku karnym - na niekorzyść K. P.

Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisu prawa materialnego – art. 43a § 2 k.k., polegające na braku orzeczenia wobec oskarżonego środka karnego w postaci świadczenia pieniężnego na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w wysokości co najmniej 10.000 zł., pomimo skazania go za przestępstwo określone w art. 178a § 4 k.k.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie powyższego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi w tym zakresie do ponownego rozpoznania.

II.511.651.2021 z 12 maja 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez dokonanie wadliwej kontroli instancyjnej zarzutów podniesionych w zażaleniu obrońcy skazanego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 25 marca 2021 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w G. z dnia 15 stycznia 2021 r. w przedmiocie zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności, orzeczonej wyrokiem Sądu Rejonowego w G. z dnia 7 listopada 2017 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanego T. P.

Powołując się na przepis art. 523 § 1 k.p.k. postanowieniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 w zw. z art. 1 § 2 k.k.w. poprzez dokonanie wadliwej kontroli instancyjnej zarzutów podniesionych w zażaleniu obrońcy

skazanego, wskazujących na nierozważenie przez Sąd I instancji wszystkich istotnych okoliczności będących podstawą zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności, a przede wszystkim, czy skazany miał realne możliwości zapłaty zadośćuczynienia wobec pokrzywdzonego, a tym samym, że spełniona została, określona w art. 75 § 2 k.k., przesłanka „uchylania się” od nałożonego obowiązku.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w G. i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 8 czerwca 2022 r., sygn. akt IV KK 202/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja okazała się oczywiście zasadna. Trafnie Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł, że stwierdzenie Sądu, oparte na domniemaniu, że skazany z racji wieku i zdolności do pracy miał możliwość zapłacenia zadośćuczynienia, jest niewystarczające do uznania, że „uchyla się” od jego zapłacenia. W tym zakresie należało dokonać ustaleń, dotyczących sytuacji osobistej, zdrowotnej i finansowej skazanego, czego zaniechał Sąd I instancji, a Sąd odwoławczy niezasadnie zaaprobował, podnosząc, że ustalenia takie były niemożliwe z uwagi na unikanie przez skazanego kontaktu z Sądem i nieodbieranie kierowanej do niego korespondencji. Dokonanie takich ustaleń było możliwe także w oparciu o informacje zawarte w aktach sprawy, do których Sąd odwoławczy w ogóle się nie odniósł. Wszystkie te okoliczności, na które zwrócił uwagę RPO wskazują, że kontrola odwoławcza przeprowadzona przez Sąd Okręgowy w G. była bardzo pobieżna, a wyprowadzone wnioski nie zostały skonfrontowane z całością materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie.

II.510.533.2021 z 12 maja 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelacje prokuratora oraz obrońcy nie wyszedł poza granice zaskarżenia i podniesionych zarzutów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 30 października 2018 r., częściowo zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w W. z dnia 27 października 2017 r. Na podstawie art. 521 § 1 kodeksu postępowania karnego (dalej: k.p.k.) RPO zaskarżył powyższy wyrok na korzyść K. K. w części, w której Sąd odwoławczy utrzymał w mocy orzeczenie wobec oskarżonej obowiązku naprawienia szkody poprzez zapłatę kwoty 195.500 zł na rzecz pokrzywdzonej H. S. (pkt 4 wyroku Sądu merytorycznego).

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 440 k.p.k. w zw. z art. 433 § 1 k.p.k., polegające na tym, że Sąd II instancji rozpoznając apelacje prokuratora oraz obrońcy nie wyszedł poza granice zaskarżenia i podniesionych zarzutów i utrzymał w mocy orzeczenie zobowiązujące oskarżoną do zapłaty kwoty 195.500 zł na rzecz pokrzywdzonej H. S., pomimo, że w postępowaniu przed Sądem I instancji, wbrew dyspozycji art. 366 § 1 k.p.k., nie zostało wyjaśnione, czy roszczenie to było przedmiotem innego postępowania, względnie, czy o roszczeniu tym już prawomocnie orzeczono, podczas gdy wyjaśnienie tych okoliczności nie pozwalałoby na utrzymanie w mocy wyroku w tej części.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o: - dopuszczenie dowodu z akt sprawy Sądu Okręgowego w W., celem wykazania, że prawomocnym z dniem 27 listopada 2013 r. wyrokiem zaocznym z dnia 23 maja 2021 r. Sądu Okręgowego w W. zasądzono od K. K. na rzecz H. S. kwotę 200 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami, a w sprawie tej rozstrzygnięto o roszczeniach wynikających z umów sprzedaży wskazanych w opisie czynu przypisanego K. K.- uchylenie punktu II wyroku Sądu Apelacyjnego w W. w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w tej części, w postępowaniu odwoławczym.

II.510.293.2021 z 12 maja 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, poprzez przeprowadzenie wadliwej kontroli odwoławczej i nienależyte rozpoznanie podniesionego przez skazaną w zażaleniu zarzutu naruszenia prawa materialnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 28 września 2020 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w K. – K. z dnia 23 lipca 2020 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść skazanej D. B.

Działając na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, tj. art. 433 § 2 k.p.k., poprzez przeprowadzenie wadliwej kontroli odwoławczej i nienależyte rozpoznanie podniesionego przez skazaną w zażaleniu zarzutu naruszenia prawa materialnego, tj. art. 75 § 2 k.k., polegającego na zarządzeniu wykonania orzeczonej kary dwóch lat pozbawienia wolności, z powodu niewykonania przez skazaną obowiązku naprawienia szkody nałożonego na podstawie art. 46 § 1 k.k., mimo, że pokrzywdzony dokonał cesji wierzytelności wynikającej z przestępstwa popełnionego na jego szkodę na rzecz innego podmiotu.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o: 1) wstrzymanie wykonania postanowienia Sądu Okręgowego w O. z dnia 28 września 2020 r., na podstawie art. 532 § 1 k.p.k.; 2) uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w K. – K. z dnia 23 lipca 2020 r., a następnie umorzenie postępowania wykonawczego.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 8 czerwca 2022 r., sygn. akt I KK 204/22).

Rzecznik Praw Obywatelskich ma rację wskazując, że wydając zaskarżone postanowienie Sąd Okręgowy nie nadał właściwego znaczenia okoliczności przelewu wierzytelności na inny podmiot, a co za tym idzie zwolnienia skazanej z obowiązku naprawienia szkody na rzecz pokrzywdzonego. Zgodnie bowiem z ugruntowanym w orzecznictwie poglądem, dokonanie przez pokrzywdzonego cesji roszczeń wynikających z orzeczonego na jego rzecz obowiązku naprawienia szkody powoduje, iż wykonanie takiego obowiązku staje się bezprzedmiotowe, natomiast brak jego realizacji względem podmiotu trzeciego, który nabył w drodze cesji przedmiotową wierzytelność, nie może być uznany za niewykonanie obowiązku probacyjnego w rozumieniu art. 75 § 2 k.k. W konsekwencji więc, w takiej sytuacji, gdy doszło do cesji wierzytelności na rzecz innego podmiotu, nawet pomimo niewykonania przez skazanego nałożonego nań obowiązku naprawienia szkody, nie jest dopuszczalne zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności. Z powyższego wynika zatem, że zaskarżone postanowienie zapadło z rażąco obrażą art. 75 § 2 k.k., co bez wątplenia miało to istotny wpływ na jego treść. Powyższe oznacza, że Rzecznik Praw Obywatelskich w sposób jednoznaczny wykazał, że w przedmiotowej sprawie zaktualizowała się podstawa kasacyjna z art. 523 § 1 k.p.k., co umożliwiło uwzględnienie kasacji na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

II.510.967.2019 z 18 maja 2022 r. – kasacja od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w przedmiocie rozstrzygnięcia wątpliwości w zakresie wykonania orzeczenia.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w W. z dnia 6 listopada 2018 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść oskarżonej J. K.

Powołując się na art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 13 § 1 k.k.w., polegające na dokonaniu, pod pozorem interpretacji treści swego orzeczenia, faktycznej jego zmiany i ustaleniu, iż J. K., wobec której przed Sądem odwoławczym postępowanie zostało umorzone, ponosi na rzecz oskarżycielki posiłkowej D. B. koszty związane z ustanowieniem w sprawie

pełnomocnika procesowego w kwocie 1704 zł, orzeczone w punkcie V części dyspozytywnej wyroku Sądu Rejonowego w T. z dnia 5 listopada 2014 r., podczas gdy w rzeczywistości rozstrzygnięcie to zostało uchylone, jednoznaczny w swej treści, punktem I wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 września 2015 r.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz umorzenie postępowania.

Kasacja pozostawiona bez rozpoznania (postanowienie z 8 czerwca 2022r., sygn. akt I KK 214/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich jest niedopuszczalna z mocy prawa i jako taką należało pozostawić ją bez rozpoznania (art. 531 § 1 w zw. z art. 429 i art. 530 § 2 oraz art. 521 § 1 a contratio k.p.k.).

W opinii SN wydawanie postanowienia w trybie art. 13 § 1 k.k.w. było w okolicznościach tej sprawy zbędne, albowiem treść wyroku Sądu Okręgowego we W. jest jasna i nie zachodziła jakakolwiek racjonalna wątpliwość, która wymagałaby wyjaśnienia w tym trybie (została ona przy tym prawidłowo odczytana przez SR w T. i SO w W. w przedmiocie oddalenia wniosku o nadanie klauzuli wykonalności. Tym bardziej trybu tego nie można było stosować po to, aby zmieniać treść zapadłego wyroku. Tryb przewidziany w art. 13 § 1 k.k.w. nie może bowiem służyć dokonywaniu zmian lub uzupełnień orzeczeń, choćby konkretne orzeczenie było dotknięte oczywistymi wadami; nie można zatem dokonywać zmian lub uzupełnień zapadłych orzeczeń także o te elementy, które powinny się w nich znaleźć jako obligatoryjne. Powyższe rozważania, jakkolwiek wskazujące na merytoryczną zasadność stanowiska przedstawionego w uzasadnieniu kasacji, nie wpływają jednak w jakimkolwiek stopniu na jej dopuszczalność. Kasacja nadzwyczajna (art. 521 § 1 k.p.k.) może być bowiem wniesiona od każdego prawomocnego orzeczenia sądu kończącego postępowanie. O ile zaskarżone postanowienie jest prawomocne, albowiem nie przysługują od niego zwykłe środki odwoławcze, o tyle nie jest ono orzeczeniem sądu kończącym postępowanie w rozumieniu powołanego przepisu. Orzeczenie to jednak w ogóle nie wyjaśnia powodów uznania, że postanowienie wydane w trybie art. 13 § 1 k.k.w. jest orzeczeniem sądu kończącym postępowanie.

II.510.467.2022 z 24 maja 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez umorzenie na mocy ustawy o amnestii postępowania karnego wobec podejrzanego o popełnienie czynu określonego w tym przepisie, mimo że brak było w jego działaniu znamion tego występku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia b. Sądu Powiatowego w Sz. z dnia 16 sierpnia 1969 r. Na

podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść J. Z. - w całości.

Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 36 m.k.k., poprzez umorzenie na mocy ustawy o amnestii z dnia 21 lipca 1969 r. postępowania karnego, wobec J. Z., podejrzanego o popełnienie czynu określonego w tym przepisie, mimo że brak było w jego działaniu znamion tego występku.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie podejrzanego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.510.564.2019 z 24 maja 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez umorzenie na mocy ustawy o amnestii postępowania karnego wobec podejrzanego o popełnienie czynu określonego w tym przepisie, mimo że brak było w jego działaniu znamion tego występku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia b. Sądu Powiatowego w Sz. z dnia 16 sierpnia 1969 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie na korzyść S. Dz. - w całości.

Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 36 m.k.k., poprzez umorzenie na mocy ustawy o amnestii z dnia 21 lipca 1969 r. postępowania karnego, wobec S. Dz., podejrzanego o popełnienie czynu określonego w tym przepisie, mimo że brak było w jego działaniu znamion tego występku.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie podejrzanego od popełnienia zarzucanego mu czynu.

II.510.492.2022 z 31 maja 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego procesowego, polegającego na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego, bez przeprowadzania postępowania dowodowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ł. z dnia 22 września 2021 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść K. L.

Powołując się na treść art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 343 § 7 k.p.k. w zw. z art. 335 § 1 k.p.k., polegające na uwzględnieniu wniosku prokuratora o wydanie wyroku skazującego, bez przeprowadzania postępowania dowodowego w sytuacji,

gdy w świetle zebranych dowodów brak było podstaw do przyjęcia, że wina i okoliczności popełnienia przez K. L. zarzucanego mu występku z art. 178a § 4 k.k. nie budzą wątpliwości, co do uprzedniej karalności za czyn z art. 178a § 1 k.k., co obligowało Sąd do przeprowadzenia postępowania dowodowego, w celu wyjaśnienia wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności.

Wobec powyższego RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Ł. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

II.511.175.2022 z 21 czerwca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa karnego materialnego i skazania skarżącego za zniesławienie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 30 listopada 2021 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B. – Z. z dnia 20 lipca 2020 r.

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. RPO zaskarżył powyższy wyrok w całości, na korzyść oskarżonego E. G. Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. wyrokowi temu Rzecznik zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 212 § 1 k.k., polegające na uznaniu przez Sąd II instancji, że przypisany oskarżonemu czyn wyczerpywał ustawowe znamiona tego przepisu, w sytuacji gdy działanie E. G. – jak wynika to z prawidłowo poczynionych ustaleń faktycznych - należało rozpatrywać w kategorii pozaustawowego kontratypu dozwolonej krytyki, co wyłączało przestępność czynu zniesławienia.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu I instancji i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia przypisanego mu czynu.

II.510.558.2022 z 21 czerwca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisu ustawy o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego orzeczenia Sądu Apelacyjnego w B. z dnia 24 czerwca 2021 r., utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Okręgowego w O. z dnia 15 marca 2021 r. Na podstawie art. 21b ust. 6 ustawy o ujawnieniu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (zwanej dalej: „ustawą”) zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść A. A. K.

Powołując się na art. 21b ust 6 pkt 1 powyższego aktu prawnego zaskarżonemu orzeczeniu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na

jego treść naruszenie art. 2 ust. 1 pkt 6 ustawy polegające na błędnej jego wykładni przejawiającej się w przyjęciu, że każda służba do 31 lipca 1990 r. w podmiocie mającym status organów bezpieczeństwa publicznego podlega ujawnieniu w trybie postępowania lustracyjnego.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w B. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

II.510.1178.2020 z 23 czerwca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegającego na niewłaściwym przeprowadzeniu kontroli apelacyjnej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 19 lutego 2020 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w K. z dnia 12 lipca 2019 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższy wyrok w odniesieniu do skazanego J. M. K., na jego korzyść w zakresie, w jakim Sąd II instancji utrzymał w mocy orzeczenie o nawiązce zawarte w punkcie III wyroku Sądu I instancji.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., polegające na niewłaściwym przeprowadzeniu kontroli apelacyjnej oraz nieprawidłowym rozważeniu i ustosunkowaniu się w części motywacyjnej uzasadnienia zaskarżonego wyroku do podniesionego w punkcie 6 apelacji obrońcy zarzutu naruszenia przepisu prawa materialnego, to jest art. 290 § 2 k.k., na podstawie którego wobec oskarżonego orzeczono nawiązkę, podczas gdy orzeczenie nawiązki na podstawie tego przepisu nie było możliwe, bowiem oskarżony został skazany za kradzież drewna sosnowego, a nie za wyrąb drzewa albo za kradzież drzewa wyrąbanego lub powalonego.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w K. w części dotyczącej J. M. K. w zakresie, w jakim Sąd ten utrzymał w mocy orzeczenie o nawiązce zawarte w punkcie III wyroku Sądu I instancji oraz uchylenie orzeczenia o nawiązce zawartego w punkcie III wyroku Sądu Rejonowego w K. z dnia 12 lipca 2019 r.

II.510.986.2016 z 29 czerwca 2022 r. – kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, polegającego na uznaniu, że brak uiszczenia przez skazanego wpłaty stanowi uchylanie się od wykonania nałożonego obowiązku, co skutkowało bezpodstawnym zarządzeniem wykonania kary wobec skazanego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł kasację od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w Cz. z dnia 8 sierpnia 2013 r., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 26

czerwca 2013 r. Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. zaskarżył powyższe orzeczenie w całości na korzyść K. C.

Na podstawie art. 523 § 1 k.p.k. orzeczeniu temu RPO zarzucił rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa materialnego, to jest art. 75 § 2 k.k., polegające na uznaniu, że brak uiszczenia przez skazanego wpłaty tytułem naprawienia szkody na rzecz podmiotu, który nabył od pokrzywdzonego w drodze cesji roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem, stanowi uchylanie się od wykonania nałożonego obowiązku w rozumieniu tego przepisu, co skutkowało bezpodstawnym zarządzeniem wykonania kary wobec skazanego.

Wobec powyższego Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Cz. z dnia 26 czerwca 2013 r. i umorzenie postępowania wykonawczego na podstawie art. 15 § 1 k.k.w.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich:

II.510.218.2021 z 20 kwietnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego poprzez skazanie oskarżonego, mimo że brak było w jego działaniu znamion występku.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 4 kwietnia 2022 r., sygn. akt IV KK 192/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja okazała się zasadna. Słusznie zarzucił autor środka zaskarżenia, że wyrok Sądu Wojewódzkiego w K. zapadł z rażącym i mającym istotny wpływ na jego treść naruszeniem przepisów prawa materialnego, wskazanym w zarzucie kasacji. Optyki tej nie zmienia również fakt, że w toku tzw. postępowania odtworzeniowego nie zdołano ustalić dokładnego opisu czynu ostatecznie przypisanego oskarżonemu, a jedynie jego kwalifikację prawną. Uznać należało, opierając się nawet na dostępnym, acz szczątkowym, materiale dowodowym, że działanie J. Cz. nie materializowało znamion przypisanego mu występku. W konsekwencji wyrok Sądu Wojewódzkiego w K. musiał zostać uchylony, a J. Cz. uniewinniony od zarzucanego mu czynu.

II.510.345.2021 z 6 lipca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez skazanie oskarżonego za czyn określony w tym przepisie mimo, że brak było w jej działaniu znamion tego występku.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 13 kwietnia 2022 r., sygn. akt IV KK 343/21).

Sąd Najwyższy w pełni podzielił stanowisko Rzecznika, że w niniejszej sprawie doszło do rażącej obrazy przepisu art. 36 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy państwa polskiego (dalej cyt. jako - tzw. mały kodeks karny). Zachowanie przypisane skazanemu, a polegające na tym, że cyt.: „wraz z innymi osobami, w okresie od września 1950 r. do października 1952 r. w D., gm. W., pow. S., systematycznie trzy razy w każdym miesiącu brał udział wspólnie z innymi w zebraniach nielegalnych związku „Świadków Jehowy”, którego cel miał pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej” nie wyczerpuje bowiem znamion przestępstwa stypizowanego w art. 36 tzw. małego kodeksu karnego, tj. brania udziału w związku, którego istnienie, ustrój albo cel ma pozostać tajemnicą wobec władzy państwowej.

II.511.379.2021 z 27 lipca 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany ukaranemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 3 czerwca 2022 r., sygn. akt II KK 364/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się zasadna, co uzasadniało wydanie orzeczenia zgodnego z zawartym w niej wnioskiem. Skazując A. M. Sąd Rejonowy w M. bazował na przyjęciu swoistego rodzaju domniemania faktycznego, że niedopełnienie obowiązku przebywania w kwarantannie po przekroczeniu granicy państwowej jest tożsame ze zrealizowaniem jednego ze znamion wskazanych w przepisie art. 116 § 1 pkt 3 k.w., tj. istnienia po stronie obwinionego świadomości, że jest on nosicielem choroby określonej w pkt 1 tego przepisu lub jest podejrzanym o nosicielstwo tej choroby. Przyjęcie tego rodzaju domniemania nie znajduje jednak żadnego oparcia ani w tekście Kodeksu wykroczeń, ani też w tekście Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia czy Kodeksu postępowania karnego. W konsekwencji, należało uchylić zaskarżony wyrok i uniewinnić A. M. od zarzuconego mu wykroczenia.

II.510.884.2015 z 25 października 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa, tj. przepisów konwencji o przekazywaniu osób skazanych, poprzez ich niezastosowanie.

Kasacja uwzględniona (postanowienie z 7 kwietnia 2022 r., sygn. akt IV KK 578/21).

Sąd Najwyższy orzekł o zasadności kasacji. Autor kasacji trafnie wywiódł, że niemożność traktowania obywatela polskiego jako cudzoziemca, nawet jeśli posiadał również obywatelstwo innego państwa, nie ma znaczenia przy stosowaniu Konwencji strasburskiej. Rzecznik Praw Obywatelskich celnie

odnotował, że według art. 3 ust. 1 lit. a tej Konwencji przekazanie może nastąpić jedynie, gdy „skazany jest obywatelem państwa wykonania”. Zatem siłą rzeczy osoba legitymująca się zarówno obywatelstwem polskim, jak i obywatelstwem państwa wykonania jest obywatelem państwa wykonania. Stosowaniu instytucji przekazanie unormowanej w Konwencji o przekazywaniu osób skazanych, sporządzonej w Strasburgu dnia 21 marca 1983 r., nie stoi na przeszkodzie posiadanie polskiego. W tym stanie rzeczy, rezygnując z analizy wątków, które nie miały znaczenia dla wyniku postępowania kasacyjnego i nie budziły sporu, Sąd Najwyższy nabrał przekonania o bezpodstawności stanowiska, że in concreto nie wystąpiły wszystkie niezbędne przesłanki warunkujące stwierdzenie dopuszczalności prawnej przekazania.

II.511.512.2021 z 3 grudnia 2021 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja nieuwzględniona (postanowienie z 14 kwietnia 2022 r., Sygn. akt IV KK 665/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż kasacja nie jest zasadna, jako że wbrew jej wywodom czyn B. S. wyczerpał znamiona przypisanego mu wykroczenia, a przyjęty w zaskarżonym wyroku opis czynu odpowiada pełnemu zespołowi ustawowych znamion. Na gruncie rozpatrywanej sprawy nie może być wątpliwości, że skoro B. S. przypisano to, że przebywał na łącznicy kolejowej, to tym samym znajdował się na torowisku, na który to wstęp osobom nieuprawnionym jest zabroniony stosownie do § 2 pkt 1 lit. a rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 6 kwietnia 2021 r. w sprawie przepisów porządkowych obowiązujących na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach kolejowych oraz w pomieszczeniach przeznaczonych do obsługi podróżnych korzystających z transportu kolejowego na dworcach kolejowych.

II.511.656.2021 z 10 stycznia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez niewłaściwe jego zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 20 kwietnia 2022 r., sygn. akt V KK 9/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż zachowanie obwinionego, polegające na niezastosowaniu się do obowiązku zakrywania ust i nosa w dniu 17 sierpnia 2020 r., nie wypełniło ówczesnie znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego. Sąd II instancji dzieląc zapatrywania prawne Sądu meriti spowodował, że naruszenie prawa

materialnego, do jakiego doszło w tej sprawie, przeniknęło do orzeczenia Sądu Okręgowego w Ł. Wskazane w zarzucie kasacyjnym rażąco naruszenie prawa karnego materialnego, miało istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku. Dlatego uzasadniony był wniosek o uchylenie wyroku w całości oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Rejonowego w S. i uniewinnienie obwinionego.

BPG.511.6.2022 z 24 stycznia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionym nie wyczerpywał znamion wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 17 maja 2022 r., sygn. akt V KK 36/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich jest zasadna w stopniu oczywistym, co umożliwiło jej uwzględnienie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Zawarty w rozporządzeniu a Rady Ministrów w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu pandemii zakaz przemieszczania się nie może zostać uznany za „przepisy porządkowe o zachowaniu się w miejscach publicznych”. Powodem ich ustanowienia była bowiem ochrona zdrowia i zwalczanie epidemii, a nie zapewnienie porządku i spokoju publicznego. Zawarte w tym rozporządzeniu normy nie mogły więc wypełnić normy sankcjonowanej art. 54 k.w., dotyczącej naruszeń przepisów porządkowych zachowania się w miejscach publicznych i prowadzić do ukarania, obwinionych na podstawie tego przepisu. W rozpoznawanej sprawie nie było zatem podstaw do przypisania obwinionym odpowiedzialności z art. 54 k.w., ponieważ nie popełnili przypisanych im wykroczeń. Wobec tego należało uchylić zaskarżony wyrok nakazowy Sądu Rejonowego w W. oraz uniewinnić K. K. oraz P. S. od przypisanych im czynów.

BPG.511.4.2022 z 28 stycznia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 29 kwietnia 2022 r., sygn. akt V KK 43/22).

Sąd Najwyższy wskazał, że obowiązek kwarantanny można legalnie nałożyć aktem podustawowym wyłącznie na osoby, które były narażone na chorobę zakaźną lub pozostawały w styczności ze źródłem biologicznego czynnika chorobotwórczego. W związku z tym przyjęcie w § 2 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów, że kryterium obowiązku poddania się kwarantannie jest okoliczność przekroczenia granicy państwowej, stanowi

naruszenie przepisów ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi, a w rezultacie także art. 92 ust. 1 Konstytucji, gdyż rozporządzenie nie wykonuje ustawy, lecz ją uzupełnia, wprowadzając unormowania nieznane ustawie. W efekcie takich regulacji kwarantanną objęte zostały osoby, które nie spełniały ustawowych przesłanek podlegania temu obowiązkowi, w tym ukarany w przedmiotowej sprawie T. J. Skoro zatem obowiązek odbycia kwarantanny po przekroczeniu granicy państwowej, ustanowiony na mocy powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów, okazuje się niezgodny z Konstytucją, to osoba, która nie zastosowała się do tego obowiązku, nie powinna być karana. Z podanych wyżej powodów kasacja okazała się zasadna (art. 535 § 5 k.p.k.), a konsekwencją jej uwzględnienia było uchylene zaskarżonego wyroku i uniewinnienie T. J. od popełnienia zarzuconego mu wykroczenia.

BPG.511.8.2022 z 28 stycznia 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, w sytuacji gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 maja 2022 r., sygn. akt V KK 42/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja okazała się zasadna w stopniu oczywistym. Przepis art. 54 k.w. ma charakter przepisu blankietowego, a odesłanie w nim zawarte obejmuje „przepisy porządkowe”. Dotyczyć one mogą jedynie sytuacji, w których naruszany jest szeroko pojęty porządek czy spokój publiczny i mają one temu właśnie zapobiegać. Nie można traktować tego wykroczenia jako generalnej podstawy do penalizowania braku stosowania się do jakichkolwiek przepisów wydawanych na podstawie ustawy, a obejmujących inne niż owo zapewnienie porządku publicznego celów. Jak słusznie zauważa Rzecznik Praw Obywatelskich ów opisany w rozporządzeniu sposób poruszania nie przybrał normatywnej formuły zakazu ze wskazaniem jego naruszenia. Wobec powyższego, argumenty Rzecznika Praw Obywatelskich uznać należy za zasadne i przesądzające o konieczności uchylene zaskarżonego wyroku oraz uniewinnieniu E. R.

II.510.456.2021 z 22 lutego 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa procesowego, polegające na przyjęciu, że okoliczności czynu przypisanego ukaranej i jej wina nie budzą wątpliwości, podczas gdy zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionej budziły istotne wątpliwości.

Kasacja nieuwzględniona (postanowienie z 21 kwietnia 2022 r., sygn. akt II KK 89/22).

Sąd Najwyższy oddalił kasację jako oczywiście bezzasadną.

II.510.202.2018 z 25 lutego 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa procesowego, polegającego na bezpodstawnym przyjęciu, że okoliczności przypisanego ukaranemu czynu i jego wina nie budzą wątpliwości.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 4 kwietnia 2022 r., sygn. akt IV KK 69/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż zebrany w sprawie materiał dowodowy nie dawał Sądowi podstaw do przyjęcia braku wątpliwości, tak co do winy obwinionego, jak i co do okoliczności popełnienia przez niego zarzucanego mu wykroczenia. Sam J. W. nie przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu i odmówił złożenia wyjaśnień (k.26-27 akt sprawy). Pozostały materiał dowodowy, to jest: protokół ustnego zawiadomienia o przestępstwie i przesłuchania w charakterze świadka osoby zawiadamiającej (k.4-5), protokół oględzin (k.6,11), dokumentacja fotograficzna (k.8-10,15 - 20), nagranie na płycie CD (k.24,) o ile potwierdzało to, że czyn ten rzeczywiście został dokonany, to nie dawał jednak pewności, iż właśnie przez J. W. Nadto można w oparciu o te dowody stwierdzić niespójność co do daty faktycznego popełnienia owego czynu i daty czynu, który obwinionemu zarzucono. W tej sytuacji oczywiste jest, że - zgodnie z brzmieniem przepisu art. 93 § 2 k.w. - brak było podstaw do wydania wobec obwinionego wyroku nakazowego. Sąd powinien był skierować sprawę na rozprawę po to, by przeprowadzić postępowanie dowodowe, które by pozwoliło wyjaśnić wszystkie istotne dla jej rozstrzygnięcia kwestie. Naruszenie zatem przez Sąd Rejonowy przepisu art. 93 § 2 k.p.w. ma charakter bezspornie rażący i mogło mieć jednoznacznie istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku. Stąd też zaistniała konieczność uwzględnienia kasacji i uchylenia zaskarżonego nią wyroku.

BPK.511.135.2021 z 8 marca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 1 kwietnia 2022 r., sygn. akt V KK 100/22).

Sąd Najwyższy wskazał, iż dopiero z dniem 29 listopada 2020 r., a więc z chwilą wejścia w życie ustawy z 28 października 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z przeciwdziałaniem sytuacjom kryzysowym związanym z wystąpieniem COVID-19, Rada Ministrów uzyskała upoważnienie do ustanowienia w rozporządzeniu powszechnego nakazu zakrywania ust i nosa w określonych okolicznościach, miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach, wraz ze sposobem realizacji tego nakazu. Nieprzestrzeganie tego nakazu zostało jednocześnie przez ustawodawcę uznane za wykroczenie z art. 116 § 1a k.w. Dlatego też do odpowiedzialności

za wykroczenie polegające na niezastosowaniu się do powszechnego nakazu zasłaniania ust i nosa można być pociągniętym wyłącznie, jeśli takie zachowanie miało miejsce 29 listopada 2020 r. lub później. Tym samym taka możliwość nie istnieje w stosunku do K. K. za czyn mający miejsce w dniu 25 kwietnia 2020 r. W tym stanie rzeczy należało uchylić zaskarżony wyrok i stwierdzając oczywistą niesłuszność skazania, uniewinnić ukaranego K. K.

BPK.511.138.2021 z 8 marca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 11 maja 2022 r., sygn. akt V KK 108/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu bez udziału stron na podstawie art. 535 § 5 k.p.k. Argumenty przedstawione przez autora kasacji są w pełni zbieżne ze stanowiskiem SN prezentowanym w utrwalonym orzecznictwie. Nie ma bowiem żadnych wątpliwości, że - zgodnie z twierdzeniami skarżącego - art. 54 k.w. ma charakter blankietowy, co oznacza, że nie określa w sposób wyczerpujący znamion czynu zabronionego, odsyłając w tym zakresie do przepisów zamieszczonych w innym akcie normatywnym. Jak słusznie zauważył skarżący, regulacje realizujące konstytucyjny obowiązek zwalczania chorób zakaźnych (art. 68 ust. 4 Konstytucji), w oczywisty sposób nie stanowią przepisów porządkowych w rozumieniu art. 54 k.w. W przypadku tych ostatnich, przedmiot ochrony stanowi bowiem porządek i spokój w miejscach publicznych, a nie ochrona zdrowia czy zwalczanie epidemii. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2020 r, w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii nie zawierało natomiast żadnej sankcji za naruszenie określonego w nim nakazu zakrywania ust i nosa w określonych okolicznościach, miejscach i obiektach oraz na określonych obszarach.

BPK.511.136.2021 z 8 marca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 18 maja 2022 r., sygn. akt V KK 107/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja jest oczywiście zasadna i jako taka podlegała uwzględnieniu w całości w trybie art. 535 § 5 k.p.k., tj. na posiedzeniu bez udziału stron. Należało bowiem podzielić pogląd Skarżącego, że „zachowanie obwinionego K. K., polegające na przebywaniu w pokrytych roślinnością terenach zielonych oraz niezachowaniu odległości

nie mniejszej niż 2 metry od innych osób w dniu 8 kwietnia 2020 r., nie wypełniło znamion wykroczenia z art. 54 k.w., jak i żadnego innego czynu zabronionego” i że - ogólnie - „wykluczone jest pociągnięcie do odpowiedzialności na podstawie art. 54 k.w. osób, które naruszały m.in. zakaz korzystania z pokrytych roślinnością terenów zieleni bądź nakaz określonego poruszania się ustanowionych na mocy wspomnianego rozporządzenia [Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii]”.

BPK.511.139.2021 z 8 marca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia prawa materialnego, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, gdy czyn przypisany obwinionemu nie wyczerpywał znamion tego wykroczenia.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 24 maja 2022 r., sygn. akt V KK 102/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich okazała się zasadna w stopniu oczywistym, pozwalającym na jej uwzględnienie na posiedzeniu wyznaczonym w trybie art. 535 § 5 k.p.k. Słuszne jest zarówno stanowisko skarżącego, jak i konkluzja wyводу kasacji, że w analizowanej sprawie brak było możliwości ukarania obwinionego S. K. na podstawie art. 116 § 1 k.w., albowiem obwiniony nie wypełnił znamion przypisanego mu wykroczenia.

II.511.427.2021 z 18 marca 2022 r. - kasacja w sprawie rażącego naruszenia prawa karnego procesowego, polegającego na skazaniu obwinionego za przestępstwo, pomimo tego, że postępowanie karne co do tego samego czynu zostało wobec skazanego już wcześniej prawomocnie zakończone wyrokiem.

Kasacja uwzględniona (wyrok z 27 kwietnia 2022 r., sygn. akt I KK 114/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż wyrok Sądu Rejonowego w P. z dnia 5 listopada 2020 r. obciążony jest bezwzględną przyczyną odwoławczą, określoną w art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., ponieważ został wydany w sprawie, w której postępowanie karne co do tego samego czynu tej samej osoby wcześniej zostało prawomocnie zakończone. Zachodzi zatem negatywna przesłanka procesowa w postaci res iudicata sformułowana w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. W odniesieniu do przestępstw niealimentacji, należących do kategorii tzw. przestępstw zbiorowych, przeszkoda procesowa w postaci powagi rzeczy osądzonej występuje właśnie wtedy, gdy okresy uporczywego uchylania się od obowiązku świadczeń alimentacyjnych, ustalone w kolejno rozpoznawanych sprawach, są identyczne i pokrywają się ze sobą, lub gdy okres określony w sprawie następnej został w całości objęty skazaniem w

sprawie rozpoznawanej poprzednio, prawomocnie już zakończonej. Ponieważ zaskarżony wyrok dotknięty jest wadą rangi bezwzględnej przesłanki odwoławczej, gdyż w postępowaniu doszło do naruszenia powagi rzeczy osądzonej, należało wyrok ten uchylić i na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. postępowanie karne w sprawie umorzyć.

2. Skargi kasacyjne do Sądu Najwyższego:

III.7060.10.2022 z 13 kwietnia 2022 r. – skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego w sprawie dotyczącej stosowania przepisu art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej do osoby urodzonej po 1951 roku.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Sz. z dnia 28 września 2021 r., wydanego w sprawie z wniosku W. Ł. przeciwko ZUS w K. o wysokość emerytury. Rzecznik zaskarżył wyrok w całości i zarzucił mu: naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez: niezastosowanie prokonstytucyjnej wykładni tego przepisu w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16, i wyłączenie stosowania tego przepisu przy ustalaniu wysokości emerytury po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego ubezpieczonego urodzonego w 1951 r., który pobierał wcześniejszą emeryturę przyznaną na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, do której warunki spełnił w 2006 r., a następnie po ukończeniu powszechnego wieku emerytalny (wówczas 66 lat i 1 miesiąc dla mężczyzn) w marcu 2017 r. wystąpił o przyznanie emerytury powszechnej; oraz naruszenie konstytucyjnych wolności lub praw człowieka i obywatela (art. 67 ust. 1 w związku art. 2 Konstytucji) obejmujących ochronę prawa do zabezpieczenia społecznego w związku z zasadą zaufania obywatela do państwa i prawa.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Sz. w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Jako okoliczność uzasadniająca rozpoznanie skargi kasacyjnej RPO wskazał występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego: „Czy przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej powinien mieć zastosowania do urodzonego w 1951 r. ubezpieczonego, który od 2006 r. pobierał wcześniejszą emeryturę przyznaną na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, a warunki uprawniające do przyznania emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełnił w dniu 14 kwietnia 2017 r. (ukończenie wieku emerytalnego 66 lat i 1 miesiąc) i złożył wniosek o jej przyznanie, czy też kierując się prokonstytucyjną wykładnią w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16, wysokość emerytury

powszechnej w tym przypadku powinna być ustalona bez zastosowania regulacji art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej?”.

III.7060.177.2022 z 10 maja 2022 r. - skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego od wyroku Sądu Apelacyjnego, wydanego w sprawie z wniosku obywatela przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o wysokość emerytury.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Sz. z dnia 21 października 2021 r., wydanego w sprawie z wniosku Pana S. B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. o wysokość emerytury.

Powyższy wyrok RPO zaskarżył w całości, zarzucając mu (art. 398³ § 1 pkt 1 oraz § 2 kpc): 1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 25 ust. 1b ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako: „ustawa emerytalna”) poprzez: niezastosowanie prokonstytucyjnej wykładni tego przepisu w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16, i wyłączenie stosowania tego przepisu przy ustalaniu wysokości emerytury po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego ubezpieczonego urodzonego w 1951 r., który pobierał wcześniejszą emeryturę przyznaną na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, do której warunki spełnił w 2006 r., a następnie po ukończeniu powszechnego wieku emerytalnego (wówczas 66 lat i 1 miesiąc dla mężczyzn) w marcu 2017 r. wystąpił o przyznanie emerytury powszechnej; 2) naruszenia konstytucyjnych wolności lub praw człowieka i obywatela (art. 67 ust. 1 w związku art. 2 Konstytucji) obejmujących ochronę prawa do zabezpieczenia społecznego w związku z zasadą zaufania obywatela do państwa i prawa.

Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Sz. w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania oraz o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej z uwagi na występowanie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 kpc), a także zaistnienia podstaw kasacyjnych z art. 398³ § 1 pkt 1 oraz § 2 kpc.

Jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie skargi kasacyjnej RPO wskazał występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego: „Czy przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej powinien mieć zastosowania do urodzonego w 1951 r. ubezpieczonego, który od 2006 r. pobierał wcześniejszą emeryturę przyznaną na podstawie art. 46 ustawy emerytalnej, a warunki uprawniające do przyznania emerytury z powszechnego wieku emerytalnego spełnił w dniu 15 kwietnia 2017 r. (ukończenie wieku emerytalnego 66 lat i 1 miesiąc) i złożył wniosek o jej przyznanie, czy też kierując się prokonstytucyjną wykładnią w związku z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r., P 20/16, wysokość emerytury

powszechnej w tym przypadku powinna być ustalona bez zastosowania regulacji art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej?”.

VII.505.3.2022 z 14 czerwca 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Sądu Apelacyjnego w sprawie o ochronę dóbr osobistych i zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył wyrok w całości zarzucając:

1. Na podstawie art. 398³ § 1 pkt 2 K.p.c. naruszenie przepisów postępowania cywilnego, tj. art. 11 K.p.c. w związku z art. 327¹ § 1 w związku z art. 361 K.p.c. w związku z art. 391 § 1 K.p.c. oraz art. 382 K.p.c., których niezastosowanie w niniejszej sprawie przez Sąd Apelacyjny miało bardzo poważny wpływ na końcowe rozstrzygnięcie dotyczące przypisania pozwanym bezprawności dokonanego naruszenia dóbr osobistych powódki.

Rzecznik wskazał, że ani w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego we fragmencie dotyczącym ustaleń faktycznych, ani w rozważaniach prawnych, nie pojawiła się informacja na temat prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L., który uznał, że powódka dopuściła się przestępstwa opisanego w art. 212 K.k. Zgodnie z art. 11 K.p.c., ustalenia wydane w postępowaniu karnym prawomocnego wyroku skazującego co do popełnienia przestępstwa wiążą sąd w postępowaniu cywilnym. Na żadnym etapie postępowania cywilnego sądowi nie wolno pominąć tego faktu. Nawet wtedy, gdy strona o to nie wnosiła lub jej środek odwoławczy został odrzucony, sąd cywilny nie może uznać, że wiąże go stan faktyczny ustalony przez sąd I instancji.

W tym stanowisku Rzecznik upatruje naruszenia art. 382 K.p.c., zgodnie z którym Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Zatem wydanie przez sąd karny prawomocnego wyroku skazującego powódkę, także z perspektywy powołanego przepisu w powiązaniu z art. 11 K.p.c., jest elementem materiału dowodowego zebranego także w postępowaniu apelacyjnym.

2. Na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 K.p.c. naruszenie art. 24 § 1 K.c. poprzez błędną jego wykładnię i przypisanie pozwanym wyłącznego sprawstwa naruszenia dóbr osobistych powódki poprzez odczytanie pisma autorstwa pozwanych przez Przewodniczącą Rady Gminy podczas sesji Rady Gminy w dniu 28 marca 2018 r. i w konsekwencji wadliwe rozstrzygnięcie odnośnie do usunięcia skutków dokonanego naruszenia poprzez zobowiązanie pozwanych do złożenia pisemnego oświadczenia na najbliższej sesji Rady Gminy o treści wskazanej w wyroku Sądu Okręgowego w L.

Sądy nietrafnie dopatrzyły się naruszenia przez pozwane dóbr osobistych powódki, wskutek odczytania przez Przewodniczącą Rady, pisma ich autorstwa. Nie chcąc się narazić na zarzut naruszenia dóbr osobistych

powódki, Przewodnicząca winna była sprawdzić, czy istnieją jakiegokolwiek zalecenia MEN w sprawie odczytywania pism nauczycieli podczas otwartych dla publiczności sesji Rady Gminy. To Przewodnicząca powinna sprawdzić, czy treść informacji nie narusza dóbr osobistych osób wymienionych w piśmie, ale także ocenić w jakim trybie rozpatrzeć wnioski, mając na uwadze powołany przez pozwane art. 227 Kpa, z którego wynika jedynie, że przedmiotem skargi może być w szczególności zaniedbanie lub nienależyte wykonywanie zadań przez właściwe organy albo przez ich pracowników, naruszenie praworządności lub interesów skarżących, a także przewlekłe lub biurokratyczne załatwianie spraw.

3. Na podstawie art. 398³ § 2 K.p.c. zarzuca także naruszenie art. 45 ust. 1 Konstytucji, gwarantującego każdemu prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd oraz art. 47 Konstytucji przyznającego każdemu prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym.

Nieuwzględnienie prawomocnego skazującego wyroku karnego doprowadziło do nierzetelnego rozpoznania sprawy i naruszenia w ten sposób gwarancji procesowych pozwanych wynikających właśnie z naczelnych zasad postępowania cywilnego, nakazujących na każdym etapie uwzględnianie przez sąd cywilny prawomocnych rozstrzygnięć sądów karnych. Niezastosowanie tego wymagania uderzyło w gwarantowaną konstytucyjnie wartość rzetelnego i sprawiedliwego procesu. Ponadto, zupełne pominięcie przez Sąd udziału organu gminy w upublicznieniu pisma pozwanych także naruszyło art. 47 Konstytucji. Prawo do ochrony swojego życia prywatnego i tym samym przekazanie przez pozwane informacji, ich zdaniem mogących świadczyć o braku właściwego kierownictwa w szkole, wpływa na pozycję pozwanych w lokalnej społeczności. Chroniąc zatem siebie i broniąc się przed twierdzeniami powódki, która została w postępowaniu karnym skazana za popełnienie czynu opisanego w art. 212 K.k., miały prawo do decydowania o własnym życiu tu w postaci warunków w jakim funkcjonowały i w jakim przyszło im chronić swoją prywatność. Brak rzetelnej oceny sytuacja jaka w związku z powyższym miała miejsce stanowi naruszenie obydwu wskazanych tu przepisów Konstytucji.

Na podstawie art. 398⁴ § 1 pkt 3 K.p.c. i w zw. z art. 398¹⁵ § 1 K.p.c. RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w L. w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi. Wyrok powyższy, zdaniem Rzecznika, w rażący sposób naruszył przepisy prawa procesowego, jak i prawa materialnego.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

3. Skargi nadzwyczajne do Sądu Najwyższego:

V.511.661.2021 z 1 kwietnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty wydanego przez Sąd Okręgowy w postępowaniu nakazowym w sprawie z powództwa Banku o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty z dnia 15 maja 2018 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w P. w postępowaniu nakazowym, zaskarżając wyżej powołany nakaz zapłaty Sądu Okręgowego w P. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i pkt 2 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił rażące naruszenie prawa poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, polegające na: 1) naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 3851 § 1 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: k.c.) w zw. z art. 3851 § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie kredytu, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionej konsumentowi; 2) naruszeniu przepisu prawa materialnego art. 58 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie, wyrażające się w nieprzeprowadzeniu badania, czy umowa kredytu jest ważna, jeżeli dokona się z niej eliminacji klauzul niedozwolonych zgodnie z treścią 3851 § 1 k.c.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 i art. 76 Konstytucji, poprzez niezapewnienie właściwej ochrony pozwanemu konsumentowi, będącemu słabszą stroną stosunku prawnego, ograniczenie się do stosowania wyłącznie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego, bez uwzględnienia konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję normy art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie nakazu zapłaty z dnia 15 maja 2018 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w P. w postępowaniu nakazowym przez Sąd Najwyższy w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

Ponadto, na podstawie art. 388 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) i art. 95 pkt 1 UoSN Rzecznik wniósł o wstrzymanie wykonania nakazu zapłaty z dnia 15 maja 2018 r. wydanego przez Sąd Okręgowy w P. w postępowaniu nakazowym do czasu zakończenia postępowania wywołanego wniesieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich skargi nadzwyczajnej, z uwagi na grożącą pozwanemu niepowetowaną szkodę wynikającą z prowadzonego przez Komornika

Sądowego przy Sądzie Rejonowym w P. postępowania egzekucyjnego, skierowanego do nieruchomości dłużnika - pozwanego.

V.511.89.2020 z 28 kwietnia 2022 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w sprawie z powództwa przeciwko Spółce Akcyjnej o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 14 grudnia 2017 r., w sprawie z powództwa J. G. przeciwko Spółce Akcyjnej o zapłatę, zaskarżając wyżej powołany wyrok Sądu Apelacyjnego w P. w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił, że został wydany z rażącym naruszeniem art. 673 § 3 w zw. z art. 58 § 1 i 3 ustawy - Kodeks cywilny (dalej: „k.c.”) poprzez: jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że w sytuacji potencjalnie nieskutecznego odstąpienia przez pozwaną od umowy, pozwana złożyła skuteczne oświadczenie o wypowiedzeniu umowy; jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że konieczność określenia w umowie przypadków, w których można wypowiedzieć umowę na czas oznaczony, nie stosuje się do przypadków zastrzeżenia umownego prawa odstąpienia od takiej umowy;

i w konsekwencji powyższego, braku uznania, że postanowienie zawarte w § 8 pkt 8.5 umowy najmu, jako sprzeczne z prawem i mające na celu obejście prawa, jest nieważne *ex lege* i nie może stanowić podstawy do skutecznego odstąpienia od umowy.

Na podstawie art. 89 § 1 UoSN zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie art. 2, art. 45 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, poprzez niezapewnienie właściwej ochrony i pozbawienie powoda możliwości dochodzenia swoich praw majątkowych.

Mając na uwadze powyższe, w oparciu o dyspozycję normy art. 91 § 1 UoSN RPO wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w P. z dnia 14 grudnia 2017 r., przez Sąd Najwyższy w całości i przekazanie sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania.

VII.511.21.2018 z 31 maja 2022 r. – skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego w sprawie z powództwa przeciwko Spółce o ochronę dóbr osobistych.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od wyroku Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 17 lutego 2016 r. w sprawie z powództwa Pana J. K. przeciwko Spółce o ochronę dóbr osobistych.

Na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, w zw. z art. 89 § 1 i 2 oraz art. 115 § 1 i § 1a ustawy o Sądzie Najwyższym (dalej jako: ustawa o SN), z uwagi na konieczność zapewnienia

zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Rzecznik zaskarżył powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN powyższemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie w sposób rażący prawa przez błędną jego wykładnię polegającą na odmowie przyznania powodowi ochrony w postaci oddalenia żądania zapłaty z tytułu rozpowszechnienia jego wizerunku przez pozwaną bez jego zgody, tj. naruszenie art. 81 ust. 2 pkt 2 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, a także naruszenie art. 47 Konstytucji. Na podstawie art. 89 § 4 ustawy o SN Rzecznik wniósł o stwierdzenie, że zaskarżone orzeczenie Sądu Apelacyjnego wydane zostało z naruszeniem prawa.

RPO podkreślił, że w przedmiotowej sprawie zaskarżone orzeczenie narusza zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej poprzez to, że narusza ono zasadę pewności prawa w ramach dokonanej w nim wykładni zwrotu „osoba stanowiąca jedynie szczegół całości”, umożliwiając tym samym rozpowszechnianie skadrowanego wizerunku prezentowanej osoby bez jej zgody. Tym samym Sąd Apelacyjny naruszył art. 47 Konstytucji, który gwarantuje ochronę prawa do prywatności, w tym możliwości decydowania o rozpowszechnianiu własnego wizerunku.

VII.7037.241.2020 z 7 czerwca 2022 r. – skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Apelacyjnego w sprawie z powództwa organu prowadzącego Niepubliczne Przedszkole przeciwko Miastu.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od postanowienia Sądu Apelacyjnego w W. z dnia 13 grudnia 2018 r., w sprawie z powództwa M. Z. będącej organem prowadzącym Niepubliczne Przedszkole w W., przeciwko Miastu W.

Na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 115 § 1 i § 1a i art. 89 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym (dalej jako: u.s.n.), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, RPO zaskarżył ww. postanowienie w części, tj. w zakresie pkt 1.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o Sądzie Najwyższym zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 90 ust. 11 ustawy o systemie oświaty (dalej jako: u.s.o.) w sytuacji, gdy art. 27 ust. 1 ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw nie przewidywał jego zastosowania do czynności podejmowanych w związku z udzieleniem

dotacji w latach 2008-2016, lecz jedynie do czynności podejmowanych w związku z udzieleniem dotacji na rok 2017.

Mając na uwadze powyższe, działając w oparciu o dyspozycję art. 91 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w części, tj. w zakresie pkt 1, oraz o przekazanie w tej części sprawy do ponownego rozpoznania.

IV.511.144.2022 z 13 czerwca 2022 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego wydanego w sprawie z powództwa Gminy przeciwko mieszkańcom o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Rz. z dnia 19 października 2020 r., wydanego w sprawie z powództwa Gminy Miasto Rz. przeciwko L. P. i A. S. o zapłatę i zaskarżył go w stosunku do pozwanej L. P. w zakresie uwzględniającym żądanie pozwu wobec ww. pozwanej (pkt I.) oraz w zakresie nałożonego na L. P. obowiązku zwrotu kosztów postępowania (pkt II.).

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n. powyższemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił: 1. naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, a to konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, oraz chronionego w art. 72 ust. 1 Konstytucji dobra dziecka z uwagi na wydanie zaskarżonego wyroku wobec pozwanej L. P. jako jednej z pozwanych solidarnie, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwaną obowiązek zapłaty należności z tytułu wypłaconego właścicielowi lokalu przez powodową Gminę odszkodowania za zajmowanie przez L. P. bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego, mimo iż w okresie do 11 listopada 2011 r. L. P. była osobą małoletnią i nie mogła ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności wynikające z zamieszkiwania wraz z matką i innymi pozwanymi w tym lokalu; 2. naruszenie chronionego w art. 64 ust. 1 Konstytucji prawa do ochrony własności i praw majątkowych pozwanej L. P., z uwagi na wydanie zaskarżonego wyroku, który w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy nakłada na pozwaną obowiązek solidarnej zapłaty na rzecz Gminy M. Rz. należności z tytułu wypłaconego przez powodową Gminę odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego, mimo iż w okresie do 11 listopada 2011 r. L. P. była osobą małoletnią i nie mogła ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności wynikające z zamieszkiwania wraz z innymi pozwanymi w tym lokalu, co prowadzi do naruszenia praw majątkowych pozwanej.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 3 u.s.n. powyższemu nakazowi zapłaty Rzecznik zarzucił: - oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, do którego doszło wskutek

naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. poprzez bezpodstawne i błędne ustalenie, że pozwana L. P. (ur. 11 listopada 1993 r.) w okresie objętym pozwem, tj. od 1 lipca 2008 r. do 27 grudnia 2010 r. była osobą pełnoletnią, a przez to odpowiedzialną solidarnie za zapłatę w tym okresie dochodzonej pozwem należności, podczas gdy z danych zawartych w pozwie, jak i z materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy wynika, że pozwana uzyskała pełnoletność z dniem 11 listopada 2011 r.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n. powyższemu nakazowi zapłaty RPO zarzucił: - rażąco naruszenie prawa materialnego, tj.: art. 441 § 3 k.c. w zw. z art. 18 ust. 1 i 3 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2008 r. do dnia 27 grudnia 2010 r., poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie w stanie faktycznym niniejszej sprawy i przyjęcie, że pozwana L. P. odpowiada solidarnie wraz z pozostałymi pozwanymi za zapłatę należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego, mimo iż w okresie objętym żądaniem pozwu tj. od 1 lipca 2007 r. do 27 grudnia 2010 r. była osobą małoletnią (do dnia 11 listopada 2011 r.) i nie mogła ponosić odpowiedzialności za tego rodzaju należności, a w konsekwencji, zasądzenie od pozwanej dochodzonych pozwem należności za ww. okres.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 91 § 1 u.s.n. Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w Rz. z dnia 19 października 2020 r. zakresie dotyczącym rozstrzygnięcia o nałożeniu na pozwaną L. P. obowiązku solidarnej wraz z A. S. zapłaty dochodzonej pozwem kwoty wraz z odsetkami i kosztami, i wydanie orzeczenia co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa wobec pozwanej w tym zakresie lub ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w stosunku do pozwanej L. P. i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi Rejonowemu w Rz. W ocenie Rzecznika istotne naruszenia zasad i praw określonych w Konstytucji przemawiają za wydaniem przez Sąd Najwyższy wnioskuwanego przez Rzecznika rozstrzygnięcia.

VII.511.42.2019 z 20 czerwca 2022 r. – skarga nadzwyczajna na postanowienie Sądu Apelacyjnego w przedmiocie przepadku na rzecz Skarbu Państwa środków pozyskanych przez komitet wyborczy partii politycznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę nadzwyczajną na postanowienie Sądu Apelacyjnego w W. z 11 sierpnia 2009 r., zaskarżając je w całości.

Rzecznik Praw Obywatelskich, jako organ stojący na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych, dostrzegając w kwestionowanym postanowieniu naruszenie

przepisów prawa, powodujące negatywne konsekwencje w sferze praw i wolności obywatelskich uczestnika postępowania, postanowił wystąpić z niniejszą skargą nadzwyczajną.

Zaskarżonemu orzeczeniu RPO zarzucił: 1) naruszenie konstytucyjnych zasad, praw i wolności (art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n.) tj.: a) zasady *ne bis in idem* wynikającej z art. 2 i art. 42 ust. 1 Konstytucji, a także zakazu nadmiernej ingerencji wynikającego z art. 2 Konstytucji, przez wymierzenie partii politycznej za ten sam czyn trzeciej sankcji represyjnej polegającej na przepadku korzyści uzyskanych w 2001 r. z naruszeniem prawa wyborczego, mimo że Sądowi Apelacyjnemu było wiadome z urzędu, że partia poniosła już konsekwencje swego czynu przez sankcję utraty 75% dotacji podmiotowej za wybory z 2001 r. oraz 30% subwencji należnej w 2002 r.; b) prawa do poszanowania praw majątkowych zagwarantowanych w art. 64 ust. 1 Konstytucji, a także zasad jego ograniczania wyrażonych art. 31 ust. 3 Konstytucji – poprzez pozbawienie partii politycznej kwoty 9 422 255,84 zł zgromadzonej na rachunku bankowym jego komitetu wyborczego w 2001 r.; c) prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy zagwarantowanego w art. 45 ust. 1 Konstytucji poprzez pominięcie w sprawie zagadnień stanowiących istotę problemu oraz nienależyte uzasadnienie rozstrzygnięcia. 2) rażące naruszenie prawa (art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n.), tj. art. 111 ust. 1 ustawy z 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (dalej zwaną „Ordynacją wyborczą”) przez błędną wykładnię i uznanie, że z tego przepisu wynika obowiązek prowadzenia dwu odrębnych rachunków bankowych dla komitetu wyborczego i funduszu wyborczego partii.

W związku z powyższym Rzecznik wniósł o: 1) uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i orzeczenie co do istoty poprzez oddalenie w całości apelacji wnioskodawcy – Państwowej Komisji Wyborczej od postanowienia Sądu Okręgowego w W. z 27 listopada 2008 r.; 2) ewentualnie o uchylenie przez Sąd Najwyższy zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w W. do ponownego rozpoznania.

IV.511.89.2022 z 27 czerwca 2022 r. – skarga nadzwyczajna na postanowienie Sądu Rejonowego stwierdzającego nabycie spadku.

Rzecznik Praw Obywatelskich, ze względu na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, wniósł skargę nadzwyczajną, zaskarżając w całości postanowienie Sądu Rejonowego w W. stwierdzającego nabycie spadku.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił rażące naruszenie prawa procesowego poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 w zw. z art. 677 § 1

Kodeksu postępowania cywilnego – k.p.c. w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 *in fine* w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku, pomimo iż sprawa o tym samym przedmiocie została już wcześniej prawomocnie rozpoznana, tj. wobec nieuwzględnienia przez Sąd Rejonowy faktu, iż w chwili zainicjowania postępowania w sprawie w obrocie prawnym funkcjonowało już prawomocne postanowienie Sądu wydane w sprawie, stwierdzające nabycie spadku po tej samej osobie.

Zastosowanie art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. stanowi rażące naruszenie prawa procesowego z tego względu, że sprawa o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłej została wcześniej rozpoznana przez Sąd Rejonowy w W. i zakończona prawomocnym postanowieniem. W sprawie doszło do naruszenia powagi rzeczy osądzonej. Wyznacznikiem przedmiotowym powagi rzeczy osądzonej prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku jest osoba spadkodawcy.

W tych okolicznościach sąd powinien był zastosować art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i odrzucić wniosek złożony przez Skarb Państwa – Prezydenta Miasta, ponieważ nabycie spadku po tym samym spadkodawcy – zmarłej, zostało już wcześniej prawomocnie stwierdzone postanowieniem. Zakaz prowadzenia kolejnego postępowania w tej samej sprawie został sformułowany w art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. na tyle stanowczo i jednoznacznie, że jego pominięcie przez sąd świadczy o rażącym naruszeniu prawa procesowego.

Ujawnione uchybienia proceduralne – pominięcie art. 199 § 1 pkt 2 w zw. z art. 13 § 3 k.p.c. i zastosowanie przepisów art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. – mają charakter rażący i bezsporny, możliwy do stwierdzenia nawet bez dokonywania pogłębionej analizy sprawy. To oznacza, że zaskarżone postanowienie Sądu Rejonowego w W. w sposób rażący narusza prawo poprzez jego niewłaściwe zastosowanie. W przedmiotowej sprawie doszło więc do wystąpienia jednej z trzech podstaw uzasadniających wniesienie skargi nadzwyczajnej, określonej w art. 89 § 1 pkt 2 u.s.n.

Niezależnie od powyższego, stosownie do art. 89 § 1 pkt 1 u.s.n., przedmiotowemu orzeczeniu RPO zarzucił naruszenie konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji, konstytucyjnego prawa do dziedziczenia chronionego w art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji, a także konstytucyjnego prawa do sądu gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji, ze względu na wydanie drugiego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie, które odmiennie rozstrzyga kwestię dziedziczenia, co oznacza, że zainteresowani nie uzyskali wiążącego stanowiska sądu i obecnie znajdują się w stanie niepewności prawnej, ponieważ nie mogą legitymować się jednoznacznym potwierdzeniem nabycia uprawnień spadkowych, co w

istocie skutkuje zagrożeniem ich praw majątkowych nabytych w wyniku dziedziczenia.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 91 § 1 u.s.n., Rzecznik wniósł o uchylenie w całości postanowienia Sądu Rejonowego w W. z dnia 6 sierpnia 2007 r. i umorzenie postępowania w tej sprawie, zainicjowanego wnioskiem Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg nadzwyczajnych Rzecznika Praw Obywatelskich:

VII.511.45.2018 z 10 czerwca 2020 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 8 marca 2022 r., sygn. akt I NSNc 22/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż nie ma wątpliwości, że J. T. został skazany prawomocnym wyrokiem wydanym w postępowaniu karnym za czyn polegający na tym, że w okresie od marca 2000 r. do 19 października 2010 r. znęcał się fizycznie i psychicznie nad synami P. T. i P. T. w ten sposób, że groził im pobiciem, uszkodzeniem ciała, wyzywał słowami uznanymi za obelżywe oraz stosował wobec dzieci przemoc w postaci fizycznej, stanowiący przestępstwo z art. 207 § 1 k.k. Opisane w ten sposób zachowanie J. T. powinno zostać przyjęte w ramach faktycznej podstawy rozstrzygnięcia przez sąd rozpoznający sprawę cywilną o zadośćuczynienie. Sąd ten miał również obowiązek ustalenia, że Pozwany dopuścił się wymienionego zachowania z winy umyślnej, stanowiącej znamię podmiotowe przestępstwa stypizowanego w art. 207 § 1 k.k. Nawet ustalenie, że Powód dopuszczał się bezprawnego naruszenia dóbr osobistych Pozwanego, nie może skutkować zmniejszeniem obowiązku naprawienia krzywdy Powoda. Nie sposób bowiem uznać, że normalnym następstwem naruszenia dóbr osobistych jest wzajemne naruszenie dóbr osobistych sprawcy tego naruszenia. Nie ulega więc wątpliwości, że wyrok Sąd Okręgowy w Ł. nie powinien się ostać. Z powyższych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 u.SN uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Ł.

V.511.231.2018 z 11 września 2020 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 25 maja 2022 r., sygn. akt I NSNc 221/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie. Zaskarżone w przedmiotowej sprawie orzeczenie sądu okręgowego niewątpliwie narusza art. 118 k.c, 123 § 1 pkt 1 k.c, art. 124 § 1

k.c. oraz art. 509 § 1 i § 2 k.c. Naruszenie to skutkowało zaś wydaniem orzeczenia niezgodnego z prawem i niesprawiedliwego. Stronom postępowania, tak powodowi jak i pozwanej, nie zagwarantowano bezpieczeństwa prawnego oraz prawa do sądu i uzyskania ochrony przewidzianej w art. 45 ust. 1 Konstytucji. W takiej zaś sytuacji zasadny okazał się zarzut Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczący naruszenia zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji. Uchylenie zaskarżonego wyroku jest zatem konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

IV.511.219.2020 z 5 października 2020 r. - skarga nadzwyczajna w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 6 kwietnia 2022 r., sygn. akt I NSNc 720/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż sformułowany w skardze nadzwyczajnej na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 u.SN zarzut rażącego naruszenia prawa - poprzez niewłaściwe zastosowanie art. 669 k.p.c. w zw. z art. 677 § 1 k.p.c. (w jego pierwotnym brzmieniu) w następstwie pominięcia dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po J. B. (dodatkowo o odmiennej treści niż wcześniejsze prawomocne już postanowienie) pomimo, że sprawa o tym samym przedmiocie została już uprzednio prawomocnie rozstrzygnięta - okazał się zasadny. Za zasadny należy także uznać zarzut naruszenia konstytucyjnych zasad i praw: zasady ochrony zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa, zasady bezpieczeństwa prawnego, prawa do dziedziczenia oraz prawa do sądu. Równoległe funkcjonowanie dwóch prawomocnych orzeczeń w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku tworzy bowiem stan niepewności prawnej, w ramach którego spadkobiercy nie mogą uzyskać jednoznacznego potwierdzenia uprawnień spadkowych, w czym w sposób oczywisty przejawia się naruszenie chronionych konstytucyjnie prawa do sądu i prawa do dziedziczenia.

IV.511.123.2018 z 20 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 11 maja 2022 r., sygn. akt I NSNc 246/21).

Sąd Najwyższy wskazał, iż przedmiotowy zarzut Rzecznika Praw Obywatelskich sprowadzający się do konkluzji, że utrwalona i prawidłowa wykładnia naruszonych przepisów „pozwala jedynie na uwzględnienie w niewielkim stopniu kwoty przedmiotowego odszkodowania przy ustalaniu odpowiedniej sumy zadośćuczynienia” (vide sformułowany zarzut) nie

została naruszona poprzez orzeczenie Sądu Apelacyjnego i działanie polegające na odliczeniu od zadośćuczynienia pieniężnego wypłaconego poszkodowanemu jednorazowego odszkodowania na podstawie ustawy wypadkowej w sytuacji gdy kwota ta przewyższała rzeczywistą wysokość szkody. Takiego sposobu obliczenia zadośćuczynienia nie sposób uznać za naruszenie prawa materialnego, tym bardziej rażące - widoczne prima facie, oczywiste i jednoznaczne - a tylko taki stopień naruszenia przepisów prawa materialnego (art. 89 § 1 pkt 2 u.SN) skutkuje uwzględnieniem ekstraordynaryjnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga nadzwyczajna. Na uwzględnienie, w ocenie SN, nie zasługuje także zarzut naruszenia konstytucyjnej zasady zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji. Sąd Apelacyjny w ramach swoich prerogatyw dokonał oceny, jaka kwota będzie odpowiednia tytułem zadośćuczynienia, a zastosowana przez niego wykładnia przepisów prawa nie narusza konstytucyjnych zasad. Zasada bezpieczeństwa prawnego i zaufania do państwa nie oznacza zaspokajania przez nie wszelkich zgłaszanych roszczeń. Zastosowanie przez Sąd Apelacyjny konstrukcji compensatio lucri cum damno poprzez zaliczenie na poczet należnego powodowi zadośćuczynienia korzyści majątkowej (jednorazowego odszkodowania) w części przewyższającej rzeczywistą szkodę, choć dla powoda niekorzystna, nie pozbawiła go jednak rzeczywistej ochrony praw i interesów.

IV.511.274.2020 z 28 stycznia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od postanowienia Sądu Rejonowego wydanego w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (postanowienie z 21 czerwca 2022 r., sygn. akt I NSNc 443/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich jest w sposób oczywisty zasadna. Sąd podzielił tym samym zarzut rażącego naruszenia prawa procesowego, polegającego na niewłaściwym zastosowaniu art. 669 w zw. z art. 677 § 1 k.p.c, w następstwie pominięcia, wobec zakwalifikowania wniosku G. Z. z 29 września 2000 r. jako wniosku o stwierdzenie nabycia spadku po A. B., dyspozycji art. 199 § 1 pkt 2 in fine w zw. z art. 13 § 2 k.p.c, i wydanie rozstrzygnięcia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłej A. B., pomimo że ten sam Sąd wydał już prawomocne postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku po tym samym spadkodawcy. Istnienie prawomocnego orzeczenia tego samego Sądu, dotyczącego tej samej sprawy, stało na przeszkodzie orzekaniu po raz wtóry o stwierdzeniu nabycia spadku po A. B. Na skutek tego doszło do sytuacji, w której o tym samym przedmiocie postępowania (spadku po A. B.) rozstrzygają dwa prawomocne orzeczenia. Ze względu na zasadę powagi

rzeczy osądzonej niedopuszczalne jest, aby w obrocie prawnym występowały dwa prawomocne postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po tej samej osobie.

IV.7000.514.2018 z 15 lutego 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego w przedmiocie rażącego naruszenia prawa materialnego poprzez przyjęcie, że okoliczności dotyczące zachowania poszkodowanego stanowiły podstawę do odmowy zasądzenia na rzecz powodów zadośćuczynienia za śmierć dziecka w wypadku.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 5 kwietnia 2022 r., sygn. akt I NSNc 140/21).

Sąd Najwyższy zauważył, iż RPO w znacznym stopniu oparł skargę na przesłance szczególnej określonej w art. 82 § 1 pkt 2 u.SN zarzucając zaskarżonemu orzeczeniu rażące naruszenie prawa materialnego tj. art. 448 k.c. w zw. z art. 23 i 24 § 1 k.c. w zw. z art. 362 k.c. i 361 § 1 k.c. poprzez przyjęcie, że okoliczności dotyczące zachowania poszkodowanego stanowiły podstawę do odmowy zasądzenia na rzecz powodów zadośćuczynienia z tytułu naruszenia ich dóbr osobistych, podczas gdy właściwe zastosowanie tych przepisów mogło doprowadzić najwyżej do odpowiedniego zmniejszenia wysokości należnego im zadośćuczynienia. Argumentacja przytoczona przez Rzecznika na rzecz uznania więzi rodzinnej za dobro osobiste w większości oparta została na orzecznictwie Sądu Najwyższego wydanym już po zapadnięciu skarżonego wyroku Sądu Okręgowego w B. Konsekwentnie nie może ona stanowić wystarczającego argumentu na rzecz tezy Rzecznika. SN zwrócił uwagę na fakt, że możliwość zakwalifikowania więzi rodzinnej do kategorii dóbr osobistych stanowi przedmiot kontrowersji. Przede wszystkim podnosi się, że dobro osobiste to pewna wartość niematerialna połączona bezpośrednio z osobowością człowieka, z nim powstająca i wygasająca. Z powyższych względów Sąd Najwyższy za bezzasadny uznał zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego, jak również zarzut naruszenia zasady zaufania do państwa i prawa oraz bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji.

III.7043.135.2019 z 17 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Rejonowego w części, tj. w zakresie, w którym Sąd oddalił powództwo.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 9 marca 2022 r., sygn. akt I NSNc 491/21).

Sąd Najwyższy wskazał, że w niniejszej sprawie nie przedstawiono dowodu potwierdzającego pełnienie przez powoda funkcji związkowych przed 1 lipca 2003 r., nie można zatem wobec powoda zastosować art. 11 przedłużającego ochronę nabytą na podstawie dotychczasowych regulacji. W ocenie Sądu Najwyższego powód nie wykazał, że ochronę taką nabył. Nie

doszło zatem do naruszenia przez Sąd Rejonowy prawa materialnego, tj. art. 11 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks pracy oraz o zmianie niektórych innych ustaw w zw. z art. 32 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych, w związku z czym zarzut podniesiony przez Rzecznika Praw Obywatelskich należało uznać za bezzasadny. Na uwzględnienie nie zasługiwał również zarzut naruszenia zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji, konstytucyjnej zasady zaufania do państwa oraz zasady bezpieczeństwa prawnego, wywodzonych z art. 2 Konstytucji, zasady ochrony pracy (art. 24 Konstytucji) oraz prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji).

V.510.59.2019 z 17 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Okręgowego z powództwa przeciwko bankowi o zapłatę.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 28 czerwca 2022 r., sygn. akt I NSNc 470/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna nie zasługuje na uwzględnienie. Zarzuty sformułowane w pkt 1 i pkt 2 petitum skargi nadzwyczajnej opierają się na założeniu rażącego naruszenia prawa materialnego, do jakiego miało dojść poprzez przyjęcie przez Sąd Okręgowy błędnej wykładni przepisów Kodeksu cywilnego. Tymczasem przyjęcie przez sąd meriti jednego z kilku możliwych rezultatów wykładni określonej normy, nie może stanowić naruszenia prawa. Skoro bowiem dany przepis może być interpretowany w różny sposób, przypisanie mu określonego znaczenia, mieszczącego się w granicach tej interpretacji, nie będzie oznaczało błędnej wykładni (a zwłaszcza rażąco błędnej), lecz obranie jednej z możliwych interpretacji. Nie można więc czynić zarzutu rażącego naruszenia prawa z racji nieantycypowania, przez sąd wydający orzeczenie, kierunku przyszłych rozstrzygnięć. Uchylenie prawomocnego wyroku ze względu na jego niezgodność z wykreowaną po jego wydaniu linią orzecniczą podważałoby w sposób fundamentalny zasadę pewności prawa. Sąd Najwyższy wskazał też, że powołane przez skarżącego w petitum skargi nadzwyczajnej na podstawie art. 89 § 1 u.SN przepisy Konstytucji mogą być rozpatrywane jedynie jako element argumentacji zmierzającej do wykazania zaistnienia przesłanki ogólnej skargi nadzwyczajnej. Jednak wobec niestwierdzenia naruszeń mogących stanowić przesłankę szczegółową kontroli nadzwyczajnej, badanie przesłanki funkcjonalnej jest niemożliwe.

IV.511.423.2019 z 25 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Referendarza Sądowego w Sądzie Rejonowym.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 31 maja 2022 r., sygn. akt I NSNc 539/21).

Sąd Najwyższy orzekł, iż wniesiona przez Rzecznika Praw Obywatelskich skarga nadzwyczajna okazała się zasadna. Nie ulega bowiem wątpliwości, że poprzez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty w stosunku do pozwanej E. Ch. doszło do naruszenia konstytucyjnych zasad i praw: zasady ochrony zaufania obywatela do państwa, zasady bezpieczeństwa prawnego oraz prawa do sądowej ochrony własności i praw majątkowych. Pozwana E. Ch., mimo niezamieszkiwania lokalu mieszkalnego w W. w okresie objętym żądaniem pozwu, w sposób nieuzasadniony i niesprawiedliwy została obciążona obowiązkiem zapłaty na rzecz powoda odszkodowania za zajmowanie tego lokalu bez tytułu prawnego. Pozwana E. Ch., wobec braku przesłanek do obciążenia jej obowiązkiem odszkodowawczym przewidzianym w art. 18 ust. 1 u.o.p.l., nie powinna ponosić jakichkolwiek konsekwencji prawnych związanych z korzystaniem z lokalu mieszkalnego w W. Z tego względu Sąd Najwyższy, uwzględniając skargę nadzwyczajną, na podstawie art. 91 § 1 u.SN uchylił zaskarżony nakaz zapłaty w zakresie dotyczącym pozwanej E. Ch. oraz, rozstrzygając co do istoty sprawy, oddalił powództwo wobec pozwanej E. Ch.

V.510.90.2018 z 31 marca 2021 r. - skarga nadzwyczajna od wyroku Sądu Apelacyjnego z powództwa przeciwko bankowi o unieważnienie umowy.

Skarga nadzwyczajna oddalona (wyrok z 28 czerwca 2022 r., sygn. akt I NSNc 450/21).

Biorąc pod uwagę to, że powoda i pozwanego nie wiązał stosunek prawny o charakterze konsumenckim, Sąd Najwyższy stwierdził, że żaden z zarzutów wskazanych jako przesłanki szczegółowe kontroli nadzwyczajnej, nie potwierdził się. Jednocześnie dopiero wykazanie którejs spośród podstaw skargi nadzwyczajnej z art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN pozwala na czynienie dalszych ustaleń co do zaistnienia konieczności zapewnienia zgodności orzecznictwa sądów powszechnych z art. 2 Konstytucji (tzw. przesłanka ogólna lub funkcjonalna skargi nadzwyczajnej) poprzez uchylenie lub zmianę orzeczenia sądu powszechnego. Wobec niestwierdzenia naruszeń, które mogłyby stanowić przesłankę szczegółową kontroli nadzwyczajnej, niemożliwe jest zatem badanie przesłanki funkcjonalnej. Konsekwentnie, zbędne jest odnoszenie się przez Sąd Najwyższy do argumentacji sformułowanej przez skarżącego w tym względzie. Sąd Najwyższy na podstawie art. 91 § 1 zd. 2 u.SN oddalił zatem skargę nadzwyczajną, wobec braku podstaw do uchylenia zaskarżonego wyroku.

IV.511.334.2021 z 10 grudnia 2021 r. - skarga nadzwyczajna od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym.

Skarga nadzwyczajna uwzględniona (wyrok z 23 czerwca 2022 r., sygn. akt I NSNc 103/22).

Sąd Najwyższy orzekł, iż skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie. Podniesiony przez Rzecznika Praw Obywatelskich zarzut oparty o przesłankę szczegółową z art. 89 § 1 pkt 3 u.SN okazał się zasadny. Sąd Rejonowy w O. wydając zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie dokonał ustaleń faktycznych niezbędnych do prawidłowego zastosowania właściwych norm prawa materialnego, tj. daty urodzenia pozwanej K. S. i daty osiągnięcia przez nią pełnoletniości, pomimo, że zgromadzony w sprawie materiał dowodowy był wystarczający do dokonania takich ustaleń. Wskazane okoliczności faktyczne niewątpliwie nosiły przy tym znamię „istotnych”, albowiem w świetle treści art. 688¹ § 1 k.c. oraz art. 18 ust. 1 u.o.p.l. warunkowały dopuszczalność i zakres obciążenia pozwanej odpowiedzialnością za zapłatę dochodzonego pozwem roszczenia solidarnie z pozostałymi pozwanymi.

4. Rzecznik przystąpił do postępowania sądowego:

IV.511.18.2022 z 5 kwietnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, w zw. z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) i w zw. z art. 20 ust. 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (u.p.n.) RPO zgłosił udział w ww. postępowaniu.

Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 u.p.n. Rzecznik wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 18 lutego 2020 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych M. B. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla M. B.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c., RPO wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 18 lutego 2020 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 20 kwietnia 2022 r., sygn. akt III Nkd 50/20).

Sąd Rejonowy w S. postanowił : przywrócić Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w S. z dnia 18 lutego 2020 r. oraz uzupełnić ww. postanowienie w ten sposób, że w sentencji dodać pkt VIII w brzmieniu „wyłącza zamieszczenie danych nieletniego M. B. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o którym mowa w ustawie z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym.”

WZF.7060.77.2022 z 18 maja 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w sprawie odwołania od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA o ponownym ustaleniu emerytury oraz o ponownym ustaleniu renty inwalidzkiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu w sprawie odwołania D. Cz. od decyzji Dyrektora Zakładu Emerytalno-Rentowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 lipca 2017 r. o ponownym ustaleniu emerytury oraz o ponownym ustaleniu renty inwalidzkiej.

Jednocześnie stosownie do postanowień art. 373¹ k.p.c. RPO wniósł odpowiedź na apelację Zakładu Emerytalno – Rentowego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (ZER MSWiA) złożoną od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 23 lutego 2022 r. Rzecznik wniósł także o oddalenie przedmiotowej apelacji.

RPO wskazał, iż postępowanie dowodowe związane z ustaleniem prawa do świadczenia powinno zostać zakończone na etapie postępowania przed Organem. W myśl zasady zaufania niedopuszczalne jest przerzucanie na obywatela negatywnych skutków działań organów administracji publicznej. W ocenie Rzecznika niedopuszczalne jest przerzucanie na obywatela skutków błędów lub uchybień popełnionych zarówno przez samego prawodawcę, jak również negatywnych skutków błędów popełnionych przez sam organ administracji publicznej np. przez ich niewłaściwą interpretację. ZER MSWiA zarzucając Sądowi I instancji zakwestionowanie treści informacji IPN i przerzucenie na Organ ciężaru dowodu w zakresie wykazania, że Odwołująca się realizowała służbę na rzecz państwa totalitarnego, pomimo braku udowodnienia przez Odwołującą się okoliczności przeciwnych, zmierza w istocie do przerzucenia na obywatela skutków zastosowanej przez siebie niewłaściwej interpretacji przepisów prawa oraz braku inicjatywy dowodowej, do której był zobowiązany w toku postępowania o ustalenie prawa do zaopatrzenia emerytalnego (zasada prawdy obiektywnej).

V.511.281.2020 z 18 maja 2022 r. – zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego odrzucające skargę o wznowienie postępowania jako

wniesioną po upływie ustawowego terminu i nieopartą na ustawowej podstawie.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego w W. z dnia 10 marca 2022 r., odrzucające skargę o wznowienie postępowania jako wniesioną po upływie ustawowego terminu i nieopartą na ustawowej podstawie, podnosząc zarzuty naruszenia: 1. art. 4 ust. 3 akapit drugi (zasady lojalności) w zw. z art. 19 ust. 1 akapit drugi (zasady skutecznej ochrony sądowej) Traktatu o Unii Europejskiej, a także zasady równoważności prawa Unii Europejskiej oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (dalej jako „Karta Praw Podstawowych”), jak też art. 9, art. 90 i art. 91 Konstytucji poprzez ich niezastosowanie w kontekście podstaw wznowieniowych określonych w art. 401¹ k.p.c. i art. 401 pkt 2 k.p.c., 2. art. 410 § 1 ustawy - Kodeks postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.) poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, przejawiające się w odrzuceniu skargi o wznowienie postępowania z uwagi: a) na wniesienie jej po upływie terminu, podczas gdy ustawowy termin na wniesienie skargi przez Rzecznika Praw Obywatelskich został dochowany, zgodnie z art. 407 k.p.c.; b) na rzekome nieoparcie skargi o wznowienie na ustawowej podstawie, podczas gdy w sprawie takie podstawy istniały i zostały określone prawidłowo w przepisach 401¹ k.p.c. oraz art. 401 pkt 2 k.p.c.; 3. art. 407 § 1 i 2 oraz art. 60 § 2 w zw. z art. 7 k.p.c. i w zw. z art. 14 pkt 4 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że termin na wniesienie skargi o wznowienie postępowania przez prokuratora (Rzecznika Praw Obywatelskich), który nie brał udziału w postępowaniu podlegającym wznowieniu rozpoczyna bieg z chwilą, w której strona, a nie prokurator (Rzecznik Praw Obywatelskich) dowiedziała się o podstawach wznowienia lub wydanym wyroku; 4. art. 401¹ k.p.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na przyjęciu, iż nie jest przesłanką uzasadniającą wznowienie postępowania powoływanie się na niezgodność prawomocnego orzeczenia z prawem wspólnotowym - w tym wynikającą z wykładni dokonanej przez TSUE; 5. art. 412 § 1 i § 2 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i odmowę merytorycznego rozpoznania skargi o wznowienie postępowania w sprawie.

Podnosząc powyższe zarzuty, Rzecznik wniósł o: uchylenie skarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do merytorycznego rozpoznania. Ponadto, w przypadku powzięcia przez Sąd Apelacyjny poważnych wątpliwości odnośnie do wykładni przepisów regulujących uprawnienia procesowe prokuratora (Rzecznika Praw Obywatelskich), a także przepisu art. 401¹ k.p.c. w kontekście podstawy prawnej wznowienia wywodzonej z niezgodności prawomocnego orzeczenia z prawem wspólnotowym - w tym z orzeczeniem TSUE, RPO wniósł o rozważenie przedstawienia Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w

trybie art. 390 § 1 w zw. z art. 397 § 3 k.p.c. następujących zagadnień prawnych: 1. „Czy termin, o którym mowa w art. 407 § 1 i 2 k.p.c., w przypadku skargi wnoszonej przez prokuratora (Rzecznika Praw Obywatelskich), który nie brał udziału w postępowaniu podlegającym wznowieniu, rozpoczyna bieg z chwilą, kiedy prokurator (Rzecznik Praw Obywatelskich) dowiedział się o wydanym wyroku?” 2. „Czy podstawą wznowienia postępowania, o której mowa w art. 401¹ k.p.c. może być orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wydane w trybie pytania prejudycjalnego dotyczące takiego samego stosunku prawnego?”.

IV.511.57.2022 z 31 maja 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w sprawie o wyłączenie zamieszczenia danych nieletniego w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym.

Działając na podstawie art. 14 pkt 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich w zw. z art. 7 Kodeksu postępowania cywilnego (k.p.c.) i w zw. z art. 20 ust. 1 ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (u.p.n.) Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu przed Sądem Rejonowym w B.

Na podstawie art. 351 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. w zw. z art. 20 ust. 1 u.p.n. RPO wniósł o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 9 listopada 2021 r., poprzez orzeczenie o wyłączeniu zamieszczenia danych nieletniego B. D. w Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, o jakim mowa w ustawie o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (dalej u.p.z.p.s.) ze względu na to, że materiał dowodowy zgromadzony w sprawie w sposób oczywisty wskazuje na spełnienie przesłanki z art. 9 ust. 3 in fine u.p.z.p.s., tj. zamieszczenie danych spowodowałoby niewspółmiernie surowe skutki dla nieletniego B. D.

Jednocześnie, na podstawie art. 169 k.p.c. Rzecznik wniósł o przywrócenie terminu do złożenia ww. wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 9 listopada 2021 r., wnosząc o dopuszczenie dowodu z kopii pisma przewodniego, przy którym zostały przesłane do Biura Rzecznika akta sądowe, na okoliczność zachowania terminu.

IV.511.95.2022 z 30 czerwca 2022 r. – skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o: wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty Sądu Rejonowego w W. o zapłatę; uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty Sądu Rejonowego w W. w części obejmującej należności z tytułu odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego położonego w W. i odrzucenie pozwu w tej części na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 in fine, ze względu na to, iż

sprawa o zapłatę należności za wskazany okres została już wcześniej prawomocnie rozstrzygnięta prawomocnym wyrokiem zaocznym S. R. w W.; dopuszczenie i przeprowadzenie następujących dowodów z: a) prawomocnego wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w W. znajdującego się w aktach – na okoliczność tego, że w chwili złożenia pozwu o zapłatę odszkodowania za zajmowanie bez tytułu prawnego lokalu mieszkalnego, w obrocie funkcjonował już prawomocny wyrok zaoczny zasądający dochodzone tym pozwem należności; b) poświadczonej urzędowo kopii pisma, przy którym Sąd Rejonowy w W. nadesłał do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich akta sądowe sprawy– na okoliczność zachowania przez Skarżącego terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania.

Rzecznik zdecydował się wnieść skargę o wznowienie postępowania przeprowadzonego przez Sąd Rejonowy w W., zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty, ponieważ w jego ocenie występowanie w obrocie dwóch prawomocnych orzeczeń nakładających na pozwanych obowiązek zapłaty należności z tego samego tytułu za częściowo pokrywający się okres, godzi nie tylko w wymiar sprawiedliwości, ale także prowadzi do naruszenia praw, wolności i zasad gwarantowanych w Konstytucji. Współwystępowanie w obrocie dwóch prawomocnych orzeczeń sądowych zasądających od pozwanych należności z tego samego tytułu za ten sam okres jest wadliwością prawną, która godzi nie tylko w powagę wymiaru sprawiedliwości, ale także konstytucyjne zasady zaufania do państwa, bezpieczeństwa prawnego, jak i zagwarantowane w Konstytucji prawo do sądu.

Sądy wydały następujące orzeczenia:

IV.510.20.2020 z 6 listopada 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie z powództwa przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 20 czerwca 2022 r., sygn. akt II C 1175/21).

Sąd Okręgowy po rozpoznaniu w W. na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 czerwca 2022 r. sprawy z powództwa I. Z. przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej z siedzibą w W. o uchylenie uchwały ewentualnie o stwierdzenie jej nieważności tej uchwały, ewentualnie stwierdzenie jej nieistnienia z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich, interwenienta ubocznego po stronie powodowej K.W. oraz interwenientów ubocznych po stronie pozwanej: B. Ł., J. B., Z. G. i K. K. oddalił powództwo w całości.

V.510.212.2017 z 14 kwietnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Okręgowym w sprawie stwierdzenia, że

zamieszczone w umowach kredytu postanowienia są niedozwolone w rozumieniu art. 3851 § 1 k.c.

Stanowisko nieuwzględnione (wyrok z 24 maja 2022 r., sygn. akt I C 1281/15).

Sąd Okręgowy w W. oddalił powództwo.

IV.550.2.2021 z 1 października 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz z wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 19 maja 2022 r., sygn. akt V Nkd 242/18).

Sąd Rejonowy w P. postanowił: 1. przywrócić Rzecznikowi Praw Obywatelskich termin do złożenia wniosku o uzupełnienie treści postanowienia z dnia 30 października 2019 r.; 2. wyłączyć wobec nieletniego obowiązek zamieszczenia jego danych osobowych w Rejestrze Sprawców Przepstępstw na Tle Seksualnym uzupełniając w ten sposób treść postanowienia z dnia 30 października 2019 r., co jednocześnie oznacza uwzględnienie wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 1 października 2021 r. w całości.

IV.511.463.2021 z 15 listopada 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym wraz z wnioskiem o uzupełnienie postanowienia oraz wnioskiem o przywrócenie terminu.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 21 kwietnia 2022 r., sygn. akt III Nkd 11/19).

Sąd Rejonowy, na podstawie art. 168 kpc w zw. z art. 169 § 4 kpc, postanowił przywrócić termin do złożenia wniosku o uzupełnienie postanowienia Sądu Rejonowego w B. z dnia 18 sierpnia 2020 r. Ponadto, na podstawie art. 351 § 1 i 2 kpc w zw. z art. 361 kpc Sąd postanowił uzupełnić postanowienie Sądu Rejonowego w B. z dnia 18 sierpnia 2020 r. w ten sposób, by w sentencji tego orzeczenia po punkcie V dodać punkt VI i orzec w nim o wyłączeniu zamieszczenia danych: D. D., K. T., M. W. i A. Z. w Rejestrze Sprawców Przepstępstw na Tle Seksualnym.

V.511.136.2020 z 29 grudnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Rejonowym i przedstawienie stanowiska po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Sprawa przekazana (postanowienie z 10 maja 2022 r., sygn. akt II C 1357/17).

Sąd Rejonowy stwierdził swą niewłaściwość i na podstawie art. 17 pkt 4 kpc w zw. z art. 21 kpc sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w W. jako rzeczowo i miejscowo właściwemu. Pismem datowanym na 2 maja 2022 r. (k.

706 i nast.) powodowie dokonali zmiany powództwa występując z żądaniem głównym zapłaty kwoty 102.863,84 zł, 54.782,22 CHF i o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego wynikającego z umowy o kredyt hipoteczny wobec jej nieważności. Wartość przedmiotu sporu określono na kwotę 813.548 zł. Zgodnie z art. 191 kpc powód może dochodzić jednym pozwem kilku roszczeń przeciwko temu samemu pozwanemu, jeżeli nadają się one do tego samego trybu postępowania oraz jeżeli sąd jest właściwy ze względu na ogólną wartość roszczeń, a ponadto - gdy roszczenia są różnego rodzaju - o tyle tylko, o ile dla któregokolwiek z tych roszczeń nie jest przewidziane postępowanie odrębne ani też nie zachodzi niewłaściwość sądu według przepisów o właściwości bez względu na wartość przedmiotu sporu. Ponadto, w myśl z art. 21 kpc, jeżeli powód dochodzi pozwem kilku roszczeń, zlicza się ich wartość.

VII.716.20.2021 z 23 lutego 2022 r. - apelacja od postanowienia Sądu Rejonowego oddalającego wniosek o wpis zmian redaktorów oraz zarządu spółki przez organ rejestrowy.

Stanowisko uwzględnione (postanowienie z 30 czerwca 2022 r., sygn. akt XXII I Ga 267/22).

Sąd Okręgowy w W. postanowił uchylić zaskarżone postanowienie i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W. pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

IV. Pytania prawne do Sądu Najwyższego. Wnioski do Naczelnego Sądu Administracyjnego

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Sądu Najwyższego:

IV.511.372.2020 z 6 kwietnia 2022 r. - pytanie prawne do Sądu Najwyższego w sprawie aktualnych rozbieżności w orzecznictwie dotyczących charakteru prawnego umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy.

Na tle skarg wpływających do Rzecznika Praw Obywatelskich wyłonił się problem dostrzeżonej w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżnej wykładni przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (dalej jako: „ustawa z 1982 r.”), dotyczących charakteru prawnego umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy. Wyjaśnienie zaistniałych rozbieżności jest szczególnie istotne dla tych następców, którzy w momencie zawierania umowy znajdowali się w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej, w celu ustalenia przynależności nabywanego przez nich gospodarstwa rolnego – albo do majątku wspólnego małżonków, albo do majątku odrębnego następcy. Wobec tego Rzecznik wniósł o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: „Czy gospodarstwo rolne przekazane na podstawie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin następcy pozostającemu w ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej, należy do majątku wspólnego małżonków, czy do majątku odrębnego następcy na zasadzie analogii do umowy darowizny w rozumieniu art. 33 pkt 2 ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy?”.

Rzecznik opowiada się za stanowiskiem o jej odrębności od umowy darowizny oraz potrzebą przyjęcia, że gospodarstwo rolne przekazane następcy pozostającemu w ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków.

W ocenie RPO rozbieżności co do oceny charakteru prawnego umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy, zawartej w trybie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków i ich rodzin, wynikają z ukształtowanych, sprzecznych wobec siebie linii orzecznich. Rozbieżności powstały w orzecznictwie Sądu Najwyższego i wynikają bezpośrednio z odmiennej wykładni prawa, jednocześnie znajdując przełożenie na orzecznictwo sądów powszechnych. Wobec tego konieczne jest ich usunięcie przez poszerzony skład Sądu Najwyższego w drodze rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego postawionego na wstępie.

2. Rzecznik zgłosił udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawie pytań prawnych:

3. Zawiadomienia Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego:

III.7064.45.2022 z 6 kwietnia 2022 r. – wniosek do Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie rozbieżności orzeczniczych dotyczących ustalenia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego i zabezpieczenia praw osób z niepełnosprawnością.

Na podstawie art. 264 § 2 w zw. z art. 15 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi - dalej p.p.s.a. w związku z ujawnionymi rozbieżnościami w orzecznictwie Naczelnego Sądu Administracyjnego Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o rozstrzygnięcie następującego zagadnienia prawnego: „Czy podstawę do uzyskania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu niepodejmowania lub rezygnowania z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, przez osoby wskazane w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej u.o.ś.r.) stanowi wyłącznie legitymowanie się przez rodziców osoby wymagającej opieki, osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki (art. 17 ust. 1a u.o.ś.r.), współmałżonka osoby wymagającej opieki (art. 17 ust. 5 pkt 2 lit. a u.o.ś.r.) orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności czy też dopuszczalne jest przyznanie, osobom wskazanym w art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych, prawa do świadczenia pielęgnacyjnego z tytułu niepodejmowania lub rezygnowania z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności albo orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji w sytuacjach, gdy rodzice osoby wymagającej opieki, osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki (art. 17 ust. 1a u.o.ś.r.), współmałżonek osoby wymagającej opieki (art. 17 ust. 5

pkt 2 lit. a u.o.ś.r.) nie legitymują się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, ale z przyczyn obiektywnych nie mogą sprawować realnie i efektywnie opieki nad osobą wymagającą wsparcia?”.

Rozstrzygnięcie przedstawionego przez Rzecznika zagadnienia prawnego jest niezbędne dla ochrony praw jednostki uczestniczącej w postępowaniu o ustalenie prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, jak i zabezpieczenia praw osób z niepełnosprawnością, wobec tego Rzecznik zdecydował o zwróceniu się do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

W ocenie Rzecznika, istniejące rozbieżności należałoby rozstrzygnąć opowiadając się za dopuszczalnością przyznania prawa do świadczenia osobom innym niż: matka, ojciec, opiekun faktyczny dziecka, osoba będąca spokrewnioną rodziną zastępczą, na których ciąży obowiązek alimentacyjny względem podopiecznego, nie tylko w sytuacji, gdy osoby zobowiązane do alimentacji w bliższym stopniu oraz współmałżonek osoby wymagającej wsparcia legitymują się orzeczeniami o znacznym stopniu niepełnosprawności, ale także wówczas, gdy osoby te z przyczyn obiektywnych nie są w stanie realnie sprawować opieki.

Konsekwencją tego byłoby uznanie, że legitymowanie się przez rodziców osoby wymagającej opieki, osoby spokrewnione w pierwszym stopniu z osobą wymagającą opieki, współmałżonka osoby wymagającej opieki orzeczeniami o znacznym stopniu niepełnosprawności nie stanowi wyłącznej przesłanki do ustalenia prawa do świadczenia pielęgnacyjnego innym osobom (wskazanym w art. 17 ust. 1 pkt 4 u.o.ś.r.).

RPO wskazał iż nie do pogodzenia z elementarnym poczuciem sprawiedliwości, z zasadami państwa prawa wyrażonymi w art. 2 Konstytucji i prawem do zabezpieczenia społecznego wynikającym z art. 67 ust. 2 Konstytucji jest sytuacja, w której zobowiązany do alimentacji opiekun osoby z niepełnosprawnością, pomimo faktycznego sprawowania opieki nad bliskim członkiem rodziny pozostaje poza zasięgiem wsparcia państwa.

Wnioski Rzecznika Praw Obywatelskich rozpoznane przez Sąd Najwyższy i Naczelny Sąd Administracyjny:

V.510.124.2021 z 25 sierpnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym w zakresie rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, czy podstawą wznowienia postępowania może być orzeczenie TSUE, wydane w trybie pytania prejudycjalnego dotyczące takiego samego stosunku prawnego.

Umorzenie postępowania (postanowienie z 6 kwietnia 2022 r., sygn. akt III CZP 53/22).

Sąd Najwyższy, w sprawie z powództwa E. G. przeciwko Spółce Akcyjnej w likwidacji w W. przy udziale Rzecznika Praw Obywatelskich o zapłatę, na

posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 6 kwietnia 2022 r., na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w G. postanowieniem z dnia 8 czerwca 2021 r.: „Czy podstawą wznowienia postępowania, o której mowa w art. 401¹ ustawy - Kodeks cywilny może być orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wydane w trybie pytania prejudycjalnego dotyczące takiego samego stosunku prawnego?” umorzył postępowanie w sprawie. Pismem z dnia 29 listopada 2021 r. powódka cofnęła skargę o wznowienie postępowania, powołując się na ugodę zawartą między stronami sporu. Rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy stało się z tej przyczyny zbędne, co uzasadniało umorzenie postępowanie toczącego się przed Sądem Najwyższym.

II.510.499.2021 z 27 września 2021 r. - wniosek do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dotyczącego artykułu ustawy lustracyjnej ws. pracy/służby w organach PRL.

Wniosek uwzględniony (uchwała z 2 czerwca 2022 r., sygn. akt I KZP 9/21).

Sąd Najwyższy podjął następującą uchwałę: „Słuchacz albo student Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie Akademii Spraw Wewnętrznych w okresie od 1 października 1989 r. do 31 lipca 1990 r., nie jest, z tego powodu, osobą, która pełniła służbę w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 3a w zw. z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów”.

Dylemat, który wzbudził wykazaną przez Rzecznika kontrowersję, wynika z różnych sposobów wykładni przepisów ustawy lustracyjnej. Art. 2 ust. 1 ustawy lustracyjnej określa katalog podmiotów, które w rozumieniu tej ustawy są organami bezpieczeństwa państwa. Z kolei art. 7 ustawy lustracyjnej nakłada na osoby określone w art. 4 ustawy, a urodzone przed dniem 1 sierpnia 1972 r., obowiązek oświadczenia dotyczącego m.in. pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

Uwzględnienie okoliczności oraz okresu funkcjonowania Wydziału Porządku Publicznego w Szczytnie w ramach Akademii Spraw Wewnętrznych, wzięcie pod uwagę represyjnego charakteru ustawy lustracyjnej, jak również dokonanie wykładni zapewniającej zgodność regulacji ustawy lustracyjnej z gwarancjami konstytucyjnymi (zasada równości, proporcjonalności oraz zaufania obywatela do państwa), prowadzi, zdaniem SN, do przyjęcia, że służba wynikająca z faktu bycia słuchaczem Wydziału Porządku Publicznego Akademii Spraw Wewnętrznych

w Szczytnie nie stanowi „pracy lub służby w organie bezpieczeństwa państwa” w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 6 w zw. z art. 3a w zw. z art. 7 ust. 1 ustawy lustracyjnej.

V.7204.80.2021 z 14 grudnia 2021 r. - zawiadomienie do Naczelnego Sądu Administracyjnego o przystąpieniu do postępowania w sprawie pytania prawnego dotyczącego wymierzania administracyjnych kar pieniężnych na podstawie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.

Stanowisko uwzględnione (uchwała NSA z 9 czerwca 2022 r., sygn. akt III OPS 1/21).

Naczelny Sąd Administracyjny podjął następującą uchwałę: „Do postępowań administracyjnych w przedmiocie nałożenia administracyjnych kar pieniężnych, o których mowa w przepisach Rozdziału 4d ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, stosuje się art. 189f ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego”.

NSA zwrócił uwagę, że w art. 189f k.p.a. nie określono rodzajów administracyjnych kar pieniężnych (na przykład: kary biegnące, kary miarkowane, kary określone sztywno). Zgodnie z dyrektywą wykładni *lege non distinguente nec nostrum est distinguere* przyjąć należy, że przesłanki odstąpienia od nałożenia administracyjnej kary pieniężnej mogą mieć zastosowanie do wszystkich rodzajów administracyjnych kar pieniężnych Rozdziału 4d ustawy.

Z tych względów NSA uznał, że przepis art. 189f k.p.a. stanowi uzupełnienie regulacji przepisów Rozdziału 4d ustawy o przesłanki odstąpienia od nałożenia administracyjnej kary pieniężnej.

V. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

V.565.243.2021 z 8 kwietnia 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzje organów Inspekcji Sanitarnej w przedmiocie nałożenia administracyjnej kary pieniężnej za naruszenie obowiązku kwarantanny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na decyzję Głównego Inspektora Sanitarnego z 8 marca 2022 r. o odmowie stwierdzenia nieważności decyzji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z 27 sierpnia 2020 r. oraz poprzedzającej ją decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w P. z 18 czerwca 2020 r., wydanych w przedmiocie nałożenia na P. B. administracyjnej kary pieniężnej w kwocie 30 000 zł (słownie: trzydzieści tysięcy złotych) za naruszenie w dniu 16 czerwca 2020 r. obowiązku kwarantanny.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił, iż została wydana z naruszeniem: 1. Przepisów postępowania, a to: a) art. 156 § 1 pkt 3 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej: „k.p.a.”), poprzez stwierdzenie, że sprawa ukarania P. B. nie została już poprzednio rozstrzygnięta inną decyzją ostateczną, czyli decyzją utrzymującą w mocy decyzję PPIS w P. z 15 czerwca 2020 r.; b) art. 107 § 3 k.p.a. poprzez brak merytorycznego uzasadnienia odmowy stwierdzenia nieważności ww. decyzji, zgodnego z zasadą budzenia zaufania sformułowaną w art. 8 k.p.a. i zasadą przekonywania sformułowaną w art. 11 k.p.a. – które miało istotny wpływ na wynik sprawy. 2. Przepisów prawa materialnego, a to art. 15zzzn ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „ustawa o szczególnych rozwiązaniach”), poprzez przyjęcie, że przepis ten dopuszcza wielokrotne karanie obywatela w zależności od liczby zachowań (wyjść) składających się na naruszenie obowiązku kwarantanny. Wobec powyższego, w oparciu o art. 145 §1 p.p.s.a. Rzecznik zwrócił się o uchylenie zaskarżonej decyzji w całości.

V.7018.917.2021 z 18 maja 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję GIS o utrzymaniu w mocy decyzji tego organu

odmawiającą stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji PWIS oraz poprzedzającej ją decyzji PPIS.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję Głównego Inspektora Sanitarnego (dalej: „GIS”) z dnia 28 kwietnia 2022 r. o utrzymaniu w mocy decyzji tego organu z dnia 17 lutego 2022 r. odmawiającą stwierdzenia nieważności ostatecznej decyzji Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (dalej: „PWIS”) z dnia 22 maja 2020 r. oraz poprzedzającej ją decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego (dalej „PPIS”) w L. z dnia 7 kwietnia 2020 r.

Zaskarżonej decyzji Rzecznik zarzucił: naruszenie art. 156 § 1 pkt 2 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej „k.p.a.”) poprzez odmowę stwierdzenia nieważności decyzji obarczonych kwalifikowanymi wadami prawnymi, polegającymi na obrazie: art. 92 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 46 ust. 2 i 4 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (dalej jako „u.z.z.c.z.”), art. 7 k.p.a., art. 8 § 1 k.p.a., art. 9 k.p.a., art. 10 § 1 k.p.a., art. 61 § 4 k.p.a., art. 75 § 1 k.p.a. w zw. z art. 14 ust. 2 ustawy o Policji oraz z art. 51 ust. 5 Konstytucji, art. 77 § 1 k. p. a. i art. 189d pkt 7 k.p.a.

W związku z powyższym, RPO wniósł o uchYLENIE zaskarżonej oraz poprzedzającej ją decyzji GIS na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 135 p.p.s.a., a także – na zasadzie art. 145 § 1 pkt 2 w zw. z art. 135 p.p.s.a – o stwierdzenie nieważności ostatecznej decyzji PWIS z dnia 22 maja 2020 r. oraz poprzedzającej ją decyzji PPIS w L. z dnia 7 kwietnia 2020 r. oraz umorzenie postępowania administracyjnego w sprawie wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej w oparciu o art. 145 § 3 p.p.s.a. Jednocześnie Rzecznik wniósł o rozpoznanie niniejszej skargi w trybie uproszczonym na podstawie art. 119 pkt 1 i 2 p.p.s.a.

V.7018.172.2022 z 30 maja 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej za naruszenie obowiązku kwarantanny.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w W. z dnia 11 marca 2022 r. utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w S. z dnia 10 lutego 2022 r. w przedmiocie wymierzenia Pani A. G. administracyjnej kary pieniężnej w kwocie 500 zł za naruszenie obowiązku kwarantanny.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił naruszenie: 1) art. 15zzzn ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz

wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, 2) art. 6 K.p.a. oraz 7 K.p.a. i art. 77 § 1 K.p.a. w związku z art. 189f § 1 pkt 1 i 2 K.p.a., które miało istotny wpływ na wynik sprawy.

W związku z powyższym, Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w S., stosownie do art. 145 § 1 pkt 1 lit. c Prawa o postępowaniu przed sądami administracyjnymi.

VII.565.26.2021 z 7 czerwca 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Głównego Inspektora Sanitarnego utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego odmawiającą stwierdzenia nieważności decyzji ostatecznej Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego o nałożeniu administracyjnej kary pieniężnej za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł skargę na decyzję Głównego Inspektora Sanitarnego (GIS) z dnia 9 maja 2022 r. utrzymującą w mocy decyzję Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego (ŁPWS) z dnia 18 lutego 2022 r. odmawiającą stwierdzenia nieważności decyzji ostatecznej Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego (PPIS) w R. z dnia 20 kwietnia 2020 r. nakładającej na Pana R. O. administracyjną karę pieniężną w wysokości 5.000 zł za naruszenie zakazu przemieszczania się.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił naruszenie: art. 156 § 1 pkt 2 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej jako: k.p.a.) w zw. z art. 48a ust. 1 pkt 1 i art. 46 ust. 4 pkt 1 ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (dalej jako: ustawa), art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji i art. 189c k.p.a., które miało istotny wpływ na wynik sprawy, polegające w szczególności na: 1. rażącym naruszeniu przepisów prawa materialnego (tj. art. 48a ust. 1 pkt 1 i art. 46 ust. 4 pkt 1 ustawy) i przyjęciu, że przepisy te stanowią podstawę do wymierzenia administracyjnej kary pieniężnej w sytuacji naruszenia zakazu przemieszczania się, podczas gdy przepisy te upoważniają do wymierzenia takiej kary jedynie w sytuacji naruszenia czasowego ograniczenia określonego sposobu przemieszczania się, co nie znajduje uzasadnienia w treści podstawy materialnoprawnej decyzji PPIS w R., a to zaś oznacza, że organ w rażący sposób naruszył przepisy prawa materialnego (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.); 2. rażącym naruszeniu art. 52 ust. 1 i 3 Konstytucji, poprzez przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie znajduje zastosowanie przepis aktu podustawowego (tj. § 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii - dalej jako: rozporządzenie Rady Ministrów) w sytuacji, gdy przedmiotowy przepis rozporządzenia stanowi przykład bezprawa legislacyjnego, ponieważ Rada Ministrów nie posiada

żadnych zdolności regulacyjnych, aby wkraczać w sferę wolności poruszania się po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, ta bowiem zgodnie z Konstytucją (art. 52 ust. 1 i 3 w zw. z art. 31 ust. 3) należy do wyłącznej kompetencji władzy ustawodawczej; 3. rażącem naruszeniu art. 189c k.p.a. poprzez odmowę jego zastosowania, mimo że w dacie wydania decyzji przez PPIS w R. nie obowiązywał już zakaz przemieszczania się.

W związku z powyższym, Rzecznik wniósł o uchylenie zaskarżonej decyzji oraz poprzedzającej ją decyzji ŁWIS w całości i stwierdzenie nieważności ostatecznej decyzji PPIS w R. z dnia 20 kwietnia 2020 r. nakładającej na R. O. administracyjną karę pieniężną w wysokości 5.000 zł za naruszenie zakazu przemieszczania się, stosownie do art. 145 § 1 pkt 1 lit. c i pkt 2 p.p.s.a.

V.600.3.2022 z 15 czerwca 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na czynność Rady Ministrów w przedmiocie przyjęcia bez zmian projektu rozporządzenia w sprawie zmiany granic niektórych gmin.

Działając na podstawie art. 14 pkt 6 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich oraz art. 8 § 1 w zw. z art. 3 § 2 pkt 4 - 2 - ustawy - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej jako „p.p.s.a.”), Rzecznik zaskarżył czynność Rady Ministrów z 27 grudnia 2021 r. w przedmiocie przyjęcia bez zmian projektu rozporządzenia w sprawie zmiany granic niektórych gmin w zakresie, w jakim czynność ta odnosi się do zmiany z dniem 1 stycznia 2022 r. granic gminy K. i gminy B. przez włączenie do dotychczasowego obszaru gminy B. obszaru obrębu ewidencyjnego W. G., o powierzchni 2061,59 ha, z gminy K.

Zaskarżonej czynności RPO zarzucił, że została podjęta z naruszeniem art. 4 ust. 3 ustawy o samorządzie gminnym (dalej jako „u.s.g.”) w zw. z art. 15 ust. 2 Konstytucji poprzez przyjęcie projektu rozporządzenia zmieniającego granice gmin w sposób dowolny, w oderwaniu od ustawowych i konstytucyjnych dyrektyw dokonywania takich zmian i wniósł o stwierdzenie jej bezskuteczności w zaskarżonym zakresie.

Rzecznik podzielił pogląd o konieczności zapewnienia skutecznej kontroli sądowej rozstrzygnięć Rady Ministrów dotyczących zmian granic gmin, które są prezentowane w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego. Jako że dotychczas żaden organ uprawniony do zainicjowania procesu legislacyjnego zmierzającego do kompleksowego rozstrzygnięcia przedstawionego problemu, nie podjął stosownych działań w celu wykonania sygnalizacji trybunalskich, Rzecznik uznał za stosowne skierowanie skargi do sądu administracyjnego w niniejszej sprawie. Postanowił skorzystać z jedyne go środka prawnego mogącego doprowadzić do oceny materialnoprawnych aspektów rozstrzygnięcia Rady Ministrów w przedmiocie zmiany granic gmin.

XI.543.249.2021 z 20 czerwca 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Komendanta Placówki Straży Granicznej o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Komendanta Placówki Straży Granicznej w B. (dalej: „Organ”) o opuszczeniu terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 29 grudnia 2021 r.

Zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił: na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 7, art. 77 § 1 i art. 80 ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (dalej: „k.p.a.”) w zw. z art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (dalej: „EKPC”), a także art. 4 Protokołu nr 4 do EKPC (dalej: „Protokół nr 4”), poprzez niepodjęcie przez Organ żadnych czynności niezbędnych do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego sprawy, w tym m.in. czynności zmierzających do ustalenia, czy O. A. był małoletnim cudzoziemcem przebywającym na terytorium RP bez opieki, niezebrań w tym zakresie w sposób wyczerpujący (a w konsekwencji również nierozpatrzenie) całego materiału dowodowego, poza tym – niepoczynienie żadnych ustaleń odnośnie do stanu zdrowia O. A., chorego na padaczkę; zaś powyższe stanowi rażące naruszenie prawa w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.; art. 10 § 1 k.p.a., w przypadku małoletniego O. A. również w zw. z art. 12 ust. 1 i 2 Konwencji o prawach dziecka, poprzez uniemożliwienie O. A. i A. S. wzięcia udziału w postępowaniu administracyjnym oraz wypowiedzenia się co do dowodów, materiałów oraz żądań, o czym świadczy także fakt niezapewnienia cudzoziemcom dostępu do tłumacza, potwierdzony brakiem jakiegokolwiek wzmianki o obecności tłumacza w protokole przekroczenia granicy Rzeczypospolitej Polskiej oraz w pozostałych dokumentach pochodzących w tej sprawie od Organu, wobec czego niewątpliwie nie doszło do wysłuchania cudzoziemców.

W konsekwencji powyższych naruszeń, w stosunku do małoletniego O. A. przebywającego w Polsce bez opieki, zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił również naruszenie: art. 34 § 1 w zw. z art. 30 § 1 i 2 k.p.a. i w zw. z art. 12 ust. 1 i 2 oraz art. 22 ust. 1 Konwencji o prawach dziecka, a także art. 4 Protokołu nr 4 poprzez niewystąpienie do sądu z wnioskiem o wyznaczenie przedstawiciela dla małoletniego O. A. pozostającego w Polsce bez opieki i niezdolnego do czynności prawnych, co w konsekwencji spowodowało skierowanie zaskarżonego postanowienia do osoby, która nie mogła być stroną w nin. sprawie, co z kolei wypełniło przesłankę art. 145 § 1 pkt 2 p.p.s.a. w zw. z art. 156 § 1 pkt 4 k.p.a., oraz spowodowało rażące naruszenie prawa w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.; art. 15 k.p.a. w zw. z art. 13 EKPC w zw. z art. 4 Protokołu nr 4 poprzez faktyczne pozbawienie A. S. i O. A. dostępu do dwuinstancyjnego postępowania; art. 123 § 2 k.p.a.,

poprzez samo wydanie w nin. sprawie postanowienia, które rozstrzyga co do istoty sprawy, mimo że postanowienie w postępowaniu administracyjnym nie powinno co do zasady zawierać takiego rozstrzygnięcia, a brak jest w k.p.a. przepisów, które w tym zakresie ustanawiałyby wyjątek od tej zasady, zaś powyższe stanowi rażące naruszenie prawa w rozumieniu art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.

Niezależnie od powyższego Rzecznik zarzucił naruszenie art. 124 § 2 k.p.a. w zw. z art. 13 EKPC w zw. z art. 4 Protokołu nr 4 poprzez zaniechanie sporządzenia uzasadnienia zaskarżonego postanowienia oraz niewskazanie podstawy faktycznej jego wydania, co przyczyniło się do pozbawienia skarżących prawa do skutecznego środka odwoławczego, jako że nie byli oni w stanie poznać powodów, z których postanowienie to zostało wydane.

W konsekwencji wskazanych naruszeń prawa procesowego, na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a p.p.s.a., zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: art. 303b ust. 1-3 w zw. z art. 303 ust. 1 pkt 9a ustawy o cudzoziemcach (dalej: „u.o.c.”) w zw. z: art. 6 ust. 1 i 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej, a także w zw. z art. 18 i art. 19 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz w stosunku do małoletniego O. A. art. 3 ust. 1, art. 22 ust. 1 i 2, art. 37 Konwencji o prawach dziecka, także w zw. z art. 3 EKPC, art. 4 Protokołu nr 4 i art. 13 EKPC w zw. z art. 4 Protokołu nr 4, art. 24 ust. 1, art. 26 ust. 1 i art. 28 ust. 1, 3 i 6 ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: „u.u.c.o.”) w zw. z: art. 6 ust. 1 i 2 oraz art. 9 ust. 1 Dyrektywy Proceduralnej i w zw. z art. 18 i art. 19 KPPUE i w zw. z art. 33 ust. 1 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców i w zw. z art. 4 Protokołu nr 4, a także w zw. z art. 3 EKPC.

Podnosząc powyższe zarzuty, na podstawie art. 79 § 1 p.p.s.a., Rzecznik wniósł o ustanowienie dla p. A. S. kuratora, albowiem miejsce jego obecnego pobytu nie jest znane, jako że nieznane są jego losy po zawróceniu do linii granicy; a ponadto: na podstawie art. 145 § 1 pkt 2 p.p.s.a. w zw. z art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. w zw. z art. 126 k.p.a. RPO wniósł o stwierdzenie nieważności zaskarżonego postanowienia w całości jako wydanego z rażącym naruszeniem prawa; ewentualnie, gdyby Sąd stwierdził, że nie doszło do rażącego naruszenia prawa, na podstawie art. 145 § 1 pkt 2 p.p.s.a. w zw. z art. 156 § 1 pkt 4 k.p.a. w zw. z art. 126 k.p.a. RPO wniósł o stwierdzenie nieważności zaskarżonego postanowienia w części, w jakiej dotyczy ono małoletniego pozostającego bez opieki – O. A.; na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a i c p.p.s.a wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w pozostałym zakresie; ewentualnie na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a i c p.p.s.a wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

IV.7214.74.2018 z 28 czerwca 2022 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na przepisy załącznika do uchwały Rady Miasta i Gminy w sprawie ustalenia zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład zasobu mieszkaniowego Miasta i Gminy.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył § 2 ust. 1 oraz § 6 ust. 11 zdanie drugie załącznika do uchwały Nr 163/XXII/2020 Rady Miasta i Gminy G. z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie ustalenia zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład zasobu mieszkaniowego Miasta i Gminy G.

Przepisom tym RPO zarzucił: 1) w odniesieniu do § 2 ust. 1 załącznika do uchwały Nr 163/XXII/2020 Rady Miasta i Gminy G. z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie ustalenia zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład zasobu mieszkaniowego Miasta i Gminy G., w zakresie w jakim pozbawia prawa do najmu lokalu mieszkalnego na czas nieoznaczony pewną grupę mieszkańców, którzy osiągają dochód zbyt wysoki na zawarcie umowy najmu socjalnego lokalu i jednocześnie zbyt niski na zawarcie umowy najmu na czas nieoznaczony – naruszenie art. 4 ust.1 i 2 oraz art. 21 ust.1 pkt 2 i ust. 3 pkt 1 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego i art. 7 oraz art. 32 Konstytucji; 2) w odniesieniu do § 6 ust. 11 zd. drugie załącznika do uchwały Nr 163/XXII/2020 Rady Miasta i Gminy G. z dnia 27 maja 2020 r. w sprawie ustalenia zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład zasobu mieszkaniowego Miasta i Gminy G., który informuje o zamknięciu drogi do zaskarżenia odmowy udzielenia pomocy mieszkaniowej – naruszenie § 11 w zw. z § 143 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” i art. 2 Konstytucji.

Wskazując na powyższe, Rzecznik wniósł o stwierdzenie nieważności ww. postanowień uchwały.

Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowania przed Sądami Administracyjnymi:

V.511.762.2021 z 11 kwietnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu ze skarg kasacyjnych od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie ze skarg na decyzję Bankowego Funduszu Gwarancyjnego w przedmiocie przymusowej restrukturyzacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu ze skarg kasacyjnych od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z 25 sierpnia 2021 r., w sprawie ze skarg na decyzję Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 30 grudnia 2020 r. w przedmiocie przymusowej restrukturyzacji. RPO wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i rozpoznanie wniesionych skarg.

Rzecznik wskazał, iż wszczęcie przymusowej restrukturyzacji Banku to jedna z wielu decyzji podejmowanych przez organy państwa w związku z tzw. aferą G. Krąg poszkodowanych w związku dystrybucją obligacji obejmuje ponad 9 tysięcy osób, a sprawa wzbudza ogromne zainteresowanie społeczne.

Biorąc powyższe pod uwagę, jak również sytuację poszkodowanych, do powstania której przyczyniły się instytucje państwowe, każde postępowanie sądowe dotyczące tej afery powinno być prowadzone z zachowaniem najwyższych standardów staranności i transparentności, w pełni realizując prawo poszkodowanych do skutecznej obrony swoich praw. Jest to ważne również w kontekście zapewnienia legitymizacji sądów, pełniących funkcje kontrolne wobec władzy ustawodawczej. Tymczasem WSA prowadził postępowanie w sposób, który w wielu aspektach ograniczył możliwość skutecznej ochrony swoich praw przez poszkodowanych.

Po pierwsze, WSA nie rozpatrzył wniosku o rozpatrzenie sprawy na rozprawie i rozpoznał ją na posiedzeniu niejawnym, na podstawie art. 183 § 2 pkt 5 ppsa w zw. z art. 10 k.p.a. w zw. z art. 15 zzs ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. WSA argumentował, że nie istniała możliwość przeprowadzenia rozprawy na odległość, co jego zdaniem czyniło uzasadnionym procedowanie na posiedzeniu niejawnym. WSA stwierdził, że biorąc pod uwagę ustawowy 30-dniowy termin załatwienia sprawy nieuzasadnionym było oczekiwanie na uruchomienie tej możliwości lub na złagodzenie rygorów sanitarnych, pozwalające na przeprowadzenie rozprawy. Podkreślił, że wszyscy skarżący zaprezentowali swoje stanowisko, niektórych przypadkach nawet kilkukrotnie a organ ustosunkował się do każdego pisma strony. Choć miało to miejsce jedynie w formie pisemnej, zachowane zostało, zdaniem WSA, prawo skarżących do wysłuchania.

Po drugie, obligatariusze zarzucają WSA pozbawienie możliwości skutecznej obrony swoich praw przez skarżących z uwagi na brak możliwości zapoznania się przez nich z całością materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, w tym w szczególności z pełną treścią decyzji Bankowego Funduszu Gwarancyjnego z dnia 30 grudnia 2020 r. oraz aktami postępowania.

Po trzecie, WSA odrzucił większość wniosków dowodowych (jak się wydaje – zdecydowaną) wniesionych przez skarżących. WSA uwzględnił niektóre wnioski dowodowe skarżących, to jest załączone do skargi bądź kolejnych pism procesowych materiały świadczące o posiadaniu statusu obligatariuszy G., a także wniosek dowodowy o przeprowadzenie dowodu z dokumentów załączonych do skargi (ponieważ, jak wyjaśnił - dotyczyły kluczowej okoliczności – niezależności rzeczoznawcy). WSA oddalił

natomiast wszystkie inne wnioski dowodowe, przyjmując, że nie mają one znaczenia dla sprawy, a ich przeprowadzenie wykraczałoby poza granicę uzupełniającego charakteru żądanego przez strony dowodu, wytyczoną przez art. 106 § 3 ppsa.

Każdy z tych elementów, ograniczających skuteczną ochronę mógłby być akceptowalny, gdyby rozpatrywać go odrębnie. Nagromadzenie elementów ograniczających możliwość skutecznej ochrony (w szczególności na tle charakteru sprawy) może jednak prowadzić do wniosku, że WSA przekroczył zasady proporcjonalności, jeśli chodzi o konieczności zachowania rzetelnego postępowania sądowego. Z przedstawionych wyżej względów, Rzecznik uważa zakwestionowany wyrok WSA w W. za wymagający uchylecia.

XI.505.4.2020 z 22 kwietnia 2022 r. – przedstawienie stanowiska procesowego dotyczącego zmiany treści zaskarżonej uchwały Sejmiku Województwa.

W związku z doręczeniem Rzecznikowi Praw Obywatelskich w dniu 16 lutego 2022 r. odpisu pisma pełnomocnika Sejmiku Województwa z dnia 9 lutego 2022 r. w sprawie przekazania treści stanowiska Sejmiku Województwa L. z dnia 27 września 2021 r. zmieniającego stanowisko z dnia 25 kwietnia 2019 r., działając w oparciu o przepis art. 45 ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej jako: „p.p.s.a.”), RPO przedstawił stanowisko procesowe dotyczące zmiany treści zaskarżonej uchwały oraz działań instytucji Unii Europejskiej mających znaczenie dla niniejszej sprawy.

Dnia 27 września 2021 r. Sejmik Województwa L. podjął uchwałę – stanowisko zmieniające stanowisko z dnia 25 kwietnia 2019 r. Mając na uwadze nowe brzmienie uchwały, wydaje się, że gdyby uchwała miała taką treść od momentu, kiedy została podjęta, tj. od dnia 25 kwietnia 2019 r., to Rzecznik Praw Obywatelskich nie wniósłby skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego i nie domagałby się stwierdzenia jej nieważności. W brzmieniu obowiązującym od 27 września 2021 r. nie zawiera ona bowiem postanowień i twierdzeń dyskryminujących i naruszających prawa jakiejkolwiek grupy osób, w tym osób identyfikujących się jako geje, lesbijki, osoby biseksualne i transpłciowe (LGBT), jak miało to miejsce w przypadku uchwały w jej pierwotnym brzmieniu.

RPO zauważył, że zmiana nazwy i brzmienia stanowiska organu została dokonana po wniesieniu skargi kasacyjnej przez Rzecznika do Naczelnego Sądu Administracyjnego, lecz przed ostatecznym rozstrzygnięciem sprawy przez NSA, tj. w czasie, kiedy postępowanie sądownoadministracyjne w sprawie stwierdzenia nieważności uchwały pozostawało w toku. W ocenie RPO zmiana brzmienia uchwały nie wpływa na konieczność rozstrzygnięcia

przez Wojewódzki Sąd Administracyjny skargi Rzecznika z dnia 7 września 2019 r.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 9 maja 2022 r., sygn. akt III SA/Lu 8/22).

Wojewódzki Sąd Administracyjny orzekł, iż skarga jest uzasadniona, dzieląc tym samym stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że zaskarżona uchwała podjęta została z naruszeniem prawa. WSA wskazał, iż zaskarżona uchwała: wykracza poza zakres zadań województwa i właściwości sejmiku województwa; podjęta została bez podstawy prawnej do wydania aktu o charakterze władczym; dyskryminuje osoby LGBT, wykluczając je ze wspólnoty samorządowej; ingeruje w sposób bezprawny w prawa i wolności jednostek: narusza godność, prawo do życia prywatnego i wolność wypowiedzi, ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, a także ogranicza prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami, prawo do nauki oraz prawo do nauczania.

V.511.388.2022 z 25 maja 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Naczelnym Sądem Administracyjnym w sprawie ze skargi kasacyjnej od wyroku WSA oddalającego skargę na postanowienie Dyrektora IAS odnośnie wysokości zobowiązania w podatku od spadków i darowizn.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu toczącym się przed Naczelnym Sądem Administracyjnym (dalej: „NSA”) w sprawie ze skargi kasacyjnej H. P. (dalej: „Skarżąca”) od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. (dalej: „WSA w G.”) z dnia 23 czerwca 2021 r. oddalającego skargę na postanowienie Dyrektora Izby Administracji Skarbowej w K. (dalej: „Dyrektor IAS”) z dnia 5 lutego 2021 r. w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania w sprawie zmiany decyzji ostatecznej w podatku od spadków i darowizn. Jednocześnie, stosownie do art. 185 ppsa, Rzecznik wniósł o uwzględnienie w całości skargi kasacyjnej.

RPO wskazał, iż istota sporu w niniejszej sprawie koncentruje się na ustaleniu, czy zaistniały w przedstawionym stanie faktycznym przesłanki do zmiany decyzji ustalającej wysokość zobowiązania w podatku od spadków i darowizn, określone w art. 254 Ordynacji podatkowej.

Rzecznik zauważył, że zobowiązanie w podatku od spadków i darowizn powstaje w podobny sposób jak w podatku od nieruchomości, czy w podatku rolnym – tj. w drodze decyzji ustalającej wysokość zobowiązania. Skoro zatem ustawodawca przewidział w przepisach materialnych dotyczących tych podatków (które wykazują podobieństwo z podatkiem od spadków i darowizn w zakresie powstania obowiązku podatkowego) wpływ zmiany okoliczności determinujących wysokość zobowiązania – co z kolei warunkuje możliwość skorzystania z instytucji przewidzianej w art. 254 Ordynacji podatkowej, to do możliwości skorzystania z tego trybu zmiany

decyzji ostatecznej powinna mieć zastosowanie ta sama ratio legis, która odnosi się do wyżej wskazanych podatków.

W opinii RPO w sprawie Skarżącej występują przesłanki zastosowania analogii legis, za czym przemawia ratio legis przepisu art. 254 Ordynacji podatkowej, jak i aksjologiczna podstawa zawartej w nim instytucji prawnej. Instytucja zmiany decyzji ostatecznej wskutek zmiany okoliczności faktycznych pozwala zrealizować zarówno zasadę praworządności, jak i zasadę zaufania obywatela do państwa, zapewnienie bezpieczeństwa obrotu prawnego nie może bowiem być celem samym w sobie. Skarżąca nie powinna ponosić negatywnych konsekwencji pewnych braków czy też luk w ukształtowanej procedurze. Przyjęcie poglądu przeciwnego skutkowałoby pozbawieniem jej możliwości odzyskania środków pieniężnych, które w związku z wypłatą zachowku powinny być jej zwrócone oraz byłoby równoznaczne z naruszeniem konstytucyjnej zasady równości.

Sądy administracyjne wydały następujące orzeczenia:

V.511.125.2021 z 24 września 2021 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na decyzję Dyrektora Izby Administracji Skarbowej utrzymującą w mocy decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego odmawiającą skarżącemu umorzenia zaległości w podatku dochodowym od osób fizycznych.

Skarga uwzględniona (wyrok z 8 kwietnia 2022 r., sygn. akt III SA/Wa 2470/21).

Wojewódzki Sąd Administracyjny wskazał, iż rozstrzygnięcie organu odwoławczego wydane zostało z naruszeniem art. 67a § 1 pkt 3 oraz art. 120, art. 121 § 1, art. 187 § 1, art. 191, art. 124 i art. 210 O.p. w stopniu mogącym mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Zdaniem Sądu, organ zbyt wąsko rozważył istnienie interesu publicznego, a sposób skorzystania z uznania administracyjnego w rozpatrywanej sprawie budzi wątpliwości przede wszystkim w kontekście realizacji skodyfikowanej w art. 124 O.p. zasady wyjaśniania (przekonywania) i art. 121 § 1 O.p. zasady prowadzenia postępowania w sposób budzący zaufanie do organów podatkowych oraz w art. 120 O.p. zasady legalizmu, stanowiącej realizację wynikającą z normy zawartej w art. 2 Konstytucji - zasady państwa prawnego. Wydając decyzję w ramach uznania administracyjnego, organ powinien nie tylko przestrzegać obowiązujących przepisów prawa, lecz także działać w sposób rozsądny i sprawiedliwy (fair and just), urzeczywistniając zasadę proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji) i równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji). Mając powyższe na uwadze na podstawie art. 145 § 1 pkt 1 lit. a) i c) Sąd uchylił zaskarżoną decyzję.

V.7203.68.2019 z 13 grudnia 2021 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Wojewódzkim Sądem Administracyjnym w sprawie sporządzenia przeglądu ekologicznego.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 12 maja 2022 r., sygn. akt II SA/GI 1513/21).

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, zebrany w niniejszej sprawie materiał dowodowy w zupełności pozwala na stwierdzenie, że na terenie zakładu skarżącej znajdują się instalacje mogące powodować negatywne oddziaływanie na środowisko. Organ odwoławczy, uzasadniając zaskarżoną decyzję, w sposób wyczerpujący i przekonywujący wyjaśnił istnienie dostatecznych przesłanek do nałożenia obowiązku sporządzenia przeglądu ekologicznego. Spór co do ewentualnego negatywnego oddziaływania zakładu skarżącej na środowisko, uzasadnia konieczność przeprowadzenia przeglądu ekologicznego w celu dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego. Dopiero ustalenie okoliczności związanych z funkcjonowaniem instalacji umożliwi podjęcie konkretnych kroków naprawczych, co jednak jest uzależnione od wyników przeglądu. Mając powyższe na uwadze zarzuty skarżącej nie zasługiwały na uwzględnienie.

V.7203.81.2021 z 3 lutego 2022 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na postanowienie Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego w przedmiocie umorzenia postępowania egzekucyjnego.

Skarga uwzględniona (wyrok z 17 maja 2022 r., sygn. akt VII SA/Wa 392/22).

WSA uznał, że zaskarżone postanowienie narusza prawo, a skarga zasługuje na uwzględnienie. Sąd podzielił zarzut skargi wniesionej przez Rzecznika Prawa Obywatelskich, co do oparcia zaskarżonego postanowienia na całkowicie nietrafnej podstawie prawnej. Stosując się do zaprezentowanej oceny prawnej, przy ponownym rozpoznaniu przedmiotowej sprawy rzeczą organu egzekucyjnego będzie podjęcie rzetelnych działań w celu ustalenia, czy decyzja PINB dla Miasta z dnia 18 czerwca 2010 r. została wykonana w sposób trwały. Ewentualnie organ zobowiązany będzie podjąć odpowiednie czynności egzekucyjne, których skutkiem powinno być zaprzestanie działalności klubu nocnego w zakresie działalności muzycznej, a więc zgodnie z nakazem „przywrócenia poprzedniego sposobu użytkowania lokalu użytkowego przebudowanego dla potrzeb działalności muzycznej - nocnego klubu muzycznego w W.”.

Skargi kasacyjne Rzecznika Praw Obywatelskich do Naczelnego Sądu Administracyjnego:

III.7064.240.2020 z 13 kwietnia 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie dotyczącej umorzenia zadłużenia z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 25 stycznia 2022 r. wydanego w sprawie ze skargi Rzecznika Praw Obywatelskich na postanowienie Samorządowego Kolegium Odwoławczego w W. z dnia 26 listopada 2020 r. o utrzymaniu w mocy postanowienia wydanego z upoważnienia Prezydenta Miasta przez głównego specjalistę w Wydziale Sportu i Spraw Społecznych dla W. w przedmiocie odmowy wszczęcia postępowania z wniosku M. W. w sprawie umorzenia zadłużenia z tytułu wypłaconego zasiłku pielęgnacyjnego.

Zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: a) art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 61a § 1 k.p.a. poprzez oddalenie skargi i dokonanie błędnej wykładni art. 61a § 1 k.p.a. polegającej na: przyjęciu, że w sytuacji dochodzenia, w trybie określonym w art. 16 ust. 7 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej u.o.ś.r.) zwrotu zasiłku pielęgnacyjnego wypłaconego w okresie pobierania dodatku pielęgnacyjnego dopuszczalne jest zastosowanie art. 61a § 1 k.p.a., z uwagi na brak podstaw prawnych do wszczęcia postępowania o umorzenie nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego oraz uznaniu, iż ze względu na okoliczność dokonywania przez ZUS potrąceń ze świadczenia emerytalnego, od których służy odwołanie do sądu powszechnego, określony w art. 16 ust. 7 - 8 u.o.ś.r. mechanizm zwrotu nadpłaconego zasiłku pielęgnacyjnego przesądza o braku możliwości rozpoznania przez organ administracji wniosku o zastosowanie ulgi w spłacie, a także uznaniu, że niewydanie przez organ administracji decyzji o ustaleniu i zwrocie nienależnie pobranego świadczenia uniemożliwia organowi administracji wszczęcie postępowania o umorzenie kwoty nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego pobranego w zbiegu z dodatkiem pielęgnacyjnym. b) art. 151 p.p.s.a. w zw. art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 61a § 1 w zw. z art. 7 i art. 77 § 1 w zw. z art. 80 K.p.a. poprzez oddalenie skargi pomimo niewyjaśnienia wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy przyjmując wadliwie, iż samo zastosowanie w sprawie mechanizmu zwrotu nadpłaconego zasiłku pielęgnacyjnego w oparciu o art. 16 ust. 7 - 8 u.o.ś.r. pozbawia organ administracji kompetencji do wszczęcia postępowania w sprawie umorzenie nienależnego zasiłku pielęgnacyjnego na podstawie art. 30 ust. 9 u.o.ś.r., co w konsekwencji doprowadziło do sytuacji, w której M.W. została pozbawiona prawa do sądu tj. rozpoznania jej sprawy i merytorycznej oceny złożonego wniosku.

Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w W. z dnia 25 stycznia 2022 r.; o

uchylenie w całości postanowienia Samorządowego Kolegium Odwoławczego w W. z dnia 26 listopada 2020 r., oraz o uchylenie w całości postanowienia wydanego z upoważnienia Prezydenta Miasta przez głównego specjalistę w Wydziale Sportu i Spraw Społecznych dla W. z dnia 10 sierpnia 2020 r.

V.511.119.2021 z 14 kwietnia 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, oddalającego skargę RPO na decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego odmawiającą umorzenia zaległości z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Sz. z dnia 23 lutego 2022 r., oddalający skargę Rzecznika Praw Obywatelskich na decyzję Naczelnika Urzędu Skarbowego w K. P. z dnia 13 lipca 2021 r., odmawiającą H. J. umorzenia zaległości z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych za 2020 r. w wysokości 147.814 zł, wynikającej ze złożonej w dniu 1 czerwca 2021 r. korekty zeznania podatkowego PIT-37.

Rzecznik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie: I. przepisów prawa materialnego, o których mowa w art. 174 pkt 1 ppsa, tj. art. 67a § 1 pkt 3 ustawy – Ordynacja podatkowa (dalej: „Ordynacja podatkowa”) poprzez błędną jego wykładnię polegającą na uznaniu, że w niniejszej sprawie nie wystąpił ani „ważny interes podatnika” (pominięcie całokształtu sytuacji życiowej, zdrowotnej i majątkowej Skarżącego), ani „interes publiczny” (brak uwzględnienia okoliczności dotyczących powstania zaległości podatkowej), co w konsekwencji doprowadziło do bezzasadnego oddalenia skargi (art. 151 ppsa) i jednoczesnego zaaprobowania stanowiska organu podatkowego co do prawidłowości odmowy umorzenia zaległości w podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej: „PIT”) za 2020 r. w wysokości 147.814 zł, która to odmowa nie da pogodzić się z zasadą sprawiedliwości społecznej, wynikającą z art. 2 Konstytucji; II. przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy, o których mowa w art. 174 pkt 2 ppsa, tj. art. 145 § 1 pkt 1 lit. c) ppsa poprzez brak uchylenia decyzji organu podatkowego wydanej w sprawie Skarżącego, w sytuacji gdy decyzja ta naruszała art. 210 § 1 pkt 4 Ordynacji podatkowej z uwagi na niepowołanie podstawy prawnej w osnowie Decyzji oraz jej wskazanie na samym końcu rozstrzygnięcia, a także art. 207 § 1 Ordynacji podatkowej poprzez używanie w uzasadnieniu Decyzji osobowych form czasowników, podczas gdy z ww. przepisu wynika, że decyzję wydaje organ podatkowy, co w konsekwencji doprowadziło do naruszenia zasady legalizmu (art. 120 Ordynacji podatkowej), a także zasady prowadzenia postępowania podatkowego w sposób budzący zaufanie do organów podatkowych (art. 121 § 1 Ordynacji podatkowej).

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 188 ppsa, RPO wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku WSA w Sz., rozpoznanie skargi i uchylenie w całości wydanej w sprawie Skarżącego decyzji NUS w K. P., w przypadku uznania przez Naczelny Sąd Administracyjny (dalej: „NSA”), że istota sprawy została dostatecznie wyjaśniona.

V.511.573.2022 z 11 maja 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na decyzję organu podatkowego utrzymującą w mocy decyzję w przedmiocie określenia podatnikowi zobowiązania podatkowego w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2017 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rz. z dnia 8 marca 2022 r. oddalający skargę Pana A. Sz. (dalej: „podatnik”) na decyzję Naczelnika Urzędu Celno - Skarbowego w P. (dalej: „NUCS” lub „organ podatkowy”) z dnia 11 października 2021 r., utrzymującą w mocy decyzję NUCS z dnia 14 stycznia 2021 r. w przedmiocie określenia podatnikowi zobowiązania podatkowego w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2017 r. w wysokości 168.022,00 zł.

Rzecznik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie: I. przepisów prawa materialnego, o których mowa w art. 174 pkt 1 ppsa, tj. art. 6 ust. 4 pkt 1 lit. a, art. 9 ust. 1 oraz art. 22 ust. 1 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym osiąganym przez niektóre osoby fizyczne (dalej: „zpdof”) w związku z art. 9a ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej: „pdof”) poprzez błędną ich wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że oświadczenie podatnika o wyborze sposobu opodatkowania w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, będące warunkiem skorzystania z tej formy opodatkowania w następnych latach, straciło swoją moc wskutek osiągnięcia przez podatnika przychodów z działalności w wysokości przekraczającej 150.000 euro i uznaniu, że podatnik zobowiązany był do złożenia ponownego oświadczenia o wyborze sposobu opodatkowania w formie ryczałtu w celu skorzystania z tej formy opodatkowania, co w konsekwencji doprowadziło do bezzasadnego oddalenia skargi (art. 151 ppsa) i zaaprobowania stanowiska organu podatkowego, nie dającego się pogodzić się z zasadą demokratycznego państwa prawnego, wyrażoną w art. 2 w związku z art. 217 - 3 – Konstytucji, wykluczającymi uzupełnianie ustawy podatkowej o treści w nich nie zamieszczone oraz zasadą proporcjonalności. II. przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy, o których mowa w art. 174 pkt 2 ppsa, tj. art. 145 § 1 pkt 1 lit. c) ppsa poprzez brak uchylenia decyzji organu podatkowego wydanej w sprawie podatnika, w sytuacji gdy decyzja ta naruszała zasadę legalizmu (art. 120 ustawy - Ordynacja podatkowa), a

także zasadę prowadzenia postępowania podatkowego w sposób budzący zaufanie do organów podatkowych (art. 121 § 1 Ordynacji podatkowej), co było spowodowane niewskazaniem podatnikowi nieprawidłowości w zakresie sposobu rozliczania podatku dochodowego za 2015 r. pomimo posiadania wszelkich niezbędnych danych pozwalających na stwierdzenie takich nieprawidłowości i wyciągnięciu z tego negatywnych konsekwencji dla podatnika poprzez wszczęcie kontroli celno – skarbowej.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 188 ppsa, RPO wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku WSA w Rz., rozpoznanie skargi i uchylenie w całości wydanej w sprawie Skarżącego decyzji NUCS w P., w przypadku uznania przez Naczelny Sąd Administracyjny (dalej: „NSA”), że istota sprawy została dostatecznie wyjaśniona. Na wypadek nieuwzględnienia ww. wniosku, stosownie do treści art. 185 § 1 ppsa, Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez WSA w Rz. Ponadto, na podstawie art. 176 § 2 ppsa RPO wniósł o rozpoznanie sprawy na rozprawie.

V.511.653.2022 z 12 maja 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającego skargę na decyzję organu podatkowego utrzymującą w mocy decyzję w przedmiocie określenia podatnikowi zobowiązania podatkowego w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2018 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Rz. z dnia 10 marca 2022 r. oddalający skargę Pana A. Sz. (dalej: „podatnik”) na decyzję Naczelnika Urzędu Celno - Skarbowego w P. (dalej: „NUCS” lub „organ podatkowy”) z dnia 4 października 2021 r., utrzymującą w mocy decyzję NUCS z dnia 8 marca 2021 r. w przedmiocie określenia podatnikowi zobowiązania podatkowego w podatku dochodowym od osób fizycznych za 2018 r. w wysokości 210.930,00 zł.

Rzecznik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie: I. przepisów prawa materialnego, o których mowa w art. 174 pkt 1 ppsa, tj. art. 6 ust. 4 pkt 1 lit. a, art. 9 ust. 1 oraz art. 22 ust. 1 ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym osiąganym przez niektóre osoby fizyczne (dalej: „zpdof”) w związku z art. 9a ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (dalej: „pdof”) poprzez błędną ich wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że oświadczenie podatnika o wyborze sposobu opodatkowania w formie ryczałtu od przychodów ewidencjonowanych, będące warunkiem skorzystania z tej formy opodatkowania w następnych latach, straciło swoją moc wskutek osiągnięcia przez podatnika przychodów z działalności w wysokości przekraczającej 150.000 euro i uznaniu, że podatnik zobowiązany był do złożenia ponownego oświadczenia o wyborze

sposobu opodatkowania w formie ryczałtu w celu skorzystania z tej formy opodatkowania, co w konsekwencji doprowadziło do bezzasadnego oddalenia skargi (art. 151 ppsa) i zaaprobowania stanowiska organu podatkowego, nie dającego się pogodzić się z zasadą demokratycznego państwa prawnego, wyrażoną w art. 2 w związku z art. 217 Konstytucji, wykluczającymi uzupełnianie ustawy podatkowej o treści w nich nie zamieszczone oraz zasadą proporcjonalności. II. przepisów postępowania, mających istotny wpływ na wynik sprawy, o których mowa w art. 174 pkt 2 ppsa, tj. art. 145 § 1 pkt 1 lit. c) ppsa poprzez brak uchylecia decyzji organu podatkowego wydanej w sprawie podatnika, w sytuacji gdy decyzja ta naruszała zasadę legalizmu (art. 120 ustawy - Ordynacja podatkowa), a także zasadę prowadzenia postępowania podatkowego w sposób budzący zaufanie do organów podatkowych (art. 121 § 1 Ordynacji podatkowej), co było spowodowane niewskazaniem podatnikowi nieprawidłowości w zakresie sposobu rozliczania podatku dochodowego za 2015 r. pomimo posiadania wszelkich niezbędnych danych pozwalających na stwierdzenie takich nieprawidłowości i wyciągnięciu z tego negatywnych konsekwencji dla podatnika poprzez wszczęcie kontroli celno – skarbowej.

Mając na uwadze powyższe, na podstawie art. 188 ppsa, Rzecznik wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku WSA w Rz., rozpoznanie skargi i uchylenie w całości wydanej w sprawie Skarżącego decyzji NUCS w P., w przypadku uznania przez Naczelny Sąd Administracyjny (dalej: „NSA”), że istota sprawy została dostatecznie wyjaśniona. Na wypadek nieuwzględnienia ww. wniosku, stosownie do treści art. 185 § 1 ppsa, RPO wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez WSA w Rz.

V.7018.240.2022 z 30 maja 2022 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, odrzucające skargę „na decyzję” Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie „nałożenia kwarantanny”.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Sz. z 7 kwietnia 2022 r., odrzucające skargę H. G. „na decyzję” Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w G. z 21 listopada 2021 r. w przedmiocie „nałożenia kwarantanny”.

Zaskarżonemu postanowieniu Rzecznik zarzucił: na podstawie art. 174 pkt 2 p.p.s.a., że zostało wydane z mającym wpływ na wynik sprawy: 1) naruszeniem art. 133 § 1 p.p.s.a. w zw. z art. 166 p.p.s.a. w zw. z art. 14 K.p.a. i art. 33 ust. 3a ustawy o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (dalej jako „ustawa zakaźna”) poprzez poczynienie ustaleń

w oderwaniu od akt sprawy, które nie obejmują ani dokumentu decyzji administracyjnej w przedmiocie nałożenia obowiązku kwarantanny, ani pisemnego protokołu lub adnotacji potwierdzającego wydanie decyzji w formie ustnej. 2) naruszeniem art. 58 § 1 pkt 6 p.p.s.a. w zw. z art. 52 § 1 p.p.s.a. w zw. z art. 14 Kodeksu postępowania administracyjnego (dalej jako: „K.p.a.”) i art. 33 ust. 3a ustawy zakaźnej, a także w zw. z art. 104 § 2 K.p.a. poprzez odrzucenie skargi wobec stwierdzenia niewyczerpania środków zaskarżenia przed organem w sytuacji, w której środki takie skarżącej nie przysługiwały, albowiem do objęcia skarżącej kwarantanną doszło nie mocą decyzji administracyjnej, ale wskutek dokonania czynności, o której mowa w art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a.

Jednocześnie w oparciu o art. 174 pkt 1 p.p.s.a., RPO zarzucił zaskarżonemu postanowieniu, że zostało wydane: 3) z naruszeniem art. 33 ust. 3a ustawy zakaźnej poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że może mieć on zastosowanie do kierowania na kwarantannę, podczas gdy dotyczy on wyłącznie osób kierowanych do izolacji.

Mając powyższe na względzie, Rzecznik wniósł o a) połączenie do wspólnego rozpoznania sprawy wywołanej niniejszą skargą kasacyjną i sprawy ze skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Sz. z 21 kwietnia 2022 r. – na zasadzie art. 111 § 2 w zw. z art. 193 p.p.s.a. b) uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji stosownie do art. 185 § 1 p.p.s.a.

V.7018.238.2022 z 30 maja 2022 r. – skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego na postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego odrzucające skargę „na decyzję” Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w przedmiocie „nałożenia kwarantanny”.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości postanowienie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Sz. z 21 kwietnia 2022 r., odrzucające skargę H. G. „na decyzję” Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w G. z 3 listopada 2021 r. w przedmiocie „nałożenia kwarantanny”.

Zaskarżonemu postanowieniu RPO zarzucił na podstawie art. 174 pkt 2 p.p.s.a., że zostało wydane z mającym wpływ na wynik sprawy: 1) naruszeniem art. 133 § 1 p.p.s.a. w zw. z art. 166 p.p.s.a. w zw. z art. 14 K.p.a. i art. 33 ust. 3a ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (dalej jako „ustawa zakaźna”) poprzez poczynienie ustaleń w oderwaniu od akt sprawy, które nie obejmują ani dokumentu decyzji administracyjnej w przedmiocie nałożenia obowiązku kwarantanny, ani pisemnego protokołu lub adnotacji

potwierdzającego wydanie decyzji w formie ustnej. 2) naruszeniem art. 58 § 1 pkt 6 p.p.s.a. w zw. z art. 52 § 1 p.p.s.a. w zw. z art. 14 Kodeksu postępowania administracyjnego (dalej jako: „K.p.a.”) i art. 33 ust. 3a ustawy zakaźnej, a także w zw. z art. 104 § 2 K.p.a. poprzez odrzucenie skargi wobec stwierdzenia niewyczerpania środków zaskarżenia przed organem w sytuacji, w której środki takie skarżącej nie przysługiwały, albowiem do objęcia skarżącej kwarantanną doszło nie mocą decyzji administracyjnej, ale wskutek dokonania czynności, o której mowa w art. 3 § 2 pkt 4 p.p.s.a.

Jednocześnie w oparciu o art. 174 pkt 1 p.p.s.a., Rzecznik zarzucił zaskarżonemu postanowieniu, że zostało wydane: 3) z naruszeniem art. 33 ust. 3a ustawy zakaźnej poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że może mieć on zastosowanie do kierowania na kwarantannę, podczas gdy dotyczy on wyłącznie osób kierowanych do izolacji.

Mając powyższe na względzie, RPO wniósł o a) połączenie do wspólnego rozpoznania sprawy wywołanej niniejszą skargą kasacyjną i sprawy ze skargi kasacyjnej Rzecznika Praw Obywatelskich od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Sz. z 7 kwietnia 2022 r., – na zasadzie art. 111 § 2 w zw. z art. 193 p.p.s.a. b) uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji stosownie do art. 185 § 1 p.p.s.a.

III.7064.352.2022 z 31 maja 2022 r. – skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego wydanego w sprawie ze skargi na decyzję Samorządowego Kolegium Odwoławczego o utrzymaniu w mocy decyzji w przedmiocie uznania za nienależnie pobrane i zwrocie świadczenia pielęgnacyjnego.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Ł. z dnia 3 lutego 2022 r. opierając skargę kasacyjną na przesłankach wynikających z art. 174 pkt 1 i 2 p.p.s.a.

Zaskarżonemu wyrokowi RPO zarzucił: a) naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy: art. 151 p.p.s.a. w zw. z art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 30 ust. 2 pkt 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych (dalej u.o.ś.r.) w zw. z art. 25 ust. 1 u.o.ś.r. poprzez oddalenie skargi na skutek błędnej wykładni art. 30 ust. 2 pkt 1 u.o.ś.r. w zw. z art. 25 ust. 1 u.o.ś.r. polegającej na przyjęciu, że śmierć osoby z niepełnosprawnością w ciągu miesiąca kalendarzowego, za który Strona pobrała świadczenie pielęgnacyjne przesądza o uznaniu świadczeń przysługujących w okresie: po dniu śmierci do końca miesiąca, za świadczenie nienależnie pobrane bez względu na fakt, iż w dacie wypłaty świadczenia Strona była osobą uprawnioną do pobrania świadczenia w pełnej wysokości określonej w art. 17 ust. 3 u.o.ś.r., a obowiązek informacyjny wobec organu wpłacającego świadczenie wynikający z art. 25

ust. 1 u.o.ś.r. - pomimo braku prawidłowego pouczenia - zrealizowała niezwłocznie tj. przed upływem 14 dni od dnia śmierci osoby podlegającej opiece, art. 151 p.p.s.a. w zw. art. 145 § 1 pkt 1 lit. c p.p.s.a. w zw. z art. 30 ust. 2 pkt 1 u.o.ś.r. w zw. z art. 25 ust. 1 u.o.ś.r. w zw. z art. 7, art. 77 § 1, art. 80, art. 11 i art. 107 § 3 ustawy - Kodeks postępowania administracyjnego (dalej K.p.a.) poprzez oddalenie skargi pomimo: niewyjaśnienia wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy przyjmując wadliwie, iż śmierć osoby podlegającej opiece w ciągu miesiąca, za który przysługiwało Stronie świadczenie pielęgnacyjne skutkuje uznaniem, że świadczenie za okres po dacie śmierci jest świadczeniem nienależnie pobranym, co zwalnia organy rozstrzygające w sprawie 169 z podejmowania działań zmierzających do wszechstronnego wyjaśnienia sprawy pozwalającego na wydanie rozstrzygnięcia z uwzględnieniem słusznego interesu Strony, - braku adekwatnego uzasadnienia decyzji organów obu instancji przejawiający się w niewyczerpującym i nieprzekonującym wyjaśnieniu motywów wydanych rozstrzygnięć, a także pozostawieniu poza rozważaniami argumentów podnoszonych przez Stronę w przedmiocie niedopełnienia przez organy obowiązku pouczenia Strony o okolicznościach zobowiązujących do wypełnienia obowiązku informacyjnego i powodujących ustanie prawa do korzystania ze świadczenia pielęgnacyjnego, co w konsekwencji doprowadziło do sytuacji, w której Strona nie będąc prawidłowo pouczona nie dysponowała wiedzą i świadomością o zaistnieniu w Jej sytuacji okoliczności wyłączających uprawnienie do świadczenia pielęgnacyjnego w okresie od dnia 26 marca 2021 r. do dnia 31 marca 2021 r. b) naruszenie prawa materialnego mające istotny wpływ na wynik sprawy: art. 30 ust. 2 pkt 1 u.o.ś.r. poprzez błędną wykładnię polegającą na: - przyjęciu, iż świadczeniami nienależnie pobranymi są świadczenia rodzinne w postaci świadczenia pielęgnacyjnego przysługujące za okres po śmierci osoby z niepełnosprawnością nad którą sprawowana była opieka, w sytuacji, gdy wypłata świadczenia za dany miesiąc kalendarzowy nastąpiła przed dniem śmierci osoby podlegającej opiece, - uznaniu, że wydanie po dacie śmierci osoby z niepełnosprawnością na podstawie art. 32 ust. 1 u.o.ś.r. decyzji określającej wstecznie datę końcową prawa do świadczenia pielęgnacyjnego - inną niż ustalona w decyzji pierwotnej dotyczącej uprawnienia do świadczenia pielęgnacyjnego wyznaczonej przez art. 24 ust. 4 u.o.ś.r. - przesądza o dopuszczalności uznania świadczenia wypłaconego po dniu śmierci osoby podlegającej opiece do ostatniego dnia miesiąca kalendarzowego, za który przysługiwało świadczenie, za świadczenie nienależnie pobrane niezależnie od wiedzy i świadomości świadczeniobiorcy o ziszczeniu się okoliczności wyłączających uprawnienie do świadczenia, uznaniu, że dla ustalenia, iż świadczenie pielęgnacyjne stanowi świadczenie nienależnie pobrane, w sytuacji śmierci osoby podlegającej opiece w trakcie

miesiąca kalendarzowego, za który zostało wcześniej wypłacone świadczenie pielęgnacyjne, wystarczające jest pouczenie osoby uprawnionej do świadczenia pielęgnacyjnego jedynie na etapie składania wniosku i procedowania w sprawie ustalania prawa do świadczenia pielęgnacyjnego o formalnym kształcie przepisów warunkujących legalne -3-170 korzystanie ze świadczeń rodzinnych bez dostosowania pouczenia do sytuacji konkretnej osoby. art. 30 ust. 2 pkt 1 u.o.ś.r. w zw. z art. 17 ust. 4 u.o.ś.r. poprzez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie z uwagi na bezpodstawne przyjęcie, że śmierć podopiecznego w trakcie miesiąca kalendarzowego, za który zostało przed datą śmierci wypłacone świadczenie pielęgnacyjne, uprawnia organ do uznania za nienależnie pobrane świadczenie i żądania od świadczeniobiorcy zwrotu za okres: po śmierci do ostatniego dnia danego miesiąca kalendarzowego oraz określenia kwoty wysokości świadczenia do zwrotu w oparciu o tryb określony w art. 17 ust. 4 u.o.ś.r., a przez to wadliwe uznanie, że w takiej sytuacji doszło do nienależnego pobrania świadczeń rodzinnych.

Wskazując na powyższe Rzecznik wniósł o: - uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Ł. z dnia 3 lutego 2022 r., - uchylenie w całości decyzji Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Ł. z dnia 22 września 2021 r., - uchylenie w całości decyzji wydanej z upoważnienia Prezydenta Miasta Ł. przez podinspektora w Centrum Świadczeń Socjalnych w Ł. z dnia 26 sierpnia 2021 r.

Naczelny Sąd Administracyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg kasacyjnych:

VII.6060.10.2021 z 12 lutego 2021 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w sprawie bezczynności Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Skarga kasacyjna uwzględniona (wyrok z 13 maja 2022 r., sygn. akt: III OSK 4600/21).

Naczelny Sąd Administracyjny uchylił zaskarżony wyrok w zakresie punktu trzeciego w części oddalającej skargi na bezczynność Ministra Spraw Zagranicznych w przedmiocie rozpoznania punktu 7 wniosku P. H. z dnia 15 września 2019 r. i przekazał sprawę w tym zakresie do ponownego rozpoznania Wojewódzkiemu Sądowi Administracyjnemu w W. NSA orzekł, iż trafny okazał się zarzut niewłaściwego zastosowania wskazanych w skardze kasacyjnej przepisów prawa materialnego będącego następstwem wadliwej wykładni tych przepisów, co jednocześnie czyniło trafnym zarzut naruszenia przepisów postępowania pomimo wadliwości jego konstrukcji.

VII.6060.18.2021 z 24 marca 2021 r. - skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego oddalającej skargę na beczynność Prokuratora Krajowego w przedmiocie rozpoznania wniosku o udostępnienie informacji publicznej.

Skarga kasacyjna oddalona (wyrok z 22 czerwca 2022 r., sygn. akt III OSK 4774/21).

Naczelny Sąd Administracji orzekł, iż skargi kasacyjne (RPO i skarżącego) nie zawierają usprawiedliwionych podstaw. Istota obu skarg kasacyjnych bez względu na różnice w treści podniesionych zarzutów naruszenia prawa materialnego (zarzut naruszenia prawa formalnego ma charakter wtórny | względem zarzutu naruszenia prawa materialnego) sprowadza się w gruncie rzeczy do przyjęcia tezy, iż treść i postać skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Krajowego do Sądu Najwyższego stanowi informację publiczną, która winna zostać udostępniona w trybie u.d.i.p. Tymczasem zgodzić się należy ze stanowiskiem Sądu pierwszej instancji, iż przedmiotem wniosku skarżącego nie była informacja publiczna, co czyni zarzuty oparte na podstawie wynikającej z art. 174 pkt 1 p.p.s.a. w obu skargach za pozbawione podstaw. Zarzutu naruszenia przepisów postępowania podniesiony w skardze kasacyjnej przez Rzecznika Praw Obywatelskiego został sformułowany w taki sposób, iż tylko ustalenie, iż wniosek dotyczył informacji publicznej, stanowiłoby podstawę do stwierdzenia beczynności organu. Bezzasadność zarzutów naruszenia prawa materialnego, czyni go tym samym nieuzasadnionym.

Postępowanie administracyjne z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

V.7204.117.2020 z 7 kwietnia 2022 r. – odwołanie od decyzji Marszałka Województwa umarzającej postępowanie w sprawie cofnięcia bez odszkodowania pozwolenia zintegrowanego na prowadzenie składowiska odpadów.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarżył w całości decyzję Marszałka Województwa z 22 marca 2022 r., umarzającą postępowanie w sprawie cofnięcia bez odszkodowania pozwolenia zintegrowanego Marszałka Województwa z dnia 27 września 2019 r., udzielonego Przedsiębiorstwu Użyteczności Publicznej na prowadzenie instalacji - składowisko odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne.

Zaskarżonej decyzji RPO zarzucił, że została wydana z naruszeniem art. 7 i art. 77 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego i wniósł o jej uchylenie w całości oraz przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi pierwszej instancji.

W ocenie Rzecznika rozstrzygnięcie w przedmiocie umorzenia postępowania w niniejszej sprawie jest przedwczesne. Podkreślić trzeba, że podstawą wszczęcia postępowania w niniejszej sprawie były wyniki kontroli przeprowadzonych przez jednostkę Inspekcji Ochrony Środowiska, tj. wyspecjalizowaną państwową służbę, powołaną do kontroli przestrzegania przepisów o ochronie środowiska oraz badania i oceny stanu środowiska (art. 1 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska). Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi z kolei od 23 listopada 2021 r. kolejną kontrolę podmiotu, którego dotyczy niniejsze postępowanie. Jej zakończenie, poprzez podpisanie protokołu kontroli planowane jest na 8 kwietnia 2022 r. Jednocześnie, zgodnie z uzyskaną przez Rzecznika informacją, kontrola ta wykazała po raz kolejny naruszenia warunków pozwolenia zintegrowanego.

Zdaniem RPO, wobec sprzeczności ustaleń faktycznych będących podstawą wydania zaskarżonej decyzji oraz wniosków wynikających z kończącej się 8 kwietnia br. kontroli Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, zachodzi konieczność weryfikacji rzeczywistego sposobu gospodarowania odpadami przez podmiot, którego dotyczy postępowanie.

XI.541.7.2022 z 15 czerwca 2022 r. – wniosek do Komendanta Placówki Straży Granicznej o wszczęcie postępowania administracyjnego o udzielenie cudzoziemcowi zgody na pobyt w Polsce ze względów humanitarnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich podjął postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej udzielenia zgody na pobyt humanitarny obywatelowi Mongolii, Panu B. U. Z uzyskanych informacji wynika, że Pan B. U. przybył do Polski w roku 2001, jako trzynastolatek, i od tamtej pory nieprzerwanie przebywa na terytorium RP. Cudzoziemiec ukończył w tym czasie polską szkołę podstawową, gimnazjum, a następnie liceum i rozpoczął studia. Jego więzi z Mongolią miały ulec osłabieniu. Z przekazanych mi informacji wynika też, że Pan B. U. zintegrował się ze społecznością polską. Co więcej, cudzoziemiec obecnie lepiej posługuje się językiem polskim, niż mongolskim.

Do 2011 lub 2012 roku pobyt Pana B. U. w Polsce miał być uregulowany, natomiast od tego czasu prawdopodobnie przebywa on na terytorium RP bez ważnego dokumentu uprawniającego go do pobytu w naszym kraju. Biorąc jednak pod uwagę opisane powyżej okoliczności, zwłaszcza silne związki cudzoziemca z Polską, istnieje realne ryzyko, że ewentualne zobowiązanie go do powrotu do kraju pochodzenia wiązałoby się z naruszeniem jego prawa do życia prywatnego w rozumieniu art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej: „EKPC”), co z kolei powinno uzasadniać udzielenie Panu B. U. zgody na pobyt ze względów humanitarnych na podstawie art. 348 pkt 2 ustawy o cudzoziemcach (dalej: „u.o.c.”).

Mając powyższe na uwadze, Rzecznik zwrócił się do Komendanta z prośbą o udzielenie informacji, czy w stosunku do ww. cudzoziemca toczy się lub kiedykolwiek toczyło postępowanie administracyjne w przedmiocie zobowiązania do powrotu do kraju pochodzenia, w którym badana byłaby możliwość udzielenia cudzoziemcowi zgody na pobyt w Polsce ze względów humanitarnych. Jeśli zaś takie postępowanie nie zostało do tej pory wszczęte, nie przesądzając o tym, czy cudzoziemiec spełnia przesłanki do udzielania mu ww. zgody, RPO wnosi o wszczęcie z urzędu postępowania administracyjnego umożliwiającego zbadanie wystąpienia po stronie cudzoziemca przesłanek uzasadniających udzielenie mu zgody na pobyt w Polsce ze względów humanitarnych.

XI.542.10.2022 z 27 czerwca 2022 r. – wniosek do Komendanta Straży Granicznej o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt stały ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o wszczęcie, na podstawie art. 356 ust. 2 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach (dalej: „u.o.c.”), postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia Pani A. Z., Panu M. Z., A. Z. oraz A. K. Z. zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

RPO, działając na podstawie art. 12 pkt 1 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, prowadzi postępowanie wyjaśniające w sprawie dotyczącej zobowiązania cudzoziemców do powrotu do kraju pochodzenia. Po zbadaniu sprawy Rzecznik doszedł do przekonania, że ze względu na nowe okoliczności, które wyszły na jaw bądź zaistniały po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu cudzoziemców do powrotu, konieczne jest ponowne zbadanie przez uprawniony do tego organ, czy zachodzą przesłanki do udzielenia cudzoziemcom zgody na pobyt humanitarny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Przepisy powszechnie obowiązującego prawa wprowadzają obowiązek uwzględnienia okoliczności, które wyszły na jaw lub zaistniały po wydaniu ostatecznej decyzji o zobowiązaniu cudzoziemców do powrotu. Organ zobowiązany jest do dokonania oceny, czy okoliczności te powodują konieczność udzielenia cudzoziemcom zgody na pobyt ze względów humanitarnych.

XI.543.46.2022 z 27 czerwca 2022 r. – wniosek do Komendanta Straży Granicznej o wszczęcie postępowania administracyjnego w sprawie udzielenia zgody na pobyt ze względów humanitarnych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rzecznik Praw Obywatelskich, działając na podstawie art. 14 pkt 6 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich, zdecydował się wystąpić z wnioskiem o wszczęcie przez Komendanta Placówki Straży Granicznej postępowania administracyjnego w przedmiocie udzielenia zgody na pobyt w Polsce ze względów humanitarnych.

Z perspektywy wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich nie ma znaczenia merytoryczne uzasadnienie wcześniejszych rozstrzygnięć. Wart uwzględnienia jest natomiast fakt, że od wydania decyzji orzekających o zobowiązaniu cudzoziemców do powrotu, rozstrzygających również sprawę w zakresie spełniania przez cudzoziemców przesłanek do udzielenia zgody na pobyt w Polsce ze względów humanitarnych, minęło prawie 5 lat. Stąd też, w ocenie Rzecznika, konieczne jest zbadanie przez właściwy w tej sprawie organ, czy wobec rodziny nie wystąpiły nowe okoliczności, które obecnie uniemożliwiłyby wykonanie decyzji zobowiązującej cudzoziemców do powrotu, zwłaszcza w kontekście ochrony prawa cudzoziemców do życia rodzinnego i prywatnego.

Organem właściwym do wszczęcia z urzędu postępowania w przedmiocie udzielenia zgody na pobyt humanitarny w przypadku, gdy okoliczności uzasadniające taką zgodę wyszły na jaw po wydaniu ostatecznej decyzji w sprawie zobowiązania do powrotu, jest Komendant Placówki Straży Granicznej, który wydał decyzję o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu.

Organy administracji wydały następujące decyzje w sprawach z wniosku Rzecznika

VI. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

1. W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierował następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

II.561.1.2022 z 29 czerwca 2022 r. – wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności art. 4 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy z Konstytucją.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi od osób, które w wyniku wejścia w życie znowelizowanych przepisów regulujących materię prawa wybieralności utraciły z mocy samego prawa zajmowane w dniu wejścia w życie tych przepisów stanowisko wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

W wyniku dokonanej nowelizacji art. 11 § 2 pkt 1 Kodeksu wyborczego otrzymał nowe brzmienie. Według niego, nie ma prawa wybieralności w wyborach osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe, z tym że w przypadku wyborów, o których mowa w § 1 pkt 6 (a więc wyborów wójta, burmistrza, prezydenta miasta), skazana prawomocnym wyrokiem sądu za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe.

Rzecznik zauważył, że w powyższym zakresie dotyczącym wyborów wójta (burmistrza, prezydenta miasta) dokonana zmiana poszerzyła przesłankę utraty biernego prawa wyborczego. Utratę biernego prawa wyborczego powoduje nie tylko, tak jak dotychczas, skazanie na karę pozbawienia wolności, ale także każde prawomocne skazanie (np. na karę grzywny) za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe. Zgodnie z art. 492 § 1 pkt 4 Kodeksu wyborczego wygaśnięcie mandatu wójta następuje wskutek utraty prawa wybieralności.

W związku z tym, w stosunku do osób pełniących funkcję wójta, burmistrza lub prezydenta w dniu wejścia w życie nowelizacji ustawodawca postanowił, że utracą one prawo wybieralności także wówczas, gdy czyn został popełniony przed datą wejścia w życie ustawy, lecz prawomocne skazanie na karę inną niż kara pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe nastąpiło po tej dacie.

Rozwiązanie wiążące utratę prawa wybieralności z datą wydania prawomocnego wyroku skazującego, a więc z przesłanką, która jest zależna przede wszystkim od sprawności funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, a nie z datą popełnienia czynu zabronionego, nasuwa istotne zastrzeżenia natury konstytucyjnej. Może ono prowadzić do sytuacji, w której

bezpośrednim wynikiem naruszenia prawa strony postępowania do rozpatrzenia jej sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki będzie pozbawienie jej także prawa wybieralności. Pojawia się uzasadniona wątpliwość, czy zróżnicowanie sytuacji prawnej osób zajmujących w dniu wejścia w życie nowelizacji Kodeksu wyborczego stanowisko wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w zakresie prawa wybieralności poprzez odwołanie się do skazania prawomocnym wyrokiem przed dniem wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 2019 r., nie narusza zasady równości wobec prawa (art. 32 ust. 1 Konstytucji). Osoby, które w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 31 stycznia 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy pełniły funkcję wójta, burmistrza lub prezydenta miasta, zostaną potraktowane przez ustawodawcę odmiennie w zakresie prawa wybieralności, w zależności od tego, czy wyrok skazujący uprawomocnił się przed wejściem w życie nowelizacji czy też do jego uprawomocnienia się doszło w terminie późniejszym.

W ocenie RPO analiza treści art. 4 ustawy z dnia 31 stycznia 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy prowadzi do wniosku, że wspólną cechą istotną charakteryzującą się osoby, które pełniły funkcję wójta (burmistrza, prezydenta miasta) i popełniły przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe przed dniem wejścia w życie tej ustawy i za to zostały skazane na inną karę niż kara pozbawienia wolności. Odmiennie potraktowanie przez ustawodawcę osób należących do tej kategorii podmiotów prowadzi do naruszenia nakazu równego traktowania i zdaniem Rzecznika nie znajduje uzasadnienia, uczynione bowiem zostało w sposób arbitralny, na podstawie dowolnie ustalonego kryterium w postaci daty skazania prawomocnym wyrokiem.

Rzecznik zauważył, że art. 4 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy wprowadza zróżnicowanie sytuacji prawnej osób pełniących funkcję wójta (burmistrza, prezydenta miasta) na podstawie arbitralnego kryterium daty skazania prawomocnym wyrokiem. Zastosowanie tego kryterium może zaś prowadzić do tego, że obywatele polscy, którzy popełnili w tej samej dacie czyn zabroniony i zostali skazani za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe na karę główną inną niż kara pozbawienia wolności, w zależności od sprawności działania wymiaru sprawiedliwości, zostaną pozbawieni sprawowanej funkcji wójta (burmistrza, prezydenta miasta), bądź też w dalszym ciągu będą mieli możliwość pełnienia tej funkcji. Zróżnicowanie nie ma w związku z tym charakteru racjonalnie uzasadnionego, lecz nosi cechę przypadkowości. Prowadzi ono też w efekcie do tego, że w stosunku do pierwszej kategorii wyżej wymienionych podmiotów skazanych prawomocnie na inną karę niż kara pozbawienia wolności, jest z o wiele większym natężeniem realizowana funkcja represyjna i prewencyjna

polegająca na pozbawieniu stanowiska wójta (burmistrza, prezydenta miasta), niż w stosunku do drugiej grupy podmiotów.

Wprowadzone art. 4 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy różnicowanie nie znajduje uzasadnienia w zasadzie sprawiedliwości społecznej. Nie zasługuje bowiem na akceptację sytuacja, w której osoby popełniające w tym samym czasie przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe są odmiennie traktowane w zakresie prawa do dalszego zajmowania stanowiska wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

W przypadku osób, które w dacie wydania prawomocnego wyroku skazującego nie zajmowały stanowiska wójta (burmistrza, prezydenta miasta) utrata prawa wybieralności pełni obok funkcji represyjnej funkcję prewencyjną, to w przypadku osób zajmujących te stanowiska we wskazanej dacie na pierwszy plan wysuwa się funkcja represyjna. Z chwilą wydania prawomocnego wyroku skazującego dochodzi bowiem do pozbawienia tych osób dotychczas zajmowanego stanowiska, a w konsekwencji także do pozbawienia ich dotychczasowego źródła utrzymania.

Rzecznik stwierdził ponadto, że reguła intertemporalna zawarta w art. 4 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks wyborczy prowadzi do przełamania gwarancji ochronnych wynikających z konstytucyjnej zasady nulla poena sine lege, ponieważ wprowadza karę nieprzewidzianą przez ustawę w czasie popełnienia przestępstwa w przypadku prawomocnego skazania na inną karę niż kara pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe. Zdaniem Rzecznika nie ma przy tym znaczenia, że w tym przypadku ów środek prawny nie jest orzekany przez sąd, lecz skutek prawny w postaci utraty stanowiska wójta (burmistrza, prezydenta miasta) następuje z mocy samego prawa. Art. 42 ust. 1 zd. 1 Konstytucji jest bowiem przede wszystkim adresowany do ustawodawcy i zakazuje mu stanowienia prawa, które wprowadza odpowiedzialność karną pod groźbą kary nieprzewidzianej w czasie popełnienia czynu zabronionego.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

2. Rzecznik Praw Obywatelskich przystąpił do postępowań przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie następujących wniosków:

VII.561.6.2022 z 24 maja 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie wniosku grupy posłów dotyczącego zgodności z Konstytucją regulacji odnośnie przynależności do

izby adwokackiej lub izby radców prawnych na podstawie kryterium miejsca położenia siedziby zawodowej lub miejsca zamieszkania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniu i wniósł o umorzenie postępowania w niniejszej sprawie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK z uwagi na niedopuszczalność wydania wyroku. Przedmiotem wniosku jest zgodność z Konstytucją regulacji dotyczących przynależności do izby adwokackiej lub izby radców prawnych na podstawie kryterium miejsca położenia siedziby zawodowej lub miejsca zamieszkania.

Problematyka poruszona we wniosku pozostaje w związku z prawem do skutecznej pomocy prawnej ze strony niezależnego prawnika w postępowaniach sądowych i pozasądowych, a zatem wiąże się z prawem do sądu (art. 45 ust. 1) oraz prawem do obrony (art. 42 ust. 2). Rolą samorządów zawodów zaufania publicznego, takich jak radcowie prawni i adwokaci, jest zapewnienie pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu przez przedstawicieli tych profesji, zagwarantowanie wysokiego poziomu usług prawnych, świadczonych przez osoby odpowiednio przygotowane do wykonywania zawodu, a także cechujących się nienaganną postawą moralną. Ograniczenie w jakikolwiek sposób możliwości skorzystania przez obywateli z zagwarantowanych im na mocy Konstytucji podstawowych wolności i praw musi być dokonywane jedynie wyjątkowo. Te zagadnienia uzasadniają udział Rzecznika w postępowaniu.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

3. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

IV.511.188.2022 z 27 kwietnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zbadania zgodności przepisu tarczy antycovidowej z Konstytucją.

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w przedmiotowym postępowaniu i wniósł o stwierdzenie, że: art. 15zszs1 pkt 2 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, w brzmieniu obowiązującym od dnia 16 maja 2020 r. do dnia 3 lipca 2021 r., jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 oraz z art. 45 ust. 2 Konstytucji.

Uzasadnienie stanowiska Rzecznik przedstawi w terminie późniejszym.

III.7064.82.2022 z 17 maja 2022 r. – stanowisko w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej niezgodności z Konstytucją przepisów ustawy o świadczeniach rodzinnych, do którego Rzecznik zgłosił udział 21 marca 2022 r.

Przedstawiona skarga konstytucyjna dotyczy zbadania zgodności art. 17 ust. 1 ustawy w zakresie, w jakim uzależnia prawo do świadczenia pielęgnacyjnego od przesłanki w postaci rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, rozumianej w ten sposób, iż osoba sprawująca opiekę, o której mowa w art. 17 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, nie tracąc prawa do świadczenia pielęgnacyjnego, nie może podjąć zatrudnienia, ani pracy zarobkowej w jakimkolwiek zakresie, niezależnie od wymiaru czasowego, ani wymiaru dochodowego z art. 65 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik Praw Obywatelskich - precyzując wzorzec konstytucyjny wskazany przez skarżącego - zarzuca zaskarżonemu skargą konstytucyjną przepisowi, że w zakresie, w jakim uzależnia prawo do świadczenia pielęgnacyjnego od rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, iż jest on niezgodny z art. 69, art. 71 ust. 1 zdanie drugie w zw. z art. 65 ust. 1 Konstytucji.

Rzecznik przypomniał, że w myśl art. 69 Konstytucji władze publiczne udzielają osobom niepełnosprawnym, zgodnie z ustawą, pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej. Wynika z niego obowiązek podejmowania przez władze publiczne działań mających na celu udzielanie osobom niepełnosprawnym pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej. Jednocześnie na ustawodawcy ciąży obowiązek stworzenia odpowiednich podstaw prawnych dla tego typu działań, którego beneficjentami są osoby niepełnosprawne. Udzielana przez państwo pomoc powinna umożliwić osobom niepełnosprawnym prowadzenie życia w społeczeństwie, a więc ochraniać przed sytuacjami społecznego wykluczenia. Z tego względu rozumienie art. 69 Konstytucji trzeba rozpatrywać na tle szerszego kontekstu konstytucyjnego, wymagającego uwzględnienia nakazu poszanowania godności człowieka (art. 30), jak i zakazu dyskryminacji (art. 32), a także klauzuli demokratycznego państwa prawnego (art. 2).

Z kolei zasadniczym celem świadczenia pielęgnacyjnego jest „częściowe pokrycie wydatków ponoszonych przez rodzinę w związku z koniecznością zapewnienia opieki i pielęgnacji niepełnosprawnemu dziecku lub niepełnosprawnej osobie dorosłej”. Podmiotem prawa do tego świadczenia jest osoba rezygnująca z zatrudnienia - w celu sprawowania osobistej opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny. Należy ona zatem do kategorii wiekowej osób zdolnych do pracy (od 18 do 60/65 lat), pozbawionych możliwości realizacji potrzeby pracy (aktywności zawodowej i zarobkowej) z powodu konieczności sprawowania opieki nad niepełnosprawnym

członkiem rodziny. Świadczenie pielęgnacyjne ma zatem częściowo rekompensować utracony zarobek.

Rzecznik wskazał, że konstrukcja świadczenia pielęgnacyjnego, oparta na ryzyku niemożności świadczenia pracy z powodu konieczności sprawowania opieki i pielęgnacji nad osobą zależną, nie może być uznana za dopełnienie obowiązku stworzenia rozwiązania wystarczającego w świetle wymogów wynikających z tego standardu konstytucyjnego. Podstawowe znaczenie dla zaspokojenia potrzeb osób niesamodzielnych ma opieka sprawowana przez opiekuna oraz związane z nią ewentualne uprawnienia do świadczenia pieniężnego z tytułu niemożności wykonywania pracy zarobkowej z powodu konieczności sprawowania opieki. Formalnie mamy zatem do czynienia z ochroną opiekuna na wypadek ryzyka braku możliwości podejmowania aktywności zawodowej, a nie z ochroną osoby niepełnosprawnej z tytułu ryzyka niesamodzielności. Uniemożliwia to ukształtowanie efektywnego systemu pomocy osobom niepełnosprawnym opartego o kryterium potrzeb. Tymczasem to kryterium potrzeb, oparte na kategorii prawnej niesamodzielności, powinno stanowić podstawę uzyskania dostępu do świadczeń.

Prowadzi to do sytuacji, w ramach której w skrajnych przypadkach z jednakowego wsparcia korzystają opiekunowie osób wymagających całodobowej opieki i pielęgnacji oraz opiekunowie osób, które wymagają jedynie zwiększonego wsparcia (np. w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego, podania posiłku - dotyczy osób w starszym wieku) lub pieczy (dotyczy to np. dzieci korzystających z różnych form edukacji, edukacji zintegrowanej itp.).

W świetle powyższego RPO stwierdził, że art. 17 ust. 1 ustawy w zakresie, w jakim uzależnia prawo do świadczenia pielęgnacyjnego od rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej jest niezgodny z art. 69 Konstytucji.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie skarg konstytucyjnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII.511.63.2019 z 22 listopada 2019 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej w zakresie zgodności z Konstytucją przepisów Prawa o adwokaturze.

Stanowisko uwzględnione (wyrok z 7 czerwca 2022 r., sygn. akt S K 68/19).

Trybunał Konstytucyjny zgodził się ze stanowiskiem prezentowanym przez RPO, iż bez wątplenia czynności wykonywane w ramach zatrudnienia w Prokuraturii Generalnej (zwłaszcza po 2005 r.) odpowiadają

merytorycznie czynnościom wykonywanym w kancelarii radcy prawnego, czy adwokata. Skoro zatem w Prokuraturii Generalnej zatrudnione są osoby, które wykonują czynności związane ze świadczeniem pomocy prawnej, a nie są radcami tejże Prokuraturii, to trudno uznać, że wykonywane przez nie czynności nie są tożsame z czynnościami podmiotów zatrudnionych w kancelariach radcowskich lub adwokackich. Prokuratura Generalna również świadczy profesjonalne usługi prawne, tyle że dla Skarbu Państwa. Wobec wyodrębnienia w Prokuraturii Generalnej kręgu osób innych niż radcowie, upoważnionych do sporządzania projektów pism procesowych, brania udziału w postępowaniach sądowych i w międzynarodowych arbitrażach oraz legitymujących się odpowiednią wiedzą wykształceniem prawniczym, brak jest konstytucyjnego uzasadnienia dla odmowy przyznania tym osobom takich samych uprawnień jak podmiotom wymienionym w art. 66 ust. 1 pkt 5 lit b p.a. - tym bardziej, że podmioty te cechuje znaczne podobieństwo. Osoby te zdobywały doświadczenie prawnicze pod opieką radców Prokuraturii Generalnej, a zatem brak jest przesłanek, które pozwalałyby na uznanie tych osób za niespełniające szczególnych wymogów, jakie ustawodawca powiązał ze statusem osób, które mogą ubiegać się o wpis na listę adwokatów bez wcześniejszego odbycia aplikacji adwokackiej i bez zdania egzaminu adwokackiego.

Trybunał Konstytucyjny podziela zarzut skarżącej (poparty przez Rzecznika Praw Obywatelskich), że przepis lit. b punkcie 5 ust. 1 art. 66 p.a. jest niespójny z pozostałymi elementami tego artykułu, a przez to sprzeczny z wynikającą z art. 65 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji zasadą równego dostępu do zawodu (z« *casu*: adwokata). Kwestionowana regulacja - poprzez pominięcie określonej grupy zawodowej - stanowi niewytłumaczalny wyłom w zasadzie dopuszczenia do wykonywania zawodu adwokata w odniesieniu do osób, które legitymują się wysokim poziomem teoretycznej wiedzy prawniczej oraz odpowiednim doświadczeniem praktycznym w zakresie stosowania prawa materialnego oraz procesowego.

W związku z wyżej opisanym wyrokiem Trybunał postanowił: na podstawie art. 35 ust. 1 ustawy o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym zasygnalizować Sejmowi RP konieczność uzupełnienia: a) art. 66 ust. 1 pkt 5 ustawy - Prawo o adwokaturze, b) art. 25 ust. 1 pkt 5 ustawy o radcach prawnych - o przesłankę wykonywania obowiązków asystenta radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (do 31 grudnia 2016 r. - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa).

II.5150.3.2020 z 26 czerwca 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności przepisów Kodeksu postępowania karnego z Konstytucją.

Skarga uwzględniona (wyrok z 27 kwietnia 2022 r., sygn. akt SK 53/20).

Trybunał Konstytucyjny, po rozpoznaniu skargi konstytucyjnej, orzekł, iż artykuł 85 § 2 w związku z art. 85 § 3 ustawy - Kodeks postępowania karnego, w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie prezesa sądu, w którym stwierdza się, że interesy kilku podejrzanych, reprezentowanych przez tego samego obrońcę, nie pozostają w sprzeczności, są niezgodne z art. 42 ust. 2 w związku z art. 78 i art. 32 ust. 1 Konstytucji.

TK stwierdził, że zarówno rozstrzygnięcie sądu o wystąpieniu sprzeczności interesów jak i stwierdzające jej brak – ingerują w sferę realizacji prawa podejrzanego do obrony.

Ustawodawca, ograniczając możliwość zaskarżenia rozstrzygnięcia w przedmiocie sprzeczności interesów tylko do sytuacji, w której prezes sądu rozstrzygnął o istnieniu takiej kolizji, wprowadził zróżnicowanie, które nie ma wystarczającego konstytucyjnego uzasadnienia.

Trybunał uznał, że brak możliwości zaskarżenia takiego rozstrzygnięcia prezesa sądu może prowadzić do naruszenia konstytucyjnego prawa podejrzanego do obrony, a także – ze względu na konsekwencje prowadzenia obrony w sytuacji kolizyjnej – wpływać na rzetelność procesu karnego.

Ze względu na zakres zaskarżenia i charakter kontroli konstytucyjności TK orzekł tylko o możliwości zaskarżenia rozstrzygnięcia prezesa sądu o sprzeczności interesów podejrzanych reprezentowanych przez tego samego obrońcę. Dostrzegł jednocześnie, że podobny problem konstytucyjny wiąże się z brakiem zaskarżalności orzeczenia sądu stwierdzającego, że interesy kilku oskarżonych, reprezentowanych przez tego samego obrońcę, nie pozostają w sprzeczności.

Trybunał wskazał wreszcie, że ustawodawca powinien podjąć działania zmierzające do spójnego i zgodnego ze standardem konstytucyjnym uregulowania środków zaskarżenia w odniesieniu do wszystkich rozstrzygnięć w przedmiocie kolizji interesów – zarówno podejrzanych, jak i oskarżonych.

II.5150.4.2020 z 26 czerwca 2020 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej dotyczącej zgodności przepisów Kodeksu postępowania karnego z Konstytucją.

Umorzenie postępowania (wyrok z 23 czerwca 2022 r., sygn. akt SK 52/20).

Trybunał Konstytucyjny dokonał już oceny konstytucyjności zakwestionowanej przez skarżącego normy w identycznym zakresie, jak wskazane jest to w skardze (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 kwietnia

2022 r., sygn. SK 53/20). W tej sytuacji TK stwierdził, że ponowne rozpatrzenie sprawy konstytucyjności zaskarżonej normy naruszałoby zasadę ne bis in idem. Uzasadnia to umorzenie postępowania w sprawie na podstawie art. 59 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p. TK ze względu na zbędność wydania wyroku. Konieczność wynika stąd, że w ww. wyroku Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż „Artykuł 85 § 2 w związku z art. 85 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości wniesienia zażalenia na zarządzenie prezesa sądu, w którym stwierdza się, że interesy kilku podejrzanych, reprezentowanych przez tego samego obrońcę, nie pozostają w sprzeczności, są niezgodne z art. art. 42 ust. 2 w związku z art. 78 i art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”.

4. Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił udział w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie pytań prawnych:

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie pytań prawnych, do których przystąpił Rzecznik Praw Obywatelskich:

VII. Wystąpienia legislacyjne

XI.543.104.2022 z 12 kwietnia 2022 r. – wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie nowelizacji specustawy o pomocy dla uchodźców z Ukrainy.

W związku z przekazaniem do rozpatrzenia przez Senat RP uchwalonej przez Sejm w dniu 8 kwietnia 2022 r. ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawił Marszałkowi Senatu swoje uwagi.

Rzecznik wskazał m.in. na art. 12a, który ma umożliwić dalsze tymczasowe kwaterowanie cudzoziemców w obiektach innych niż budynki przeznaczone do zamieszkania zbiorowego, a zatem w obiektach, które nie spełniają warunków określonych w przepisach techniczno-budowlanych, przeciwpożarowych oraz higieniczno-sanitarnych. W ocenie RPO, o ile dopuszczenie możliwości kwaterowania cudzoziemców również w obiektach innych niż budynki zbiorowego zamieszkania, jest w obecnych warunkach koniecznością, to sam przepis zdaje się wymagać korekty. Nie zabezpiecza on bowiem w wystarczającym stopniu przed takimi warunkami, które mogą stanowić realne zagrożenie dla życia, zdrowia i bezpieczeństwa cudzoziemców.

Inną zmianą kwestionowaną przez RPO jest wprowadzenie możliwości umieszczenia pouczenia cudzoziemca - korzystającego z ochrony czasowej o trybie i zasadach postępowania związanego z ochroną czasową oraz o jego prawach i obowiązkach - na stronie Urzędu ds. Cudzoziemców w postaci elektronicznej. Wskazane byłoby raczej wysyłanie pouczenia pisemnego utrwalonego w postaci elektronicznej pod wskazany przez cudzoziemca adres poczty elektronicznej lub też wskazanie adresu strony internetowej, na której znajduje się takie pouczenie. Cudzoziemiec powinien móc wyrazić zgodę na to, aby zostać pouczonym w jednej z takich form.

Kolejnym problemem zauważonym przez RPO jest zawieszenie i nierozpoczynanie - w okresie do 31 grudnia 2022 r. - biegu terminów na załatwienie spraw co do udzielenia, zmiany lub cofnięcia cudzoziemcom poszczególnych zezwoleń pobytowych. Przepis ten pozbawia cudzoziemców prawa do skutecznego skorzystania z instytucji ponaglenia na przewlekłość lub bezczynność organu. Ponadto, nie odnosi się on tylko do spraw związanych z migracjami wojennymi z Ukrainy lecz dotyczy wszystkich cudzoziemców. W ocenie RPO zasadna byłaby próba rozwiązania problemu przewlekłości poprzez wzmocnienie kadrowe i finansowe urzędów odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań legalizacyjnych, a nie poprzez pozbawienie cudzoziemców możliwości zareagowania na taką sytuację.

Inną kwestią, do której odniósł się Rzecznik jest możliwość tymczasowego powierzenia przez sąd opiekuńczy pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub rodzinnego domu dziecka wobec dziecka z Ukrainy niespokrewnionemu obywatelowi polskiemu, który nie ukończył wymaganych szkoleń. W ocenie RPO jest to zmiana niekorzystna i potencjalnie niebezpieczna z punktu widzenia ochrony praw dziecka. Nawet bowiem zawodowe rodziny zastępcze mogą mieć problem z właściwym wykonywaniem swych funkcji wobec dziecka, które mogło przeżyć traumę wojenną, stracić rodziców bądź być rozdzielonym z rodzicami, doświadczać stresu pourazowego, a dodatkowo jest oddzielone jest od opiekunów-obywateli RP barierą językową.

RPO zwrócił także uwagę na zakres przetwarzanych danych w rejestrze prowadzonym przez Komendanta Głównego Straży Granicznej, który ma zostać poszerzony o unikalny numer ewidencyjny nadany przez organ ukraiński, o ile występuje oraz o numer PESEL, o ile został nadany. Ustawa rozszerza katalog podmiotów, którym minister ds. informatyzacji udostępnia dane z rejestru obywateli Ukrainy, którym nadano numer PESEL. Taka regulacja rodzi ryzyko, że dane udostępnione szerokiemu katalogowi podmiotów mogą być przetwarzane w celach innych niż pierwotnie założono.

W związku z powyższym, Rzecznik zwrócił się do Marszałka Senatu z prośbą o rozważenie, w toku rozpatrywania przez Senat ustawy, przedstawionych uwag.

XI.022.2.2022 z 20 kwietnia 2022 r. – wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP oraz Ministra Edukacji i Nauki w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe.

Kwestia dowozu dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami do przedszkoli, szkół i innych placówek oświatowych pozostaje w zakresie zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich od wielu lat. W związku z licznymi skargami Rzecznikowi znane jest całe spektrum trudności, z jakimi mierzyli się rodzice (opiekunowie) dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami w związku z egzekwowaniem od gmin spełnienia obowiązku zapewnienia bezpłatnej opieki i transportu do szkół i placówek dla tej grupy dzieci i młodzieży, zarówno pod rządami ustawy o systemie oświaty, jak i ustawy – Prawo oświatowe.

Projektowana ustawa zakłada uproszczenie dotychczasowego algorytmu obliczania kosztów przejazdów. Stawkę za kilometr ma określać rada gminy, a nie może być ona niższa niż określona w przepisach wydanych na podstawie art. 34a ust. 2 ustawy o transporcie drogowym.

Rozważając, czy projektowane przepisy będą dla rodziców (opiekunów) korzystne, należy zauważyć, że z oceny skutków regulacji wynika, że dla większości rodziców - biorąc pod uwagę rosnące ceny paliw - zmiana powinna okazać się korzystna, z wyłączeniem użytkowników aut o bardzo wysokim zużyciu paliwa. Dlatego, mając na względzie korzyść ekonomiczną rodziców, zmianę tę należy ocenić pozytywnie. Odpowiada ona postulatowi RPO, aby kwota refundacji odpowiadała rzeczywistym ich kosztom. Niemniej proponowana regulacja nie wskazuje, jak często rada gminy powinna podejmować, a następnie zmieniać uchwałę, która określa stawkę zwrotu. Biorąc pod uwagę przyjęcie w projekcie, że stawka z rozporządzenia jest minimalną wartością stawek ustalanych przez gminy, zmiana będzie niewątpliwie korzystna. Nie da się jednak przewidzieć, jak ceny paliw będą się kształtować w przyszłości. Nie można też wykluczyć, że zmienią się przepisy rozporządzenia i wskazana tam kwota również zostanie zmodyfikowana. Wskazane byłoby zatem zobowiązanie w ustawie rady gminy do przeglądu i modyfikacji uchwały, która będzie uwzględniać ewentualne nowe wartości z rozporządzenia.

Należy też rozważyć, czy przepisy rozporządzenia – ostatni raz zmieniane w 2007 r. – odpowiadają celowi, jaki mają spełniać przepisy u.p.o., dotyczące zapewnienia przez gminy bezpłatnego transportu do placówek oświatowych dla dzieci i uczniów z niepełnosprawnościami. Jeżeli dowóz rzeczywiście miałby być bezpłatny, to algorytm, a w konsekwencji zapisy umowy między gminą a rodzicem powinny uwzględniać nie tylko koszty paliwa, ale również inne koszty, np. amortyzacji pojazdu czy dostosowania wyposażenia do szczególnych potrzeb przewożonego dziecka. W ocenie RPO rodzice powinni być uprawnieni do zwrotu także tych kosztów.

W skargach do Biura RPO wskazywano również na problem weryfikacji przedstawianej informacji o długości trasy z domu do szkoły. Weryfikacja nie jest oparta na wyraźnych kryteriach, a brak regulacji czyni niemożliwym dochodzenie różnicy w rzeczywiście poniesionych kosztach na przejazdy a przedstawionymi przez gminę wycenieniami. RPO rekomenduje zatem wprowadzenie jednolitego sposobu ustalania pokonywanych przez rodziców odległości.

XI.503.4.2016 z 11 maja 2022 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta RP w sprawie ustawowej regulacji asystencji osobistej dla osób z niepełnosprawnościami.

Rzecznik Praw Obywatelskich w pierwszej kolejności wskazał, iż dostępność usług asystenckich jest jednym z najistotniejszych aspektów procesu deinstytucjonalizacji i poszanowania prawa jednostki do niezależnego życia, zgodnie z jej autonomicznym wyborem. Z tych względów projektowane działania powinny również uwzględniać konieczność dążenia

do wprowadzenia kompleksowej i spójnej reformy systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Wdrożenie usług asystenckich wiąże się z koniecznością przeprowadzenia pilnej zmiany systemu orzecznictwa o niepełnosprawności oraz zniesienia - lub co najmniej istotnej modyfikacji - instytucji ubezwłasnowolnienia.

Zaprezentowane założenia do projektu ustawy o asystencji osobistej nie odnoszą się jednak do osób ubezwłasnowolnionych częściowo albo całkowicie, które byłyby zainteresowane skorzystaniem z usług asystenckich. W tym kontekście istnieje potrzeba przyspieszenia prac nad zniesieniem - lub co najmniej istotną modyfikacją - instytucji ubezwłasnowolnienia i zastąpienia jej systemem wspieranego podejmowania decyzji. Jednocześnie projektowane rozwiązania powinny w pełni szanować autonomię i podmiotowość wszystkich osób z niepełnosprawnościami oraz uwzględniać dodatkowe okoliczności, z jakimi mogą mierzyć się osoby ubezwłasnowolnione.

W przedstawionych założeniach do projektu ustawy o asystencji osobistej przyjęto, że do korzystania z usługi asystencji osobistej będą uprawnione osoby w wieku od 16. do 65. roku życia (przy czym osoby, które nabędą uprawnienia do korzystania z usługi asystencji osobistej przed ukończeniem 65. roku życia, będą mogły zachować prawo do usługi po ukończeniu wskazanego wieku). Rozumiejąc, że opracowanie założeń wymagało stworzenia kryteriów pozwalających na precyzyjne określenie grupy beneficjentów przyszłej ustawy, RPO wskazał, że powiązanie asystencji osobistej z wiekiem aktywności zawodowej wymaga ponownego przemyślenia. Asystencja osobista oznacza bowiem wsparcie świadczone na rzecz osoby z niepełnosprawnością, prowadzone pod jej kierownictwem przez inną osobę, której celem jest umożliwienie jej niezależnego życia. W świetle założeń Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, usługi asystenckie powinny bowiem obejmować również interakcje społeczne i kontakty z rówieśnikami, udział w życiu politycznym i publicznym oraz życiu kulturalnym, rekreacji, wypoczynku i aktywności fizycznej.

Zaprezentowane założenia do projektu ustawy nie odnoszą się do jednego z kluczowych elementów zapewnienia realizacji prawa do niezależnego życia, jakim jest instrument „budżetu osobistego”. Budżet osobisty to pakiet środków finansowych przyznawanych osobie z niepełnosprawnością potrzebującej stałego wsparcia na sfinansowanie potrzebnych usług. Środki przekazane w ramach budżetu osobistego służą realizacji tego wsparcia w postaci - przykładowo - asystencji osobistej, opieki wytchnieniowej, urządzeń i wyrobów medycznych oraz pomocy technicznych, indywidualnych środków transportu dostosowanych do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, usług zdrowotnych i innych. Decyzja przyznająca prawo do budżetu osobistego na asystencję osobistą powinna

mieć formę decyzji administracyjnej, od której powinna przysługiwać ścieżka odwoławcza. Omawiane założenia do ustawy nie uwzględniają jednak takich rozwiązań. W ocenie RPO kwestia ta wymaga dalszej analizy, a w przypadku podtrzymania aktualnej koncepcji – przedstawienia odpowiednio uargumentowanego uzasadnienia.

Ponadto, obawy Rzecznika budzi konieczność wskazania w decyzji liczby godzin tygodniowo wraz z niezbędnymi obszarami wsparcia. Należy zauważyć, że zakres wymaganego wsparcia może być różny w zależności od okresu w danym roku i zmieniających się potrzeb osoby z niepełnosprawnością. Dlatego zdaniem RPO należy poddać pod rozagę wydawanie decyzji administracyjnej, w której stwierdzano by, czy dana osoba spełnia wymogi do uzyskania wsparcia w formie usług asystenckich, zaś jego zakres i forma świadczenia byłyby ustalane w kontrakcie trójstronnym. Takie rozwiązanie gwarantuje możliwość elastycznego dostosowania udzielanego wsparcia do zmieniających się potrzeb użytkownika bez konieczności inicjowania kolejnej procedury administracyjnej.

W związku z pojawiającymi się kontrowersjami, doprecyzowania wymaga także to, czy asystentem osobistym może być członek rodziny użytkownika usługi lub osoba pozostająca z nim w faktycznym pożyciu, czy też będąca członkiem gospodarstwa domowego. W przedstawionych założeniach wykluczono ww. osoby z grona potencjalnych asystentów. Z uwagi na istniejące w systemie prawnym różne definicje członków rodziny należy wyraźnie wskazać, w jaki sposób na gruncie projektowanej ustawy jest rozumiane pojęcie „członek rodziny” i przeanalizować, czy jedna z istniejących już definicji nie będzie pomocna na kolejnych etapach prac nad ustawą o asystencji osobistej. Zasady dotyczące tego, kto może być kandydatem na asystenta powinny być sformułowane w sposób precyzyjny tak, aby nie budziły wątpliwości, zwłaszcza potencjalnych użytkowników.

Mając na uwadze powyższe, Rzecznik zwrócił się z prośbą o analizę przedstawionych uwag i ich uwzględnienie w dalszych pracach nad projektem ustawy o asystencji osobistej.

VII.510.37.2022 z 11 maja 2022 r. – wystąpienie do Sekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

W 2020 r. udostępniona została informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli, w której wskazano, że „o ile sama idea informatyzacji i automatyzacji niektórych czynności wykonywanych przez osoby orzekające oraz personel administracyjny sądów nie wzbudza w dzisiejszych czasach żadnych kontrowersji, to jednak realizacja tego procesu nasuwa wiele pytań wynikających z zasad zarządzania środkami

publicznymi". W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich także perspektywa prawa do prywatności odgrywa istotne znaczenie w zakresie tego ważnego i niewątpliwie potrzebnego procesu. W Ocenie Skutków Regulacji oraz uzasadnieniu dla projektowanych zmian brakuje szerszej analizy polegającej na odniesieniu się do wyników przywołanej powyżej kontroli. Jest to o tyle istotne, że NIK negatywnie oceniła ustanowione przez Ministra Sprawiedliwości dotychczasowe struktury organizacyjne oraz procedury zarządzania projektami informatycznymi, które nie zapewniały skutecznej i terminowej realizacji tych przedsięwzięć. Spośród bowiem czterech zbadanych projektów Najwyższa Izba Kontroli oceniła pozytywnie tylko jeden z nich i jednocześnie zwróciła uwagę na niewykorzystanie możliwości optymalizacji tego przedsięwzięcia. Dodatkowo Najwyższa Izba Kontroli zwróciła uwagę na to, że w znaczący sposób uległy pogorszeniu kluczowe wskaźniki sprawności postępowań sądowych. Ponadto, Najwyższa Izba Kontroli wskazała, iż zbadane projekty nie zostały powiązane z obowiązującym w kontrolowanym okresie, strategicznym dokumentem, określającym kierunki rozwoju wymiaru sprawiedliwości – „Strategią modernizacji przestrzeni sprawiedliwości w Polsce na lata 2014–2020”.

Dlatego, w opinii Rzecznika, zmiany projektowane przez Ministra Sprawiedliwości winny uwzględniać wyniki przywołanej kontroli, a także Ocena Skutków Regulacji winna zostać uzupełniona o szczegółowe analizy, w oparciu o które zaplanowany został taki rozwój narzędzi mających służyć skutecznej informatyzacji. Należy także postawić pytanie dotyczące stworzenia przez resort sprawiedliwości kolejnego dokumentu strategicznego dotyczącego tej materii, gdyż przywołany w raporcie obejmował lata 2014-2020.

Projektowane brzmienie dodawanego do ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych art. 175ca zakłada, że Minister Sprawiedliwości przetwarza dane, w tym dane osobowe uczestników postępowania sądowego, znajdujące się w systemach teleinformatycznych w zakresie niezbędnym dla realizacji zadań związanych z informatyzacją sądownictwa. Wątpliwości RPO budzi zakres projektowanych zmian. Można mieć bowiem wątpliwość, czy Minister Sprawiedliwości winien mieć dostęp do danych osobowych uczestników postępowań sądowych, w tym także – z uwagi na charakter postępowania sądowego – do danych szczególnych (wrażliwych).

Rzecznik zaznaczył, że realizacja zadań związanych z informatyzacją sądownictwa nie uzasadnia dostępu do danych osobowych, gdyż taki dostęp organu władzy wykonawczej do akt toczącego się postępowania sądowego jest niezgodny z Konstytucją. Powyższe zadania mogą być bowiem z powodzeniem realizowane w oparciu o dane dotyczące liczby postępowań sądowych oraz czasie, w jakim zapadają rozstrzygnięcia.

Rzecznik zwrócił się z prośbą o poinformowanie o decyzjach dotyczących rozstrzygnięcia podniesionych w niniejszym stanowisku uwag i wątpliwości.

VII.501.78.2022 z 22 czerwca 2022 r. – wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do spraw Cyberbezpieczeństwa w sprawie ustawy o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż ustawa przewiduje przygotowanie systemu teleinformatycznego (usługi online oraz mobilnej aplikacji) dla bezrobotnych obywateli Ukrainy, do którego dostęp mieliby pracodawcy. Należy zatem podkreślić, że idea stworzenia systemu, który ma służyć pomocą obywatelom Ukrainy w znalezieniu pracy zasługuje na aprobatę i uznanie, jednakże zdaniem RPO istotne jest, aby prace nad tym systemem odbywały się z jednoczesnym należytym uwzględnieniem konstytucyjnego standardu ochrony prywatności i autonomii informacyjnej jednostki, a także były zgodne z wymogami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych.

Rzecznik zauważył, że przy wprowadzaniu nowych technologii informatycznych istotna jest rola państwa w tworzeniu skutecznych mechanizmów ochrony danych osobowych. W uzasadnieniu ustawy brakuje informacji o przeprowadzonej ocenie skutków dla ochrony danych osobowych, do czego zobowiązuje wprost art. 35 ust. 3 RODO właśnie w odniesieniu do zautomatyzowanego przetwarzania, w tym profilowania, z którym mamy do czynienia w uchwalonej ustawie.

Rzecznik wielokrotnie wskazywał, że ścisła współpraca Urzędu Ochrony Danych Osobowych m.in. z Ministerstwem Cyfryzacji, w zakresie przeprowadzania oceny skutków dla ochrony danych, jest kluczowa. Koniecznym jest dołożenie starań, by prawa i obowiązki związane z korzystaniem z aplikacji były przystępnie wyjaśnione i żeby stosowne komunikaty dotarły do wszystkich zainteresowanych.

W ustawie oraz w uzasadnieniu ustawy wskazuje się, że system ma na celu stworzenie profilu pracownika, poprzez udostępnienie jego danych osobowych (wieku, płci, wykształcenia, kwalifikacji zawodowych i przebiegu zatrudnienia, a także po wyrażeniu dodatkowej zgody, imienia, nazwiska, daty urodzenia, adresu poczty elektronicznej, nr telefonu) pracodawcom przedstawiającym oferty pracy. Wątpliwości budzi tutaj zakres żądanych danych, trudno bowiem ustalić jakie konkretne dane będą przez użytkowników udostępniane, chociażby w celu wykazania kwalifikacji zawodowych (np. znajomość języka obcego). W praktyce może więc okazać

się, że bezrobotny uzyska konkretne informacje o zakresie oczekiwanych od niego informacji dopiero w trakcie przeprowadzania wobec użytkownika czynności profilowania, a źródłem tych informacji nie będą wówczas akty powszechnie obowiązującego prawa. Rzecznik wyraził wątpliwości, czy analizowane regulacje dotyczą automatycznego przetwarzania danych, o którym mowa w art. 22 ust. 1 RODO. Wówczas na administratorze danych osobowych, w tym na prawodawcy, ciążyą dodatkowe obowiązki związane z wdrożeniem właściwych środków ochrony praw, wolności i prawnie uzasadnionych interesów osoby, której dane dotyczą, czy też zagwarantowanie prawa do uzyskania interwencji ludzkiej ze strony administratora, do wyrażenia własnego stanowiska i do zakwestionowania decyzji (art. 22 ust. 2 i 3 RODO).

System przyznaje dostęp do danych szerokiemu kręgowi podmiotów – tj. pracodawcom, podmiotom świadczącym usługi związane z udostępnieniem ofert pracy, a także podmiotom świadczącym usługi pośrednictwa między pracodawcami a osobami poszukującymi pracy (art. 22 f ustawy). Rodzi to dodatkowe zagrożenie dla prywatności związane z wyciekiem danych, a także dalszym przetwarzaniem/udostępnianiem danych w innym celu niż pierwotny.

W świetle art. 47 Konstytucji nie ulega wątpliwości, że ustawodawca ma konstytucyjny obowiązek zapewnić jednostce odpowiednią ochronę sfery prywatności nie tylko przed ingerencją ze strony podmiotów publicznych, ale również przed ingerencją ze strony innych jednostek i podmiotów prywatnych. Podkreślić również należy, że na podstawie norm zawartych w art. 47 i 51 Konstytucji można zrekonstruować po stronie jednostki publiczne prawo podmiotowe, do którego najważniejszych aspektów należy zaliczyć uzasadnione konstytucyjnie oczekiwanie jednostki w kwestii zgodnej z konstytucyjnym standardem regulacji przetwarzania informacji dotyczących jednostki przez państwo, pozwalającej jej na domaganie się ochrony w razie naruszenia jej sfery prywatnej, jak i bezpośredniej realizacji przez organy władzy publicznej prawa dostępu i korekty zgromadzonych przez nie danych.

Istotna jest również okoliczność, że brak jest w ustawie regulacji dotyczących gwarancji zabezpieczenia gromadzonych danych osobowych (np. gwarancji, że dostęp do danych mają wyłącznie osoby zajmujące się kwestiami kadrowymi, czy rekrutacyjnymi), co rodzi niepokój Rzecznika z punktu widzenia poszanowania zasady integralności i poufności danych osobowych.

Aby móc skorzystać z usługi/aplikacji niezbędne jest posiadanie nr PESEL, który jest potrzebny do logowania i identyfikacji użytkownika. Tymczasem zgodnie z art. 22 ust. 3 pkt 2 f ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, przy rejestracji

w Urzędzie Pracy, nr PESEL podaje bezrobotny obywatel Ukrainy, o ile go posiada. Rzecznik zwrócił uwagę, że przyjęte rozwiązanie może stanowić ograniczenia dla innych bezrobotnych obywateli Ukrainy, nieposiadających nr PESEL, w sytuacji gdy ustawa jest dedykowana właśnie obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium Polski w związku z konfliktem zbrojnym na ich terytorium kraju. Powstaje przy tym obawa, czy system, który ma służyć rekrutacji pracowników (także przez organy państwowe, w tym przez Urząd Pracy) nie doprowadzi do wykluczenia (pozbawienia szans na znalezienie pracy) czy dyskryminacji pewnej grupy użytkowników.

VIII. Opinie i stanowiska

VII.510.38.2022 z 13 maja 2022 r. – wystąpienie do Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz projektu ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zauważył, iż opiniowane projekty ustaw stanowią nowe regulacje zastępujące obecnie obowiązującą ustawę - Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej jako: pusp). Istota zmian polega na tzw. spłaszczeniu struktury sądownictwa poprzez wprowadzenie jednolitego statusu sędziego powszechnego w miejsce obecnego podziału na sędziów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych oraz na zwiększeniu władztwa personalnego Ministra Sprawiedliwości oraz podległych mu prezesów sądów w zakresie obsadzania stanowisk administracyjnych i orzeczniczych w sądownictwie. Pierwsza propozycja mieści się w kompetencjach regulacyjnych ustawodawcy, ale z uwagi na jej rozmach powinna zostać lepiej dopracowana, aby zmiany ustrojowe nie spowodowały dezorganizacji pracy sądów i nie zaszkodziły prawu obywateli do rozpoznania ich sprawy w sposób rzetelny i bez nieuzasadnionej zwłoki, gwarantowanego przez art. 45 ust. 1 Konstytucji. Druga propozycja natomiast budzi szereg wątpliwości z punktu widzenia art. 2, 45 ust. 1 i 173 Konstytucji, art. 6 Konwencji Rady Europy o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC), art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej (KPP).

Rzecznik z aprobatą przyjął wolę bardziej równomiernego rozłożenia spraw pomiędzy sędziów w celu odciążenia sądów rejonowych. Z drugiej jednak strony likwidacja 11 sądów apelacyjnych, 46 sądów okręgowych i 318 sądów rejonowych oraz powołanie w ich miejsce 79 sądów okręgowych oraz 20 sądów regionalnych jako sądów II instancji jest przedsięwzięciem o ogromnym rozmachu, które – jeśli nie zostanie starannie dopracowane – może wywołać poważne reperkusje w sądownictwie, ze szkodą dla obywateli występujących jako strony postępowań w sprawach cywilnych i karnych.

RPO w obecnej wersji opiniowanych projektów dostrzega zarzewia potencjalnych problemów, w tym m.in.: ryzyko opóźnień wywołanych koniecznością wyznaczenia nowych sędziów sprawozdawców w wielu sprawach rozpoznawanych przez likwidowane sądy; przyznanie prezesom sądów uznaniowej kompetencji do przymusowego delegowania sędziego do pracy w oddziale sądu poza jego miejscem zamieszkania; przyznanie Ministrowi Sprawiedliwości uznaniowej kompetencji do decydowania, którzy sędziowie apelacyjni po reformie staną się sędziami regionalnymi, a którzy zostaną przeniesieni na niższe stanowisko sędziego okręgowego.

Wobec powyższego Rzecznik zaapelował o: możliwie szerokie konsultacje społeczne obu projektów, zwłaszcza z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, a także środowiskami sędziowskimi, jako mającymi największe rozeznanie w praktycznych problemach sądownictwa; dostosowanie procedur w sprawach personalnych do wymagań konstytucyjnych i międzynarodowych w celu zapewnienia odrębności sądów od władzy wykonawczej i ustawodawczej, w szczególności poprzez wykonanie wyroków Trybunału Sprawiedliwości UE i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w tej materii; uszanowanie uzasadnionych oczekiwań sędziów i referendarzy w zakresie świadczeń pracowniczych, które mają zostać w projekcie ograniczone; modyfikację przepisów przejściowych określających zasady przejścia dotychczasowych postępowań z jurysdykcji sądów rejonowych i apelacyjnych odpowiednio do sądów okręgowych i regionalnych oraz opublikowanie jeszcze na etapie procesu legislacyjnego projektów aktów wykonawczych określających nowe siedziby i obszary właściwości sądów, a także właściwe sądy do rozpoznawania spraw, w których z uwagi na zmiany ustrojowe będą musiały zostać wyznaczone nowe składy orzekające bądź przynajmniej nowy sprawozdawca; wydłużenie *vacatio legis*, która w obecnej wersji projektu, przewidującej datę wejścia w życie większości regulacji 1 stycznia 2023 r. jest zbyt krótka na przygotowanie się administracji sądowej oraz kadry orzeczniczej do tak fundamentalnej zmiany ustrojowej.

VII.510.49.2022 z 1 czerwca 2022 r. – wystąpienie do Marszałka Senatu RP w sprawie ustawy o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż opiniowana ustawa jedynie częściowo wykonuje wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej i A.K. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa i CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu oraz wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce, uznające, że orzekanie przez Izbę Dyscyplinarną Sądu Najwyższego w sprawach dyscyplinarnych i immunitetowych sędziów stanowi naruszenie prawa do niezależnego sądu „ustanowionego ustawą”, zagwarantowanego w art. 47 Karty Praw Podstawowych UE oraz w art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC). Ustawa likwiduje Izbę Dyscyplinarną jako autonomiczną i uprzywilejowaną jednostkę organizacyjną wewnątrz Sądu Najwyższego, a w jej miejsce tworzy Izbę Odpowiedzialności Zawodowej, mającą tym razem równą pozycję względem pozostałych Izb SN.

Zmiany proponowane w ustawie ograniczają się do statusu Izby Dyscyplinarnej i zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów. Ustawa

nie wykonuje wyroku TSUE w sprawie Żurek, jak również trzech wyroków ETPC w sprawach Grzęda, Dolińska-Ficek i Advance Pharma - w których wskazywano na generalną wadliwość procedury powoływania sędziów na wnioski Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa. Kwestia statusu około 2000 sędziów powszechnych, administracyjnych, asesorów i sędziów Sądu Najwyższego powołanych po 6 marca 2018 r. z inicjatywy nowej KRS, która w świetle orzecznictwa europejskiego nie daje wystarczających gwarancji niezawisłości od władzy wykonawczej i ustawodawczej, pozostaje nierozstrzygnięta.

Rzecznik podkreślił, że dla pełnego wykonania wyroków ETPC i TSUE konieczna jest interwencja ustawodawcy polegająca na zmianie zasad wyłaniania członków KRS. Wadliwość ukształtowania składu KRS jest zasadniczym problemem polskiego sądownictwa i podstawowym źródłem zarzutów formułowanych przez europejskie trybunały względem składów orzekających, obejmujących sędziów powołanych od 2018 r.

Co do kierunku zmian, RPO pozytywnie ocenił likwidację Izby Dyscyplinarnej jako autonomicznej i uprzywilejowanej jednostki organizacyjnej wewnątrz Sądu Najwyższego – wyłączonej spod nadzoru Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, posiadającej odrębną administrację sądową (biuro kadr, biuro finansowe, biuro informatyki itd.), własny budżet oraz wyższe wynagrodzenia dla sędziów. Utworzona w jej miejsce Izba Odpowiedzialności Zawodowej zachowuje natomiast równą pozycję względem pozostałych Izb, bez nieuzasadnionych przywilejów. Szczegółowe rozwiązania budzą jednak pewne wątpliwości, bo ustawa nie zawiera wystarczających gwarancji niezależności Izby Odpowiedzialności Zawodowej od władzy wykonawczej i ustawodawczej z punktu widzenia wymagań art. 6 EKPC, art. 47 KPP oraz art. 45 ust. 1 i art. 173 Konstytucji.

Rzecznik wskazał także, iż opiniowana ustawa ustanawia nowe reguły odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, nie modyfikując reguł aktualnie obowiązujących, a tym samym poważnie komplikując stan prawny, który będzie wywoływał wątpliwości interpretacyjne i pogłębiał poczucie niepewności. Po wejściu w życie opiniowanej ustawy będą istniały cztery odrębne podstawy prawne do pociągania sędziów do odpowiedzialności dyscyplinarnej za wydawane orzeczenia sądowe. To oznacza, że w tym zakresie niewykonany pozostaje wyrok Wielkiej Izby TSUE z 2021 r. uznający, że możliwość kwalifikowania treści orzeczeń sądowych jako przewinienia dyscyplinarne stanowi naruszenie art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej. Należy z całą mocą podkreślić, że – poza wyjątkowymi i rażącymi przypadkami – możliwość pociągnięcia sędziego do osobistej, w tym dyscyplinarnej, odpowiedzialności za treść wydanego orzeczenia jest

nie do pogodzenia z istotą niezależności sędziowskiej. Opiniowana ustawa ryzyka takiego nie usuwa.

Ustawa wprowadza tzw. test bezstronności sędziego, czyli szczególną procedurę wyłączenia sędziego z rozpatrzenia konkretnej sprawy z powodu niespełniania przez niego „wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu i jego postępowaniu po powołaniu”. W ocenie Rzecznika test ten skonstruowano bez należytych gwarancji dla stron postępowania oraz w sposób budzący zastrzeżenia legislacyjne, powodujący pewien zamęt pojęciowy i rodzący kolizje z innymi przepisami.

Ustawa wprowadza także dwie istotne modyfikacje co do określania właściwości miejscowej sądów dyscyplinarnych. Przewiduje bowiem, że do rozpoznania sprawy dyscyplinarnej sędziego właściwy będzie sąd dyscyplinarny, w okręgu którego pełni służbę sędzia. Jeżeli jednak sprawa dotyczy sędziego sądu apelacyjnego albo okręgowego, właściwy będzie inny sąd dyscyplinarny wyznaczony, na wniosek rzecznika dyscyplinarnego, przez Izbę Odpowiedzialności Zawodowej spośród sądów dyscyplinarnych właściwych dla obszarów apelacji sąsiadujących z obszarem apelacji, w którym znajduje się sąd, w którym pełni służbę sędzia objęty postępowaniem. To rozwiązanie budzi wątpliwości, bo z niejasnych przyczyn różnicuje właściwość w zależności od statusu sędziego - w przypadku sędziów rejonowych właściwość miejscowo jasno określa ustawa, a w przypadku sędziów apelacyjnych i okręgowych decydować będzie Izba Odpowiedzialności Zawodowej, i to nie samodzielnie, ale na wniosek rzecznika dyscyplinarnego. W ocenie RPO rodzi to zagrożenie dla sprawności postępowania, a także dla niezależności sądu wyznaczonego w takiej procedurze, ponieważ swoboda Izby będzie poważnie ograniczona stanowiskiem rzecznika dyscyplinarnego powołanego przez Ministra Sprawiedliwości.

Podsumowując, w opinii Rzecznika ustawa stanowi krok w dobrym kierunku, ale niewystarczający dla wypełnienia zobowiązań RP wynikających z art. 19 ust. 1 Traktatu o Unii Europejskiej, art. 47 Karty Praw Podstawowych oraz art. 6 Konwencji Praw Człowieka.

VII.510.48.2022 z 10 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o notariacie oraz zmianie niektórych innych ustaw.

Rzecznik Praw Obywatelskich wskazał, iż przewidziany w projekcie system nadzoru nad notariuszem wydaje się zbyt rozbudowany i może przekładać się na jego efektywność. Dodatkowo, wprowadzenie nadzoru sprawowanego przez wiele podmiotów może też spowodować niemożność wykonywania swych zadań przez poszczególne organy nadzorcze w sposób

należyty. Ponadto, obecnie szczegółowy sposób wykonywania nadzoru został określony w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 30 kwietnia 1991 r. w sprawie trybu wykonywania nadzoru nad działalnością notariuszy i organów samorządu notarialnego. Mimo przewidzianego w projekcie ustawy poszerzenia podmiotów, które będą mogły sprawować nadzór nad notariuszem, nie przedstawiono jednocześnie aktu wykonawczego, który wskazywałby w jaki sposób podmioty te mają wykonywać swoje zadania nadzorcze.

Wątpliwości konstytucyjne budzi także powoływanie przez Ministra Sprawiedliwości rzecznika dyscyplinarnego notariatu-organu samorządu notarialnego. W uzasadnieniu wskazano, że obecny system nadzoru nad notariatem okazał się niewystarczający, a wobec odmiennego od innych zawodów zaufania publicznego statusu notariusza, konieczne stało się przemodelowanie systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej. Jednocześnie nie przedstawiono konkretnych przykładów rzekomych uchybień. Zdaniem RPO wadliwe jest również przyznanie ministrowi uprawnień nadzorczych nad rzecznikiem dyscyplinarnym, zwłaszcza co do przyjmowania albo odrzucania jego sprawozdań.

Projekt ma na celu z jednej strony odciążenie sądów od rozpoznawania spraw prostych oraz bezspornych i dzięki temu przyspieszenie postępowań sądowych, z drugiej zaś - zapewnienie obywatelom szybszego dochodzenia roszczeń, bez konieczności kierowania pozwu do sądu. W opinii Rzecznika projekt zmierza de facto do odciążenia sądów przy jednoczesnym braku zapewnienia wystarczającej ochrony praw dłużnika - konsumenta. Tymczasem już obecny model postępowania nakazowego z Kodeksu postępowania cywilnego nie zapewnia skutecznej ochrony praw konsumenta, wobec czego wymaga on reformy. Wydawanie wobec konsumentów notarialnych nakazów zapłaty, obok wciąż nieprzejrzystego sądowego trybu dochodzenia roszczeń w postępowaniu nakazowym, pogłębi jedynie chaos i poczucie zagubienia konsumentów w niejasnych dla nich procedurach.

Ponadto, projekt stanowi, że na pisemny wniosek notariusz wydaje notarialny nakaz zapłaty obejmujący roszczenia w kwocie do 75 tys. zł, jeżeli zasadność dochodzonego roszczenia nie budzi wątpliwości, w szczególności, gdy dochodzone roszczenie udowodnione jest w dołączonym do wniosku: dokumencie urzędowym; zaakceptowanym przez dłużnika rachunkiem; wezwaniem dłużnika do zapłaty i pisemnym oświadczeniem dłużnika o uznaniu długu. W ocenie RPO przepis jest nieprecyzyjny, a przez użycie słowa „w szczególności” pozostawia notariuszowi zbyt duży margines oceny zasadności roszczenia objętego wnioskiem o wydanie nakazu zapłaty. Redakcja tego przepisu nie jest również spójna z uzasadnieniem projektu.

Rzecznik podkreślił również, że eksponowany w uzasadnieniu projektu nowelizacji „bufor bezpieczeństwa” w postaci utraty mocy przez notarialny nakaz zapłaty w razie skutecznego wniesienia sprzeciwu przez zobowiązanego, może okazać się niewystarczający. Dotychczasowa praktyka wydawania nakazów zapłaty przez sądy - znana RPO ze skarg kierowanych przez obywateli - pokazuje, że z różnych powodów (nierzadko niezależnych) zobowiązani nie wnoszą skutecznie sprzeciwów od nakazów zapłaty, nawet jeżeli kwestionują roszczenie co do zasady lub wysokości. Powstaje również wątpliwość, czy możliwość wydawania nakazów zapłaty przez notariuszy nie ogranicza konstytucyjnie gwarantowanego prawa do sądu, a tym samym nie obniża ochrony uczestników sporu.

Projekt nie zawiera żadnych regulacji dotyczących możliwości przywrócenia terminu do wniesienia sprzeciwu od notarialnego nakazu zapłaty. Jest to potrzebne ze względu na ochronę praw osób zobowiązanych do zapłaty. Ponadto brak jest uzasadnienia dla różnicowania uprawnień przysługujących zobowiązanym tylko dlatego, że nakaz zapłaty wobec nich wydał notariusz, a nie sąd. Narusza to konstytucyjną zasadę równości wobec prawa, z uwagi na to, że zobowiązany nakazem zapłaty wydanym przez sąd może - w razie uchybienia terminu do wniesienia sprzeciwu - ubiegać się o jego przywrócenie.

W opinii Rzecznika nowelizacja wydaje się niekompletna i wymaga uzupełnienia. W szczególności brak jest w projektowanych zmianach wyraźnego wskazania, czy notarialny nakaz zapłaty, od którego nie wniesiono sprzeciwu, ma skutki prawomocnego wyroku.

VII.510.53.2022 z 22 czerwca 2022 r. - wystąpienie do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP w sprawie projektu ustawy o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych.

Projekt ustawy zakłada uchylenie art. 15 zys1 ust. 1 pkt 4 oraz ust. 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r., tj. przepisów stanowiących, że w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich, w sprawach rozpoznawanych według przepisów k.p.c. w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego; prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawołość lub precedensowy charakter sprawy oraz wyjątku od tego przepisu stanowiącego, że wymienionych wyżej przepisów nie stosuje się do spraw

prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. - Prawo upadłościowe i ustawy z dnia 15 maja 2015 r. - Prawo restrukturyzacyjne.

Ponadto, w art. 2 projektu ustawy przewidziano, że sprawy w toku, które na podstawie art. 15 z s 1 ust. 1 pkt 4 ustawy zmienianej w art. 1, sąd rozpoznaje w składzie jednego sędziego, rozpoznawane są w tym składzie po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy, do zakończenia sprawy w danej instancji.

Co do zasady Rzecznik Praw Obywatelskich pozytywnie odnosi się do zaproponowanych zmian. Rzecznik wraz z innymi organizacjami, jeszcze przed uchwaleniem zmian wprowadzanych ustawą z dnia 28 maja 2021 r. zmieniającą z dniem 3 lipca 2021 r. ustawę z dnia 2 marca 2020 r. wskazywał, że zmiany te powinny zgodnie z jej nazwą stanowić odpowiedź na pandemię (...). Pod pozorem walki z koronawirusem ustawodawca wprowadza niekonstytucyjne rozwiązania w momencie, kiedy jednocześnie odmraża działalność publiczną państwa polskiego. Zmiany te likwidują zasadę kolegialności składów sądowych, także poprzez odstąpienie od udziału czynnika społecznego w postaci ławników, o czym stanowi art. 182 Konstytucji.

RPO przystąpił m.in. do postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym, wszczętym pytaniem prawnym sądu dotyczącym ograniczenia udziału ławników w rozpoznawaniu spraw sądowych, wprowadzonego na mocy art. 4 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw. RPO wniósł o stwierdzenie, że art. 15 z s 1 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. w brzmieniu nadanym na mocy art. 4 pkt 1 ustawy z 28 maja 2021 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw - w zakresie w jakim ogranicza w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania ostatniego z nich prawo do rozpoznania spraw wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy w składzie z udziałem ławników, jest niezgodny z art. 2, art. 45 ust. 1 Konstytucji, art. 31 ust. 3 oraz art. 182 Konstytucji.

Do Biura RPO wpływają skargi od obywateli, którzy wskazują, że pomimo pierwotnie wyznaczonej rozprawy zdalnej, sąd administracyjny odstąpił od jej przeprowadzenia i skierował sprawę do rozpoznania na posiedzeniu niejawnym. Strona nie miała możliwości zaskarżenia tego zarządzenia i wskazała, że naruszono jej prawa procesowe. W innej sprawie rozpoznawanej przez sąd administracyjny wezwano stronę do stawiennictwa w sądzie, mimo, iż rozprawa odbywała się w formie zdalnej, a strona znajdowała się w innej sali niż skład orzekający. Dodatkowo, w ocenie RPO, pomimo, że rozwiązania wprowadzone na czas pandemii, takie jak rozprawy zdalne, należy co do zasady ocenić pozytywnie, to jednak

rozwiązania takie również należy poddać ocenie, przede wszystkim pod kątem zapewnienia dostępności dla stron, możliwości technicznych stron, pełnomocników oraz samych sądów. Tym samym, nowelizacja winna objąć swoim zakresem nie tylko art. 15zsz1 ust. 1 pkt 4 ustawy, lecz powinna dotyczyć również wskazanych zagadnień.

Rzecznik zauważył, że art. 45 ust. 1 Konstytucji stanowi, że każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd. Z kolei art. 45 ust. 2 Konstytucji stanowi, że wyłączenie jawności rozprawy może nastąpić ze względu na moralność, bezpieczeństwo państwa i porządek publiczny oraz ze względu na ochronę życia prywatnego stron lub inny ważny interes prywatny. Wyrok ogłaszany jest publicznie.

W świetle utrwalonego orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego prawo do sądu, będące jednym z podstawowych praw podmiotowych jednostki i jedną z fundamentalnych gwarancji praworządności w demokratycznym państwie obejmuje cztery zasadnicze elementy: 1) prawo dostępu do sądu, czyli uruchomienia procedury przed właściwym, niezależnym, bezstronnym i niezawisłym sądem; 2) prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury sądowej, zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności, w szczególności zgodnie z zasadami tzw. sprawiedliwości proceduralnej; 3) prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia sądowego; 4) prawo do odpowiedniego ukształtowania ustroju i pozycji organów rozpoznających sprawy. Jawność rozprawy oznacza możliwość zarówno osób zainteresowanych, jak i wszystkich innych, bezpośredniego śledzenia przebiegu „rozpatrywania” sprawy (co nosi nazwę „publiczności” procesu), a także informowania o nim w środkach społecznego przekazu, co obejmuje nie tylko „publiczne” fazy postępowania, lecz także fazy „niepubliczne”. Jawność, oznaczająca wprowadzenie kontroli społecznej nad działalnością sądów, jest istotną gwarancją prawidłowego wymiaru sprawiedliwości, zachowania przez sądy zarówno prawnych wymogów postępowania, zachowania niezawisłości i bezstronności, jak też społecznego poczucia sprawiedliwości. Prawo do jawnego rozpatrzenia sprawy przez sąd może być ograniczane na ogólnych warunkach określonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji (np. tajemnica narady sędziowskiej), natomiast jawność rozprawy może być „wyłączona”.

„Wyłączenie” to należy uznać za jeden z przejawów ograniczenia omawianego prawa, tymczasem nastąpić ono może nie z powołaniem się na ów przepis, lecz na podstawach szczególnych, ujętych w ust. 2 zdanie pierwsze art. 45 Konstytucji. Są to, z jednej strony, warunki bardziej ograniczone niż w ogólnej klauzuli art. 31 ust. 3 Konstytucji (nie ma tu np. możliwości ograniczeń ze względu na „zdrowie publiczne”), z drugiej jednak strony – występują tu dodatkowe podstawy ograniczeń, nieznanne temu pierwszemu wyłączeniu wskazanemu w art. 31 ust. 3 Konstytucji.

W ocenie Rzecznika, w kontekście zniesienia „stanu epidemii” niezasadne jest dalsze pozostawienie dotychczasowych ograniczeń związanych z funkcjonowaniem sądów powszechnych i administracyjnych, a zatem należy zweryfikować obecnie, czy wprowadzone rozwiązania są nadal konieczne z uwagi na potrzebę ochrony zdrowia. Zdaniem RPO, utrzymywanie ograniczeń w polskich sądach w stanie obecnego zagrożenia epidemicznego oraz jeszcze przez rok od zniesienia obostrzeń pandemicznych jest wątpliwe w świetle art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji.

IX. Udział Rzecznika w postępowaniach przed sądami międzynarodowymi

IX.517.272.2022 z 29 kwietnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawie W. przeciwko Polsce i przedstawienie opinii amicus curiae.

Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym (dalej: KOZZD, Ośrodek) to podmiot leczniczy, który powstał na mocy ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Pierwotnie jedyna taka placówka mieściła się w Gostyninie. Dzisiaj natomiast, na mocy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 stycznia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym powołano także oddział zamiejscowy w Czersku.

Rzecznik Praw Obywatelskich od momentu utworzenia KOZZD w 2014 r. monitoruje sytuację osób w nim umieszczonych - poprzez wizytacje, rozmowy z pacjentami, personelem KOZZD, sędziami, analizuje sprawy indywidualne pacjentów, monitoruje zmiany legislacyjne. Uwzględniając dotychczas zdobytą wiedzę na temat funkcjonowania KOZZD, RPO przedstawił ETPC szczegółowe informacje, jakimi dysponuje w zakresie zagadnień będących przedmiotem rozpoznania przez Trybunał w sprawie W. przeciwko Polsce.

Licznie wpływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich skargi osób umieszczonych w KOZZD, zmuszają Rzecznika do stwierdzenia, że zasady wykonywania tego środka postpenalnego, wymagają szeregu zmian. Ponadto, rozwiązania przyjęte przez ustawodawcę, ale i praktyka ich stosowania wymagają takich zmian, by nie budziły wątpliwości oraz nie dopuszczały do możliwości naruszenia Konwencji [w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania]. Dlatego też sama sprawa, ale przede wszystkim wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie W. przeciwko Poland, może mieć dla praktyki postępowania doniosłe, ale przede wszystkim systemowe znaczenie.

IX.517.262.2022 z 29 kwietnia 2022 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawie J.R. przeciwko Polsce i przedstawienie opinii amicus curiae.

Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym (dalej: KOZZD, Ośrodek) to podmiot leczniczy, który powstał na mocy ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Pierwotnie jedyna taka placówka mieściła się w Gostyninie. Dzisiaj natomiast, na mocy

rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 stycznia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym powołano także oddział zamiejscowy w Czersku.

Rzecznik Praw Obywatelskich od momentu utworzenia KOZZD w 2014 r. monitoruje sytuację osób w nim umieszczonych - poprzez wizytacje, rozmowy z pacjentami, personelem KOZZD, sędziami, analizuje sprawy indywidualne pacjentów, monitoruje zmiany legislacyjne. Uwzględniając dotychczas zdobytą wiedzę na temat funkcjonowania KOZZD, RPO przedstawił ETPC szczegółowe informacje, jakimi dysponuje w zakresie zagadnień będących przedmiotem rozpoznania przez Trybunał w sprawie W. przeciwko Polsce.

Licznie wpływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich skargi osób umieszczonych w KOZZD, zmuszają Rzecznika do stwierdzenia, że zasady wykonywania tego środka postpenalnego, wymagają szeregu zmian. Ponadto, rozwiązania przyjęte przez ustawodawcę, ale i praktyka ich stosowania wymagają takich zmian, by nie budziły wątpliwości oraz nie dopuszczały do możliwości naruszenia Konwencji [w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania]. Dlatego też sama sprawa, ale przede wszystkim wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie J.R. przeciwko Polsce, może mieć dla praktyki postępowania doniosłe, ale przede wszystkim systemowe znaczenie.

IX.517.293.2022 z 26 maja 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawie A.W. i W. przeciwko Polsce i przedstawienie opinii amicus curiae.

Krajowy Ośrodek Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym (dalej: KOZZD, Ośrodek) to podmiot leczniczy, który powstał na mocy ustawy o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób. Pierwotnie jedyna taka placówka mieściła się w Gostyninie. Dzisiaj natomiast, na mocy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 24 stycznia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym powołano także oddział zamiejscowy w Czersku.

Rzecznik Praw Obywatelskich od momentu utworzenia KOZZD w 2014 r. monitoruje sytuację osób w nim umieszczonych - poprzez wizytacje, rozmowy z pacjentami, personelem KOZZD, sędziami, analizuje sprawy indywidualne pacjentów, monitoruje zmiany legislacyjne. Uwzględniając dotychczas zdobytą wiedzę na temat funkcjonowania KOZZD, RPO przedstawił ETPC szczegółowe informacje, jakimi dysponuje w zakresie zagadnień będących przedmiotem rozpoznania przez Trybunał w sprawach J. R. przeciwko Polsce oraz W. przeciwko Polsce.

Licznie wpływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich skargi osób umieszczonych w KOZZD, zmuszają Rzecznika do stwierdzenia, że zasady wykonywania tego środka postpenalnego, wymagają szeregu zmian. Ponadto, rozwiązania przyjęte przez ustawodawcę, ale i praktyka ich stosowania wymagają takich zmian, by nie budziły wątpliwości oraz nie dopuszczały do możliwości naruszenia Konwencji [w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania]. Dlatego też sama sprawa, ale przede wszystkim wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie A.W. przeciwko Polsce oraz W. przeciwko Polsce może mieć dla praktyki postępowania doniosłe, ale przede wszystkim systemowe znaczenie.

XI.543.76.2022 z 22 czerwca 2022 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w sprawie R.A. i Inni przeciwko Polsce i przedstawienie opinii amicus curiae.

Od 13 marca 2020 r. obowiązywało na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie czasowego zawieszenia lub ograniczenia ruchu granicznego na określonych przejściach granicznych (dalej: „Rozporządzenie”). W dniu 21 sierpnia 2021 r. Rozporządzenie znowelizowano, wprowadzając do niego przepisy § 3 ust. 2a i 2b. Przepisy te dopuszczają zawracanie do linii granicy państwowej osób, które nie należą do żadnej z kategorii podmiotów uprawnionych na podstawie § 3 ust. 2 Rozporządzenia do przekroczenia polskiej granicy, a znalazły się w przejściu granicznym, na którym ruch graniczny został zawieszony lub ograniczony, lub poza zasięgiem terytorialnym przejścia granicznego. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich już sam katalog osób uprawnionych do przekroczenia granicy, zdefiniowany w § 3 ust. 2 Rozporządzenia, jest zbyt wąski. Obejmuje on m.in. obywateli Rzeczypospolitej Polskiej oraz obywateli państw członkowskich UE, EFTA, ich małżonków oraz dzieci; członków misji dyplomatycznych, cudzoziemców posiadających prawo czasowego lub stałego pobytu na terytorium Polski itp., a pomija np. osoby sygnalizujące zamiar ubiegania się w Polsce o udzielenie im ochrony międzynarodowej.

Zdaniem Rzecznika, stosowanie Rozporządzenia i uregulowanej w nim procedury zawracania do linii granicy godzi w prawo cudzoziemców do ubiegania się w Polsce o ochronę międzynarodową.

Ponadto, analiza przepisów Rozporządzenia oraz uregulowanej w nim procedury zawracania cudzoziemców do linii granicy prowadzi do wniosku, że zastosowanie tej procedury powinno być uznane za naruszenie postanowień EKPC, tj. art. 3 EKPC oraz art. 4 Protokołu nr 4 do EKPC, a także art. 13 EKPC w zw. z art. 4 Protokołu nr 4 do EKPC.

X. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

II.511.410.2019 z 10 lipca 2019 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie braku możliwości zaskarżenia postanowień incydentalnych dotyczących wniosku strony o wyłączenie sędziego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 30 czerwca 2022 r. wskazał, iż sytuacje opisane w wystąpieniu Rzecznika są na tyle sporadyczne, że nie uzasadniają wprowadzenia postulowanej zmiany legislacyjnej. Należy bowiem zauważyć, że doprowadziłaby ona w istocie do przedłużenia postępowań karnych w sytuacjach bez porównania częstszych, a więc w każdym postępowaniu, w którym zgłaszany jest wniosek o wyłączenie sędziego. Sekretarz Stanu przypomniał także, że prawo do postępowania dwuinstancyjnego nie jest prawem bezwzględny. Przepis art. 78 Konstytucji stanowi, że każda ze stron ma prawo do zaskarżenia orzeczeń i decyzji wydanych w pierwszej instancji, zaś wyjątki od tej zasady oraz tryb zaskarżania określa ustawa. Innymi słowy – ustawodawca może podjąć decyzję o jednoinstancyjnym postępowaniu w zakresie określonych decyzji. Ponadto prawo to nie dotyczy bynajmniej wszystkich orzeczeń. W opinii resortu instytucja wyłączenia sędziego ma zasadniczo charakter ustrojowo-organizacyjny, co oznacza, że nie istnieje konstytucyjny wymóg wprowadzenia trybu odwoławczego dla stron, natomiast wprowadzenie takiego trybu zwiększyłoby przewlekłość postępowań.

II.501.7.2017 z 23 stycznia 2021 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby nowelizacji prawa wykroczeń.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 6 kwietnia 2022 r. wyjaśnił, iż zgodnie z treścią art. 58 § 1 k.w. karze podlega ten, kto żebrze mając środki egzystencji lub będąc zdolny do pracy. Oznacza to, że żebranie tylko wtedy jest wykroczeniem i podlega karze, gdy zostanie udowodnione (stwierdzone), że sprawca tego czynu posiada inne środki egzystencji lub zdolność do pracy. Jednocześnie podkreślił, że proceder polegający na czerpaniu zysków z cudzego żebractwa jest szeroko rozpowszechniony, podobnie jak inne formy handlu ludźmi. Przepis art. 58 § 1 k.w. stanowi dla tego procederu pewną tamę. Jego zniesienie, postulowane przez Rzecznika, może jedynie oznaczać prawdopodobieństwo zwiększenia skali tego procederu i większe zyski dla przestępczości zorganizowanej, wykorzystującej żebraków. Mając więc powyższe na uwadze przedstawiony przez RPO postulat legislacyjny - usunięcie art. 58 § 1 k.w. z polskiego porządku prawnego - należy uznać za nietrafny. Kwestia natomiast przyczyny braku ewentualnego wprowadzenia stosownych regulacji przeciwdziałających zjawisku żebractwa w ustawie o pomocy społecznej pozostaje poza zakresem właściwości Ministra Sprawiedliwości.

WZF.7043.40.2021 z 17 maja 2021 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie braku możliwości weryfikacji stopni oficerskich byłych funkcjonariuszy służb mundurowych, pełniących terytorialną służbę wojskową.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 15 kwietnia 2022 r. poinformował, że podczas prac sejmowych nad projektem ustawy o obronie Ojczyzny, wprowadzona została regulacja, zgodnie z którą możliwe będzie nadanie stopnia wojskowego w ramach służby pełnionej w wojskach obrony terytorialnej, równorzędnego do posiadanego stopnia w innych służbach mundurowych. Unormowania te zawarte zostały w art. 138 ustawy z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny.

II.510.302.2021 z 29 lipca 2021 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie luki prawnej, która powstała w związku z przepisem art. 81 ust. 1 i 2 Tarczy 4.0.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 maja 2022 r. wyjaśnił, iż wypowiedzi normatywne zawarte w art. 81 ustawy są jednoznaczne: kary prawomocnie orzeczone przed 24 czerwca 2020 r. podlegają łączeniu zgodnie z zasadami dotychczasowymi, natomiast kary prawomocnie orzeczone od tego dnia – według nowych zasad. Z założenia zatem wypowiedzi te porządkują całość materii intertemporalnej związanej z wejściem w życie nowych zasad orzekania kary łącznej. Zarówno treść wprost zawarta w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy, jak również uzasadnienie projektu ustawy jednoznacznie wskazują na zamysł ustawodawcy kompleksowego uregulowania zagadnień intertemporalnych dotyczących orzekania kary łącznej. Tym samym, skoro rozwiązanie powyższe oparte zostało na zasadzie chwytania przepisu w locie, to wyłącza ono zastosowanie do kwestii intertemporalnych zasady lex mitior, wyrażonej w art. 4 § 1 k.k. Nie ma w związku z tym żadnych podstaw do doszukiwania się w sposobie ujęcia treści normatywnej zawartej w art. 81 ust. 1 i 2 ustawy błędu legislacyjnego. Jednoznacznie świadczy o tym zarówno brzmienie ustawy, jak i intencje projektodawcy wyrażone w uzasadnieniu projektu. Biorąc pod uwagę powyższe względy, Sekretarz Stanu poinformował, że Minister Sprawiedliwości nie planuje wystąpienia z inicjatywą legislacyjną obejmującą nowelizację art. 81 ust. i 2 ustawy.

VII.7033.65.2021 z 2 listopada 2021 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie ograniczenia możliwości odbywania zajęć klinicznych i praktyk w szpitalach i innych jednostkach zewnętrznych względem medycznych uczelni wyższych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 1 kwietnia 2022 r. wskazał, iż mając na względzie zminimalizowanie rozprzestrzeniania się COVID-19, w świetle obowiązujących przepisów rektorzy uczelni dysponują stosownymi narzędziami prawnymi, które umożliwiają organizację działalności uczelni w sposób zapewniający względnie bezpieczne warunki dla funkcjonowania całej społeczności akademickiej. Uczelnie w szczególności mają możliwość prowadzenia kształcenia z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (tzw. zdalnego) oraz wprowadzenia pracy zdalnej. Niezwykle istotne jest przy tym zapewnienie ciągłości działalności uczelni. Zajęcia, które ze względu na swoją specyfikę, nie mogą być zrealizowane zdalnie (np. zajęcia laboratoryjne, kliniczne, symulacyjne, warsztaty, zajęcia realizowane w formie praktyk zawodowych), jeżeli tylko sytuacja epidemiczna na to pozwala, powinny być prowadzone stacjonarnie - w siedzibach lub filiach uczelni. Szczegółowe rozwiązania organizacyjne w zakresie sposobu realizacji zajęć, w tym przeprowadzania zaliczeń, kolokwium, egzaminów należą do kompetencji uczelni, która prowadzi kształcenie na studiach. Obecnie w resorcie zdrowia nie przewiduje się wydania rozporządzenia wprowadzającego ograniczenia w funkcjonowaniu podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

V.511.612.2020 z 15 listopada 2021 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie praktyki doliczania przez notariuszy podatku VAT do taksy notarialnej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 1 kwietnia 2022 r. poinformował, iż sposób ujmowania podatku VAT w wynagrodzeniach notariuszy nie był przedmiotem skarg skierowanych do Ministerstwa Finansów. Ponadto, z informacji uzyskanych od Krajowej Administracji Skarbowej wynika, że do organów podatkowych nie wpływały skargi obywateli związane ze sposobem ujmowania podatku VAT w wynagrodzeniach notarialnych. Dokonywana przez organy podatkowe weryfikacja sposobu naliczania podatku VAT w odniesieniu do wynagrodzeń za wykonane usługi notarialne doprowadziła zasadniczo do wniosku, że podatek ten jest doliczany do kwoty taksy. Ponadto uzyskano informację, że w przeważającej większości notariusze przy transakcjach o wyższej wartości nie stosują maksymalnych stawek taksy notarialnej, przez co pobierane przez nich opłaty wraz z doliczonym VAT nie przekraczają maksymalnych stawek. W ocenie resortu wykładnia przepisów o podatku VAT odnosząca się do ustalenia podstawy opodatkowania VAT z tytułu wykonywania usług notarialnych nie powinna budzić wątpliwości. Samo zagadnienie dotyczące określenia wynagrodzenia notariuszy regulowane w Prawie o notariacie jako

materia pozapodatkowa pozostaje poza zakresem Ministra Finansów. Właściwym rzeczowo w tym zakresie pozostaje Minister Sprawiedliwości.

IV.502.5.2014 z 1 grudnia 2021 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby realizacji zaleceń zawartych w raporcie GREVIO.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 23 maja 2022 r. wyjaśniła, iż podniesiona w wystąpieniu Rzecznika problematyka teorii i terminu „alienacji rodzicielskiej”, w tym utrudniania kontaktów z dzieckiem była już wielokrotnie przedmiotem zainteresowania Ministerstwa Sprawiedliwości. Tworzenie warunków prawnych, które służyłyby ochronie dziecka i rodziny, stanowi jedno z zadań Ministerstwa Sprawiedliwości, konsekwentnie realizowane od wielu lat, w tym również w kontekście faktu przemocy w rodzinie. Z uwagi na zgłoszone postulaty, po uzyskaniu polskiego tłumaczenia raportu GREVIO dotyczącego rozwiązań prawnych i innych, służących wdrożeniu postanowień Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, Ministerstwo Sprawiedliwości udostępniło jego tekst wszystkim kierownikom Opiniodawczych Zespołów Sądowych Specjalistów, jak również poddało pod rozagę uwzględnienie uwag zawartych w raporcie GREVIO w ramach szkoleń w Krajowej Szkole Sądownictwa Prokuratury oraz kształcenia ustawicznego sędziów i prokuratorów.

IX.517.3085.2016 z 3 grudnia 2021 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie konieczności zmiany obowiązujących przepisów w zakresie postępowania ze sprawcami przemocy wobec kobiet i przemocy w rodzinie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 11 maja 2022 r. poinformował, iż sygnalizowany przez Rzecznika problem wymaga dalszych analiz, a mając na uwadze złożone okoliczności, jego rozwiązania nie sposób upatrywać w proponowanych zmianach legislacyjnych. Wobec powyższego brak jest podstaw do wprowadzenia postulowanych przez RPO rozwiązań legislacyjnych, pozwalających na rozszerzenie stosowania obowiązku uczestnictwa wszystkich sprawców przemocy wobec kobiet i przemocy w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych.

VII.712.2.2020 z 5 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości i Ministra Cyfryzacji w sprawie nasilającego się problemu patotreści w sieci.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 4 kwietnia 2022 r. wskazał, iż zdefiniowane w doktrynie i orzecznictwie pojęcie

nawoływania do nienawiści oddaje w całości istotę przestępstwa z art. 256 § 1 k.k. jako przestępstwa dyskryminacyjnego i realizującego znamiona mowy nienawiści. Należy zatem uznać, że zagadnienie związane ze zwalczaniem mowy nienawiści jest uregulowane w polskim systemie prawnokarnym. W odniesieniu do zjawiska patostreamingu, Sekretarz Stanu zauważył, że jest to transmitowanie na żywo przekazów noszących znamiona różnego rodzaju patologii. Jest to zatem internetowa transmisja w czasie rzeczywistym, która zawiera treści wulgarne, obsceniczne oraz przemocowe. Patostreamerzy naruszają nie tylko dobra osobiste osób występujących w komentowanych streamach, lecz zagrażają również dobrom ogólnospołecznym. Wówczas właściwym – jak wydaje się – narzędziem reakcji na tego typu zachowania jest właśnie prawo karne (mając oczywiście na uwadze prymarną zasadę ultima ratio przedmiotowej gałęzi prawa). Jednocześnie, zgodnie z przepisami ustawy o zmianie ustawy o radiofonii i telewizji oraz ustawy o kinematografii zwalczanie zjawiska tzw. patostreamingu należy do zadań Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji. Niemniej jednak w Ministerstwie Sprawiedliwości są prowadzone prace legislacyjne nad projektem ustawy o ochronie wolności słowa w internetowych serwisach społecznościowych. Przedmiotowy projekt zawiera sformułowaną na jego potrzeby definicję treści o charakterze przestępnym, przez które rozumie się treści, które pochwalają lub nawołują do popełnienia czynów zabronionych wymienionych w ustawie lub realizują znamiona tych czynów zabronionych, a także definicję treści o charakterze bezprawnym, którymi są m.in. treści o charakterze przestępnym i treści, które naruszają dobre obyczaje, w szczególności rozpowszechniają lub pochwalają przemoc, cierpienie lub poniżenie.

WZF.7043.114.2021 z 18 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie luki prawnej dotyczącej zasad naboru do służby w Policji.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 19 maja 2022 r. poinformował, że w dniu 18 stycznia 2022 r. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej zostało opublikowane rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 stycznia 2022 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji, wydane na podstawie art. 25 ust. 23 ustawy o Policji. Przedmiotowe rozporządzenie, zgodnie z § 58, weszło w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia, tj. w dniu 19 stycznia 2022 r. Należy również wskazać, że na mocy ustawy o ustanowieniu „Programu modernizacji Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Ochrony Państwa w latach 2022-2025”, o ustanowieniu „Programu modernizacji Służby Więziennej w

latach 2022-2025” oraz o zmianie ustawy o Policji i niektórych innych ustaw, w związku z przekształceniem od dnia 1 kwietnia 2022 r. instytutu badawczego - Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji w jednostkę organizacyjną Policji - Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji oraz przyznaniem jego Dyrektorowi uprawnień do zarządzania postępowania kwalifikacyjnego, dotychczasowe przepisy wykonawcze wydane na podstawie art. 25 ust. 23 ustawy o Policji zachowują moc do dnia wejścia w życie przepisów wykonawczych wydanych na podstawie art. 25 ust. 23 tej ustawy, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą – jednak nie dłużej niż do dnia 31 marca 2023 r.

V.511.5.2022 z 19 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie pogorszenia się sytuacji osób samotnie wychowujących dzieci w związku z regulacjami wprowadzonymi przez Polski Ład.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 29 kwietnia 2022 r. wyjaśnił, iż ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych oraz niektórych innych ustaw wprowadziła do ustawy PIT3 tzw. ulgę 1 500 zł, która zastąpiła obowiązujące do 31 grudnia 2021 r. preferencyjne opodatkowanie dochodów osób samotnie wychowujących dzieci. Jako, że została ona odebrana jako rozwiązanie niekorzystne i podatkowo dyskryminujące rodziny niepełne, do Ministerstwa Finansów zgłaszano postulaty dotyczące przywrócenia preferencyjnego sposobu opodatkowania dochodów osób samotnie wychowujących dzieci. Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom, w Ministerstwie Finansów powstał projekt ustawy o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz niektórych innych ustaw, który realizuje te postulaty. Projekt ten 22 kwietnia 2022 r. został przyjęty przez Radę Ministrów i przekazany do Sejmu RP. Jednocześnie konsekwencją przywrócenia preferencyjnego opodatkowania dochodów osób samotnie wychowujących dzieci jest rezygnacja z tzw. ulgi 1 500 zł.

V.511.221.2022 z 20 stycznia 2022 r. - wystąpienie do Ministra Finansów dotyczące rozporządzenia w sprawie przedłużania terminów poboru i przekazania przez niektórych płatników zaliczek na podatek.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 2 czerwca 2022 r. wyjaśnił, iż Rozporządzenie Ministra Finansów z 7 stycznia 2022 r. przedłużające terminy poboru i wpłaty zaliczek na podatek z tytułu wypłat dokonywanych przez zakłady pracy, zleceniodawców i organy rentowe, było reakcją na niższe styczniowe wypłaty netto. Celem rozporządzenia było zapobieżenie spadkom wypłat netto. Stąd też przez większość roku zaliczki na podatek miały być pobierane w wysokości zaliczek obliczonych według zasad z 2021 r. Rozporządzenie przesunęło termin pobrania nadwyżki

pomiędzy zaliczką obliczoną według zasad wprowadzonych 1 stycznia 2022 r. (nowych zasad) a zaliczką obliczoną według zasad z 2021 r. – do miesiąca, w którym zaliczka obliczona według nowych zasad okaże się niższa od tej obliczonej według zasad z 2021 r. Rozporządzenie z 7 stycznia 2022 r. było rozwiązaniem o charakterze doraźnym. 10 marca 2022 r. do ustawy PIT wprowadzono art. 53a, który przeniósł do tej ustawy rozwiązania z rozporządzenia. Na skutek sygnałów od podatników i płatników podatku PIT Rząd zapowiedział zmiany, które zostały już przyjęte przez Sejm RP 12 maja 2022 r. Uchwalona ustawa w najbliższym czasie będzie rozpatrywana przez Senat RP. Zmiany wprowadzane od 1 lipca 2022 r. są korzystne dla podatników. Przede wszystkim obniżona zostanie stawka podatku w skali podatkowej z 17% na 12%. Nowa stawka będzie stosowana już w trakcie roku przy poborze zaliczek przez płatnika, w tym przez zakłady pracy. Jednak w rozliczeniu rocznym niższa stawka podatku będzie stosowana do dochodów za cały 2022 r.

II.510.1078.2021 z 4 lutego 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie potrzeby znowelizowania przepisów w celu ujednoczenia katalogu środków wychowawczych oraz podstaw odmowy wszczęcia i umorzenia postępowania w przedmiocie odpowiedzialności za wykroczenie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 1 czerwca 2022 r. wskazał, iż ukształtowanie przepisów art. 41 k.w. i art. 61 § 1 pkt 2 k.p.w. nie narusza międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka. Aktualne unormowania Kodeksu wykroczeń oraz Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia w pełni te prawa gwarantują zachowując równowagę pomiędzy sytuacją obwinionego i pokrzywdzonego. Regulacje określone w art. 41 k.w. i art. 61 § 1 pkt 2 k.p.w. nie naruszają zasady równego traktowania w zakresie prawa do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd w sprawach karnych, gwarantowanych jako krajowe i międzynarodowe standardy sprawiedliwego procesu tj. art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji oraz art. 6 ust 1 EKPC i art. 14 ust. 3 MPPOiP. Sekretarz Stanu podkreślił także, że sądy, organy niesądowe, pokrzywdzeni lub sprawcy wykroczeń dotychczas nie kierowali do Ministerstwa żadnych postulatów i wątpliwości związanych z praktycznym zastosowaniem art. 41 k.w. i art. 61 § 1 pkt 2 k.p.w. Ponadto nie zgodził się, że sytuacja dopuszczająca możliwość wystąpienia z wnioskiem o ukaranie, mimo wcześniejszej rezygnacji z wymierzenia kary i zastosowania środków oddziaływania wychowawczego, stwarza możliwość kumulacji dolegliwości płynącej z zastosowania niejako podwójnej represji, w tym za pomocą środków o dolegliwym charakterze, w postaci środków dyscyplinarnych i porządkowych, a w konsekwencji faktycznie dwukrotne ukaranie za to samo

wykroczenie. Stosowanie środków wychowawczych na podstawie art. 41 k.w. nie wiąże się z ukaraniem sprawcy. Pouczenie, upomnienie, ostrzeżenie itp. są jedynie środkami wychowawczymi, prewencyjnymi, a nie środkami represji, czyli karami sensu stricto.

V.7204.35.2015 z 16 lutego 2022 r. - wystąpienie do Minister Klimatu i Środowiska w sprawie zasad naliczania opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Klimatu i Środowiska w piśmie z 22 kwietnia 2022 r. poinformował, że sytuacja na krajowym rynku gospodarki odpadami komunalnymi jest monitorowana przez resort i stanowi przedmiot nieprzerwanej analizy prowadzonej w Ministerstwie Klimatu i Środowiska. M.in. powołano Zespół doradczy do spraw systemowych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami, który składa się z przedstawicieli różnych środowisk: ekspertów realizujących zadania z zakresu gospodarki odpadami na poziomie rządowym, samorządowym, w ramach działalności gospodarczej oraz naukowej. Zadaniem Zespołu jest kompleksowa analiza systemu gospodarki odpadami, identyfikowanie aktualnych problemów oraz przedstawianie rekomendacji w zakresie możliwych do wprowadzenia rozwiązań m.in. dotyczących kwestii naliczania opłat od mieszkańców. Sekretarz Stanu wskazał także, iż w ramach tzw. Programu „Czystość Plus”, w dniu 11 sierpnia 2021 r. uchwalono ustawę o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, ustawy – Prawo ochrony środowiska oraz ustawy o odpadach, która zawiera rozwiązania mające na celu ustabilizowanie cen za odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych.

III.603.2.2021 z 16 lutego 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie braku procedury naboru do Prokuraturii Generalnej.

Zastępczyni Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 7 czerwca 2022 r. wskazała, iż przepisy, zawarte w ustawie z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: ustawa o PGRP), nie wymagają wprowadzenia zmian. Co istotne, w systemie prawnym istnieją mechanizmy kontroli procedur naboru na stanowisko radcy Prokuraturii. Weryfikacja przestrzegania procedur oraz zapewnienia otwartości i konkurencyjności naboru może nastąpić choćby w ramach kontroli realizowanej przez instytucje publiczne. Ponadto, przepisy *ustawy o PGRP* w zakresie zatrudnienia na stanowisku radcy muszą być interpretowane w związku z przepisami *Kodeksu pracy*, przeciwdziałającymi dyskryminacji w zatrudnieniu (art. 18^{3a} i n. k.p.), które zakazują stosowania niedozwolonych kryteriów różnicujących, a co za tym idzie zakazują

naruszania zasady dostępu do służby publicznej na jednakowych (równych) zasadach. Sami zainteresowani kandydaci, ubiegający się o zatrudnienie w Prokuraturze, mogą skorzystać z przewidzianych w *Kodeksie pracy* indywidualnych środków ochrony prawnej (w tym zwłaszcza sądowej), na zasadach ogólnych. Ponadto, mogą oni skorzystać z trybu dostępu do informacji publicznej, tak jak ma to miejsce w przypadku innych instytucji publicznych. W opinii Kancelarii obowiązujące obecnie rozwiązania tworzą spójny i kompletny system, zapewniający realizację i ochronę konstytucyjnych praw jednostek zainteresowanych podjęciem pracy na stanowisku radcy Prokuratury. Nie można więc w tym zakresie stwierdzić wystąpienia niekonstytucyjnego pominięcia legislacyjnego.

XI.543.54.2022 z 18 lutego 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie stanu przygotowania Polski do ewentualnego przyjęcia migrantów w sytuacji konfliktu między Federacją Rosyjską a Ukrainą.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 5 kwietnia 2022 r. poinformował, iż procedury postępowania w przypadku sytuacji kryzysowych, w tym na okoliczność masowego napływu migrantów, zostały ujęte w Krajowym Planie Zarządzania Kryzysowego (KPZK). Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, który odpowiada m.in. za zapewnienie koordynacji działań ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz ochrony granicy państwa, został wskazany jako wykonawca procedury ujętej w KPZK dotyczącej realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego. Jednocześnie, zarządzeniem nr 36 i 37 Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 lutego 2022 r. zostały powołane *Zespół do spraw opracowania programu przyjęcia przez Rzeczpospolitą Polską osób poszkodowanych i rannych napływających z terytorium Ukrainy* oraz *Zespół do spraw przyjęcia przez Rzeczpospolitą Polską osób napływających z terytorium Ukrainy*. Do ich zadań należy realizacja niezbędnych działań do przygotowania Rzeczypospolitej Polskiej do przyjęcia osób napływających z terytorium Ukrainy. Resort spraw wewnętrznych prowadzi także stały monitoring sytuacji związanej z agresją rosyjską i wojną na terytorium Ukrainy oraz na bieżąco i ściśle współpracuje z wojewodami, UdSC, a także Strażą Graniczną w ramach realizacji procedur zarządzania kryzysowego w związku z napływem osób z terytorium Ukrainy.

VII.7033.87.2021 z 18 lutego 2022 r. - wystąpienie do Ministra Obrony Narodowej w sprawie ograniczeń dla niezaszczepionych podchorążych-studentów uczelni medycznej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej w piśmie z 15 kwietnia 2022 r. wskazał, iż po analizie dokumentacji zebranej w omawianej

sprawie, a także po zasięgnięciu opinii Dyrektora Departamentu Wojskowej Służby Zdrowia, Głównego Inspektora Sanitarnego Wojska Polskiego, Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego oraz Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych należy stwierdzić, że Komendant WCKMed podejmując określone działania informacyjno-organizacyjne i profilaktyczne, ukierunkowane na ograniczenie rozprzestrzeniania się pandemii wśród stanu osobowego WCKMed, postępował w granicach prawa. Celem tych działań nie było dyskryminowanie i stygmatyzowanie podchorążych (w szczególności niewyrażających woli zaszczepienia się) czy też naruszenie ich praw, lecz ochrona zdrowia tych osób i całości środowiska akademickiego. Sekretarz Stanu podkreślił także, że realizacja szczepień w WCKMed odbywała się zgodnie z Narodowym Programem Szczepień i zatwierdzoną przez Ministra Obrony Narodowej koncepcją przeprowadzenia w resorcie obrony narodowej szczepień ochronnych przeciwko wirusowi SARS-Co V-2 z dnia 31 stycznia 2021 r.

XI.7061.6.2022 z 18 lutego 2022 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych w sprawie zasad programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”.

Pełnomocnik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych w piśmie z 6 maja 2022 r. wyjaśnił, iż w zbiorczym raporcie „Asystencja osobista osób z niepełnosprawnością w świetle analiz wybranych rozwiązań zagranicznych oraz systemu i doświadczeń krajowych” poruszono m.in. kwestie członków rodzin jako asystentów. Zgodnie z przeprowadzoną analizą rozwiązań w innych krajach dopuszczanie członków rodzin do możliwości realizacji usług asystenckich występuje, ale nie jest rozwiązaniem powszechnie stosowanym i preferowanym. Wśród argumentów przeciw wskazuje się, że osoba z niepełnosprawnością może być uzależniona od opiekuna/członka rodziny co może powodować obniżenie jakości świadczonej usługi czy też, że opiekun/członek rodziny nie powinien otrzymywać pieniędzy za asystencję zwłaszcza gdy, pobiera świadczenia w związku z opieką nad tą osobą. Niemniej jednak, na etapie opracowywania założeń przyszłorocznej edycji Programu prowadzone będą prace związane z udoskonaleniem lub zmianą poszczególnych zapisów Programu. Wszystkie pojawiające się głosy będą analizowane pod kątem ewentualnych zmian w przyszłych edycjach Programu, tak aby zapewnić możliwość realizacji założeń Programu w sposób jak najbardziej powszechny i skuteczny.

IV.7020.2.2020 z 1 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie domniemania pochodzenia dziecka z małżeństwa po jego ustaniu lub unieważnieniu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 11 kwietnia 2022 r. wskazał, iż w Ministerstwie Sprawiedliwości zostały podjęte prace analityczne, w wyniku których powstał projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw. Projekt został wpisany do wykazu prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów. Jednym z nowelizowanych tym projektem przepisów jest art. 62 k.r.o. a celem jego nowelizacji jest ochrona dobra dziecka poprzez wprowadzenie modyfikacji w zakresie zasad domniemania pochodzenia dziecka z małżeństwa. Proponowana zmiana umożliwi biologicznym ojcom natychmiastowe uznanie ojcostwa, bez konieczności uprzedniego prowadzenia procesu o zaprzeczenie ojcostwa. Aktualnie zakończono uzgodnienia wewnątrzresortowe i projekt oczekuje na akceptację członków Kierownictwa Ministerstwa Sprawiedliwości przed skierowaniem go do konsultacji publicznych, opiniowania oraz uzgodnień międzyresortowych.

XI.813.18.2021 z 1 marca 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie konieczności uchylecia rozporządzeń MEiN ograniczających naukę języka niemieckiego.

Zastępczyni Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w piśmie z 20 czerwca 2022 r. podkreśliła, że Rzecznik Praw Obywatelskich – jako organ konstytucyjnie uprawniony do występowania do Trybunału Konstytucyjnego w sprawach zgodności przepisów prawa, wydawanych przez centralne organy państwowe, z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi i ustawami – może wystąpić z takim wnioskiem bezpośrednio do konstytucyjnie właściwego organu. Podnoszone w wystąpieniu Rzecznika wątpliwości o charakterze konstytucyjnym, dotyczące kwestionowanych aktów wykonawczych Ministra Edukacji i Nauki, w pierwszej kolejności powinny zatem zostać rozstrzygnięte zgodnie z uregulowaną w Konstytucji właściwością organów i trybem postępowania. Konstytucyjne uprawnienie Prezesa Rady Ministrów do zainicjowania procedury stwierdzenia nieważności aktu normatywnego wydanego przez ministra przy tak ukształtowanych w uzasadnieniu wniosku zarzutach staje się instrumentem dodatkowym w stosunku do wiodących w tym obszarze uprawnień Trybunału Konstytucyjnego. W opinii KPRM inicjowanie procedury uregulowanej w art. 149 ust. 2 zd. 2 Konstytucji w przedstawionym stanie faktycznym i prawnym jest działaniem przedwczesnym.

VII.7031.5.2022 z 4 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Edukacji i Nauki w sprawie wątpliwości dotyczących organizacji przyszłych egzaminów maturalnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji i Nauki w piśmie z 4 maja 2022 r. wyjaśnił, iż podstawą przeprowadzania egzaminu maturalnego w formule z 2023 r. są wiadomości i umiejętności określone w wymaganiach ogólnych i szczegółowych zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego z 2018 r. Zgodnie z ww. przepisami przedmioty, z których trzeba obowiązkowo zdawać egzamin maturalny w formule z 2023 r., są takie same jak w latach 2010-2022, z tym, że: absolwenci mają obowiązek przystąpienia do egzaminu maturalnego z co najmniej jednego przedmiotu dodatkowego w części pisemnej na poziomie rozszerzonym lub – w przypadku języka obcego nowożytnego – rozszerzonym albo dwujęzycznym z określonym progiem zdawalności (30% możliwych do uzyskania punktów); absolwenci szkoły lub oddziału dwujęzycznego przystępują do części pisemnej egzaminu maturalnego z języka obcego nowożytnego jako przedmiotu dodatkowego na poziomie dwujęzycznym. Sekretarz Stanu poinformował także, że przygotowany został projekt ustawy zmieniającej ustawę o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw, będący obecnie przedmiotem prac parlamentarnych. Do obowiązujących przepisów prawa przewiduje się wprowadzenie zmiany w zakresie egzaminu maturalnego w formule z 2023 r. – planuje się przesunięcie obowiązku zdawania przedmiotu dodatkowego z 30% progiem zdawalności począwszy od roku szkolnego 2024/2025. W latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024 egzamin maturalny będzie przeprowadzany na podstawie wymagań egzaminacyjnych (w tym m.in. ograniczonej listy lektur obowiązkowych), a nie wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

VII.534.11.2022 z 7 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie utrudnionego dostępu do procedury wydawania paszportu.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji w piśmie z 10 maja 2022 r. przyznał, iż w ostatnim czasie jest odczuwalne wzmożone zainteresowanie obywateli możliwością uzyskania dokumentów paszportowych, co przekłada się na występowanie utrudnień w dostępie do niektórych jednostek paszportowych w całym kraju. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji przykłada dużą wagę do sygnałów zgłaszanych przez obywateli i podejmuje działania mające zapewnić pomoc obywatelom w realizacji ich spraw. W dniu 28 lutego 2022 r. MSWiA zwróciło się do dyrektorów wydziałów spraw obywatelskich i równorzędnych w urzędach wojewódzkich o rozważenie możliwości podjęcia takich działań organizacyjnych dotyczących pracy urzędu, aby umożliwić wszystkim potrzebującym załatwienie sprawy paszportowej. Z udzielonych odpowiedzi wynikało, że w różnych częściach kraju wprowadzono szereg usprawniających inicjatyw, np.: wydłużono godziny

obsługi obywateli ubiegających się o wydanie dokumentu paszportowego; w miarę możliwości delegowano pracowników z innych komórek organizacyjnych do realizacji zadań paszportowych; uruchomiono tzw. „soboty paszportowe” pozwalające na złożenie wniosku o wydanie paszportu w dzień wolny od pracy.

V.7108.32.2022 z 10 marca 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie trudnej sytuacji mieszkańców Podlasia w związku z obowiązującym zakazem przebywania w strefie przygranicznej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 25 kwietnia 2022 r. wyjaśnił, iż aktualnie obowiązujące przepisy ustawy o rekompensacie w art. 1 wymieniają podmioty, które mogą, po spełnieniu określonych kryteriów, zostać objęte wsparciem (poprzez otrzymanie rekompensat). Nie jest to katalog zamknięty. W wyniku zmiany ustawy o rekompensacie, został rozszerzony zakres uprawnionych podmiotów, poprzez dodanie w artykule 3 ustępu 8, zgodnie z którym: „Wojewoda, na udokumentowany wniosek, za zgodą ministra właściwego do spraw administracji publicznej, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, może przyznać rekompensatę również podmiotom innym niż wskazane w art. 1, które prowadzą działalność na obszarze, o którym mowa w art. 1 ust. 1 lub art. 2a ust. 1, gdy okoliczności, a zwłaszcza poziom strat, utraconych korzyści lub ciężkie położenie materialne, wskazują, że wymagają tego względy słuszności”. Powyższy zapis umożliwia więc wsparcie szerokiej grupy beneficjentów. Minister Finansów w zakresie swojej właściwości – w wyniku podjętej uchwały nr 14/2022 Rady Ministrów sukcesywnie dokonuje zmian w budżecie państwa na poszczególne wnioski Wojewodów Podlaskiego oraz Lubelskiego. Środki wypłacane są przedsiębiorcom na podstawie decyzji ww. wojewodów orzekających udzielenie przedsiębiorcom pomocy publicznej.

VII.501.41.2022 z 14 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie zmian w prawie podatkowym, które mogą naruszać prawo do prywatności.

Szefowa Krajowej Administracji Skarbowej w piśmie z 25 kwietnia 2022 r. zapewniła, iż zmieniony przepis art. 48 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej nie może być stosowany bez uzasadnionej przyczyny i bez powiązania z popełnionymi czynami stanowiącymi przedmiot postępowania przygotowawczego prowadzonego w sprawie osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa. Podatnicy nie muszą się zatem obawiać o nadużywanie wprowadzonej zmiany przepisów, bowiem w okresie już obowiązujących regulacji nie stwierdzono ich nadużywania. Dane przekazywane przez banki są chronione tajemnicą skarbową, którą regulują

szczegółowo przepisy ustawy Ordynacja podatkowa. Odnosząc się zaś do zgłoszonych przez RPO uwag w zakresie zmienionego brzmienia przepisu art. 48 ustawy o Krajowej Administracji Skarbowej Szafowa KAS wskazała, iż zostanie on poddany ponownej analizie w celu jego ewentualnej zmiany.

XI.815.22.2022 z 16 marca 2022 r. - wystąpienie do Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji dotyczące projektu rozporządzenia Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w sprawie udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami w programach telewizyjnych.

Przewodniczący Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji w piśmie z 7 kwietnia 2022 r. wskazał, że omawiany projekt rozporządzenia wprowadza stosunkowo niewiele zmian w porównaniu z dotychczas obowiązującymi przepisami. Upraszcza on część zapisów i uwzględnia postulaty zgłaszane w trakcie obowiązywania poprzedniego rozporządzenia KRRiT, które zostało skonstruowane w oparciu o szerokie konsultacje ze środowiskami osób niepełnosprawnych. Nie sposób zgodzić się z wyrażonym przez Rzecznika twierdzeniem, że proponowane rozwiązania zmierzają w kierunku przeciwnym niż wskazania dyrektywy. Przy ocenie tej zgodności należy nie tylko dokonać analizy projektowanego rozporządzenia, ale przede wszystkim przepisów wprowadzonych do ustawy na mocy implementacji dyrektywy. Już pobieżne zapoznanie się z przepisami ustawy wskazuje, że art. 7 dyrektywy został w całości transponowany do krajowego porządku prawnego. Ustawodawca krajowy przewidział jednocześnie w art. 18a ust. 2 pkt 3), że pewna grupa programów telewizyjnych, ze względu na liczbę mieszkańców w zasięgu programu, udział programów w widowni, sposób rozpowszechniania i specjalizację programów, a także potrzeby odbiorców oraz możliwości nadawców, może mieć trudności organizacyjne, techniczne i finansowe w zapewnieniu ustawowego udziału udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami. Z tych powodów zobligował KRRiT do wydania rozporządzenia przewidującego niższy – ze względu na ww. przesłanki – udział udogodnień w niektórych kategoriach programów telewizyjnych. Projektowane rozporządzenie jest zatem wykonaniem ustawowego obowiązku spoczywającego na KRRiT.

IV.512.42.2022 z 16 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie utrzymującego się zakazu eksmisji w czasie pandemii.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości w piśmie z 20 kwietnia 2022 r. poinformowała, że przepis art. 15z ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, który wprowadził zakaz

wykonywania tytułów wykonawczych nakazujących opróżnienie lokalu mieszkalnego w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19, został uchylony art. 20 ustawy z dnia 8 kwietnia 2022 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie w dniu 15 kwietnia 2022 r.

II.565.3.2021 z 20 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Infrastruktury w sprawie wątpliwości dotyczących systemu tzw. „punktów karnych” przyznawanych kierującym pojazdami za naruszenie przepisów ruchu drogowego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury w piśmie z 25 kwietnia 2022 r. poinformował, że zakres zagadnienia objętego wystąpieniem RPO, pozostaje w kompetencji ministra właściwego do spraw wewnętrznych. Niemniej jednak, na podstawie informacji uzyskanych z Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji w niniejszej sprawie Sekretarz Stanu wskazał, że przepis art. 98 ust. 5 ustawy o kierujących pojazdami nie wprowadza instytucji przedawnienia. Przepis ten stanowi jedynie o usunięciu informacji, dotyczącej otrzymanej liczby punktów zgromadzonych w centralnej ewidencji kierowców. W odróżnieniu od stanowiska RPO, należy przyjąć, że przewidziany w art. 98 ust. 5 pkt 1, 1a i 2a uokp mechanizm uzależniający usunięcie punktów za naruszenie przepisów ruchu drogowego od informacji o uiszczeniu grzywny, dotyczy grzywien nałożonych w drodze mandatu karnego. W kontekście wskazania RPO, iż ukarany nie powinien ponosić ujemnych następstw tego, że grzywnę nałożoną w drodze „standardowego” mandatu karnego kredytowanego uiszczył w ustawowo określonym terminie, należy wskazać, że punkty wprowadzane do ewidencji kierowców naruszających przepisy ruchu drogowego nie są karą ani też środkiem karnym. Z założenia powinny one mobilizować osoby prowadzące pojazdy silnikowe do zachowania samodyscypliny w przestrzeganiu zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Dopiero suma zebranych punktów, przekraczająca określony prawem limit, wpisanych do ewidencji na skutek wielu popełnionych naruszeń, oznacza potrzebę weryfikacji kompetencji kierowcy albo powoduje cofnięcie uprawnienia. W świetle powyższych wyjaśnień, MSWiA, z punktu widzenia zapewnienia odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa i porządku w ruchu drogowym, nie dostrzega potrzeby zmiany art. 98 ust. 5 uokp.

VII.565.1.2022 z 22 marca 2022 r. - wystąpienie do Komendanta Głównego Straży Granicznej w sprawie umożliwienia przyjmowania uchodźców z Ukrainy na terenie przygranicznym objętych zakazami przebywania.

Komendant Główny Straży Granicznej w piśmie z 4 kwietnia 2022 r. podkreślił, iż na polsko-białoruskim odcinku granicy państwowej wciąż mają miejsce masowe próby nielegalnego przekraczania granicy Rzeczypospolitej Polskiej i nie można określić z wyprzedzeniem, w którym miejscu nastąpi kolejna taka próba. Ponadto odnotowywane są nadal liczne przypadki bezpośrednich ataków ze strony przedstawicieli służb białoruskich i nielegalnych migrantów, które skutkują realnym zagrożeniem dla życia i zdrowia funkcjonariuszy i pracowników służb państwowych oraz żołnierzy i pracowników Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Jednocześnie Komendant zwrócił uwagę, iż rejon granicy państwowej oraz pasa objętego zakazem przebywania jest obszarem wąskim, mało zurbanizowanym, charakteryzującym się znacznym nasyceniem ze strony żołnierzy Sił Zbrojnych RP, funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz innych służb, których obecność może, w przypadku osób mających za sobą dramatyczne przeżycia związane z konfliktem zbrojnym, stanowić niepotrzebny stres i powodować niepotrzebną traumę. W związku z powyższym, w opinii Straży Granicznej, zasadne jest podejmowanie decyzji o możliwości przebywania na obszarze objętym czasowym zakazem przebywania na poziomie lokalnym, w trybie art. 12 b ust. 2 ustawy o ochronie granicy państwowej, po indywidualnej ocenie każdego przypadku.

VII.501.38.2022 z 22 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Zdrowia w sprawie wątpliwości co do regulacji dotyczących Karty Lokalizacji Podróżnego z punktu widzenia prawa do prywatności.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 29 kwietnia 2022 r. wyjaśnił, że z dniem 28 marca 2022 r. zniesiony został obowiązek wypełniania karty lokalizacji podróżnego (KLP) przed przylotem do Polski. Dotychczasowe przepisy zostały zastąpione znowelizowanym rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 25 marca 2022 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. Mając na uwadze powyższe, wątpliwości wskazane przez Rzecznika Praw Obywatelskich w ww. piśmie nie znajdują już potwierdzenia w obowiązujących przepisach prawa.

VII.801.1.2019 z 23 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Sprawiedliwości w sprawie ograniczenia wiekowego jako jednego z warunków ubiegania się o funkcję ławnika.

Podsekretarz Stanu w Ministra Sprawiedliwości w piśmie z 3 maja 2022 r. wskazała, iż w świetle uregulowań prawa krajowego, funkcja ławnika pełniona jest społecznie (w przypadku ławników nie mamy do czynienia z jakąkolwiek formą zatrudnienia), a zatem rozważanie kwestii związanych z ewentualną dyskryminacją w zakresie zatrudnienia ze względu na wiek

wydaje się bezprzedmiotowe. Tym samym można również wyprowadzić tezę, że dyrektywa Rady 2000/78/WE, na którą powołuje się RPO w wystąpieniu nie ma bezpośredniego przełożenia na funkcjonowanie ławników w sądach powszechnych. Ponadto, sytuacja prawna osób kandydujących do objęcia funkcji ławnika, w zakresie ograniczeń wiekowych warunkujących możliwość sprawowania wymiaru sprawiedliwości, została przez ustawodawcę ukształtowana w sposób mniej rygorystyczny niż w przypadku sędziów. Z tego powodu brak jest jakichkolwiek podstaw do uznania, że w analizowanym przypadku ławnicy są dyskryminowani ze względu na wiek. W tym kontekście sformułowany w konkluzji wystąpienia Rzecznika wniosek o podjęcie przez Ministerstwo Sprawiedliwości inicjatywy ustawodawczej w zakresie ograniczeń wiekowych dla kandydatów na ławników w sądach powszechnych nie zasługuje na uwzględnienie.

V.7016.24.2022 z 25 marca 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie udzielenia niezbędnego wsparcia Ukraińcom chorującym psychicznie.

Minister Rodziny i Polityki Społecznej w piśmie z 7 kwietnia 2022 r. wskazała, iż minister właściwy do spraw pracy zainicjował wprowadzenie w ustawie o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa zmiany polegającej na dodaniu art. 64a. Projektowany przepis ma na celu umożliwienie obywatelom Ukrainy, przebywającym legalnie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i posiadającym uzyskany w Ukrainie dyplom jednolitych studiów na kierunku psychologia albo dyplom ukończenia studiów pierwszego i drugiego stopnia na kierunku psychologia, przyznający tytuł zawodowy specjalisty albo magistra na kierunku psychologia, świadczenie usług psychologicznych obywatelom Ukrainy, bez konieczności jego nostryfikacji. Dzięki temu będzie możliwe udzielanie świadczeń psychologicznych przez obywateli Ukrainy na rzecz swoich rodaków, którzy nie znają języka polskiego. Projektowany przepis będzie się odnosił zarówno do obywateli Ukrainy, którzy przekraczali granicę Rzeczypospolitej Polskiej od dnia 24 lutego 2022 r., jak i tych, którzy legalnie przebywali w kraju przed tą datą. Regulowane uprawnienia będą przyznane od dnia 24 lutego 2022 r. na okres 18 miesięcy.

V.7016.24.2022 z 25 marca 2022 r. - wystąpienie do Prezesa Rady Ministrów w sprawie udzielenia niezbędnego wsparcia Ukraińcom chorującym psychicznie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia w piśmie z 27 kwietnia 2022 r., w odniesieniu do sprawy obecnie prowadzonych prac zmierzających do stworzenia skoordynowanego systemu dostaw leków na Ukrainę, w tym leków dla pacjentów chorujących psychicznie, poinformował, iż wszystkie

działania w zakresie przekazywania leków do Ukrainy są koordynowane przez Rządową Agencję Rezerw Strategicznych (RARS). Wysyłka leków jest koordynowana na poziomie całej Unii Europejskiej i odbywa się za pośrednictwem Polski. Co do kwestii umożliwienia specjalistom z Ukrainy wykonywania zawodu psychologa, zgodnie z ustawą zmieniającą ustawę o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa, od dnia 24 lutego 2022 r., przez okres 18 miesięcy, obywatel Ukrainy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie pobytu zgodnego z obowiązującymi przepisami, w przypadkach o których mowa w art. 22 ust. 1 ww. ustawy, posiadający uzyskany w Ukrainie dyplom: 1) jednolitych studiów na kierunku psychologia albo 2) dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia na kierunku psychologia i drugiego stopnia na kierunku psychologia – zakończonych uzyskaniem tytułu zawodowego specjalisty na kierunku psychologia albo magistra na kierunku psychologia, może świadczyć usługi psychologiczne obywatelom Ukrainy przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w tym może udzielać świadczeń opieki zdrowotnej z zakresu opieka psychiatryczna i leczenie uzależnień. Ponadto, w odniesieniu do wsparcia dla dzieci i młodzieży z Ukrainy, w związku z bieżącą sytuacją, w ramach Dziecięcego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka 800 12 12 12, uruchomione zostały dyżury specjalistów udzielających wsparcia w języku ukraińskim i rosyjskim. Dziecięcy Telefon Zaufania Rzecznika Praw Dziecka od jesieni 2021 roku jest prowadzony we współpracy z Ministerstwem Zdrowia.

V.511.531.2022 z 25 marca 2022 r. - wystąpienie do Ministra Finansów w sprawie potrzeby zainicjowania zmian legislacyjnych dotyczących terminu wydawania indywidualnych interpretacji podatkowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów w piśmie z 29 kwietnia 2022 r. wskazał, iż na podstawie art. 31g ust. 1 ustawy COVID-19 przedłużono termin wydania indywidualnych interpretacji przepisów prawa podatkowego (interpretacji indywidualnych) z 3 do 6 miesięcy. Należy zaznaczyć, że terminowość załatwiania wniosków o wydanie interpretacji indywidualnych jest na bieżąco monitorowana. Średni czas wydawania interpretacji (z wyłączeniem dni pomiędzy wysłaniem wezwania do uzupełnienia wniosku a oczekiwaniem na jego uzupełnienie) w okresie od 1 marca 2021 r. do 31 sierpnia 2021 r. wynosił 71,9 dnia. W praktyce więc przepis art. 31g ust. 1 ustawy COVID-19 może być stosowany w bardzo ograniczonym zakresie, gdyż czas wydawania interpretacji indywidualnych zasadniczo nie przekracza 3-miesięcznego terminu wynikającego z art. 14d Ordynacji podatkowej. Ponadto do Ministerstwa Finansów nie docierały dotychczas żadne sygnały, które wskazywałyby na to, że omawiana regulacja negatywnie wpływa na podstawowy termin przewidziany w Ordynacji

podatkowej na wydanie interpretacji indywidualnej. Niezależnie od powyższego należy wskazać, że w najbliższym czasie możliwe jest odwołanie stanu epidemii i przejście w stan zagrożenia epidemicznego, co oznaczać będzie rozpoczęcie procesu naturalnego wygaszania poszczególnych regulacji osłonowych, w tym art. 31g ust. 1 ustawy COVID-19. Tym samym inicjowanie procesu legislacyjnego mającego na celu zmianę tego przepisu może wkrótce stać się bezprzedmiotowe.

Część 2

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ DO SPRAW WYKONYWANIA KAR

IX.517.1261.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Artur D., z niepełnosprawnością narządu ruchu. Twierdził, iż jako osoba poruszająca się na wózku inwalidzkim został zakwaterowany w celi o powierzchni 14m² wraz z trzema współosadzonymi, z których jeden także poruszał się na wózku. Wnioskodawca podniósł, że zgłaszał przełożonym trudności w poruszaniu się, manewrowaniu wózkiem i niedogodności w codziennej egzystencji na tak małej przestrzeni, lecz nie otrzymał wsparcia z ich strony. Wskutek interwencji Rzecznika dyrektor jednostki penitencjarnej poinformował, iż w opisywanym przypadku nie stwierdzono nieprawidłowości w zakwaterowaniu. Rzecznik nie mógł podzielić tak sformułowanej oceny. Mając na uwadze, iż na 14,20 m² powierzchni mieszkalnej zakwaterowane zostały cztery osoby, w tym dwie z nich poruszające się na wózkach, ustawione zostały sprzęty kwaterunkowe, zgromadzone dodatkowe wyżywienie, napoje, odzież i wszelkie inne przedmioty użytkowane przez czworo współosadzonych – trudno jest przyjąć, iż osoby z niepełnosprawnością mogły nieskrępowanie użytkować niezbędne im do poruszania się dwa wózki. Wnioski Rzecznika zostały przekazane właściwemu miejscowo Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej wraz z prośbą o podjęcie działań mających na celu wyeliminowanie w przyszłości podobnych sytuacji, w których dwie osoby poruszające się na wózku kwaterowane są w celi o tak niewielkiej powierzchni manewrowej, co budzi poważne wątpliwości co do możliwości realizacji ich codziennych potrzeb w sposób nieskrępowany i samodzielny.

IX.517.349.2021

Do Rzecznika zwrócił się wolontariusz ruchu Odnowy Życia w Duchu Świętym, prowadzący działalność religijną w jednostkach penitencjarnych. Podniósł on problem braku możliwości udziału w nabożeństwach i korzystania z indywidualnych posług religijnych przez osadzonych. Twierdził, że realizacja przedmiotowych uprawnień została wstrzymana przez dyrektorów jednostek w marcu 2020 r. i nie została przywrócona, mimo że inne obostrzenia wprowadzone w związku z pandemią COVID-19 były okresowo łagodzone. Dokonane ustalenia wykazały, że istotnie osadzeni byli okresowo pozbawiani możliwości osobistego uczestnictwa w nabożeństwach i korzystania z indywidualnych posług religijnych, a w jednej z jednostek penitencjarnych takie ograniczenia obowiązywały nieprzerwanie przez okres ponad 14 miesięcy. Rzecznik stoi na stanowisku, że wstrzymanie posług religijnych zbiorowych należy przyjąć ze zrozumieniem, bowiem

działania te przede wszystkim zmierzały do minimalizowania ryzyka zakażenia się koronawirusem przez osoby pozbawione wolności, a także funkcjonariuszy. Należy mieć na uwadze, iż walka z epidemią w warunkach detencji jest bardzo utrudniona. Wynika to przede wszystkim z dużego zaludnienia jednostek, wieloosobowych cel mieszkalnych, niedostosowania budynków do warunków odbywania kwarantanny i wzmożonych potrzeb sanitarnych oraz ubogiej infrastruktury wewnętrznej służby zdrowia. Ponadto w jednostkach penitencjarnych przebywa wiele osób z tzw. grupy ryzyka, jeżeli chodzi o możliwość ciężkiego przebiegu zarażenia koronawirusem SARS-CoV-2. Przeciwdziałanie sytuacji kryzysowej, jaką jest pandemia, wymaga zapewnienia skutecznych środków zaradczych, jednak nie zwalnia z uwzględnienia w podejmowanych działaniach podstawowych praw człowieka i obywatela oraz przestrzegania tychże w możliwie najwyższym stopniu. W ocenie Rzecznika nie zaistniały przesłanki do wstrzymania indywidualnych posług religijnych, udzielanych z zachowaniem reżimu sanitarnego przez gotowych do niesienia wsparcia kapelanów, zatrudnionych w jednostkach penitencjarnych. Rzecznik nie znajduje także uzasadnienia dla utrzymywania w okresach, gdy przywrócona była realizacja widzeń, ograniczeń w udzielaniu indywidualnych posług religijnych przez przedstawicieli kościołów i związków wyznaniowych, którzy prowadzili działalność na podstawie podpisanego z dyrektorem jednostki penitencjarnej porozumienia. Rzecznik stanął na stanowisku, że wprowadzenie tak restrykcyjnych ograniczeń naruszało prawa osób pozbawionych wolności w przedmiotowym zakresie. Mając na uwadze powyższe Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej z prośbą o spowodowanie uwzględnienia przedstawionego stanowiska przez administrację podległych mu jednostek penitencjarnych w podejmowanych w przyszłości działaniach.

IX.517.802.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Paweł K. odbywający karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w W., który podniósł zarzut niezapewnienia mu intymności przy wykonywaniu czynności higienicznych z uwagi na umieszczenie umywalki bezpośrednio w celi mieszkalnej, poza kącikiem sanitarnym. Osadzony żalił się również na przyjęty w zakładzie karnym sposób wydawania osadzonym posiłków przez otwór podawczy w drzwiach celi. Poczynione w sprawie ustalenia potwierdziły, że podczas pobytu w Zakładzie Karnym w W. Pan Paweł K. był zakwaterowany w celach pięcioosobowych, w których umywalki były umiejscowione poza obrębem kącika sanitarnego. Rzecznik niezmiennie stoi na stanowisku, iż w celach mieszkalnych, w których umywalka znajduje się poza wydzielonym pełną, trwałą zabudową kącikiem sanitarnym i jest ona jedynym tego typu

urządzeniem w pomieszczeniu, osadzeni nie mają zapewnionych warunków intymności podczas wykonywania codziennych czynności związanych z utrzymaniem higieny osobistej. Mając na względzie powyższe Rzecznik uznał skargę osadzonego za zasadną. Dokonane ustalenia potwierdziły także, że w Zakładzie Karnym w W. wydawanie posiłków osadzonym następuje przez okienko podawcze w drzwiach celi. W opinii Rzecznika każdy osadzony powinien odbierać posiłki osobiście, a ich wydawanie powinno odbywać się przy otwartych drzwiach celi, chyba że stoją temu na przeszkodzie szczególne względy dotyczące konkretnego osadzonego. Przyjęcie innej praktyki nosi cechy niehumanitarnego i poniżającego traktowania. Stosowanie takiej zasady na stałe, wobec wszystkich osadzonych, jest uciążliwością nadmierną i nieuzasadnioną, naruszającą godność osób, które zostają jej poddane. Ponieważ w przypadku Pana Pawła K. nie wykazano, aby istniały szczególne okoliczności uzasadniające wydawanie mu posiłków przez otwór podawczy w drzwiach, skargę osadzonego także w tym zakresie uznano za zasadną. Wobec powyższego Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej o podjęcie działań w celu przeprowadzenia w Zakładzie Karnym w W. modernizacji cel mieszkalnych w taki sposób, aby umywalki zostały włączone do zabudowanych kądek sanitarnych, jak również o podjęcie działań w celu zaprzestania stosowania w tej jednostce niehumanitarnej praktyki wydawania posiłków przez otwory podawcze lub ograniczenia jej wyłącznie do sytuacji wyjątkowych i uzasadnionych.

IX.517.907.2021

Do Rzecznika zwrócił się Pan Kamil K., przebywający w Zakładzie Karnym w N., który żalił się m.in., że odmawia mu się realizowania codziennej kąpieli zleconej przez lekarza. Poczynione w sprawie ustalenia wykazały, że Pan Kamil K. odbył konsultację u dermatologa w dniu 5 marca 2021 r., podczas pobytu w poprzedniej jednostce penitencjarnej. Lekarz faktycznie zlecił osadzonemu codzienne korzystanie z łaźni. Dokument ten został włączony do dokumentacji medycznej pacjenta. W dniu 14 kwietnia 2021 r. osadzony został przetransportowany do Zakładu Karnego w N. Po przetransportowaniu nie umożliwiono mu korzystania z dodatkowych kąpieli, ponieważ informacja o zaleceniu lekarza nie została przekazana do realizacji przez służbę zdrowia Zakładu Karnego w N. W dniu 21 maja 2021 r. Pan Kamil K. złożył prośbę w sprawie realizacji codziennych kąpieli. Prośba nie została uwzględniona, Kierownik Ambulatorium zamieścił na prośbie adnotację: „brak zaleceń dermatologa”. Treść tej adnotacji stała w oczywistej sprzeczności z zapisami zawartymi w dokumentacji medycznej osadzonego i świadczyła jednoznacznie o tym, że personel medyczny nie zapoznał się w sposób należyty z tą dokumentacją. Mając na uwadze powyższe, Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej, który na prośbę Rzecznika zbadał tę skargę,

uznał zawarty w niej zarzut za uzasadniony, informując jednocześnie o zajętych w sprawie stanowisku Dyrektora Zakładu Karnego w N.

IX.517.959.2021

Rzecznik badał sprawę Pani Arlety W., która jako tymczasowo aresztowana przebywała w Areszcie Śledczym w B. Wnioskodawczyni żaliła się, że po przetransportowaniu do tej jednostki nie mogła korzystać z rozmów telefonicznych, mimo iż zgodę na jej kontakty telefoniczne z adwokatem i bliskimi wyraził organ dysponujący. Przeprowadzone w sprawie czynności wyjaśniające wykazały, że podczas pobytu w Areszcie Śledczym w W. Pani Arleta W. kilkakrotnie zwracała się do organu dysponującego w przedmiocie zgody na kontakty telefoniczne z adwokatem i bliskimi. Organ dysponujący wyraził zgodę na prowadzenie przez tymczasowo aresztowaną rozmów telefonicznych z obrońcą, córką i konkubentem. W dniu 18 maja 2021 r. Pani Arleta W. na polecenie organu dysponującego została przetransportowana do Aresztu Śledczego w B. Po przetransportowaniu zwróciła się do administracji Aresztu o umożliwienie skorzystania z aparatu telefonicznego, jednak prośba ta została załatwiona odmownie. Organ dysponujący, do którego Rzecznik zwrócił się o udzielenie informacji w sprawie wyjaśnił, że zawarty w zarządzeniu zapis mówiący o korzystaniu z połączeń telefonicznych na podstawie regulaminu konkretnego aresztu śledczego ma charakter wyłącznie techniczny związany z aktualnym miejscem pobytu tymczasowo aresztowanego. Nie ogranicza możliwości kontaktu telefonicznego podejrzanego z osobami wskazanymi w zarządzeniu bez względu na to, w jakim areszcie śledczym podejrzanym przebywa. Zarządzenie jest wiążące dla każdej jednostki, w której realizowany jest środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania. Rzecznik podzielił to stanowisko organu dysponującego. Należy bowiem mieć na uwadze, że przepis art. 217c § 2 Kodeksu karnego wykonawczego daje tymczasowo aresztowanemu prawo do korzystania z aparatu telefonicznego, za zgodą organu dysponującego. Ograniczenie tego prawa jest dopuszczalne w przypadku, gdy organ dysponujący nie wyrazi zgody na rozmowy telefoniczne z uwagi na konkretne, wskazane w tym przepisie okoliczności: uzasadnioną obawę, iż porozumiewanie się za pośrednictwem aparatu telefonicznego zostanie wykorzystane w celu bezprawnego utrudniania postępowania karnego lub do popełnienia przestępstwa, w szczególności podżegania do przestępstwa. Zmiana aresztu śledczego, w którym wykonywane jest tymczasowe aresztowanie, nie ma wpływu na ewentualne zaistnienie przesłanek, o których mowa w art. 217c § 2 k.k.w. Przetrasportowanie do innego aresztu śledczego nie może zatem powodować wyłączenia korzystania przez tymczasowo aresztowanego z prawa do rozmów telefonicznych, skoro nie zaistniały wskazane w Kodeksie

karnym wykonawczym przesłanki do weryfikacji decyzji organu w tym przedmiocie. Jeżeli administracja Aresztu Śledczego w B. miała wątpliwości do treści tych zarządzeń, mogła zwrócić się do organu dysponującego o ich interpretację, czego nie uczyniła. Na skutek postępowania administracji Aresztu skarżąca mogła korzystać z rozmów telefonicznych dopiero po dniu 2 czerwca 2021 r., kiedy do Aresztu wpłynęło, wydane na jej wniosek, zarządzenie organu dysponującego o zgodzie na korzystanie z aparatu telefonicznego w Areszcie Śledczym w B. w celu prowadzenia rozmów z obrońcą, konkubentem i córką. Mając powyższe na uwadze Rzecznik uznał, że postępowanie administracji Aresztu Śledczego w B. było nieprawidłowe, skutkowało bowiem nieuprawnionym ograniczeniem prawa tymczasowo aresztowanej do kontaktów telefonicznych, w tym ograniczeniem możliwości korzystania z prawa do obrony, poprzez uniemożliwienie nawiązania szybkiego kontaktu z obrońcą. Rzecznik uznał zatem skargę za zasadną, o czym poinformował Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Olsztynie. Zwrócił się jednocześnie do tego organu o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia wystąpieniu w przyszłości podobnych nieprawidłowości w działaniach podległej mu jednostki.

IX.517.315.2022

Do Rzecznika zwrócił się Pan Grzegorz Z. odbywający karę pozbawienia wolności, który żalił się na sposób załatwienia jego wniosku o przyjęcie na rozmowę przez sędziego penitencjarnego. W odpowiedzi udzielonej osadzonemu przez sędziego penitencjarnego wskazano, że ewentualna rozmowa może odbyć się jedynie w drodze wideokonferencji, podczas której obecne będą osoby trzecie – obsługujące system informatyczny oraz nadzorujące zachowanie osadzonego podczas wideorozmowy. Poinformowano również, że konieczne jest wcześniejsze podanie tematu, którego dotyczyć ma rozmowa. Rzecznik nie znalazł podstaw do kwestionowania praktyki wcześniejszego informowania sędziego, co ma być przedmiotem rozmowy. W ocenie Rzecznika może to być uzasadnione chociażby potrzebą przygotowania się sędziego do rozmowy, bądź potrzebą weryfikacji, czy przedmiot rozmowy należy do właściwości rzeczowej sędziego penitencjarnego. Wątpliwości Rzecznika wzbudziła natomiast prawidłowość przekazanej osadzonemu informacji o warunkach, w jakich może odbyć się rozmowa z sędzią penitencjarnym. Zgodnie bowiem z treścią art. 102 pkt 10 Kodeksu karnego wykonawczego skazany ma prawo składania wniosków, skarg i próśb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia oraz przedstawiania ich, w nieobecności innych osób, administracji zakładu karnego, kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sędziemu penitencjarnemu, prokuratorowi i Rzecznikowi Praw Obywatelskich. Niezależnie więc od tego w jakiej formie – w

bezpośrednim kontakcie czy w drodze wideorozmowy – następuje spotkanie osadzonego z sędzią penitencjarnym, rozmowa ta powinna odbyć się bez obecności osób trzecich. W ocenie Rzecznika ustalenie warunków odbywania rozmowy z sędzią penitencjarnym w sposób wskazany w przywołanym piśmie nie znajduje oparcia w obowiązujących przepisach i narusza prawa osadzonego. Takie stanowisko Rzecznik przedstawił Przewodniczącemu Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego, wnosząc jednocześnie o podjęcie stosownych działań w celu zapobieżenia wystąpieniu w przyszłości podobnych nieprawidłowości w działaniach sędziów podległego Wydziału. W odpowiedzi Przewodniczący Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego podzielił stanowisko RPO. Poinformował również, że kopia pisma Rzecznika została przekazana do wiadomości wszystkim sędziom penitencjarnym w Wydziale, a przedmiotowa sprawa omówiona na spotkaniu z sędziami. Przewodniczący zapewnił też, że stanowisko Rzecznika zostanie uwzględnione w toku dalszych czynności związanych ze sprawowaniem nadzoru penitencjarnego.